

SUMAR

▶ Mihai EMINESCU, <i>Poezii</i>	3	▶ Cristian Gabriel CĂLUGĂRU, <i>Folclorul nostru - „piciorul de plai” și „gura de rai” a neamului</i>	88
▶ Adrian RACARU, <i>Scrisul și lectura...</i>	4	▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Muzeul de Artă Contemporană din Paris, emblema Centrului „Georges Pompidou”</i>	90
▶ Adrian Dinu RACHIERU, <i>Mihai Cimpoi sau „Filosofia cumpenei”</i>	5		
▶ Ion IONESCU, <i>Marin Preda, Ion Caraion și Securitatea</i>	10	POESIS:	
▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>Sărbători cu cântece și dansuri în țara faraonilor</i>	14	▶ Katia NANU	95
▶ Ionel NECULA, <i>Degradarea imaginii României</i>	21	▶ Viorel DINESCU	97
▶ Petre ISACHI, <i>Canibalismul scriitorului sau paradoxul identității în alteritate</i>	22	▶ Ionuț CARAGEA	99
▶ Ștefan MUNTEANU, <i>Tudor Ghiddeanu despre contribuția eminesciană la filosofia culturii</i>	26	▶ Florian SAIOC	101
▶ Virginia CONSTANTINIU, <i>Eminescu a fost tot timpul cu mine</i>	29	▶ Dan STOIAN	103
▶ Violeta Daniela MÎNDRU, <i>Zoe Dumitrescu Bușulenga</i>	32	▶ Cornel Florin Cubleşan	105
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Vasile Tărățeanu</i>	38	▶ Vasile GHICA, <i>Surăsuri migdalate</i>	107
▶ Corneliu STOICA, <i>Dimitrie Hârlescu – Un destin tragic</i>	39	▶ Pr. Ionel RUSU, <i>Constantin Galeriu</i>	108
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Dan Plăeșu</i>	41	▶ Theodor PARAPIRU, <i>„Prietenia lui Ahile cu Patroclu”; „Prietenia lui Aristotel”</i>	109
▶ Gellu NAUM	43	▶ Cristina LUCA-PARAPIRU, <i>Amintiri de la Hotarul Vieții</i>	111
▶ Andrei PLEȘU, <i>Anexă la Epistolar despre „catharii” de la Păltiniș</i>	44	▶ Angela BACIU, <i>Interviuri cu poeta Angela Furtuna</i>	112
▶ Marin NĂSTASE, <i>Relu Angheluță - un sculptor genial</i>	46	▶ Angela BACIU, <i>„Spiegel scrie peste tot”</i>	121
▶ Lucian IONIȚĂ, <i>Vocație și libertate în romanele lui Nicolae Breban</i>	50	▶ Firiță CARP, <i>Instantanee</i>	123
▶ Grigore RACARIU, <i>Amintirea Doinei (2)</i>	54	▶ Roxana RACARU, <i>Urmele ei pe nisip</i>	125
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>O memorabilă sărbătoare a poeziei românești care s-a desfășurat, la Tecuci, în ziua de 5 august 1964</i>	58	▶ Gh. N. VASILACHE, <i>Capcane ale limbii române: aspecte morfosintactice (III)</i>	128
▶ Viorel BURLACU, <i>Casa cu povești... adevărate</i>	62	▶ Elena NETCU, <i>Pe urmele cazacilor zaporojeni</i>	131
▶ Violeta IONESCU, <i>Corespondența lui Barbu Nemțeanu cu Emma Weissblüth</i>	65	▶ Ion MANEA, <i>Un pătuț abandonat; Împușcături sub mărul fermecat</i>	134
▶ Vladimir RADU, <i>Interviu cu Valeriu Precupanu într-un dialog alb-negru și color</i>	67	▶ Gheorghe ȘERBAN, <i>Linia galbenă</i>	137
▶ Lucian IONIȚĂ, <i>Contribuția Școlii Ardelene la dezvoltarea limbii române literare</i>	71	▶ Ghiță NAZARE, <i>Penelopa, de la Homer la... Năstase Marin</i>	143
▶ Vladimir RADU, <i>Împotriva „stricătorilor” de limbă românească. Rolul „Junimii”</i>	75	▶ Petruș ANDREI, <i>Scriitorul Ionel Necula – „Ultimul epistolar” (vol. III)</i>	146
▶ Eugen Simion, <i>Academicianul Iorgu Iordan, un „stareț de modă veche” apărând sfintele valori ale limbii române</i>	78	▶ Katia NANU, <i>Corneliu Stoica, „Silviu Catargiu”</i>	148
▶ Daniel MAZILU, <i>„Heraclit strălucitorul”, înțelegerea ființei prin ascultare</i>	79	▶ Raluca FARAON, <i>Ucide ce iubești și scrie poezie!</i>	149
▶ Elena MOCANU, <i>O binecuvântată zi pe Camino Primitivo</i>	81	▶ Ionel SAVITESCU, <i>Admirabila tăcere</i>	151
▶ Viorel COMAN, <i>Panait Istrati către Romain Rolland: „Am spart vesela!”</i>	84	▶ Sorin LANGU, <i>Unirea din 1859 și masoneria</i>	154
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Andrei Pleșu – succesorul pe viață al lui George Soros la „Fundatia pentru o societate deschisă”</i>	86	▶ Adrian HORODNIC, <i>Profesorul Aetiu Hogaș pentru colegi și discipoli</i>	156
		▶ Daniel BRADEA, <i>O primă sarcină a comuniștilor din județul Tecuci: „lichidarea moșierilor”</i>	159
		▶ Adrian RACARU, <i>Revista revistelor</i>	165
		▶ Adrian RACARU, <i>Cronograf</i>	168

RedacțiaDirector onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**Director executiv: **Dr. Petru BLAJ**Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**Redactor-șef adjunct: **ADRIAN RACARU**Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Monica BABEȘ
Bogdan ARTENE**Membrii redacției**Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Ștefan Andronache
Constantin Oancă
Tănase Dănăilă
A.G. Secară
Adrian Racaru
Mircea Cojocaru
Livia Ciupercă
Petruș Andrei**Colegiul editorial**

Acad. Mihai Cimpoi

Acad. Nicolae Dabija

Prof. dr. Theodor Codreanu

Acad. Vasile Tărățeanu**Prof. univ. dr. C. D. Zeletin**

Prof. dr. Lucia Olaru Nenati

Prof. dr. Narcisa Florentina Boldeanu

Prof. univ. Ștefan Munteanu

Liviu Ioan Stoiciu

**Prezentul număr al revistei
este ilustrat cu picturi de
Dimitrie Hârlescu
și fotografii de Valeriu Precupanu.**

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30

Tel.0742.402.999

e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”

Str. Republicii nr. 11, Tecuci

ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicele și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

A GĂSI „CUVÂNTUL CE EXPRIMĂ ADEVĂRUL”

„...pământul e mai sărac în genii decât Universul în stele fixe și mai lesne se naște în văile nemăsurate ale haosului un nou sistem solar decât pe pământ un geniu. Homer, Shakespeare, Raphael, geniile în arte se nasc o dată la 3, 4 mii de ani. Newton și Galilei, Kant ori Darwin, geniile în știință, o dată la o mie de ani...”

(Mihai Eminescu, Mss.2225)

CĂRȚILE

Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,
Prieten blând al sufletului meu;
Izvorul plin al cânturilor tale
Îmi sare-n gând și le repet mereu.
Atât de crud ești tu, ș-atât de moale,
Furtună-i azi și linu-i glasul tău;
Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe
Și-nveți ce-un ev nu poate să te-nvețe.

De-aș fi trăit când tu trăiai, pe tine
Te-aș fi iubit atât - cât te iubesc?
Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
- Destul că simt - tot ție-ți mulțumesc.
Tu mi-ai deschis a ochilor lumina,
M-ai învățat ca lumea s-o citesc,
Greșind cu tine chiar, iubesc greșala:
S-aduc cu tine mi-este toată fala.[...]

*

„Obiectele frumuseței, produsele artei constituiesc o parte din obiectele inteligenței, este cunoașterea lor o parte a cultivei; în noțiunea ei însă zace totodată și pretențiunea ca cel cult să posedeze și simț și gust, plăcere și pricepere a artei și a toată frumusețea, totodată și a celei naturale. De a se bucura de orice formă, formă și specie a artei, a avea participare și interes pentru ea, trece de un semn decisiv al unui om cult.”

Eminescu - Cultură și știință

CRITICILOR MEI

Multe flori sunt, dar puține
Rod în lume o să poarte,
Toate bat la poarta vieții,
Dar se scutur multe moarte.

E ușor a scrie versuri,
Când nimic nu ai a spune,
Înșirând cuvinte goale
Ce din coadă au să sune[...]

Pentru-a tale proprii patimi,
Pentru propria-ți viață,
Unde ai judecătorii,
Nendurații ochi de gheață?

Ah! atuncea ți se pare
Că pe cap îți cade cerul:
Unde vei găsi cuvântul
Ce exprimă adevărul?

Critici voi, cu flori deșerte,
Care roade n-ați adus -
E ușor a scrie versuri
Când nimic nu ai de spus.

„Un poet sau un pictor sunt mulțumiți de operele lor, deși ele ingrate, nu li aduc nici onoruri, nici bani adeseori.”

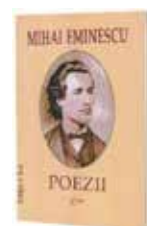
(Mihai Eminescu, Mss.2257)

NUMAI POETUL

Lumea toată-i trecătoare,
Oamenii se trec și mor
Ca și miile de unde,
Ca un suflet le pătrunde,
Treierând neconținut
Sânul mării infinit.

Numai poetul,
Ca păsări ce zboară
Deasupra valurilor,
Trece peste nemărginirea timpului:
În ramurile gândului,
În sfintele lunci,
Unde păsări ca el
Se-ntrec în cântări.

Poet genial al românilor, cu o înaltă conștiință artistică, Mihai Eminescu s-a remarcat prin forța de sinteză a izvoarelor autohtone și universale în creațiile sale literar-artistice și publicistice. Imaginația bogată, fantezia creatoare, înălțimea filozofică a ideilor, excepționala forță de expresie prin stilul limpede și armonios al limbii române l-au impus printre contemporani. **Ideile sale despre artă, despre o anumite ținută a poetului**, a artistului în genere, nu le regăsim într-o „artă poetică” în sensul clasic al termenului. Dar lectorul răbdător poate culege din numeroase poezii sau din articole, din proze ori documente în manuscris, viziunea, conceptele despre valoarea estetică în artă, concordante viziunii maioresciene despre „direcția nouă” pe care literatura română, cultura noastră în ansamblu, aveau să le urmeze în veacurile următoare. Cele câteva fragmente selectate mai sus au această menire. Lectură plăcută!

EDITORIAL

SCRISUL ȘI LECTURA...

► Adrian RACARU

Scrisul și lectura se iau din dragoste, pentru că sunt îndeletnicirii iubitoare, care provoacă povestea să se rostească și convoacă spiritul creativ să se confirme.

Povestea scrisului izvorăște și întreține cordial povestea lecturii. Ceremonios și paradoxal istoria scrisului este istoria captivantă a lecturii. Pentru a savura aventura de înnobilitare a scrisului, prin citire, consemnăm: *Istoria lecturii /Cartea perfectă pentru orice iubitor de cărți*, scrisă de eruditul eseist și editor Alberto Manguel, nimeni altul decât tânărul acela care de la 16 ani, timp de 4 ani, i-a citit Orbului JORGE LUIS BORGES. Uluitor, nu? Nici o lectură nu este întâmplătoare! Iată un crâmpel din invitația încrustată pe coperta cărții: „Manguel abordează cu măiestrie cititul ca seducție, ca rebeliune și ca obsesie, urmărind istoria bizară și fascinantă a progresului cititorului de la tăblița de lut la pergament, de la codex la cărțile digitale.”

A fost odată ca niciodată, o singură dată: prima zi de școală. Atunci s-au pomenit împreună, ca în amintirile din basme: Feți Frumoși, Ilene Cosânzene și zmeii ignoranți ai analfabeților. Când și unde? Putem spune visători că pentru fiecare dintre noi a fost revelată o zi astrală și relevat un loc constelat. „Ce-ți lipsește să fii înger – aripi lungi și constelate.” Sufică arzător, Eminescu!

Povestea este ciclică și nu fără opintire ca să descoperim scrisul - izvorul lecturii. Vine iluminând și calmând agresiunile vremurilor și trece prin noi mai departe cu prima zi de școală. Dar în câtă disperare ambițioasă s-a încheșat priceperea omului și în câtă trudă cerebrală s-au tulburat populațiile până când a apărut semnul: litera, „aurul cunoașterii”. Nebănuita seducție a început, ne spune Alberto Manguel, acum 6000 de ani, prin „conversația” magică „între cuvinte și acel erou fără de care cartea ar fi fost un obiect lipsit de viață: „cititorul”. Protagonistii fecunzi ai civilizațiilor sunt: scribul-cititor și cititorul-scrib, scriitorul și lectorul. Scrisul și cititul sunt magii de inițiere pentru a dezlega și fereca tainele.

La început a fost Cuvântul și toată viața ne străduim să ajungem să-i deslușim înțelesurile mereu în flexiune spre perspective afectuoase dar și spre orizonturi neîngăduite. Cuvântul se folosește de noi pentru a auzi, pentru a vedea, pentru a înțelege ca să afle cum să ne ducă spre adevăr sau spre minciună. Avem libertatea să alegem.

Scrisul ne unește auzul cu văzul, simțurile cu rațiunea, mișcarea degetelor cu zborul gândirii. „Scrisul, pentru mine, este doar gândire prin degetele mele” - atesta faimosul scriptor, extraterestru, Isac Asimov. Auzul se oferă vederi în scris și vederea se dăruiește auzului prin lectură. O înțeleaptă ipoteză de lucru ne oferă, parcă pentru a ne extrage, de sub dictatura telefoanelor, sicut numite mobile(imobilizante ar fi corect), Francis Bacon:

„Lectura dă omului plenitudine, vorbirea, siguranță și scrisul, precizie.” În lumea de astăzi „ceea ce nu este reprodus electronic nu există” „nu se mai caută ceea ce este adevărat” fiindcă ne ferim să fim „o mașinărie care consumă și reproduce idei și imagini”

„Tratarea gândirii” nu se poate face decât prin scris: scrisul ca victorie absolută a „spiritului de a nu se sfârși”. În DESPRE SCRIS, Autobiografia unui meșteșug, Stephen King mărturisește că: „Scrierea este articulația rafinată a gândirii.”; „Gramatica nu-i doar o pacoste; e bastonul de care vă sprijiniți pentru a vă pune pe picioare gândurile și a le face să umble”; „Lectura este centrul creativ al vieții unui scriitor”. Petru lectură trebuie să-ți educi și să-ți coordonezi abilități diferite de la o carte la alta. Cum? Prin întrebări (Sindromul Kafka)!

Cumperi volumul (corpul paralelipipedic) pe care Tu prin lectură, îl transformi în Carte. Orice volumul paginat, aspiră să devină Carte, dacă este filat, de un cititor. Să fim generoși, fiindcă cititul, „este apoteoza scrisului”; „Suntem ceea ce citim!”

Scrisul și lectura - îndeletnicirii atotcuprinzătoare.

MIHAI CIMPOI - 80

MIHAI CIMPOI SAU „FILOSOFIA CUMPENEI”

► Adrian Dinu RACHIERU

Bonomul Mihai Cimpoi (n. 3 septembrie 1942, Larga, R. Moldova) vine dintr-o provincie care, lungă vreme, a fost un „cobai al Istoriei”. Acolo, limba română, sub povara fundamentalismului moldovenesc a fost *un personaj tragic*. Și tot acolo, miraculos, a renăscut, aflând în opera eminesciană, în cruciada pentru limbă, istorie și neam o „Biblie luptătoare”, cum spunea, inspirat, criticul. *Lup singuratic*, tânărul Cimpoi (supravegheat, acuzat, interzis) încercase a reabilita eseul filosofic, *românizându-și discursul*; vroia să afle, pe cont propriu, fie și într-o moldovenească „salonardă”, frecventând simbolistica arhetipală, *drumul spre Centru*, articulat ontico-ontologic. Adică acele „adevăruri arhetipale”, chiar dacă, într-un climat ostil, locuit de „bâlbâielile sociologismului vulgar”, atmosfera era irespirabilă, în pofida unor „mici deschideri”. Dar Cimpoi se refugiase salvator în Bibliopolis; făcuse din Bibliotecă, fie ea și „*N.R. Krupskaja*”, ca „navetist”, o *a doua casă*, pregătind cu tenacitate *normalitatea*, acea nicasiană „dreaptă cumpănire”, urmărind avid procesul literar, citind insașabil și devenind o personalitate emblematică. O *instituție*, în cele din urmă, acceptând misionarismul cultural. În anii debutului, nota Andrei Țurcanu, prin impresionism estetic și patos neologistic, Cimpoi era „înaintea tuturor confrăților de generație”. Scrisul său, eliberat de poncife partinice, oferea fine disocieri, „băi de estetism” și „mirungeri” prin „ecleraj stilistic”, contrastând cu primitivismul criticii oficioase. Dar tot Andrei Țurcanu sesiza „sașietatea” criticului itinerant, semnând generos-industrios, cu o îngăduință plictisită, o mulțime de prefețe și recomandări, risipind, la tot pasul, într-o lume babilonică, binecuvântări.

Rezistent la masa de scris, asaltat de cohorta veleitarilor, ins fără morgă, vervos, spontan, capabil de șarje epigramatice (nu vedea Gh. Bâlici, în acea risipă de spirit, un „duelgiu” camuflat?), lansând calambururi, Mihai Cimpoi este, înainte de toate, un eminescolog devotat. Și un scriitor-cetățean. Și, indiscutabil, un critic important, văzând în Eminescu un mare poet al Ființei, impunând faza

ontologică în receptare, anunțată de Rosa del Conte și dezvoltată de Svetlana Paleologu-Matta. *Grila ființială* se nutrește din reflecția filosofică. Erudit, împlinit, agresat (dar adversitatea, știm, e necesară), Mihai Cimpoi oferă, sub „filosofia cumpenei”, reverii livrești și, uneori, prețiozități filosofarde. O primă observație se impune: oricâte asigurări ne dă criticul, demersul său nu crește sub pattern călinescian, chiar dacă mentoratul „divinului critic”, în anii tineri, este indubitabil. Mănat de un „daimon lăuntric”, Cimpoi s-a dăruit scrisului și scriitorimii. Știa prea bine că în viesparul literațiilor nu va întâlni „îngeri estetici”. Că pledoaria sa pentru respectarea valorilor nu va bloca furia demolărilor

(invectivate, evident). „Personaj epopeic” fiind, își va purta prin lume orgoliul rănit și „cicatricele”. Important e că Mihai Cimpoi a trudit pentru a închea o hermeneutică proprie: *mitopo(i)etică*. Și că metoda, sub o inconfundabilă pecete stilistică, aglutinând evocări și poeme critice, cultivând transdisciplinaritatea, a devenit, cu o jucăușă vorbă a lui Ion Filipciuc, *cimpo(i)etică*. Chiar volumele sale poartă titluri mitopoetice, literatura fiind „o rostire existențială a ființei”. Iar poezia, ca artă primordială („artă-matcă”), află în mit un canon universal; sau, altfel spus, un „nucleu canonic iradiant” (cf. Theodor Codreanu), expedițiile exegetice la care ne invită M. Cimpoi, manevrând „săgeata hermeneutică” a postsincronismului, jonglând cu perechi de contrarii, fabuloase (*mi*)*teme*.

Dar basarabeanul Mihai Cimpoi, „un uriaș blajin” (cum l-a văzut Constantin Călin), călător frenetic pe întinsurile românității, nu este doar ilustrul ambasador al unei Provincii. Nume de referință în câmpul criticii, eminescologul de la Chișinău, *critic itinerant*, reprezintă, se știe, o autoritate, privind cu ochi avizat, prea generos, uneori, peisajul literar, împărțind indulgențe și participând la felurite sindrofii literare. Critic necomplexat, M. Cimpoi convinge prin detentă problematică și anvergura demonstrațiilor, spulberând ipoteza decalajului (de care, nu chiar fără argumente, se face mare tărahoi). Bărbat viguros, un munte de om cercetând cu aviditate bibliotecile, academicianul impresionează și prin rezistență. El n-a căzut prizonierul seducătoarei boeme și trupu-i falnic n-a fost năruit de întrecerile bahice la care, cu sânge, participă guralivii congeneri, hotărând ierarhii „de azi pe mâine”.

Cum literatura română, după spusa călinesciană, „este una și indivizibilă”, Cimpoi refuză basarabenismului condiția de mediu diasporic. Cine a răsfoit densa *O istorie deschisă* (1998), consacrată tocmai literaturii basarabene, s-a putut convinge că doar o reconstituire „pompeiană”, dând seama de „succesiunea de reînvieri”, îngăduie priza la „fenomenul basarabean”, aflat la ceasul fericit al regăsirii de sine. Provincia nu e „stearpă pe ogorul literaturii” (cum se încăpățâna a crede, în 1992, un Șt. Ciobanu). E drept, condiția tragică, teroarea Istoriei, mișcarea circulară ca *forma mentis* ar explica sacrificiul esteticului și puseele mesianice. Cercul, potrivit demonstrației lui M. Cimpoi, rămâne figura emblematică a spiritului basarabean. Doctrina basarabenismului a fost și este necesară având în vedere circumstanțele istorice și culturale, opunându-se tăvălugului rusificării și opacității centriste. Dar ea se varsă în albia largă a românității, recuperarea culturală excluzând derogările

valorice. Chiar „friabilă” fiind, literatura s-a dezvoltat rizomic și a dovedit, în timp, o rezistență subterană, salvatoare, oferind un eticism ardent și o esteticitate, uneori, rudimentară. Speranța regăsirii în interiorul aceleiași culturi, fără a folosi două cântare critice, rămâne liantul reîntregirii. Basarabia acuză un „gol cultural” și neopașoptismul (defazat, evident), iscând atâtea suspiciuni și controverse, este explicabil și justificabil. Or, desfășurările exegetice ale lui M. Cimpoi, deloc îndatorate unui regionalism țâfnos, vizează întreaga cuprindere a spiritului românesc. Aventura literaturii basarabene se poartă în numele unui orgoliu stimabil (ar fi zis Perpessicius), dar practicând „reducerea la scară”; având, așadar, șansa insertiei și evitând delirul zonal. Iată, de pildă, Cimpoi scria, cu „îngăduită mândrie”, despre primul roman anonim basarabean (numit convențional *Aglaia*), anticipând „cu o oră” romanul lui Filimon; dar și despre descoperitorul manuscrisului, istoricul Ion Varta. Cine va fi fost autorul? Supozițiile criticului întrețin o spumoasă broderie speculativă. Sfinxul – suntem avertizați – tace, deși există speranța că vor fi smulse și alte manuscrise din mapele pecetluite. Iar elanul detectivistic, din fericire, n-a obosit. Totuși, *Istoria* sa, inventând o tradiție basarabeană, „o carte de autoritate”, „inestimabilă”, atât de necesară în explicarea unor contexte, vădind grabă canonizatoare etc., se așează în prelungirea unor vechi panoramări nivelator-didactice (v. *Istoria literaturii moldovenești*), constata Răzvan Voncu. Și, astfel, ar fi blocat interpretarea istorico-literară, „ratând” *confluențele*, zicea mai tânărul critic, dispus „a răsturna” perspectiva.

Câteva nuanțe interpretative s-ar impune, credem. *Cumpăna cu două ciuturi* (Ed. Augusta, 2000), volum scris într-o vreme descumpănită, lărmuitoare, ațâțând răfuiala cu valorile dorea să cuprindă relația sufletului românesc cu Istoria. Centrul de greutate al demonstrației rămâne, negreșit, ființa cumpănită eminesciană. Or, la Eminescu, a cunoaște înseamnă a cumpăni și creierul rămâne „cântarul înțeleșului”. Sfatul de a ne despărți de marele poet nu poate fi urmat de criticul de la Chișinău, urmărind, în vremuri vitrege, sociologizante, *cursul Eminescu* al profesorului Ion Oșdacenco. Atent la „dialecticitatea” verbului a cumpăni și la modulațiile ființiale, M. Cimpoi nu se pripește; deplânge, negreșit, ființa neîmplinită și află, în noicianul *întru*, „o vocabulă fericită”, împăcând – sub cer românesc – înțelepciunea cu filosofia. Efortul revelării Ființei nu ocolește popasul exegetic pe latura ei negativă: zădărnicia, autodisprețul, molima complexelor, reacția întârziată la provocările istoriei, definind un neam

fără conștiință istorică (cum, nemilos, se pronunțase Cioran). Temperamental, M. Cimpoi respinge excesele. Va elogia, fără rezerve, o întregă tradiție culturală fecundată de eminescianism; vede în marele poet (cel care se mărturisea: „în mine bate inima lumii”) *modelul cultural* cu adevărat demn și deplânte, repetat, nepăsarea românească. Adică o țară care, lăsată în voia valurilor, trăiește cu fața la trecut, dezinteresată parcă de propriu-i destin. Dar să nu uităm, M. Cimpoi are încredere în rolul coagulant al marginii, cu energiile ei neconsumate. Lumea basarabeană, brusc precipitată sub „logica istoriei”, dovedește o îmbucurătoare redeșteptare națională. Scriitorii – observă eminescologul – au fost cei care au lansat „strigătul existențial”. În pofida *elititudinii*, în pofida românofobiei (cultivată metodic), reintegrarea în context românesc se anunța victorioasă. Chiar dacă în lungul șir al mistificărilor, chestiunea Basarabiei a devenit un caz monstruos. Cartea despre Blaga era, de fapt, o reînnoită pledoarie pentru unitatea spațiului mioritic. Dincolo de fatalitatea etnică a categoriilor stilistice, dincolo de viziunea arcadică adăpostită în orizontul misterului, M. Cimpoi, pe urmele lui Noica, vorbește de raționalitatea acestei filosofii, interesată de „ființa întrebătoare de ființare”. Autoritatea filosofiei blagiene a stârnit discuții firești în Basarabia. Să ne amintim că N. Crainic descoperea un „fluviu de orientalism” sorbit de matca sufletului ancestral ori de „măsura românească” (pentru care pleda Al. Al. Leontescu). Iar devenirea ființei, eul scindat, sedus de revelații contrarii, în fine, cunoașterea problematizată (Lucifericul), schițând un „model pre-ontologic”, întrețineau ambiguitatea blagiană, pendulând între *arătutul* și *ascunsul*. De aici pleacă și dificultățile recepției. Iar în cazul Basarabiei chestiunea se pune în termeni lipsiți de echivoc. „Păsăreasca” unor exegeți, manevrând un lexic lemnos ori încărcat de prețiozități, sfârșește prin a-l opaciza pe marele poet-filosof.

În fond, Blaga, cercetând „fenomenul basarabean”, aprofunda matricea românească și fortifica spiritul național (în sensul disocierilor de mai târziu ale lui Nichita Stănescu). Dar M. Cimpoi, bun cunoscător al realităților basarabene, sesizează că „trei Blaga” au fecundat spiritul Provinci. Ar fi, întâi, generația '30 (pe linia Costenco-Meniuc-Magda Isanos), atrasă de paradisiac și dezmarginire, cutreierată de „înfiiorarea panteistă” și dezvoltând perspectiva sofianică. Atingând, astfel, liniștea mioritică (cazul George Meniuc). Și am mai putea vorbi de episodul Crainic, profesor de teologie la Chișinău. Urmează generația lui Gr. Vieru, preluând și prelucrând principiul matern al Universului și

nebulosa Satului-idee. Invocând, securizant, făptura mamei, Gr. Vieru o înțelege ca ființă axială („Eine Urmutter”) și se reîntoarce la acea deplinătate vitală a primordialului, masiv, dar răscolit de frăgezimi, care ne atrage în sorbul unei boli cosmice. Și, în fine, după blagienii E. Coșeriu (cu începuturi poeticești) și Al. Lungu, ultima promoție, ivită sub semnul coagulant al Renașterii (demonstrând unitatea spațiului mioritic, idee atât de dragă lui M. Cimpoi), dar și al Postmodernismului centrifug, întreținând atâtea polemici, cu sau fără miză, împinse, însă, în pragul canibalismului transprutean. Se uită, păgubos, că valorile coexistă. Că furia contestărilor nu îngăduie o recepție calmă. Acea altă poezie, visând a se despărți de „mioritismul ancestral” (cf. Eugen Lungu), flutură zgomotos și arțăgos steagul sincronismului. Iconoclastia optzecistă este una recuperatoare, blamați fiind poetaștrii refugiați în „bastionul tradiției”. Dar Mihai Cimpoi e convins că deasupra acestor inflamări, a repetatelor încăierări, există o continuitate organică: „marea temă basarabeană a înstrăinării”, ontologizată la extrem (vezi *Basarabia*, nr. 2-3/1994). Ca factor de echilibru, criticul de la Chișinău, dominând „olimpul republico-moldovenesc” (cf. N. Negru), încearcă să potolească excesele.

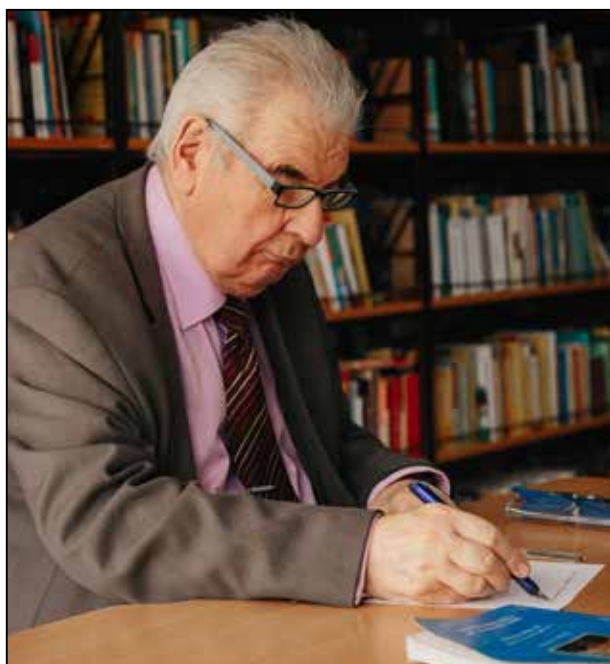
Seria oltenească de *Critice*, de inspirație pompos-maioreșciană, dezvoltă un evantai tematic de mare diversitate și bogăție ideatică, pornind de la porunca mentorului *Junimii*, cel care – reamintim – avertiza că demersul critic este „o lucrare necesară în viața publică a unui popor”. Cu deosebire azi, când *timpul crizist, descumpănit*, întreține o stare belicoasă, producând vacarm, babilonie, intoleranță și, inevitabil, ceață axiologică / confuzia valorilor. Când, deseori, în această necurmată gâlceavă, valorile sunt maculate, „insultate”, decretate ca fiind „expirate”. Mihai Cimpoi, convins că „avem noroc de valori”, știe prea bine că aceste valori trebuie respectate, că un popor „așezat” își cinstește scriitorii exponențiali. Și acest masiv și blajin basarabean, trăind cu *rost*, trudește de o viață în acest scop; fie că vorbește despre complexe literaturii române (pendulând între orizontul mioritic și cel european) sau despre schizofrenia moldovenească și obsesia identitară, fie că atacă relația dintre Centru și margine și discută aplicat despre metehnele exilului românesc, fie că – îmboldit de „demonul recitirilor” – coboară în po(i)etica arhetipală (vezi paralela Bacovia-Vieru) sau ne dezvăluie „abisurile receptării” în povestea eminescologiei (după modelul Bohr); în toate, așadar, se mărturisește cu umoare egală, risipind idei și încercând a ne călăuzi în *drumul spre Centru* (centrul Ființei, se înțelege). Ne și întrebăm

când scrie acest maratonist al lecturilor, un neobosit călător, ubicuitar, de mare productivism; și care ține la tăvăleală și nu lipsește nici de la întrecerile bahice, surclasându-și comesenii. Încât, invocând *norocul ca destin*, pornit din Larga natală, Mihai Cimpoi este un spirit permeabil, de largă cuprindere și, negreșit, un pilon al românismului. Ca dovadă, în *Esența temeiului*, un masiv opus, rod al unui proiect editorial pus la cale de târgovișteni (Editura *Bibliotheca*, 2013), criticul reunea șase eseuri monografice consacrate unor figuri culturale din „faza aurorală”, testând fenomenologia spiritului întemeietor. Încearcă să afle temeiul înființator, cercetând silințele pionierilor, acea *arătare a gândirii* (meșteșugită, bineînțeles), purtând intuiția trebuinței „cu poetice faceri”, cum ar fi zis lenăchiță Văcărescu. Examinează, așadar, tranziția spre *lumea românească literară* prin osârdia celor care, în *dimineața poezilor* (cf. Eugen Simion), anunțau, totodată, și „zorii europenității”. Coboară în „starea pre-morfică” și propune, de fapt, o istorie a literaturii noastre premoderne la Târgoviște, războindu-se cu inerția exegetică. De la Văcărești, trecând prin *scriptorul Heliade* (și *Panhymniul Ființei*), Grigore Alexandrescu (cu „înсуflarea” ființării), Vasile Cârlova și sufletu-i „mâhnit”, la „postmodernul” Ion Ghica și Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, sondând „prefacerile firii”, inventariind obstacolele și limitele, atâtea orientări tranzitorii (șanse ontologice în ordinea noastră culturală), M. Cimpoi avertizează asupra scrisului ca proiect spiritual. Ctitorirea ar fi o ctitorire a ființei, prin rostirea ei (esențializată). Literatura devine proiect de existență, cheltuind erudiție și suportând influențe. Încât doar *grila ontologică* îngăduie această descindere în

domeniul posibilului, aflând – prevestitor – temeiul înființator. Și urmărind, în timp, receptarea celor vizați, oscilantă, negreșit (tabloul, sinusoida, curba, meandrele etc.), gardată de referințe selecte. Totul, sub cupola dreptei cumpene și prin veghea unui spirit constructiv, cu lecturi întinse, metabolizate, fie că ne încântă poezia de idei (în interludiile nietzscheene), fie că, sub pavăza lui Polifem, plonjăm în pluralismul postmodern. Așezându-și demonstrația pe o solidă temelie heideggeriană, M. Cimpoi invocă *întemeierea*, palpând „nebulosa genezică”, sub o distribuție triadică: ctitorire, dobândirea – de – teren – ferm și, desigur, legitimare („întemeiere justificativă”). Privind, însă, literatura română ca un *proiect de existență*, axat „pe o unitate identitară”, cum ne previne, configurând – ar spune Gérard Genette – un ansamblu coerent și un spațiu omogen, în pofida „împrăștierii politice”, amintită dureros de Eminescu. Târgoviștea, în epocă, era „un sol fertil pentru această identificare”. Iar domnia lui Matei Basarab, „cea mai națională epocă din Istoria noastră” (aprecia, cu îndreptățire, Eminescu), a oferit condiții prielnice, dăruindu-ne, scrie Mihai Cimpoi, *o dimineață spirituală*.

Printre multele titluri dăruite târgoviștenilor, Cimpoi se oprește și asupra „noilor târgovișteni”, semnalând continuitatea și confreria (prin reactivarea unui program), oferind, excesiv-generos, „medalioane în evantai” (27). Ar fi vorba despre „un dialog tacit”, în spiritul modelului, al noilor promoții (v. *Anatomia Ființei*, II, 2016), respectând blazonul *Școlii literare și artistice de la Târgoviște*. Dar numele mari, deocamdată, lipsesc. În schimb, în dense eseuri monografice, apărute tot sub sigla editurii *Bibliotheca*, va poposi asupra caligrafului cu „destin ciudat”, obstinat în metaliteratură, Radu Petrescu, văzut ca un „flaubertian postmodern” (2019); sau dezvăluind erudiția și rafinamentul lui Petru Creția, cel trăitor „în mai multe culturi”, vorbind despre valori și virtuți într-un sistem etic personal (epos, logos, eidos), în 2020.

Ca inițiator al Congresului Mondial al eminescologilor, Mihai Cimpoi apără cu cerbicie, sub asalt relativist, centralitatea canonică a Poetului național, subliniind esența tragică a operei eminesciene. Ca existențialist naiv și natură chenotică, ca poet al Ființei, prin excelență interogativ, Eminescu, ca „rostitor esențial de ființă”, atinge un „nod tragic” absolut (v. *Hyperion și Demiurg*, 2019), *Luceafărul* exprimând un mit și o dramă existențială. Iar opera sa (confiscată, clișeizată, castrată, desfigurată, răstălmăcită, decontextualizată) rămâne „un teren de întâlnire”, cum spunea Pompiliu Constantinescu, și o

continuă *provocare*. Supus jocurilor deconstrucției, „consumat” istoricește (după unele voci), mumificat, idolatrizat sau demitizat, Eminescu are dreptul la o posteritate vie. Dacă un Lucian Boia, mizând pe oboseala zelatorilor, pare convins că „marea ofensivă anti-Eminescu”, blamând efervescența mitogenetică, e pe cale de a disloca mitul, Mihai Cimpoi, dimpotrivă, îl apară cu îndârjire. Până și Eugen Negrici, luptând cu „iluziile literaturii române”, observă că mitul lui Eminescu „n-ar merita a fi rănit”...

Ocupându-se de „epoca Eminescu”, Cimpoi redeschide și dosarul Maiorescu. În eseurile adunate în *Titu Maiorescu și lumea noastră postmodernă* (2020), el examinează „odiseea receptării”, văzând în întâlnirea celor doi, ambii din familia cugetătorilor, „un sens întemeietor”, o fericită „ecuație canonică”. Tabloul fenomenologic al postumității înlătură ipoteza „cabaliștilor”, crede Cimpoi, glacialul și paternalul Maiorescu nefiind un complice al diabolicului scenariu vizând *moartea civilă* a marelui poet, scos din joc de forțe oculte.

Prins în hățușul atâtor proiecte, M. Cimpoi a lansat, ca instrument lexicografic, și un impozant *Dicționar enciclopedic Eminescu* (Editura Gunivas, 2012), să recunoaștem, cu inevitabile lacune și omisiuni, reparate din mers, o inițiativă „primejdios de vastă”, cum sublinia, în *Cuvântul înainte*, Eugen Simion. Iar un titlu precum *Cumpăna cu două ciuturi* (*Carte despre ființa românească*) dezvăluia tocmai temperamentul său critic: un om cumpănit, vădind seninătate și echilibru, descoperind trudnic acele „înțelesuri alunecătoare”, punând la lucru – în filiație eminesciană – „recea cumpănă-a gândirii”. Încât, în plin haosmos, glorificând descentrarea (o capcană existențială, ne previne M. Cimpoi), nefixarea, vârtejul relativist – criticul ființează ca reper; iar truda sa sisifică, devenind Operă, în răspăr cu nestatornicia, zeflemeaua, trâncâneala ori voluptatea auto-denigrării, probează că avem în academicianul de la Chișinău un neobosit *constructor*.

Efortul lui Mihai Cimpoi, truditor pe solul culturii, evită hei-rup-ismul conjunctural. Încrederea sa e tonică. Însă cumpănit, crede în politica pașilor mărunți. Spirit așezat, exegetul privește încrezător și e convins că invocata logică a Istoriei va face dreptate unui neam răbduriu, greu încercat. „Stâlp” al vieții culturale basarabene, el privește cu înțelegere, chiar plusând, relieful axiologic (inevitabil accidentat) și, prin umoarea sa „egală”, este – indiscutabil – o voce credibilă. Să recunoaștem, are în spate o operă impunătoare, scrisă cu talent și chibzuință. Și, desigur, cu multă știință de carte. Înainte de orice, Mihai Cimpoi este un cititor bulimic.

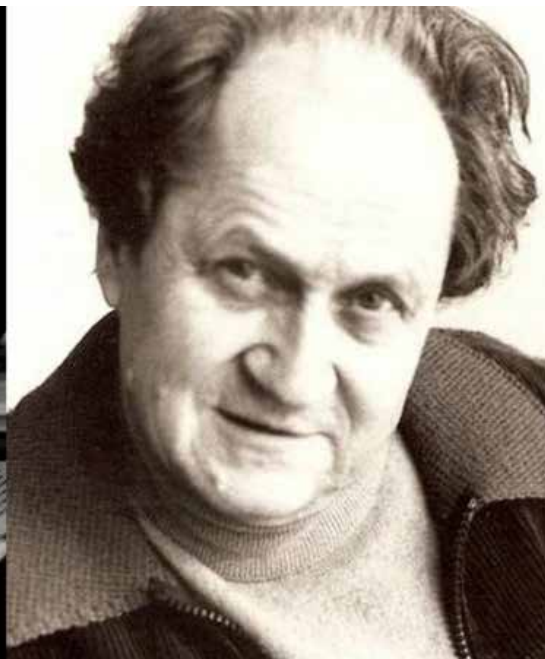
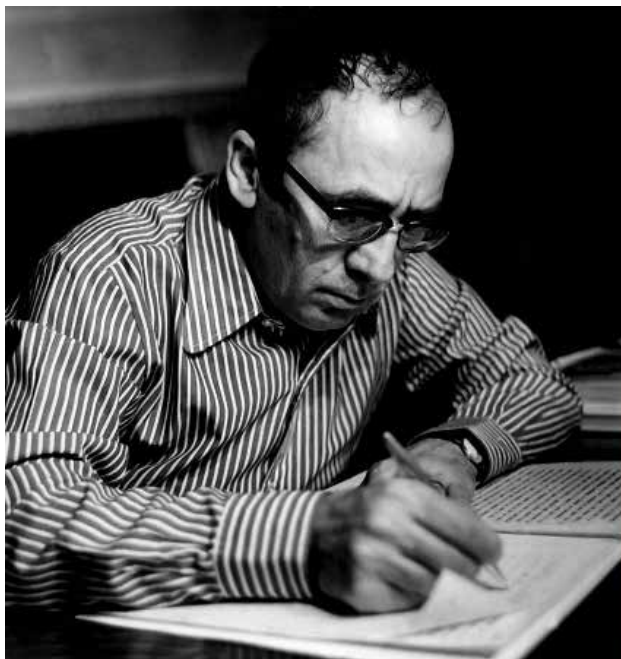
Istoria sa, fatalmente, este un melanj cultural și dă seama despre o tragedie colectivă, încercând să înlătore fragmentarismul, mistificările și manipulările, pecetea proletcultismului sovietizant, violentând „caracterul ființial”. Examenul supraistoric ar fi totalmente nepotrivit pentru un neam greu încercat, disperat, aflat „la răspântie”; iar rezistența basarabeană, pendulând „de la un exil la altul”, cu inevitabile compromisuri, și-a aflat reazemul în limbă, renăscând miraculos. Sedus de limbajul noician, criticul nu vrea să fie prea sever și judecă faptele și oamenii (estompând, totuși, biografiile) contextual, cu vădită înțelegere pentru unda tradiționalist-mesianică. Vocea lui Mihai Cimpoi nu poate fi ignorată. El este, într-o lume dezvrăjită, golită de zei, Ambasadorul unei Provincii, pe care – harnic și inspirat, uneori plusând – o cercetează la scara întregului fenomen românesc. Și un infatigabil constructor, așezând temeinic – nevizitat de bolnăvicioșii demoni ai orgoliului – „vorbă lângă vorbă și foaie peste foaie”, pledând neobosit pentru *integrarea culturală*. Cu dureroasa „reducere la scară”, așezând la locul cuvenit puzderia de pigmei literari.

Fie că, sub străfulgerarea unor idei, se încredințează paginii albe în microeseuri dense, mustind de referințe, rezonând precum „orga” pascaliană, cercetând tâcul faptului mărunț (ca „poartă” spre esențial), fie că se desfășoară demonstrativ, în volute largi, convins că avem „noroc de valori”, Mihai Cimpoi, vădind o irepresibilă voință formatoare, știe că omul este ceea ce devine (ce face, altfel spus). Or, străbătând *cu rost* labirinticele drumuri ale vieții, el reprezintă – exponențial – nu doar o Provincie; Basarabia dilematică, după un lung exil interior, este încă un fragment desprins de întreg, încercând căznit a-și recupera identitatea, limba și valorile. Mihai Cimpoi exprimă, însă, *românitatea*, mișcându-se în orizont european, purtând orgolios, într-o istorie zbuciumată, valorile și complexele noastre. Provocat de Aliona Grati, într-o carte-eveniment (dialogic), la intersecția bahtinologiei cu cimpo(i)etica, Mihai Cimpoi nu ezita a se „spovedi”, rememorând, în ipostază confesivă, „mușcăturile” destinului. Convins că *românii din Est* s-au salvat prin Eminescu, că lumea modernă trebuie să se țină „pe credința în valori” într-o vreme în care asistăm la „înscăunarea arlechinilor”, academicianul face din argumentul cărturării chezașia reușitelor sale, mizând pe *cuvântul dialogic* și grila ființială. Convins că *omul eminescian*, abordat categorial, caută principiile fundamentale, Mihai Cimpoi, explorând filonul, ne propune, titlu după titlu, cărți „adâncitoare”.

CENTENARUL NAȘTERII LUI MARIN PEDA

MARIN PEDA, ION CARAION ȘI SECURITATEA

► Ion IONESCU

Pe Marin Preda și pe Ion Caraion i-a legat o prietenie de aproape 40 de ani, până la moartea poetului în anul 1986. Dacă din partea lui Marin Preda a fost o prietenie sinceră, timp de 40 de ani, Ion Caraion a fost cel mai înverșunat dușman și un informator feroce al lui Marin Preda, urmărindu-l aproape zi de zi și dând informații despre el dintre cele mai bizare și cu lux de amănunte.

Cine a fost Ion Caraion ?

Ion Caraion născut în comuna Rușavăț (azi Viperești), satul Pălici, județul Buzău, într-o familie de țărani. Între 1935-1942 urmează cursurile Liceului „B. P. Hasdeu” din Buzău, unde, din 1941, împreună cu Alexandru Lungu, redactează revista de poezie Zarathustra. Urmează cursurile Facultății de Litere și Filozofie din București și lucrează la ziarele Timpul (1942-1943) și Ecoul (1943-1944). Debutează în 1939 în Universul literar și în 1940 în Curentul literar cu versuri și recenzii. Volumul de versuri „Panopticum” (Editura Prometeu) este confiscat de cenzură.

Din 1945 este secretar general de redacție la revista Lumea (director G. Călinescu), în 1947 este numit șef de presă la Editura Fundațiilor Regale (directorul editurii Al. Rosetti). Editează, împreună cu Virgil Ierunca, revista de poezie în cinci limbi Agora, în care publică poeți și esești prestigioși din țară și străinătate (revista a fost interzisă după primul număr). Finanțarea a fost obținută de Octavian Neamțu din bugetul prestigioasei Edituri a Fundațiilor Regale.

Publică două articole virulente: Criza culturii și Criza omului în ziarul Jurnalul de dimineață. Între 1950 și 1955 face închisoare la Canalul Dunăre-Marea Neagră și minele de plumb de la Cavnic și Baia Sprie, în urma unei condamnări politice. Până în martie 1958 este redactor al publicației Limbă și literatură. Arestat din nou în 1958, este condamnat la moarte pentru „trădare”, apoi, prin comutare, la muncă silnică pe viață. Este eliberat în 1964, împreună cu alți deținuți politici. Își reîncepe activitatea literară în 1966 cu volumul de

versuri „Eseu”. Scrie și publică într-un tempo uluitor pentru a „recupera anii ce i s-au furat” prin pușcării. În 1981, familia Caraion primește azil politic în Elveția și se stabilește la Lausanne, unde scriitorul editează revistele internaționale „Don Quijote” și „Correspondances”. Atacă vehement „comunismul cu față fascistă”, demască un regim detestat, pe conducătorii și torționarii săi într-un volum intitulat „Insectele tovarășului Hitler”. În acești ultimi ani ai activității sale, Caraion a fost ajutat de prieteni credincioși, printre care mai ales Ion Solacolu, care i-a deschis coloanele revistei Dialog, din Germania federală, și ale suplimentului ei literar. În iunie 1986, Solacolu începe publicarea primului din cele șase Caiete Caraion, în care acesta figurează cu „Apa de apoi”, poeme inedite, și „Prima carte a exilului”.

Rupt de țară și de rădăcinile poeziei sale, Caraion a exprimat anxietatea expatrierii într-un eseu elocvent, „Cuvintele în exil”. El găsește totuși mijlocul de comunicare nemijlocit cu țara, grație redacției române a postului de radio BBC, care-i difuzează multe eseuri și profile literare. Paralel are loc o campanie contra persoanei lui Ion Caraion, vizibil organizată de organele de dezinformare din publicațiile comuniste din țară, orchestrate în primul rând de Eugen Barbu, ca și de cele de extremă dreaptă sau pretins naționaliste din exil.

Ion Caraion s-a stins din viață la Lausanne, la 21 iulie 1986.

Ion Caraion aparține, împreună cu Geo Dumitrescu, Constant Tonegaru, Radu Stanca, Ben Corlaci, Ștefan Augustin Doinaș și alții momentului spiritual al anilor 1945-1946, la configurarea căruia iau parte scriitori veniți din mai multe direcții estetice. O prelungire, mai întâi a suprarealismului (Gherasim Luca, Virgil Teodorescu, Gellu Naum), în încercarea de a uni, după modelul lui Louis Aragon și Paul Eluard, dicteul automatic cu dialectica marxistă în poeme sistematic dificile, apoi, tendința de a moderniza miturile într-o lirică programatică clară și muzicală, vizibilă în creațiile poezilor grupați în Cercul Literar de la Sibiu și inaugurată în jurul revistei Albatros și alte publicații de tinerii poeți contestatari din București. Nota comună a acestor tineri, sensibilizați de război și dezamăgiți de vechile tehnici poetice, era spiritul de contestație manifestat în toate domeniile, printr-o negație energetică, juvenilă, a valorilor admise de școală. Poemul devine o confesiune lirică legată de întâmplările imediate și animată de limbajul străzii. Ce s-a întâmplat cu această generație de scriitori, se știe. Unii au dispărut de pe scena vieții literare sub tăvălugul realismului socialist, alții au reapărut după două decenii de tăcere, și reafirmarea lor a

contribuit la resurecția poetică din ultimul deceniu al secolului al XX-lea.

În „Cazul Artur și exilul românesc”. Ion Caraion în documente din Arhiva CNSAS, editat de Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, care cuprinde dosarul de informator al scriitorului Ion Caraion se găsesc informații dintre cele mai bizare despre Marin Preda. După 11 ani de închisoare, în 1964 este recrutat de Securitate și i se oferă eliberarea din închisoare în schimbul statutului de informator. Primește numele de cod „Nicolae Anatol”, apoi pe cel de „Artur” și face periodic rapoarte până în 1981, când se stabilește în Elveția.

Marin Preda în „Cel mai iubit dintre pământeni” îl ia ca protagonist al romanului sub numele lui Petrini. Trimițându-i o rețetă medicală pentru a-i procura niște medicamente, securitatea o ia drept corp delict, fiind-zice-se- o transmitere cifrată de date care pune în pericol „regimul democrat-popular”.

Din cauza notelor informative date către Securitate de poetul Ion Caraion, până și cele mai intime aspecte ale vieții scriitorului Marin Preda au fost cunoscute de poliția politică.

Culmea, unii dintre ofiterii care îl aveau în vizor pe romancier erau uneori atât de bulversați de cele citite în notele lui Caraion, încât își sfătuiau subalternii să mai potoleasca informatorul care punea pe hârtie aspecte deocheate, scrie Gardianul. Marin Preda și Ion Caraion au fost prieteni timp de aproape 40 de ani, iar romancierul l-a susținut pe poet atât pe tărâm literar, cât și material, mai bine de două decenii.

Din păcate, Caraion i-a fost ostil lui Preda încă de când cei doi erau foarte tineri, dar nu i-a arătat niciodată cât îl urăște, ba dimpotrivă. Informațiile pe care poetul le dădea Securității sunt relevante în acest sens. Culmea ipocriziei, după moartea scriitorului, Ion Caraion, aflat în Elveția, scria că Preda a fost omorât de Securitate și că, în realitate, notele sale informative despre diverși scriitori români, din țară ori străinătate, ar fi fost file din manuscrise pe care el le-a încredințat romancierului.

La 11 ianuarie 1966, Ion Caraion, racolat încă din 1964 de Securitate, a dat prima nota informativă legată de Marin Preda, sub numele de cod Nicolae Anatol, maiorului Mircea Albescu.

În opinia poetului, amicul său era un obsedat sexual și un grobian, care a avut succes literar doar datorită unor împrejurări. Agentul începe delatarea sa cu anii în care Preda era corector la ziarul Timpul. Conform lui Anatol, pe atunci, tânărul

Marin Preda era veșnic nemâncat și în ultimul hal de oboseală, motiv pentru care adormea în timp ce corecta spaltul.

Din aceeași nota informativă reiese clar că Ion Caraion îl invidia pe Preda. Din acest motiv, încerca să-l convingă pe ofiterul de legătură că, în tinerețe, romancierul era complexat și necivilizat.

De pildă, pentru a arăta cât de necioplit îi era prietenul, Caraion descrie, cu lux de amănunte, cum Preda, invitat în garsoniera poetului Miron Radu Paraschivescu, a preferat să se duca pe maidanul de langa bloc ca să se ușureze decât să folosească baia. Pentru că, i-ar fi spus Preda, la toaletă erau vase de „marmura așa de curate”.

Caraion arăta ofițerului de legătură că totuși era „generos” față de scriitor, cel din urmă având doar defecte. Așa că arăta cum, prin anii '50, l-a ajutat pe Preda, dar și pe știa acestuia, să se trateze, gratis, de... blenoragie, intervenind pe lângă un medic de la „Parhon”.

Notele trebuia să nu-i lipsească nimic, așa că urmează o scenă fierbinte. Protagonisti, Marin Preda și N.C., „o femeie rafinată care știa și franțuzeste”, după cum i-ar fi mărturisit chiar romancierul. Apoi, poetul descrie ironic cum Preda și N.C. faceau sex într-unul din „birourile fostului Minister al Artelor, aflat atunci în blocul Ambasador”, iar „pat le era dușumeaua”.

Femeia la care se referea Ion Caraion în nota încredințată maiorului Albescu era poeta Nina

Cassian. Documentul, înregistrat la 20 ianuarie 1966 și catalogat „Strict Secret”, abunda de considerații care scot în evidență defectele lui Preda.

Pe scurt, era vorba despre lipsa de instruire a romancierului, despre faptul că în tinerețe a plagiat dintr-un autor ungar ori aspecte legate de viața conjugală.

Ulterior, notele informative ale lui Caraion legate de Preda ori alți scriitori au fost semnate cu numele Artur.

Marin Preda a fost luat în vizorul securității după apariția romanului „Delirul”, roman care readucea în actualitate profilul moral al mareșalului Antonescu. Prezentarea conducătorului României din perioada celui de-al Doilea Război Mondial într-o lumină pozitivă a fost considerată la timpul respectiv o încercare de reabilitare a celui care a ordonat Armatei Române să treacă Prutul pentru eliberarea Basarabiei.

Notițele volumului al doilea din „Delirul”, împreună cu o valiză plină cu documente care se aflau în fișetul lui personal au dispărut imediat după moartea scriitorului. După unii investigatori ai acestui caz, Marin Preda devenise deosebit de incomod atât pentru ruși, care nu puteau uita înfrângerile suferite în fața armatei române conduse de Antonescu dincolo de Nistru, cât și pentru cuplul dictatorial din România, deoarece în acest volum el face o subtilă aluzie la pretențiile soției dictatorului de a se afirma în viața politică a țării. De remarcat similitudinea morții lui Marin Preda cu moartea lui Nicolae Labiș sau cu cea a actorului Amza Pellea care a spus într-unul din monologurile lui care ne descreșteau frunțile, în contextul unei întâmplări din orașul Băilești: „Leana lui Zăpăcitu din capul satului”. „Zăpăcitu” era porecla concetățeanului său pe nume Galiceanu, dar aceasta aluzie avea să o plătească cu viața deoarece a fost dat pe mâna lui „Radu”, adică iradiat, cum obișnuia dictatorul să ceară securității lichidarea adversarilor regimului, ai indezirabililor sau ai așa zisilor trădători. Ne amintim de asasinarea fotbalistului Dan Coe, a lui Cornel Chiriac, a istoricului Vlad Georgescu care a primit următorul mesaj de amenințare: „dacă îl dai pe Pacea (Orizonturi roșii), vei muri”, precum și a altor câtorva din conducerea postului de radio „Europa Liberă”, a inginerului Gh. Ursu, a lui Virgil Trofim, a lui Vasile Patilinet la Ankara, ca să dăm numai câteva nume ale celor lichidați de organele de represiune aflate în slujba dictatorului.

Marele succes la public al lui Marin Preda nu putea să nu trezească sentimente de invidie și în rândul unora dintre confracții săi, atât înainte cât și după evenimentele din decembrie '89. Detractorii

lui au încercat să minimalizeze valoarea literara a operelor sale declarând că a fost un produs al regimului comunist și faptul că a colaborat cu acest regim este impardonabil.

Să vedem insa cum s-a desfășurat „colaborarea” lui cu regimul comunist și care au fost relațiile sale cu securitatea care primea note informative despre el chiar și de la bunii lui prieteni sau de la unii colegi de breasla, ca Ion Caraion, care figurau cu nume conspirative de informatori în documentele securității. În Dosarul de Urmărire Informativa (DUI) a lui Marin Preda, Dosar care cuprindea 4 volume și era intitulat „Editorul”, există o notă a securității datată 16 noiembrie 1972 în care se menționează că „Marin Preda este lucrat de organele noastre prin DUI pentru faptul că este cunoscut cu manifestări negative cu privire la politica partidului și Statului nostru”. După „Tezele din aprilie” prin care Nicolae Ceaușescu anunța începutul așa zisei „revoluții culturale” după model chinezesc, securitatea a început urmărirea tuturor plecărilor peste hotare ale scriitorilor, considerați potențiali dușmani ai „revoluției culturale”.

Se cunoaște faptul ca Marin Preda era în evidenta securității încă din anul 1966. Toate deplasările și întâlnirile lui erau urmărite de o armata de agenți care îl supravegheau în permanenta. În notele informative date de Ion Caraion cu privire la convingerile lui personale despre regimul de la putere, se menționa: „declarații dușmănoase la adresa orânduirii”, „refuzul lui de a colabora la

organul CC al PCR Scânteia”, precum și unele afirmații cu privire la lipsa de libertate a presei în România. Într-una din aceste note se preciza că în anul 1965 Marin Preda fusese la Paris unde se întâlnise cu „transfugii față de care a criticat regimul comunist din România”. În luna ianuarie 1972 același informator al securității care semna „Artur”, scria că Marin Preda se întâlnise la Paris cu Monica Lovinescu și cu alți colaboratori ai postului de radio „Europa Libera”. În baza acestor note, cât și a unui referat al securității în legătură cu „activitatea lui dușmănoasă”, convorbirile telefonice i-au fost interceptate prin montarea la domiciliu a unui dispozitiv de ascultare, iar la sediul Editurii „Cartea Romaneasca” s-au făcut dese percheziții noaptea.

În ultimul an al vieții își petrecea timpul mai mult la Palatul Mogoșoaia. Aici avea o camera a lui în care se simțea bine și putea să scrie în liniște. Seara la apusul soarelui, ieșea la plimbare prin parcul somtuos al Mogoșoaiei singur sau în compania altor scriitoricum erau Sânziana Pop, Cezar Ivănescu, Mihai Ursachi etc. . Cei care l-au cunoscut spun ca era un taciturn, rar îi scoteai vorba din gura. El se confesa rar și numai prin întrebări. Era foarte circumspect și-și ținea gura față de colegi.

Ceea ce s-a întâmplat știm cu toții, pe 16 mai 1980, Marin Preda a decedat suspect, în plină glorie după scrierea romanului „Cel mai iubit dintre pământeni.” O contribuție la acest deznodământ tragic poate că a avut și Ion Caraion.

Foto: Valeriu Precupanu

DE LA MUSIQUE AVANT TOUTE CHOSE

SĂRBĂTORI CU CÂNTECE ȘI DANSURI ÎN ȚARA FARAONILOR

► Doru SCĂRLĂTESCU

Ajungând la capitolul despre locul și rolul muzicii în viața popoarelor semitice ale antichității, constatăm că un loc aparte între acestea îl ocupă egiptenii, oameni frumoși la chip, veseli, optimiști, agreabili, activi, sensibili, iubitori de zei și iubii de aceștia, conștienți de moarte, dar punând întotdeauna realitățile vieții, trăită plener, înaintea aridei reflecții filosofice, preferând materializarea gândului în artă și exaltarea lui în religie, cum citim într-un vibrant „discurs îndrăgostit” al lui Claire Laluette din introducerea la una din cele douăzeci de volume dedicate exclusiv Egiptului faraonic. „Un popor de artiști, scrie profesoara de la Sorbona, în care arta era, în toate genurile sale, un mijloc și un sprijin în dobândirea nemuririi, pentru ca niciodată viața, atât de îndrăgită, să nu înceteze pe pământ. Arta, mijlocitoarea eternității, devine în Egipt metafizică”¹. În viața cotidiană, consemnează și Artur Weigand, inspector general pentru antichități al guvernului francez, în 1935, egiptenii erau joviali și nepăsători, prețuind „bunurile acestei lumi”: casele, grădinile, hainele, bijuteriile, mâncarea, vinul, berea, jocurile, sportul, muzica, dansul... Trăsături prezente la pătura conducătoare, încă din vremea Imperiului Vechi, a ridicării primelor piramide. Faraonul Mykerinos, și-ar fi golit visteria, în ultimii săi ani de viață, „organizând serbări și veselindu-se zi și noapte”. Nici construirea piramidelor, operație de anvergură, dificilă și îndelungată, în interpretarea aceluiși autor, nu era privită ca o mare tragedie: „Egiptenii cântau în cor tot timpul lucrului. Ritmul cântecelor lor, marcat, atunci când se putea, cu bătăi din picior sau din mâini, nu numai că ușura treaba unificându-le mișcările, dar le

mai crea și un fel de stimulent care le făcea munca aproape plăcută”².

Dragostea pentru muzică rămâne o trăsătură definitorie a egiptenilor antici, începând, scrie un alt egiptolog francez, Pierre Montet (*La vie quotidienne en Égypte - au temps des Ramsès*, 1946), încă din vremuri ancestrale, „înainte de inventarea instrumentelor, pe când nu știau decât să bată din

palme pentru a acompania vocea”. Din vremea piramidelor avem flautul, oboiul și harpa, pentru acompaniament vocal sau pentru solouri, duete și triouri instrumentale. În Noul Imperiu, sub influența popoarelor învecinate, apar îmbunătățiri: harpele cresc în volum, cu un număr sporit de coarde și diversificate (mai mici portative, mijlocii ori monumentale), ornate artistic cu elemente florale sau geometrice, dotate cu cap de leu aurit. Din Asia se importă țitera (nomazii din Amu se prezintă guvernatorului nomei Oryx cântând din acest instrument cu coarde ciupite, nu mai multe de

Două femei cântărețe, relief, pe o ușă falsă a lui Nikaure, a 5-a Dinstie, cca 2494-2345, Saqqara.

cinci). Basoreliefuli, picturi și artefacte arheologice sporesc numărul instrumentelor: flautul dublu în unghi ascuțit, lăuta cu cutiuță alungită, cu gât lung, împodobit cu banderole, pe care sunt întinse patru corzi, tamburinele, rotunde sau patrute (nelipsite la serbări populare sau religioase), crotalele (două plachete de fildes sau de lemn), sistrele, scoțând sunete lungi sau scurte, folosite la acompaniat și pentru menținerea ritmului³.

Muzica se integrează în „concepția de viață, pragmatică, a egiptenilor, cum aflăm din acest *Cântec al harpistului lui Nefherhotep*, păstrat la British Museum: „Trupurile mor, de pe vremea când zeii trăiau pe pământ, și tinerele generații le iau locul. Atâta vreme cât Ra va răsări dimineața și Tum va

apune la Manu, bărbații vor procrea, femeile vor zămisi, nasurile vor respira, iar ceea ce s-a născut își va afla locul. Fă o zi fericită, o, preot! Să îți se dea parfumuri din cele mai bune, esențe pentru mirosul tău, ghirlande de crini pentru grumazul tău și pentru grumazul soției tale iubite care stă alături de tine, să fie cântece și muzica înaintea ta. Uitănd deci de toate relele, nu te mai gândești decât la bucurii, până când va veni ziua în care va trebui să treci în lumea liniștii...”⁴

Egiptenii erau mari amatori de ritualuri minuțios elaborate, sărbători, festivități și spectacole, în care secțiunea esențială, a muzicii și a dansului, era în mare măsură lăsată în responsabilitatea femeilor, cum demonstrează Chirstiane Desroches Noblecourt, curator și profesor o lungă perioadă la École du Louvre, una din personalitățile europene importante implicată în salvarea templelor lui Ramses II și Nefertari, de la Abu-Simbel (Nubia), în 1967, în timpul construirii celui de al doilea baraj pe Nil, de la Assuan: „În Egipt festivitățile ocupau un loc important, nici un eveniment nu avea loc, indiferent la ce nivel, fără dans și muzică. Ne putem imagina ce festivități se desfășurau la Curte sau în reședințele bogate: numeroasele reprezentări de banchete funerare ne-au lăsat o amintire îndepărtată a lor. Numeroase femei, funcționarele Palatului, Superioarele haremului, organizatoarele serbărilor și plăcerilor regelui, intendentele cântărețelor, inspectoarele puneau lapunct, supravegheau, răspundeau de recepțiile muzicale pe care le agrementau cu deosebită grijă, ca și de relaxările regale. Locuințele opulente aveau în acest personal feminin care își îmbinau prestațiile cu activitățile fiicelor familiei. Dar mai existau și companii de muziciene și dansatoare cu o pregătire temeinică, care își închiriau serviciile, iar uneori mergeau din oraș în oraș, însoțite chiar de acrobate pentru evenimente private, pentru căsătorii și unele sărbători religioase cu mare fast”⁵. Aceeași autoare, în incitantă sa carte din 1986, *La femme au temps des pharaons*, îi datorăm o prezentare a

apartenenței femeilor la instituția clericală, în special în cadrul cultului zeiței Hathor, ajungând până la rangul înalt de *hemet-neter* („Slujitoare a zeului”), în care rolul acordat muzicii era, se înțelege, proritar. O parte substanțială a clerului feminin, de un rang secundar, din clasele inferioare, se ocupa de acest sector; în timpul Noului Imperiu, bunăoară: „cântărețele lui Amon”, „vârsătoare de libații”, „tinerele fecioare depilate”, executând dansuri în timpul misterelor osiriene⁶. Constantin Daniel vorbește de adevărate ansambluri corale feminine, în serviciul templelor, formând o tradiție păstrată până în zilele noastre: „Existau coruri de preotese, care își răspundeau în cântările lor (muzica antifonică). Tot ele dansau dansuri sacre care au rămas încă vii și se mai pot vedea și astăzi în biserica coptă din Egipt și în cea abisiniană (creată de misionarii din Egipt în secolul V e. n.)”⁷.

Templul egiptean, adevărată instituție de învățământ și cultură, era locul privilegiat unde zeul, prezent fizic prin statuia lui, în naos, veghea la menținerea echilibrului lumii; dar, fiind vulnerabilă, cam neajutorat în îndeletnicirile zilnice, scrie cu umor doamna Lalouerre, el trebuia ocrotit și ajutat, spălat, toaletat, investmântat, hrănit., de către rege personal (cum se vede în relieful) sau prin intermediul „marelui preot”, numit și „preotul pur”, „primul slujitor al zeului”, de regină, „soția zeului”, conducătoarea preoteselor. „Mai erau apoi cântăreții și muzicanții-harpiști, cântăreții din flaut sau trompetă pentru înveselirea zeului. Ei constituiau un personal auxiliar indispensabil, dar fără funcție religioasă propriu-zisă”⁸. Muzica intra, în mod indispensabil, în obligațiile de întreținere a bunei dispoziții a zeului. Zeița Hathor, scrie C. Daniel, se bucura de jocurile și de dansurile ce se făceau în onoarea ei, ca și de festivitățile vesele, care erau „sărbătoarea beției stăpânei de la Dendera”, unde „și faraonul aducea dănuind ulciorul cu vin zeiței”⁹. Dar prilejuri de sărbătoare erau multe și felurite. Un calendar al lor

Harpist, statueta, a 12-a Dinastie, cca 1991-1802 î. Chr., Muzeul Egiptean, Cairo.

Regina Nefertari reprezentată cu un sistrum în mână, templul de la Abu Simbel, cca 1300-1250 î. Hr.

a fost săpat pe pereții templului lui Ramses al II-lea de la Abidos. Mai importante erau trei, reprezentate în splendide relieuri de pe pereții templelor de la Karnak, Luxor, Medinet-Habu, Sheikh Abd el Qurna: Sărbătoarea lui Min, în prima lună a lui *Chemu*, la începutul secerișului, Sărbătoarea Văii, dedicată lui Amon, și, de departe, în cinstea aceluiași zeu, cea mai amplă și mai fastuoasă dintre ele, *heb nefer en Ipet* – „frumoasa serbare de la Opet”. Organizată anual în a doua lună a sezonului *Achet*, în timpul marilor inundații ale Nilului, prevestitoare de rod bogat, ea dura uneori până la aproape o lună întreagă, și antrena în organizare și participare, o mare parte a societății egiptene: în primul rând faraonul, „primul profet al lui Amon-Re, regele zeilor”, apoi sora (soția) sa regală, preoții, militarii (ofițeri comandanți, marinari și soldați pedestrii), membrii de diferite ranguri și profesii ale aparatului administrativ, în fine un număr imens de spectatori, prezenți în jurul marilor temple tebane și pe malurile fluviului Nil, căci evenimentul principal consta într-o procesiune ritualică de câțiva kilometri, pe uscat și pe apă, de la Karnak la Luxor și retur.

O descriere a ei o găsim într-o scriere non fictivă, o reconstituire „istorică”, cu mijloace mai pronunțat eseistice, de către jurnalistul și romancierul bavarez, Philipp Vondenberg, a biografiei miseroasei regine Nefertiti, din 1975, de care ne vom folosi și noi în continuare, punctând momentele, nu puține, când muzica își intră în drepturile ei, consfințite de puternica tradiție antică. Personajele centrale sunt Amenofis al III-lea (cunoscut și sub numele de Amenhotep Magnificul), faraon din cea de a XVIII-a dinastie, și, imaginată de autor (în pofida serioaselor rezerve ale egiptologilor) tânăra sa nouă soție, principesa adusă din îndepărtatul regat hurrian Mitanni, Taduhepa, pe care tebanii, văzând-o, au întâmpinat-o cu strigătul: „Iată, frumoasa care vine!”, *Nefert-iti*, cum i-a și rămas pentru vecie numele. Principala sursă de informație, declarată, a scriitorului german rămân imaginile dintr-o epocă ceva mai târzie, a lui Tutankhamon și Seti I, pictate pe pereții uriașei săli a coloanelor (*hipostilă*) din Templul de la Luxor, utilizată la capitolul *Sărbătoarea Opet* al cărții sale, pe care o folosim și noi, nu ca un document, ci ca pe o captivantă pagină de literatură: „Nori de tămâie pluteau prin Sfânta sfințelor marelui templu de la Karnak, unde faraonul aducea ofrade de alimente și băuturi zeului Amon, soției sale Mut și fiului lor Horus, în sunetele magice ale muzicantelor templului, ce se mișcau ritmic, pe jumătate goale”. De aici pornește, în timp ce în văzduh se înalță fumul de la recipientele cu tămâie și de la rugurile de jertfă ale animalelor, către templul de la Luxor, călătoria marelui zeu. „În fruntea alaiului sărbătoresc

pășea un trompet, ce-și trimetea sunetele prin azurul strălucitor al cerului de dimineață, susținute de cadența dură a uruitului de tobe. În urma lui venea cădelnițătorul, cu un vas mare de aur, în care ardea tămâie parfumată. În urma marelui preot, tuns chilug și gol tot, în afară de o legătură de piele de leopard pe șolduri. După el era purtată barca zeului soare, urmată de alte două bărci”... Faraonul pășea în urma primei bărci, iar Nefertiti, alături de „marea soție regală”, îmbătrânita, Tii, în urma celei a zeiței Mut. Ajunși la Nil, bărcile sacre sunt așezate pe bordul marilor corăbii, placate cu aur și argint, și trase de sclavi pe firul apei, în sus, către Luxor. „Două preotese muzicante, *preotese-Mert*, dansau în jurul Sfintei-sfințelor cu chiote de bucurie, cărora le răspundeau tebanii ce însoțeau luntrele, urcând, pe malul de răsărit, în susul apei”. Ajunși la țarm, un preot al lui Amon se instala în fruntea comvoiuului înălțând un imn în cinstea zeului solar. „Slavă ție, Amon-Re, tu cel mai frumos în fiecare zi,/ Tu, ce răasai neîncetat dimineața...”. Urmează apoi o coloană destul de pestriță: „După preotul cântăreț venea, în răpăit surd de tobe, o escortă de oșteni, cu lăncii și platoșe. Formau un contrast izbitor cu jonglerii și dansatorii negri, cu preoții și preotesele care cântau și jucau în urma lor, în sunete de sistre și castaniete. După un grup de preoți ai lui Amon și de muzicanți veneau, în sfârșit, tebanii dezlănțuiți, ca la orice serbare, marcând, cu bătăi din palme, ritmul muzicii”. Ajunși la Templul din Luxor, în tainicul său sanctuar, avea loc, potrivit unor egiptologi (englezul Aylward Blackman) „împerecherea rituală ” a zeului, reprezentat de faraon, și soția zeului, regina, în timp ce poporul cânta și dansa în fața marilor porți. O petrecere generală are loc, depre care lasă mărturie o inscripție tebană: „Zei cerului cântă de bucurie, hatorele (preotesele zeiței Hathor) bat din tamburine, locuitorii sunt beți de vin, poartă pe creștet coroane de flori. Vâslașii se plimbă veseli, unși cu uleiurile cele mai scumpe. Toți copiii se bucură, din zori până la asfințit”¹⁰.

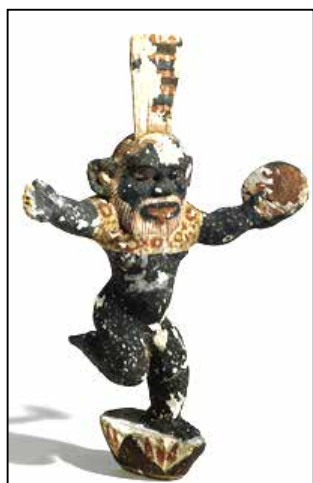

Instrumentiste egiptene, frescă de pe mormântul lui Rekhmire, Teba, 1425 î. Chr.

Aceste aspecte din viața egiptenilor au stârnit interesul major al scriitorilor, mitografilor și istoricilor, chiar din vremurile vechi. S-a iscat o controversă între egiptologi: dacă Herodot a ajuns cu adevărat pe malurile Nilului cum pretinde el în cartea a doua, *Euterpe*, a *Istoriilor* sale. Încă din antichitate și până în zilele noastre, marele globe-trotter din Halicarnas este numit când „părintele istoriei” (Cicero), când „părintele mincinoșilor” (Plutarh), un autor de „reportaje”, fie de la fața locului, în lungi și temerare călătorii, fie încropite acasă, comod, în fotoliu¹¹. Indiferent de aceste ipostaze, relatările privind locuri și evenimente ale lumii antice sunt fascinante, precum cele privind serbările populare, alaiurile și procesiunile religioase din vechea țară a faraonilor, cea mai însemnată desfășurată în partea răsăriteană a Deltei Nilului, în orașul închinat zeiței-pisică, de la care împrumută și numele, Bastet, mare amatoare de muzică și dans, cu multă aglomerație de petrecăreți, nu tocmai pioși: „Iată cum stăbat ei calea până la orașul Bubastis. Bărbați și femei călătoresc împreună în bărci, în fiecare barcă înghesuindu-se la un loc multă lume de ambele sexe. Unele femei au castaniete din care bat tot timpul, alții zic din flaut cât ține drumul, iar restul, femei și bărbați, cântă și bat din palme. Ori de câte ori ajung în drumul lor la un oraș, oricare ar fi el, apropiindu-și barca de țărm, iată ce fac: unele femei fac ceea ce am spus, altele chiuie din răspuțeri și-și bat joc de femeile din acel oraș, altele dănuiesc, iar altele, sculându-se în picioare, își dau poalele peste cap. Și tot așa fac la fiecare oraș de pe malul fluviului. Când ajung la Bubastis, încep sărbătoarea, aducând mari jertfe. La serbarea aceasta se bea vin de struguri mai mult decât în tot restul anului. După spusele localnicilor, să se tot strângă acolo ca la șaptezeci de mii de bărbați și femei, fasă să mai punem la socoteală și copiii. Acestea se petrec la Bubastis”¹². În pofida scepticismului unor istorici privind fiabilitatea acestor relatări, „arheologia confirmă grafic observațiile lui Herodot” (Derek A. Welsby), apelând uneori la instrumentar electronic de ultimă oră¹³.

Bastet cu sistrum, bronz, 900-600 î. Chr., British Museum.

Demonul muzician Bes, amuletă, cca 1300 î. Chr., British Museum.

Textele lui Herodot devin sursă de inspirație pentru numeroase opere de ficțiune artistică, una din cele mai ilustrative fiind celebrul roman cu subiect biblic al lui Thomas Mann, *Iosif și frații săi*. Iată, scena de mai sus, preluată și dezvoltată literar, în volumul al doilea al romanului, *Iosif în Egipt*, cu episodul popasului acestuia în „orașul pisicilor”, care se mândrea cu sărbătoarea sa anuală, când mii de vizitatori „coborau în josul fluviului pe drum și pe apă, dinainte foarte bine dispuși, mai ales femeile, care, înarmate cu huruitoare, făceau, se spune, tot felul de ștângării și strigau de pe corăbii, cu mare risipă de gesturi, măscări și tradiționale ocări grosolane la adresa satelor pe lângă care treceau. Dar și bărbații erau foarte veseli, fluierau, cântau și băteau din palme; și toată această mulțime de femei și bărbați se îmbrânceau într-o imensă îmbulzeală și se buluceau spre Per-Bastet, unde tăbărau în corturi: o sărbătoare care ținea trei zile, cu jertfe, dansuri și jocuri cu măști, bălci, ropot surd de tobe, povestitori de basme, scamatori și îmbлъzitori de șerpi...”¹⁴ Să menționăm că la Bubastis au fost descoperite, alături de miile de mumii de pisică, și un mare număr de statuete reprezentând-o pe Bastet, zeița fertilității, a festivităților și, cum am văzut, a bețiilor, ținând în mână instrumentul muzical sistrum având pe mâner chipul unei alte zeițe egiptene, Hathor. Una din ele, turnată în bronz, datată cca 900-600 î. Chr., se află azi la British Museum. Alta, la fel de interesantă, din perioada târzie, ptolemeică, la The Metropolitan Museum of Art din New York.

Întorcându-ne la romanul marelui prozator german, cu ocazia evocării prezenței tânărului sclav evreu, fiu al lui Iacob, la curtea marelui demnitar Putifar, aflăm despre cultul acestei zeițe Hathor, fiica lui Amon, nevasta lui Re, întreținut de preotesele ei, constituind „nabila tagmă a hathorelor” provenite din înalta societate a Tebei, patronată de Marea soție a faraonului: „fiecare dintre ele era o Hathor, stăpâna iubirii în persoană, iar la marile sărbători, înveșmântate în rochia lipită de trup, ca a zeiței, purtând pe cap masca de aur a soției Soarelui, în cap scufia de aur, cu discul solar între coarne de vacă, făceau muzică în cinste lui Amon,

dănțuiau și cântau...¹⁵ Sistrum-ul era însemnul și, ca obiect sacru, întruchiparea lui Hathor, și se bucura de o mare prețuire la curtea faraonilor, cum vedem din acest imn de laudă închinat zeiței, de pe o stelă de calcar provenită din necropola de la El Tarif (Teba) a lui Wahankh Intef II, care a domnit în Egiptul de Sus la finele mileniului al treilea, aflată și ea la Metropolitan Museum; o veritabilă declarație de dragoste înfruntând milenii:

„Măinile mele te imploră: «Vino la mine! Vino la mine!»./ Trupul meu îți vorbește, buzele mele repetă: «Sunete pure din sistrum pentru Hathor./ sunete de sistrum de un milion de ori repetate, pentru că Tu iubești sistrumul./ un milion de sunete de sistrum către spiritul Tău răsfirat pretutindeni»./ Eu sunt Cel care îi convoacă pe devotații mânăitorii de sistrum pentru Tine, Hathor/ în fiecare zi și în fiecare oră după a Ta dorință./ Fie ca inima Ta să fie mângâiată de sistrum...¹⁶ Un alt minunat imn aflat la micul templu din latura estică a insulei Philae o prezintă în aceeași ipostază de protectoare a artelor: „...Tu ești doamna laudei, stăpâna dansului,/ Măreața Doamnă a lubirii, stăpâna femeilor și a fetelor nubile./ Tu ești Doamna beției, la serbările numeroase,/ Doamna tămâiei, stăpâna cununii împletite,/ Doamna veseliei, doamna bucuriei nemărginite,/ Maiestatea pentru care glăsuiește muzica.../ Tu ești doamna Sistrului-sekhem, stăpâna colierului Menat și a Sistrului-seseșet.../ Tu ești Doamna dansului, stăpâna cântecelor și a dansului-cu-lăuta...¹⁷

Dar centrul cultului lui Hathor, zeița iubirii, a muzicii și a dansului, unul din cele mai importante în Egipt, era, din vechime, la Dendera, capitala celui de al 6-lea nomos (egipt. iqer), „al crocodilului”, din Egiptul de Sus, având pe zidurile sale imprimate numeroase texte, unele, poetice, de o deosebită valoare artistică. Poezia Egiptului faraonic devine un izvor indispensabil pentru istoria muzicii și a dansului, lipsită de alte resurse documentare, când e vorba de începuturile ei. Reproducem, pentru bogăția lui de informații, dar și pentru valoarea lui expresivă, imnul închinat zeiței în ipostaza de divinitate multiplă a destinului, numită „cele șapte zeițe Hathor”, din splendidul templu încă bine păstrat, supranumit și „Casa zeiței Hathor” sau „Palatul Sistrum-ului”: „Noi viersuim acuma pentru tine/ Și pentru tine dănțuim, regină !/ Te preamărim și imnul nostru urcă/ Departe, până-n creștetul tăriei./ Tu ești stăpână peste

Isis-Hattor, frescă, Marele templu al lui Sethi I, a 19-a dinastie (1294–1279 î. Chr.), Abidos.

sceptru/ Și peste sistru și colan/ Stăpâna minunatei muzici/ Ce ne îmbie să jucăm//. Îți ridicăm în slăvi măreția/ Din asfințit până-n zori de ziua !/ Stăpână-n Denderah, în cinstea ta/ Cântăm și batem tobele-n cadentă./ Tu ești crăiasa bucuriei, tu ești stăpâna dănțuiei/ Crăiasa muzicii frumoase, stăpâna strunelor de harpă, /Crăiasa horei avântate, stăpâna dalbelor ghirlande,/ Crăiasa smirnei aromate, stăpâna saltului voios !// Îți laudăm regeasca fală/, Renumele ți-l trâmbițăm/ Și-ți punem faima mai presus/ De zeități și de zeițe !/ Tu ești crăiasă peste imnuri, stăpână în bibliotecă/ Și cea mai mare arhivară din casa sulurilor scrise./ Nu pregetăm s-aducem zilnic Măriei tale daruri scumpe./ De câte ori ne-auzi cântarea, ți-e inima mult mai ușoară./ Ne copleșește bucuria când, zi de zi, te adorăm/ Și cântă inimile noastre când îți privim regeasca față// Ești a cununilor crăiasă, stăpâna danțului zburdalnic/ Ești și crăiasă a beției ce nu sfârșește niciodată./ În preajma ta cântăm voioase și pentru tine viersuim/ Iar pentru osteneala noastră din inimă ne mulțumești !¹⁸ Un alt text relevă, ca și cel anterior, dragostea locuitorilor

de pe malurile Nilului, din epoca marilor faraoni, pentru muzică, întruchipată de patroana acesteia. O splendidă imagine avem aici, a întregului univers transformat în cântec. Nu suntem prea departe de „muzica sferelor” pitagoreică. Îl redăm în traducerea după o versiune germană; un minunat imn închinat aceleiași zeițe Hathor (supranumită în textele egiptene și „Scânteietoarea”, „Flacăra de aur”, „Zeița aurită”), imprimat pe zidurile somptuosului ei templu din Denderah, cu coloane și cu picturi pe plafon reprezentând cerul și constelațiile: „Ce frumos prosperă zeița de aur, Hathor !/ Ea prosperă strălucind și înflorind./ Ție îți cântă cerul cu stelele sale,/ Pe tine te slăvesc soarele și luna,/ Pe tine te laudă zeei,/ Ție îți cântă zeițele./ Ce frumos prosperă zeița de aur, Hathor!/ Ea crește strălucind și înflorind/ Ție îți cântă întregul pământ,/ Ție îți dansează cu bucurie toate viețuitoarele./ Pe tine te slăvesc egiptenii și deșerturile/ Până la capătul cerului sprijinit pe coloanele sale¹⁹.

În cartea sa din 1956, *Miturile Egiptului antic*, M. E. Matie rezervă un spațiu generos *Legendei despre întoarcerea zeiței Hathor-Tefnut din Nubia*, „reconstituită oarecum recent prin munca minuțioasă și migăloasă a unui număr de

cercetători”. După o ceartă cu zeul Ra, stăpân peste Egipt, fiica sa Tefnut, „ochiul lui drag”, furioasă, se autoexilează în deșertul Nubian, la răsărit de Nil, de unde, la rugămintele tatălui său și prin medierea zeilor Toth și Șu, decide să se întoarcă acasă, la Ta-meri („pământul drag” în egipteana antică), prilej de sărbătoriri fastuoase, triumfale, în întreaga țară, cu dansuri, muzică și abundente libațiuni de bere și vin, despre care dau seama imagini și inscripții de pe pereții templelor, cu texte de cântări, indicații de regie a ritualurilor, descrieri ale procesiunilor și participanților. Reproducem, din cartea amintită, în traducerea lui Costache Nani, unul din texte: „S-a-ntors măria sa, s-a întors din Bigeh, nubian ținut./ Să vadă Nilul egiptean, pământul drag și cunoscut/ Cu toate ale lui minuni. În cinstea ei ard pe jertfelnic/ De-a valma tauri grași, găscani și multe lucruri minunate.// Din sistre-i cântă zeii toți și dănțuie zeițele./ Femei puternic bat mereu în tamburine pentru ea,/ Îi toarnă vin, ulei i-aduc și-n aur capu-i încunună./ O, Cât ți-e chipul de frumos și cât ne-nveseleşti când vii!// Ra, al tău tată prea fericit e la vederea ta,/ Fratele-ți Șu se bucură cu tine,/ Iar Toth, și el, stă înaintea ta.../ Cele Nouă mărețe zeități se bucură și-ți cântă laude,/ Maimuțele-ți ies în cale și dănțuie-n fața măreției tale,/ Și, pentru tine, zeii Bess bat tamburinele de zor,/ O, tu stăpână-a cântului din sistră”²⁰.

Sistrum (sistră), iată un cuvânt ce revine obsedant în imnurile dedicatei zeiței. Plutarh dezvoltă o întregă filosofie, justificând preferința egiptenilor pentru instrument: „Sistra citaredului înseamnă la fel că toate cele câte există pe pământ trebuie să fie mereu în mișcare și în agitație; că trebuie ciupită puternic, pentru a-i trezi din starea de plictiseală și de îmbuibare în care alunecă

unii. Ei spun că sunetul acestui instrument îi ține la distanță și îl pune pe fugă pe Tifon (numele grecesc al lui Set, dușmanul lui Osiris și personificare a răului), însemnând că, atunci când principiul răului oprește și încătușează mersul firii, contrar cauzei creatoare, prin mișcare, i se redă energia și vigoarea de la început. Partea de sus a sistrei este de formă convexă și pe circumferință are dispuse patru lame de metal ce sunt ciupite, așa cum și partea lumii, ce este locul nașterii și al pieirii, este separată, formând o zonă sublunară; toate mișcărilor, toate variațiile care o încearcă sunt un efect al combinării celor patru elemente, focul, pământul, aerul și apa. În punctul cel mai înalt al rotunjimii sistrei este figura unei pisici cu obraz omenesc, iar baza instrumentului, sub lamele metalice, de o parte se poate vedea chipul lui Isis, iar de cealaltă parte al lui Nephtis. Aceste două figuri sunt simbolice și reprezintă nașterea și pieirea, care, așa cum se poate constata, nu sunt decât diferite mișcări și schimbări ale celor patru elemente”²¹.

O demnă urmașă a lui Hathor, până la contopirea lor deplină, este Isis, cunoscută și ea ca zeiță a iubirii, a căsătoriei, a familiei, al cărei cult se instalează în tot Egiptul, Noul Regat, prelungindu-se în epoca elenistică, în lumea Orientului Mijlociu și a bazinului european mediteranean. O frescă din Marele Templu ridicat de fiul lui Ramses, Seti I (sfârșitul mileniului al II-lea), în vechiul Abidos, legat de cultul lui Isis și Osiris, o înfățișează pe zeiță în perfect sincretism cu înaintașa sa, manipulând un sistrum având pe mâner, s-a spus, chipul fiului ei, Ihi – zeul-copil, personificare a euforiei induse de muzică.

Cu aceasta, ajungem la constatarea că muzica și dansul nu sunt exclusiv

Flautistă și dansatoare, detaliu, frescă din mormântul lui Nebamun, cca 1400 î. Chr., British Museum.

Sistrum cu capul zeiței Hathor, calcar, a 26-a inastie, cca 668-525 î. Chr., Musée de la Vieille Charite, Marsilia.

apanajul femeilor, ci, deși în mai mică proporție, și al bărbaților, în vechiul Egipt. Un text-lamentație inclus în marele papyrus Bremner-Rhind, 1, de la British Museum, datat 312-311 î. Chr., legat de cultul lui Osiris, fratele și soțul lui Isis, victimă a maleficului Seth, îl recomandă pe zeu, ca mânuitor al sistrei: „O, tu, prea falnic tânăr, în casa ta revino!/ De când te-așteaptă ochii, tânjirea lor alin-o!/ O, tu, prea minunate mânuitor al sistrei, revino-n a ta casă!” (*Plângerea zeitelor Isis și Neftis*). Ciclul mitologic osirian, unul din cele mai vechi, privind originea lumii și a zeilor, îl înfățișează pe acesta, alături de sora și soția sa Isis, ca „rege al pământului” și erou civilizator, învățându-i pe oamenii legile, cinstirea zeilor, tainele agriculturii: „Isis a tăiat snopii și a frământat făina; Osiris a tescuit ciorchinii de struguri și a băut prima cupă de vin”. Tot el se străduie să-i convingă de binefacerile păcii prin puterea artei muzicale: „Încredințându-i responsabilitatea gestionării țării lui Isis..., Osiris a parcurs țara spre a dobândi adeziunea tuturor, prin muzică și

Harpist la picioarele zeului Re, cca. 1000-800 î. Chr., Louvre.

fără luptă”²². Alte texte mitologice îl recomandă pe zeul primordial Toth ca inventator, nu doar al alfabetului, gramaticii, astronomiei, matematicii, medicinei, comerțului..., dar și al artei muzicale, al instrumentelor cu coarde și de suflat. Acestea sunt numeroase, variate, și operele plastice antice le reprezintă din abundență. Una dintre ele, o mică stelă de lemn, frumos pictată, păstrată la Louvre, înfățișează un cântăreț la harpă curbată înălțând un imn de laudă (imprimat și el pe stelă), zeului-soare Re-Horkhty.

Nu ne îndoim că frumusețea melodiilor o egala pe aceea versurilor și a splendidelor opere plastice proiectate pe pereții templelor și monumentelor funerare egiptene sau care, în număr imens, împodobesc muzeele lumii. În lipsa descoperirii unor notații muzicale care să le redea cu fidelitate, rămâne să ne mulțumim doar cu astfel de presupuneri.

(Din volumul *Fals tratat de istoria muzicii*, în lucru la Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași.

Note:

- Claire Lalouette, *Civilizația Egiptului antic, I*, București, Editura Meridiane, 1987, p.12.
- Artur Weigand, *Istoria Egiptului antic*, București, Editura Artemis, 1996, pp. 46; 50.
- Pierre Montet, *Viața de toate zilele în Egipt pe vremea dinastiei Ramses*, București, Editura Eminescu, 1973, p. 158-159.
- G. A. Bénédite, *Tombeau de Nefertiti, fils d'Amenemhat. Mémoires publiées par les membres de la mission archéologique française au Caire*, Paris, V, pl. 4, 1894, pp. 529-531. Cf. P. Montet, op. cit., p. 160-161.
- Christiane Desroches Noblecourt, *Femeia în vremea faraonilor*, București, Meridiane, 2002, p. 195.
- Idem, op. cit., p. 197-198.
- Constantin Daniel, *Cultura spirituală a Egiptului antic*, București, Cartea Românească, 1985, p. 342.
- C. Lalouette, op. cit., p. 230.
- C. Daniel, op. cit., p. 235.
- Philipp Vandenberg, *Nefertiti*, București, Editura Meridiane, 1980, pp. 127-135.
- Vezi profesorul canadian J. A. S. Evans, *Father of History or Father of Lies; The Reputation of Herodotus*, în „The Classical Journal”, Vol. 64, nr. 1, oct., 1968, pp. 11-17.
- Heodot, *Istoria, I*, București, Editura Științifică, 1961, p. 159.
- Vezi investigațiile unei echipe internaționale de cercetători, făcute public în 2019: *The sacred canals of the Temple of Bastet at Bubastis: New findings from geomorphological investigations and Electrical Resistivity Tomography*.
- Th. Mann, *Iosif și frații săi*, II, București, Editura Univers, 1978, p. 68.
- Idem, op. cit., 283.
- Traducere liberă după Toby Wilkinson, *Writings from Ancient Egypt*, Penguin Books, 2016, p. 93.
- Christiane Desroches Noblecourt, op. cit., p. 28. Sekhem (*šm*) și sesheshet (*sššt*) sunt denumirile egiptene antice ale sistrului sau sistrei, acesta provenit din grecescul *σειστρον* (*seistrōn*).
- Cântecul celor șapte zeițe Hathor*, traducere de Ion Acsan și Ion Larian-Postolache, în *Poezia Egiptului faraonic*, Editura Univers, Buc., 1974, p. 90-91.
- Imnul zeiței Hathor*, fragment, în Hans Hickmann, *Ägypten*, în *Musikgeschichte in Bildern*, Band II, Lieferung 1, Veb Deutscher Verlag für Musik Leipzig, 1961, p. 15.
- M. E. Matie, *Miturile Egiptului antic*, București, Editura Științifică, 1958, pp. 48-50.
- Plutarh, *Despre Isis și Osiris*, București, Editura Herald, 2006, p. 113.
- Christiane Desroches Noblecourt, op. cit., p. 31.

ESEU

DEGRADAREA IMAGINII ROMÂNIEI

► Ionel NECULA

Spunem adesea că aleșii unui popor întruhidează diecernământul și firea celor pe care îi reprezintă și nivelul lor cultural. Un popor cu un nivel de cultură ridicat va găsi totdeauna conducătorii providențiali, capabili de decizii înțelepte, oportune și sănătoase, în timp ce popoarele cu un nivel de cultură (*nivel istoric*, cum spunea Cioran), mai scăzut va prefera, de regulă, tipologii mediocre, coțcari și intruși care fac din politică un mijloc de îmbogățire rapidă - sigur, pe căi oneroase și în dauna avuției naționale. Spuneți-i unui astfel de potlogar că nu-i bine să vândă un combinat, sau o fabrică de diamante, unică în lume - pentru construcția cărora țara a făcut sacrificii enorme câțiva ani buni - pe un pachet de țigări Kent și veți vedea ce ochi de bovină indignată va face: *Asta contează sau partea mea? Țara va face altele, dacă va considera necesar.*

Am exagerat? Poate, dar țara a fost devalizată, jefuită, căpușată și țepușată cu astfel de mentalități, și trebuie să ne bucurăm că negustorilor străini nu le-a trecut prin cap să pluseze cu încă un pachet în schimbul unei jumătăți de țară, că, cine știe? - România ar fi dispărut de pe hartă. Sunt convins că unii cititori cu luciditate, cu dragoste de țară și cu simțul istoriei nealterat se vor consterna de asemenea practici odioase, că le vor considera imposibile la un român adevărat, care a auzit de Matei Basarab, de Brâncoveanu și-a trecut prin **Doina** lui Eminescu, că astfel de practici sunt posibile doar în cazul când în fruntea țării au ajuns niște străini de țară, de popor și de idealurile ei.

Or, tocmai aceasta a fost situația României. Ce-i lega de această țară pe cei din primele guverne post-decembriste, pe liderii de sindicat care au consimțit la jaful național, fără de care n-ar fi fost posibilă nici o vânzare, nici o tranzacție păguboasă pentru țară? S-au aliat cu toții - străinii de țară și intrușii lideri de sindicat - și-au jefuit această țară mai cumplit decât o făceau pe vremuri

hoardele tătare. **Păcat că în cei treizeci de ani nu s-a făcut încă un proces al privatizărilor în România!** S-ar fi văzut atunci cât de sălbatic s-a degradat ființa românească aliindu-se cu impostorii și cu dorința de a ieși, fie și pe căi infracționale, din sărăcia cu care ne obișnuise vechiul regim. Am furnizat atunci Europei o stare de degradare așa de josnică și de meschină, cum numai cunoscusem în trecut, deși nu lipseau, nici atunci, în perioada interbelică, din ansamblul opiniilor etranjere, astfel de percepții defavorabile; nu strigase un deputat bulgar în plenul parlamentului de la Sofia că pentru cumpărarea Parlamentului României e suficient să trimită la București o geantă cu un milion de lei? Nu l-a cumpărat, dar și-a permis ceea ce n-ar fi fost posibil în nici o țară din lume. L-a aruncat în aer, prin explozia unei bombe în plenul Senatului de-a murit atunci ministrul justiției Radu Greceanu - unul din cei mai buni juriști din România acelor ani.

Hasdeu intuiuse bine că românii nu sunt nici buni nici răi, nici viteji nici lași, nici ignoranți nici inteligenți, ei au chipul și asemănarea conducătorilor săi. Este bun dacă are conducători buni, inteligent dacă este condus de conducători inteligenți, și face minuni de vitejie dacă are conducători temerari și neînfricați. Dați acestui popor conducători de calitate și România va fi una din cele mai admirate țări din Europa.

Vizionar cum s-a dovedit în toate analizele sale publicistice, Eminescu a proclamat și el într-un articol publicat în **Timpu** din 19 februarie 1881: *Characterul poporului nostru este atât de blând încât el pare făcut anume pentru ca cei virtuoși să domnească peste el. (Opere, vol. 12, p. 74).* Eminescu nu mai spune ce se întâmplă în cazul când în fruntea lui și a țării nu ajung conducătorii virtuoși, dar întrebarea rămâne, iar răspunsul îl găsim aruncând o privire asupra realității românești post-decembriste.

ESEU

CANIBALISMUL SCRITORULUI SAU PARADOXUL IDENTITĂȚII ÎN ALTERITATE *

► Petre ISACHI

Motto:

„Sensul cărților e înaintea, nu în urma lor.
El e în noi” (G. Genette)

Simpatia nobilă și mobilă pentru cărți m-a ajutat, probabil, să găsesc în Focșanii directorului revistei *Salonul literar*, Culiță Ioan Ușurelu, o excepțională teză de doctorat a profesoarei Ana-Maria Cornilă, *Ficțiunea biografică și rescrierea*, în care autoarea argumentează cu o acribie filologică și o erudiție de toată invidia, cum romanul postbelic autohton și european reconfigurează în bioficțiuni și palimtexte, autorul și cititorul, cam în spiritul lui Nastratin cel transfigurat de Ion Barbu, în ciclul *Isarlik*, reconfirmând canibalismul estetic, po(i)etic, filosofic etc., încât Literatura Lumii de la Homer, la Eminescu, Cioran, Mircea Eliade, Blaga, Nicolae Manolescu etc. este „trup sfânt și hrană sieși”. Dar să nu anticipăm, ci mai curând să ne întrebăm dacă canibalismul în sine este o realitate obiectivă sau subiectivă, un mit arhetipal uitat pentru doza de primitivism, și de bestialitate sau o predispoziție genetică ce determină conduita omului și naște permanent antropofagia spirituală? Antropologul Claudi Levi-Strauss definea canibalismul (magic, politic, alimentar, terapeutic etc.) drept o categorie etnocentrică/ egocentrică, am adăuga noi, el nu există decât pentru cei care-l proscru, rescriu, înscriu.

Mitologia canibalismului prin formele ei particulare și diversele ei funcții (reale sau presupuse) nu face decât să-i confirme teza antropologului care era convins, desigur, la figurat vorbind, că în ultimă analiză, „**toți suntem niște canibali**”. Este suficient să ne reamintim că pentru budism orice carne, indiferent de proveniența ei (miel, curcan, porc, vițel, pui, găscă etc.) este o mâncare de canibali, iar melanezienii (Melanezia – Africa) consideră carnea de om – singura care „are un nume”, intuiesc ei, metonimic, superioritatea

omului - „cea mai bună și demnă de respect”. Fenomenul canibalismului nu schimbă piramida ierarhică a lumii. Principiul pe care-l respectă încă africanii confirmă fatalitatea acestei legi: spune-mi pe cine/ ce mănânci ca să-ți spun cine ești. Transferând în planul literaturii: una-i să-ți hrănești bioficțiunea sau palimtextul - Ana-Maria Cornilă le consideră specii românești cultivate cu predilecție în perioada postbelică - cu spiritul unui geniu și alta cu ineptiile unui nătâng! Cert este că la originea și perpetuarea geniului românesc stă o adevărată antropofagie spirituală.

Nu voi pune în discuție, canibalismul politic care perpetuează „războiul fiecăruia împotriva tuturor” și pentru că îl știu mult mai bine decât mine istoricii, politologii, sociologii, filosofii, dar și pentru că-l trăim în fiecare zi, amintindu-vă însă de canibalismul magic (practicat cu scopul de a asimila sau a îndepărta virtuțile/ viciile defuncțiilor), de cel ritualic – ține de un anumit cult sau sărbătoare a morților – și mai ales de canibalismul terapeutic (injecțiile de hipofiză, grefele de substanțe cerebrale, transplanturile de organe etc., toate aduc a fapte de canibalism, mai ales când vorbim de introducerea voită în corpul unor ființe umane a unor părți sau substanțe ce provin din corpul altor ființe umane. Rămâne suspendată întrebarea: dacă-i introducem printr-un mijloc oarecare, în creierul unui om, idei, filosofii, (meta)narațiuni, mituri, stări, sentimente, bioficțiuni, palimtexte etc. înseamnă antropofagie spirituală sau supunere prin manipulare?

Jean-Jacques Rousseau vedea originea vieții sociale în sentimentul ce ne îndeamnă să ne identificăm cu semenul nostru. La urma urmei, apasă pe aceeași idee și antropologul Claude

Levi-Strauss, când susține că mijlocul cel mai simplu de a-l identifica pe semenul nostru, cu noi înșine, este să-l „mâncăm”, adică să-l asimilăm total, continuându-i spiritul și identificându-ne cu el. Face altceva criticul literar, când, pentru a pătrunde filosofia/ mesajul unei cărți se identifică cu spiritul autorului?! De subliniat că niciun etnolog de referință nu contestă realitatea canibalismului, dar știe că fenomenul nu poate fi redus la forma sa mitică: să ne ucidem dușmanii pentru a-i mânca, cu alte cuvinte, pentru a le lua în stăpânire patul lor procustian și a-l identifica cu al nostru. Prin urmare, nu sensul denotativ al conceptului de canibalism ne interesează în acest demers, ci sensul conotativ. A făcut altceva genialul Goethe decât să-și canibalizeze (citește să-i asimileze, nu să-i pastișeze) toți înaintașii și să-i sublimeze în faustianism? Nu la fel a procedat și Eminescu cu toți predecesorii, sublimându-i în eminescianism sau Eugen Ionesco care și-a înghițit toți înaintașii și i-a închis într-un **NU**, pentru a-i continua sublimați și a crea teatrul absurdului – ca să mă opresc doar la trei exemple...

Fenomenul de canibalizare spirituală (numit în secolul al XVI-lea, de filosoful și eseistul Montaigne, inter-glosare) revelă efectele traficului intertextual, metatextual și de autoreferențialitate din Opera/ gândirea estetică a autorului canonic, așa cum a procedat filosoful Ion Fercu, în cel mai recent volum al său, **Prin subteranele dostoevskiene**, reconfigurându-l atât pe autorul **Fraților Karamazov**, dar reconfigurându-se simultan pe sine, iar implicit și pe cititorii amândurora. Procesul de recreare a identității autorului și a cititorului este simultan – în opinia noastră - cu rescrierea tuturor instanțelor de comunicare narativă, deci și a naratorului, personajului. Astfel, mitografia personajelor din Operele scriitorilor canonici, ei înșiși transformați în personaje, confirmă procesualitatea rescrierii docuficțiunilor anterioare.

În vol. **Ficțiunea biografică și rescrierea. Reconfigurări ale autorului și cititorului în romanul postbelic**, prof. dr. Ana-Maria Cornilă-Norocea argumentează în cele **589** de pagini ale cercetării interdisciplinare și transdisciplinare

– transistorice, transindividuale, transnaționale – existența unui „ethos livresc ce reconfigurează identitatea autorilor din trecut, transformându-i în personaje și reformulează identitatea lectorilor din prezent, convertindu-i în autori. Ethosul livresc este însoțit de o estetică a memoriei, o estetică a celebrității, respectiv de o estetică a citării, menite să reconfigureze relația dintre autorul canonic și posteritatea sa literară”. Probleme de morală ridică estetica memoriei. Nu mai vorbesc de po(i)etica citării. Nimic mai greu decât arta de a cita! De observat cum lectorul se metamorfozează din coautor al operei în

autor. În romanul plutitor **Prin subteranele dostoevskiene**, autorul Prințului Mișkin devine personajul principal al palimtextului creat de Ion Fercu sub umbrela lui trans- / - inter-, încât transgresează secole, filosofii, estetici etc., altfel spus, devine contemporanul cititorului. Cartea romancierului Fercu, **Prin subteranele...** este o dovadă că „identitatea culturală națională se regândește în raport cu identitățile culturale planetare” (Ana-Maria C.-N.)

Canibalismul autorului-lector sau al lectorului-autor devine act creator, când scriitorul este (re)scris, când intră în alchimia palimtextului, adică când se definește ca un paradoxal identității în alteritate.

Am experimentat paradoxul

identității în alteritate când am scris **Romanul, încotro? Fals tratat de istorie a romanului, 2006** și **Convorbiri imaginare cu Jorge Luis Borges, 2015**. Am constatat că fratele nostru, cititorul, rămâne „fiul romanului” și se reconfigurează în raportul dintre memoria individuală și dimensiunea axiologică a memoriei colective. Atât **Romanul, încotro?**, cât și **Convorbirile imaginare...** se (re)întâlnesc cu **Ficțiunea biografică și rescrierea**, în transgresările spațiale/ etnice și temporale, în nevoia de metanarațiuni și confluențe ficționale livrești, într-o anume dimensiune brand metatextuală, respectiv autoreferențială, în transformarea unor scriitori canonici/ de referință, în iconuri, dar și în politica geoculturală de transgresare și translare a naționalului, în mitizarea și demitizarea instituției

canonului, în resurecția po(i)eticii negației, „în funcționarea mecanismului rescriptiv” etc.

Reconfigurări ale autorului și cititorului în romanul postbelic confirmă nu doar multiplele stratificări, reveniri și geminări asupra po(i)eticii biofiecțiunilor și a palimtextelor, ci mai ales faptul că genul romanesc conține un fond de transformare și permanență, întemeiat pe o funcție naturală și transistorică. El configurează o atitudine existențială sprijinită pe relația dintre arhetipuri universale, o tematică atemporală și problematica prezentului. Rescrierea lui în biofiecțiuni și palimtexte ne confirmă teza din **Romanul, încotro?**: istoria romanului nu există în mod autentic, decât într-o ordine simultană. În demersul său, critico-istoric, Ana-Maria Cornilă nu uită de brandul estetic, de relația canon, mit, icon, de faptul că romanul are simultan o existență istorică și trans-istorică. Bovarismul genului/ auctorial naște cu fiecare biofiecțiune, palimtext, un nou tip de gândire estetică/ po(i)etică.

Trei autori în palimtext: Homer, Shakespeare, Creangă confirmă aserțiunea că geneza/ poetica începutului continuu datorează totul modelelor anterioare. Trecutul și prezentul se presupun, unul explicându-l și continuându-l pe celălalt. Studiul devenirii poeticii biofiecțiunilor și palimtextelor a plecat de la ideea că romanul este o categorie arhitextuală ce compune o combinatorie de determinări tematice, modale (povestirea, dar și monologul sau dialogul dramatic, narativul pur fiind doar un posibil grad zero al povestirii) submodale (homodiegetice și/sau heterodiegetice) și formale (în proză). În ansamblu, **Fiecțiunea biografică și rescrierea** interpretează proliferarea genului romanesc prin biofiecțiuni și palimtexte, mai precis devenirea și poetica imanentă a acestor specii ale romanului postbelic.

Desigur, această proliferare aduce cu sine diversificarea exuberantă a arhitecturii epice: urmarea, orice creator adevărat, orice promoție literară/ generație postbelică pune în circulație palimtexte și biofiecțiuni – de fapt, docufiecțiuni – ce pretind un lector reconfigurat (citește erudit, capabil să recepteze viziunea inter- și transdisciplinară a noii scriituri și libertățile auctoriale. Libertățile romanești prefigurează triumful antropofagiei spirituale/ canibalismului scriitorului ce-și scrie romanul la interfața interogativă ego – alter care potențează neliniștile, îndoielile, incertitudinile. Via interogativă ce perpetuează legile unui paradox perpetuu ar ilustra și faptul că în interpretarea romanului postbelic (biofiecțiunile și palimtextele) este nevoie de o logică (de un ethos livresc, în limbajul Anei-Maria C.-N.) în care trecerea de la o

situație, la negația ei nu are loc brusc, ci gradual, suplu.

Susținem, după lectura cărții care „izbutește o combinație fericită de teorie literară și analiză textuală” (Livi Papadima), că fiecare element al po(i)eticii romanului – ambiguă, proteiformă, dialogică, polifonică – participă la devenirea biofiecțiunilor și palimtextelor. În mod evident, valoarea romanelor de acest tip nu există numai în sine, ci și ca o funcție de existență, ultima mult mai importantă, în opinia noastră. Rămâne întrebarea de ce romanul a fost reinventat altfel și la fel, de fiecare civilizație/ cultură. Pentru că, de fiecare dată, „energia informațională” (Octav Onicescu) și „entropia textului poetic” (Solomon Marcu) au fost altele. Nu poate fi neglijată nici teoria creației romanului ca o autocreație, conform principiului: lumea se creează pe ea însăși, cunoașterea este autocunoaștere, iar existența, autoexistență.

În interpretarea romanului (biofiecțiune sau palimtext) nu decompozarea la infinit a Textului contează, ci funcțiile estetice infinit diversificate în sistemul operei. Funcția elementelor finite asigură energia antientropică a romanului – expresie a forței de atracție dintre părțile sistemului epic, care îl exprimă în imanența lor pe autor. Unicitatea și suficiența de sine a biofiecțiunii are însă un sens excentric și trăiește sub amenințarea entropiei. Energia receptoare este declanșată de această forță centrifugă. Am receptat deschiderea romanului (palimtextului/ biofiecțiunii) ca o descărcare de sensuri, ca o sublimare a informației estetice, în emoție, stare estetică și psihologică. Paradoxal, se constată însă, câtă deschidere, atâta închidere, deci - tot atâta mister.

Exercițiul teoretic, critic și eseistic al sintezei prof. dr. Ana-Maria Noroce (și autoarea a două vol. de eseuri: **Reverii critice, 2006**, și **Identități critice, 2013**) revelă ideea că singura șansă de a realiza un sistem, nu ar fi decât evadarea din sistem, iar în cazul romanului, între operă și capodoperă, cea mai amplă este categoria cărților mediocre ale timpului, cum i-ar fi spus Eminescu, lui Creangă, undeva la Bolta Rece, când acesta i-ar fi mărturisit mândru nevoie mare, că în cap. V al acestei cercetări necesare, în care metatextualitatea, intertextualitatea și autoreferențialitatea sunt corelate cu noțiuni-cheie din cap. II, III, și implicate în hermeneutica lucrării, unde el, humuleșteanul, locuiește etern, în palimtext, în biofiecțiune, alături de Homer și Shakespeare... Bine că nu au aflat încă junimiștii..., nu mai vorbesc de scriitorii din „Istoria” lui Nicolae Manolescu sau cei din „Docufiecțiunile critice” (re)scrise de p. i., deși în sinea lor, toți

cred că ar fi putut scrie **Povestea lui Arap Alb!** Astăzi, invidia este și ea reconfigurată transfiniț și trans-disciplinar!

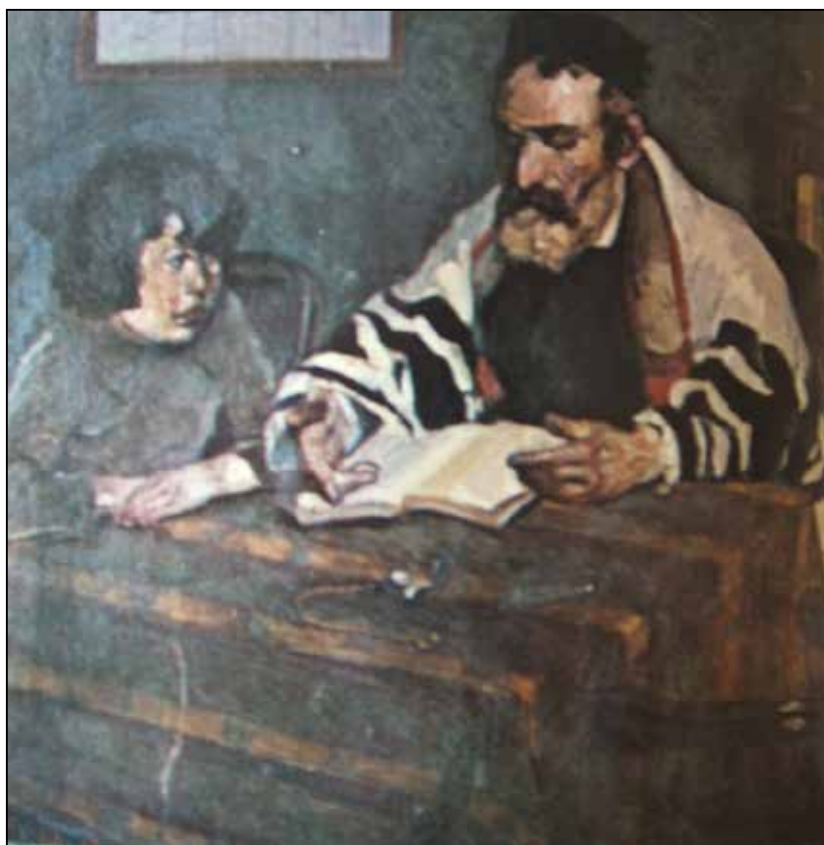
Asta nu înțelege el, autorul Spânului și vrea să-l întrebe pe Bădița Mihai: dacă scriitorii se mănâncă între ei și toți sunt niște canibali, cum de rescriu toți, aceeași „Carte de nisip” și sunt la fel de (in)actuali ca pietrele? Nu-l va întreba pe Cioran. Știe ce-i va răspunde: „Tot ce poate fi înțeles nu merită să fie înțeles”? Se mai întreabă în sinea lui, dacă nu ar fi fost Bădița Mihai, el „n-ar fi existat ca scriitor”, cum spune autorul vol. **Prepeleac**, n-ar fi existat nici Sadoveanu, cel care a învățat după **Abecedarul** lui..., crede tot el, cea mai frumoasă Poveste a lui. Începe să înțeleagă cam ce ar vrea Ana-Maria să comunice în acest metaroman postbelic, transistoric, care-i place nu pentru că este și el un personaj acolo – toată existența suntem doar personaje -, ci pentru că are polifonia unui cor de tragedie antică.

În ceea ce ne privește considerăm **Ficțiunea biografică și rescrierea** drept un roman al romanului postbelic configurat postmodern trans- și interdisciplinar, în care prof. dr. Ana-Maria Cornilă-Norocea a considerat receptarea/ interpretarea sistemului epic romanesc ca un fenomen închis și deschis simultan, care orientează energia receptivă a lectorului, spre orizontul de așteptare

al unui sistem romanesc ce insistă asupra unor funcții epice interne (alegorică, simbolică, profetică, inițiativă, reflexivă). De aici polifonia de sensuri și semnificații derulate după intenție, într-un timp mitic, simbolic, istoric, psihologic. Rescrierea acestui gen proteic pretinde o țesătură imprevizibilă de fenomene estetice românești, acronice, diacronice și sincronice.

Metaromanul/ metabioficțiunea și metapalimtextul (re)configurat de Ana-Maria Cornilă-Norocea confirmă canibalismul scriitorului etern și postulează o hologramă spirituală polifonică, care sub visul unității pluraliste și al refuzului exclusivismului, perpetuează și găzduiește un cititor logocentric și psihocentric, captiv între miturile totalității și „ideologiile fracturii”, reconfigurat fatal într-un viitor (co)autor. Doar reînțoarcerea lectorului, face posibilă reînțoarcerea autorului. Homer încă așteaptă, cum l-a așteptat și pe Ion Creangă, să fie recitat. Nu cumva noi îl așteptăm pe Homer, pentru cina cea de taină...?

* **Ana-Maria Cornilă-Norocea, Ficțiunea biografică și rescrierea. Reconfigurări ale autorului și cititorului în romanul postbelic, Tracus Arte, 2019, București**

Dimitrie Hârlescu, *Bunicul și nepotul*

ESEU

TUDOR GHIDEANU DESPRE CONTRIBUȚIA EMINESCIANĂ LA FILOSOFIA CULTURII

► Ștefan MUNTEANU

Profunde judecăți teoretice formulează Eminescu și cu privire la creația în domeniul culturii, cu referire directă la cultura română. Profesorul Ghideanu, ținând cont de aprecierile cărturarilor români care l-au precedat, pornește de la o premisă categorică: „Eminescu reprezintă, indubitabil, cea mai amplă și diversă instituție culturală a poporului nostru. Nu există, propriu-zis, domeniu al cultural-spiritualului față de care să nu se fi situat cu cea mai deplină forță a judecății teoretice” (*Istoria filosofiei românești*, ediția a II, vol. I, 1985, p.612).

Consecvent cu sine, dar și cu adevărul istoric, Eminescu aduce noi și noi argumente împotriva celor care acceptă importul «formelor fără fond». Își construiește astfel, cu sârguință, o concepție originală asupra culturii și civilizației. Tudor Ghideanu ne reține atenția, mai întâi, printr-un fragment din articolul „Imitarea civilizației străine”, publicat de Eminescu încă din 22 decembrie 1876, în *Curierul de Iași*: „Răposatul Marțian în Analele statistice, Titu Maiorescu în critica direcției culturii române, d. Ioan Ghica în Convorbirile economice, Teodor Roseti în articolul «asupra progresului la noi», M. Eminescu în discursul public «asupra influenței austriece», au arătat cu toții că primirea formelor de cultură ale străinătății, fără bazele economice și cuprinsul echivalent, se soldează cu mizeria claselor muncitoare” (Mihai Eminescu, *Opera politică*, vol. I, p. 98, Ediția I. Crețu).

Pentru a înlătura orice posibilă ambiguitate, în legătură cu poziția eminesciană, universitarul ieșean face câteva precizări importante. Autorul are în vedere principialitatea și consecvența cu care Eminescu se interesa de soarta culturii și civilizației românești, la timpul respectiv.

De aceea, profesorul Ghideanu subliniază, mai întâi: „În primul rând, respingerea «formelor goale» ține la Eminescu de întreaga sa teorie despre non-naturalitatea dezvoltării noastre economico-sociale potențată la maximum de guvernarea liberală, a cărei așa-zisă «deschidere» față de progresul occidental a condus la multiple impasuri” (*Istoria filosofiei românești* p. 612). În sprijinul acestei susțineri T.

Ghideanu aduce un argument din scrierile lui Mihai Ciurdariu, cel care în studiul *Eminescu și problema țărănească* scria: „Tragismul și dramatismul luptei lui Eminescu sunt un rezultat al *conflictului dintre luciditatea cu care privea realitatea și idealul său de stat național*, ideal contrazis de evoluția României în condițiile «epocii de tranziție»” (*Revista de filosofie*, nr. 3/1972, p. 387). Tudor Ghideanu subliniază ideea că „Eminescu n-a asumat pur și simplu o teză culturologică a junimiștilor, în particular a lui Maiorescu, ridicându-se, și el, împotriva «formelor fără fond». Caracterul criticii eminesciene vizează «pripeala», falsul «raționalism», graba introducerii unor forme necorespunzătoare, și mai mult decât atât, netrebuitoare unei dezvoltări armonioase a țării” (*Istoria filosofiei românești*, p. 613). O explicație asemănătoare, dar cu alte nuanțe, oferă Mihai Dorin: „Abordând realitatea după metoda hermeneutică, a interpretării fenomenului în sine și în contextul său, Eminescu a constatat fractura provocată de instrumentele capitaliste ale Occidentului în societatea tradițională românească, nepregătită social, economic și cultural pentru terapia de șoc. Acesta este motivul pentru care Eminescu a propus structurarea civilizației noastre pe criteriul eminamente european al adevărului, singurul care poate să ordoneze valorile în sensul competiției” (Mihai Dorin, *Civilizația Românilor în viziunea lui Eminescu*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 46). Meritul lui Tudor Ghideanu derivă și din faptul conexării explicației eminesciene cu ideea patriotismului. Și aduce ca argument un fragment din publicistica poetului-cugetător: „Ar trebui în sfârșit a se da un atac eroic cauzelor care produc degenerescența și diminuarea populațiilor, ar trebui ca interesul general să nu ni se pară o utopie, o acțiune zadarnică sau o idee nerealizabilă. Nepotrivite vor fi fost pentru noi înaintatele forme a civilizațiunii pripite, introduse ca o plantă exotică pe pământul nostru, dar cu încetul și cu stăruință cultura se va aclimatiza și, din cosmopolită va deveni națională” (M. Eminescu, *Opera politică*, vol. II, p. 555, Ediția Ion Crețu).

În fapt, determinarea lui Eminescu era mult mai profundă și mai filosofică, bazată pe dinamica raportului biologic dintre ereditate și adaptabilitate: „Când o societate contractează necesități nouă ca a noastră, ea trebuie să contracteze totodată și aptitudini nouă. Un organism e rezultanta a două puteri opuse; a eredității, principiul conservator, prin care rassa și individul păstrează și transmite la urmași calitățile care i-au fost favorabile în lupta existență, și a adaptabilității, principiul progresiv prin care rassa caută a-și apropia aptitudini nouă, ce i le impune noul mediu înconjurător” (*Idem*, p. 498). În acest sens, Eminescu aduce completări: „Mediul social și economic în care un popor trăiește nu trebuie schimbat peste noapte, ci încet, pentru ca oamenii să aibă timpul necesar să se adapteze condițiilor nouă” (*Idem*, p. 498).

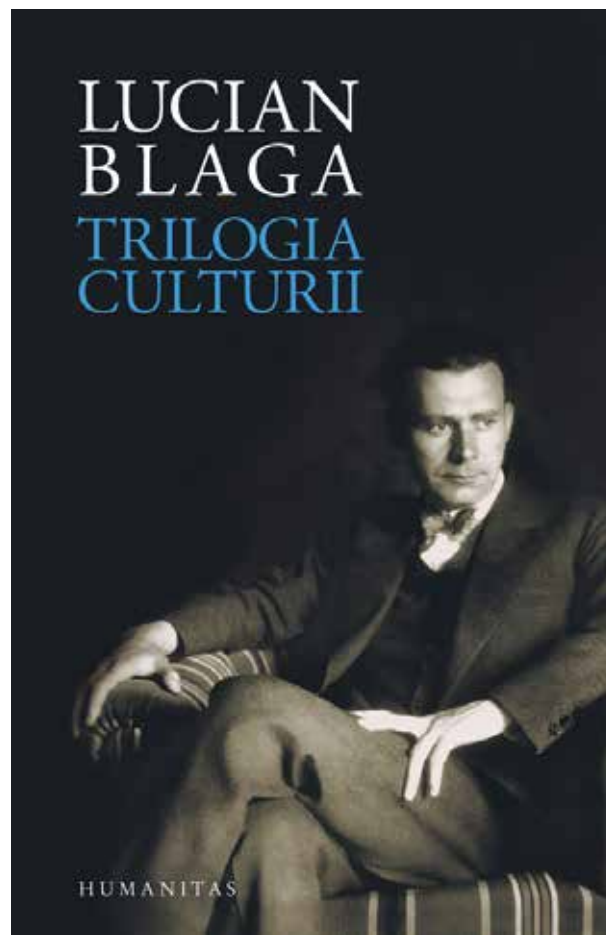
Se impune apoi o altă observație îndreptățită a lui Tudor Ghiddeanu: „Filosofia culturii comportă, la Eminescu, o dependență suplă de explicația sa generală deterministă, precum și de teoriile amintite: a golurilor, a compensației etc., subordonate demnității primare a *muncii productive* și a rostului ei edificator pentru orice societate” (*Istoria filosofiei românești*, p. 614).

În concepția filosofică eminesciană asupra culturii sunt aduse explicații geniale și cu privire la artă, precum și asupra limbajului. Afirmăție subînțeleasă întrucât, așa cum nota Zoe Dumitrescu-Bușulenga: „Aventura istorică a creației eminesciene oferă o strălucită paradigmă a destinului operei de artă în general, destin asemănător, prin etapele sale, cu acela care diriguiește evoluția vieții omului” (*Eminescu - Cultură și creație*, Editura Eminescu, București, 1976, p. 297). În același sens, Tudor Ghiddeanu scrie: „Așa cum se vede din traducerea unui text filosofic german sub titlul *Cultură și știință*, cultura este urmărită ca tot, ca întreg al elementelor vieții spirituale, ca o anumită stare și grad de dezvoltare a inteligenței, ca un anumit mod al acțiunii, conduitei și manierelor etc. (*Istoria filosofiei românești*, p. 614).

Tudor Ghiddeanu se limitează doar la câteva generalități cu privire la filosofia eminesciană asupra artei. Pleacă tot de la traducerea textului filosofic amintit, făcând următoarea observație: „Traducerea acestui studiu ne probează că Eminescu utiliza el însuși idei de circulație în epocă precum: «podoaba cea mai nobilă a unui popor este arta și cel mai nobil simț al omului e cel estetic; e un privilegiu al culturei de a se bucura de această podoabă a vieții și de a onora și gusta frumosul pe toate căile, însă cel mai frumos din toate câte sunt frumoase este sufletul cel frumos»” (*Idem*, p. 615).

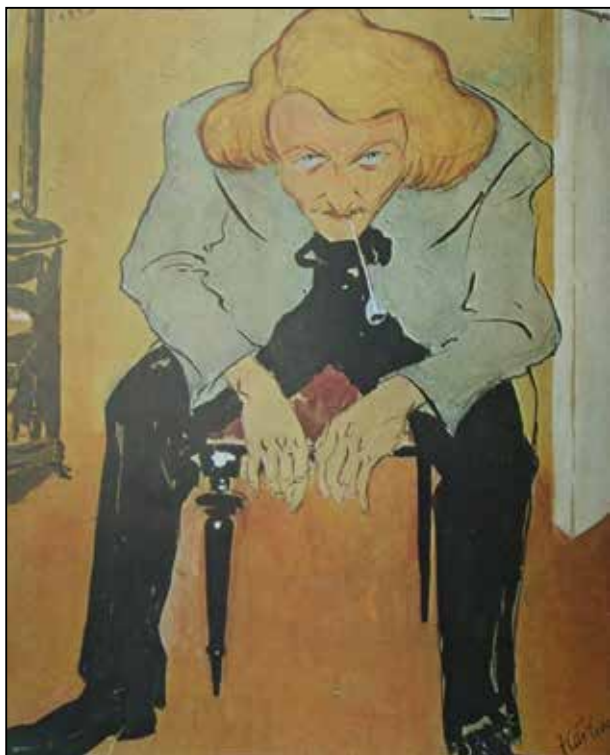
În completarea acestor observații aduc în atenție notațiile lui Theodor Codreanu: „marea descoperire a lui Eminescu este că *arheul*, ca adevăr («singura realitate pe lume»), se ascunde în *poveste*... Geniul lui Eminescu a înțeles că, în definitiv, arta însăși ține de esența *poveștii*, iar poezia lui trebuie citită sub spectrul miraculos al *poveștii*, care nu se restrânge deloc doar la specia epică binecunoscută” (*Poezia ca «poveste» a armoniei*, în volumul *Hyperionice*, Editura Junimea, Iași, 219, p. 35).

Tot foarte succint prezintă Tudor Ghiddeanu și concepția eminesciană asupra limbajului. „Concepția filosofică eminesciană asupra limbii este foarte modernă, în sensul că, pe de o parte, el urcă la înălțimile unei priviri a sincroniei și întregului, a ordinii esențiale a corelației, iar pe de altă parte, nu pune raportul dintre limbă și gândire într-o dualitate simplistă: «Limba și legile ei dezvoltă cugetarea» (ms. 2257, f. 175)” (*Istoria filosofiei românești*, p. 616). Ideea legăturii esențiale dintre limbă și gândire este derivată și din alte cugetări eminesciene, de unde rezultă că, în viziunea poetului-filosof, limba românească este «limba veche și-nțeleaptă», care „se află într-o coerență deplină cu gândirea pe care o exprimă, «căci numai o limbă în care cuvintele sunt împreunate c-un înțeles hotărât de veacuri este

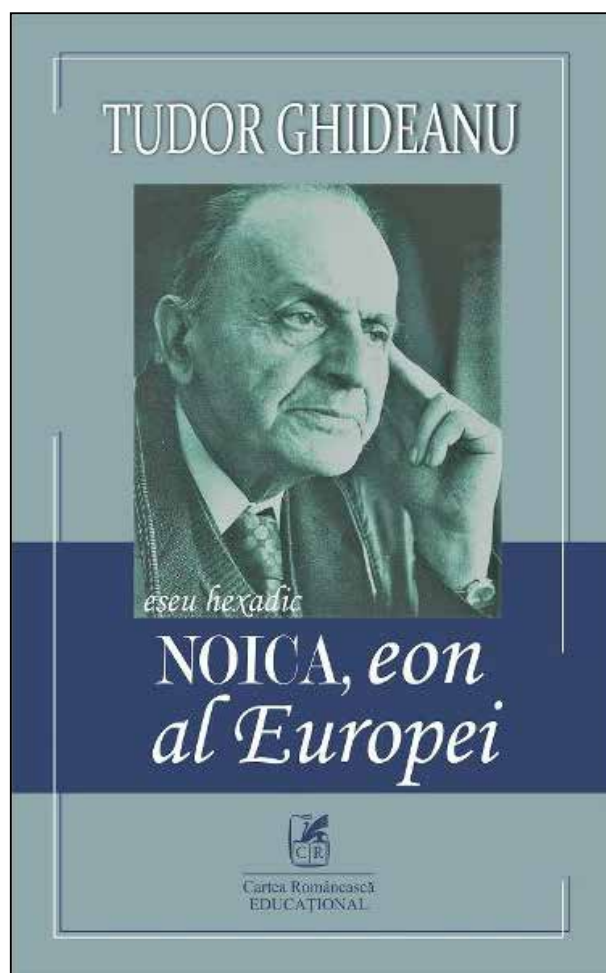

clară, și numai o cugetare, care se servește de o asemenea limbă, e limpede și cu temei» (*Idem*, p. 616).

Și tot în completarea abordării profesorului Ghideanu, aduc în atenție accentele puse de Theodor Codreanu. Curajul eminescologului de la Huși vine de la faptul că propune o trecere spectaculoasă de la Lucian Blaga la Mihai Drăgănescu. Ce spunea Lucian Blaga? Vorbind despre românismul lui Eminescu și Coșbuc, el scrie: „Eminescu e de un românism sublimat, complex, creator. El e mai aproape de ideea românească; Coșbuc e mai aproape de fenomenele românești. Coșbuc ar reprezenta poporul românesc printr-un fel de consimțământ plebiscitar, Eminescu îl reprezintă printr-un fel de legitimism de ordin divin” (*Spațiul mioritic*, în volumul *Trilogia culturii*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969, p. 253). Și ce spunea Mihai Drăgănescu? „Pentru Eminescu *Archaeus* se găsește în sâmburele lumii, în existența cea mai profundă, dar și în structura lucrurilor. Chiar și pe hârtia scrisă. Cum de a putut gândi astfel în secolul trecut? *Archaeus*-ul eminescian este informația recunoscută astăzi de știință, dar și informația fenomenologică informatorială” (Mihai Drăgănescu, în volumul publicat de Mihai Cimpoi, *Dialoguri cu eminescologi din toată lumea*, Chișinău, București, Editura Litera-David, 1999, p. 63). Prin

Dimitrie Hârlescu, *Portretul lui Marc A. Jeanjaquet*

această „trecere”, Th. Codreanu dovedește că ontologia arheului cuprinde și limbajul. Idee pe care o acceptă și Tudor Ghideanu.

Observații interesante privind concepția eminesciană asupra filosofiei culturii găsim și într-o lucrare recentă a lui Tudor Ghideanu, respectiv cea intitulată „Noica, eon al Europei”: „Noica dă semnificația concretă: «Există un arheu, într-o simplă piesă de teatru uitată. Nu e ideea piesei, nu e textul ei, nu e regia ei posibilă, nu e reprezentarea ei ideală dar e ceea ce le face posibile pe toate. Nu știi, la drept vorbind, ce este un arheu, dar știi că este abia atunci când îl jignești; când un decor de piesă cade, când un actor își uită rolul... Această problemă o poate ridica locul din *Manuscrisul 2268*, făcând ca, dintr-o dată, viziunea filosofică a lui Eminescu să-ți apară alta, decât cea comun pesimistă. Cel puțin, ideea „jignirii” unui arheu, este eminesciană, iar ea poate da o sugestie deosebită, pe plan de gândire»” („Noica, eon al Europei”, Editura Cartea Românească Educațional, Iași, 2021, p. 244).

Contribuția lui Tudor Ghideanu la cercetarea filosofiei lui Mihai Eminescu se încheie la 2 august 2022, când distinsul profesor ieșean a părăsit această lume. Sper ca viitorul să-i ierte greșelile și să-i recunoască mai mult meritele.

INTERVIU

EMINESCU A FOST TOT TIMPUL CU MINE

► Virginia CONSTANTINIU

Lucia Olaru Nenati, ambasador al promovării culturii române și în special al lui Eminescu, duce mai departe personalitatea eminesciană cu aceeași însuflețire ca acum 50 de ani, când o repartiție la Ipotești i-a marcat iremediabil destinul

Reporter: – Pe 1 septembrie 2022 s-au împlinit 50 de ani de când v-ați început activitatea la Ipotești.

– Da. Pe 1 septembrie 1972 am venit cu repartiția de la facultate. Am absolvit ca șefă de promoție Facultatea de filologie, română, latină, engleză. În dimineața zilei de 1 septembrie 1972 am mers la Ipotești cu domnul Paul Șadurschi, directorul Muzeului Județean, pentru care am o veșnică închinăciune. Eu eram într-o efervescență teribilă și-i spuneam cum trebuie să fie la Ipotești și el se uita la mine curios. Era fericit că a venit cineva pentru muzeul de la Ipotești, unde nu voia nimeni să meargă, pentru că salariul era mai mic decât cel al femeii de serviciu. Nu am s-o uit niciodată pe femeia de serviciu, Jenița Crețu, un om de încredere. Nu pot să uit că, într-o zi, ea a alergat pe jos până la Stâncești, să prindă autobuzul. Dispăruse o linguriță de argint din muzeu. A oprit autobuzul, a percheziționat copiii și a găsit lingurița pe care a adus-o înapoi. Când am ajuns la Ipotești, ea mi-a spus că "muzeograful trebuie să ieie bățul și să arate pe pereți ce este cu Eminescu, mama, tata...". Am găsit-o acolo și pe doamna învățătoare care a fost trimisă de inspectoratul școlar la câteva ore de ghidaj. Doamna mi-a spus că trebuie să meargă până undeva și vine înapoi. Mi-a dat cotorul cu biletele și 300 de lei. A spus că vine îndată, dar nu a mai venit. M-a lăsat cu biletele și cu 300 de lei. Așa a început activitatea mea la Ipotești. Eu puteam să obțin atunci post în București, unde lucra deja soțul meu, dar am venit

la Ipotești de parcă m-a chemat Eminescu. Și așa a și fost. La Ipotești veneau atunci foarte multe grupuri și știam cum să le captez atenția. Vorbeam atât de mult încât, în unele zile, când ajungeam acasă, vorbeam doar prin semne. După un timp, am fost la un curs de perfecționare în București și am înțeles că trebuie să pun ceva în muzeu, că erau doar niște

planșe și fotografii pe pereți, făcute cu sprijinul Muzeului Literaturii din Iași. Am început să caut obiecte originale, de epocă. Am umblat tot orașul și am întrebat de bătrâni și așa am ajuns la familia Droitel, la doamna profesor Turușancu, la alte familii de vază ale orașului. Găseam peste tot uși deschise, de parcă toți mă așteptau.

– Aveți o dovadă incontestabilă a implicării dumneavoastră în amenajarea Casei Memoriale de la Ipotești?

– Da, „Revista muzeelor” din anul 1973, în care a fost publicat articolul document despre amenajarea Casei Memoriale – memoriu justificativ, schiță

tematică. Cum era casa înainte, ca o gară, fotografiile de epocă și propuneri de cum ar trebui să fie împărțită, ce să se pună în casă. Articolul este semnat de mine și spun asta pentru cei care neagă activitatea mea de atunci. Asta este dovada, eu am făcut aceste propuneri în anul 1973. M-am documentat și am făcut acele propuneri. Și am început să caut obiecte pentru casa memorială.

– Care a fost primul obiect adus de dumneavoastră?

– Două dulapuri. Am aflat că la biblioteca din Câmpulung Moldovenesc erau două dulapuri cu intarsii din lemn de trandafir, care sunt și acum la Ipotești și care înăuntru au semnătură cu cretă roșie „Aglaiia”. Au fost dulapurile de zestre ale Aglaiei, sora lui Mihai Eminescu. Atunci am obținut

ca dulapurile să fie aduse la Ipotești. Eu atunci eram doar cu femeia de serviciu, dar am reușit să adun zestrea pe care o au și acum la Ipotești. Am căutat alte și alte obiecte, am găsit persoane care au dorit să mai dea câte ceva. Eminescologul Augustin ZN Pop mai deținea câteva lucruri și atunci a trebuit să fac referat pentru a le putea achiziționa.

– De la Augustin ZN Pop ce ați luat?

– Caseta de machiaj, mai multe documente, scrisoarea Veronicăi Micle cu floarea de colț. Era o comisie de achiziții, din care făceau parte Angela Paveliuc Olaru, muzeografi de la Iași, reprezentanți de la cultură, care validau achizițiile. În felul acesta am achiziționat multe obiecte, dar am obținut și donații. Am studiat cum erau interioarele de epocă. Mi-am amintit că bunica mea din Cernăuți spunea de galeriile strunjite de la geamuri și atunci am găsit un sculptor căruia i-am cerut să facă din lemn galeriile de la geamuri. Am umblat până am găsit niște pânzetură care redau borangicul și am făcut perdele. Până și în scrin am pus rufărie, busuioc și levănțică. Am găsit și un sfeșnic de argint, un covor vopsit în culori vegetale. Un covor cu dungi, care se vedea că a fost tricolor și domnul profesor ID Marin, bunicul poetului Horațiu Lașcu, mi-a spus că e posibil ca familia poetului să fi fost unionistă, pentru că ar fi arborat tricolorul pe bisericuță, când a fost Mica Unire. Atunci am înțeles că dungile de pe scoarță erau dungile tricolore.

– Ce ne puteți spune despre săpăturile făcute la Ipotești?

– Cu domnul director Șadurschi și cu colegii de la Muzeul Județean am săpat în curte pentru că domnul profesor ID Marin spusese că acolo a fost o altă clădire, atenansa, unde dormeau băieții. Am săpat să vedem dacă nu găsim urmele atenansei. Spre uimirea noastră, am găsit o așezare traco-dacică, o vatră dacică și niște cioburi. Domnul director Șadurschi le-a trimis la muzeu pentru curățare și restaurare și a ieșit o splendidă amforă traco-dacică și o cătuie. Când s-a aflat de descoperire, Adrian Păunescu a trimis un elicopter cu o ziaristă de la „Flacăra” și a scris despre descoperirea de la Ipotești. Despre amfora găsită sub casa unde dormea Eminescu, despre vatra dacică și apetența pentru dacism a lui Eminescu. A scris și numele noastre, Lucia Olaru și Paul Șadurschi. Tot atunci am găsit niște bucăți de teracotă, despre care tot domnul director a spus că sunt resturi de la sobele din casă. S-a dat la Mihăileni la restaurat și după modelul lor s-au făcut alte plăci de teracotă și au fost reconstituite sobele care sunt și astăzi la Ipotești. Umblând pe la aristocrația orașului, am mai găsit multe lucruri, cărți, un birou, mobilier de epocă, lingurița de argint cu monograma mamei poetului.

După ce am amenajat două camere, domnul Jaucă (șeful de la cultură – n.r.) a organizat o ședință, invitați fiind ministrul Culturii de atunci și alți intelectuali. Au validat ce am realizat până atunci, ceea ce pentru mine a fost un succes nesperat. Atunci s-au inaugurat practic Zilele Eminescu.

– Aveți un document important, primul pliant al Casei Memoriale.

– Este primul pliant al muzeului, l-am făcut cum am crezut eu de cuviință, cu amfora, cu primul interior al casei, cu tablourile părinților poetului. Am aflat că tablourile erau la București și l-am trimis pe domnul profesor Gheorghe Stanciu să realizeze câteva copii după acele portrete și au fost puse în muzeu.

– De la ce a plecat ideea de demolare a casei vechi?

– Eu am identificat într-o fotografie că lângă pridvorul casei era un copac. În realitate, copacul era mai departe decât în fotografie și am spus „copacul nu s-a mutat, înseamnă că s-a mutat casa”. Am cerut domnului director Șadurschi să facem niște săpături și așa am găsit colțul temeliei vechi, ieșită de sub temelia existentă. De acolo s-a pornit ideea că trebuie demolată casa memorială și refăcută exact pe temelii existente. La acele săpături au fost făcute niște fotografii. În urmă cu 2-3 ani, m-a contactat un domn din Tulcea. El mi-a trimis o scrisoare și două fotografii cu o femeie și un bărbat săpând într-un șanț de arheologie, lângă casa de la Ipotești. M-a întrebat dacă știu cine sunt acele persoane. Eram eu cu domnul director Șadurschi. A urmat reconstrucția casei, inaugurarea ei. La inaugurare nu am mai participat pentru că, între timp, am fost numită director la Teatrul „Vasilache”. Activitatea mea, indiferent de instituțiile unde am lucrat, a fost legată de Eminescu. Niciodată nu m-am despărțit de Eminescu și mereu găseam câte ceva nou de spus despre viața și opera lui.

– O frumoasă încununare a activității dumneavoastră a fost aceea că, după 50 de ani, pe 1 septembrie 2022, ați participat la o nouă ediție a Congresului eminescologilor, de la Chișinău.

– De-a lungul anilor, am fost invitată la diferite manifestări unde am vorbit despre Eminescu. În urmă cu mulți ani, am fost invitată de preotul Theodor Damian la New York, după ce a apărut cartea „Eminescu. De la muzica poeziei la poezia muzicii”, la Editura Gee, condusă de Elena Condrei și caseta cu cântecele lui Eminescu, realizată cu sprijinul maestrului Ioan Cobălă. La New York am prezentat cartea și cântecele și a fost un eveniment extraordinar. S-a spus atunci că evenimentele anului 2000 au fost apariția cărții „Dulcea mea

Casa Memorială „Mihai Eminescu” din Ipotești

Doamnă/ Eminul meu iubit: corespondență inedită Mihai Eminescu – Veronica Micle”, ediție îngrijită, transcriere, note și prefață de Christina Zarifopol-Illias, respectiv cartea „Eminescu. De la muzica poeziei la poezia muzicii” și caseta cu cântecele lui Eminescu. Am mai fost la Edmonton, în satul Boian, unde sunt urmașii locuitorilor satului Boian din România, care au emigrat în America. În biserica română de acolo am lăsat cartea și caseta cu cântecele lui Eminescu. Înaintea mea fusese acolo președintele Emil Constantinescu.

– Și așa ați devenit ambasador cultural, dar fără a primi vreun leu pentru această impresionantă activitate de promovare.

– Am vorbit despre Eminescu și cultura română la New York, Calgary, Edmonton, Montreal. Am vorbit despre Eminescu la Montreal la expoziția organizată de Marc Marinescu. Atunci am primit o crenguță din teiul lui Eminescu din Copou – lași, îmbrăcată în aur. A fost una dintre cele mai valoroase distincții primite de mine de-a lungul anilor. Din

păcate, nu o mai am, a dispărut din casa mea, dar poate că o voi recupera cândva. Am avut atunci un traseu extraordinar stabilit la dorința multor oameni de a li se vorbi despre Eminescu. Am mai vorbit despre el și românism la Bălți, Cernăuți, în Germania și alte orașe din țară și lume. Un ziarist din Germania a scris despre mine că nu a văzut niciodată ca o persoană să fie profesor, orator, muzeograf și alte calități, toate dedicate promovării culturii române și în special personalității lui Eminescu.

– Și revenind la congresul de la Chișinău...

– Am spus la congresul de la Chișinău că sunt exact 50 de ani de când am venit muzeograf la Ipotești. Cei prezenți au aplaudat, am primit felicitări. Pot spune că Eminescu a fost tot timpul cu mine. Deși, de-a lungul anilor, am primit multe lovituri, ca dovadă că încă mai durează puterea răului, am găsit mereu energie și sprijin divin pentru a vorbi despre cultura română și despre Mihai Eminescu.

Casa Memorială „Mihai Eminescu” din Ipotești (interior)

PROFIL

ZOE DUMITRESCU BUȘULENGA

– UN INTELCTUAL LA PORȚILE ADEVĂRULUI –

► Violeta Daniela MÎNDRU

Existența Academicianului Zoe Dumitrescu-Bușulenga este o continuă sursă de inspirație pentru generațiile următoare mai ales prin felul în care a ales să trăiască și să-și aducă importanta contribuție în cultura românească.

Zoe Dumitrescu Bușulenga s-a născut în data de 20 august 1920 la București, iar părinții - Nicolae Dumitrescu - jurist, și Maria Apostol – filolog au fost primii îndrumători către lectură, punându-i la dispoziție o vastă bibliotecă ce conținea volume din literatura clasică franceză și germană. Formarea spirituală s-a datorat bunicului său preot, care a ajutat-o să se deprindă cu spovedania, împărtășania și viața în Biserică.

A trecut prin îndoielile și neliniștile adolescenței, dar acestea nu au scos-o din ordinea vieții așa cum singură va mărturisi: „Toți tinerii între 15–17 ani au dubii. Dincolo de dubiile tale sau de momentele de revoltă, Duhul nu te lasă niciodată”. Neputând să urmeze o carieră în muzică (s-a îmbolnăvit de tuberculoză), pasiunea vieții ei, a îmbrățișat cariera părinților, urmând Dreptul, apoi Literele la Universitatea din București. Și această cotitură a vieții a înțeles-o ca „un deget de sus care m-a mânat. Eu nu i-am spus destin, i-am spus Dumnezeu”, acceptând că vocația ei este de a forma suflete prin comunicarea ca profesor. Și aceasta va face, timp de 34 de ani (1948–1982), la catedra de Literatură Universală și Comparată a Universității din București, pe care va ajunge să o conducă.

Avându-i ca modele formative pe Tudor Vianu și George Călinescu, profesoara s-a străduit să insufle studenților dragostea de adevăr și simțul dreptății în deceniile tulburi ale comunismului, opunând valorile umaniste egalitarismului proletar. Într-o vreme în care, după propria mărturisire, Goga, Rebreanu și Blaga erau interziși, în care Eminescu era reinventat ca socialist, Zoe Dumitrescu-Bușulenga a găsit curajul și inteligența de a face o literatură comparată în așa fel încât studenții să înțeleagă adevărul din spatele mesajului oficial. Astfel a reușit să salveze integritatea operei și gândirii lui Eminescu, să-l scoată pe Titu Maiorescu din umbra lui Constantin Dobrogeanu - Gherea, să-i promoveze neconvențional pe Mircea

Eliade și Mircea Vulcănescu, și chiar să introducă „cea mai mare carte a umanității”, Biblia, în bibliografia obligatorie a Literaturii Universale.

Cu toate acestea, protecția divină a acționat asupra destinului doamnei Zoe Dumitrescu Bușulenga

în moduri neînțelese de mintea omenească, astfel încât în anul 1947 a ocupat funcția de președinte al Comitetului U.N.S.R. de la Institutul Pedagogic „Maxim Gorki”, iar în anul 1948 a devenit asistent universitar la Catedra de Literatură Universală și Comparată a Universității București și redactor la Editura de Stat. Era o doamnă brunetă, suplă, înaltă, care te scruta cu ochii ei expresivi și inteligenți. Avea mâini puternice, aproape bărbătești. Zoe Dumitrescu impunea respect și ascultare! Pentru studenți a fost un model, un izvor de cultură și îi audiau cursurile de fiecare dată cu mare atenție; poate din cauza acelei priviri penetrante, poate din cauza mâinilor care vorbeau. „Da! Doamna Bușulenga, vorbea cu mâinile! Prin mișcarea lor creaa imagini plastice, care se armonizau perfect cu vocea-i caldă, aproape șoptită.” (Sursa internet - mărturia unei persoane care a cunoscut-o pe doamna Academician)

În tinerețe a fost cerută în căsătorie de Eusebiu Camilar și foarte probabil, acesta a fost refuzat pentru că pur și simplu nu venise timpul împlinirii sale ca femeie, prin căsătorie.

Bărbatul vieții sale a fost soțul ei, Apostol Bușulenga, un om admirabil, de o cultură clasică remarcabilă, care cunoștea latina și greaca, un om lângă care a petrecut 45 de ani minunați. Familia lor nu a fost binecuvântată cu prunci, însă Zoe Dumitrescu

– Bușulenga s-a împlinit ca mamă asumându-și riscul de a creștina mulți copii, sfidând astfel interdicțiile regimului: „Am cununat 17 perechi și am botezat 11 copii, fără să mă jenez, ducându-mă la biserică, și parcă nu mă vedeau”.

Din conștiința sa de dascăl și de creștin a venit curajul de a duce la un moment dat grupuri de elevi la biserică sau de a purta crucea la gât, sub aparența unui obiect de artă.

Între anii 1949 – 1957, este redactor la Editura pentru Literatură și cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”. Ea însăși mărturisește că în perioada de până în 1964 a face cultură și a preda studenților era un lucru cu adevărat curajos, mai ales dacă intenționai să transmiți tinerilor informații despre valorile culturale naționale, cele mai puțin agreate de clasa politică a vremii. „A fost o perioadă până în 1964 în care am trăit un infern cultural. Încercam în toate felurile să eludăm, făceam seminarii cu analiză de text – am martori studenți din atâtea generații – făceam o chestie cu totul împotriva programei analitice și a voinței șefiei catedrei. Biblia figura ca primă carte în Bibliografia dată de mine”.

Înarmată cu simțul nuanțelor și discernământ, doamna Zoe Dumitrescu - Bușulenga a realizat că se putea face binele și în această situație. Cu acest gând a primit să fie înscrisă ca membru de partid, având binecuvântarea și chiar îndemnul duhovnicului ei.

Pentru că nu s-a opus regimului comunist, Zoe Dumitrescu-Bușulenga a fost inclusă în categoria celor care aveau simpatii față de comunism. Distincțiile obținute, funcțiile (în anul 1972 -Visiting Professor la Universitatea din Amsterdam, iar din anul 1973, director al Institutului de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu” din București, din anul 1975 este profesor universitar la Catedra de Literatură Universală și Comparată a Universității București, este aleasă pentru două mandate de deputată în Marea Adunare Națională) și facilitățile de care s-a bucurat în perioada comunistă, au fost privite cu dezaprobare de către societate și au rămas ca o umbră asupra numelui ei. Acesta a fost modul ei de a câștiga libertatea de a scrie și de a se implica în educația culturală a tinerilor, dar și o formă de autoapărare împotriva unor eventuale persecuții, dacă ținem cont de faptul că familia sa a îndurat suferințe cumplite în perioada de după război. „În 1947 ne-am trezit că pierdem tot. Ni s-au luat casele, pământurile, tata a pierdut și pensia, a trebuit să-l ascund, pentru că fusese subsecretar de stat în guvernul Maniu din 1929, alt frate era considerat criminal de război, o soră a mamei avusese soțul împușcat în munți de Securitate... Eu am rămas pur și simplu pe drum.”

În lumina acestei diplomații abile trebuie văzute concesiile literare ocazionale făcute regimului

Ceașescu, fiindcă doamna Zoe Dumitrescu Bușulenga a înțeles că numai așa se puteau salva educația tinerilor și reperele majore ale culturii românești. „Pe studenții mei nu i-am trădat niciodată”, va mărturisi ea într-un interviu, pe de o parte ca o mărturisire de suflet, pe de altă parte ca justificare a compromisurilor pe care a fost nevoită să le facă.

Debutul editorial al autoarei Zoe Dumitrescu-Bușulenga a avut loc în anul 1963 și, respectiv 1964, cu cele două studii de istorie a culturii „Ion Creangă” și „Eminescu”.

Și-a obținut doctoratul în anul 1970, cu lucrarea „Renașterea – Umanismul – Dialogul artelor”, iar după un an a fost premiată cu ordinul “Meritul cultural”, un premiu care se acordă celor mai merituoși români. Cu această ocazie, Nicolae Manolescu o descrie drept un „remarcabil om de carte”.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga și-a dedicat întreaga viață studiului, scrisului și carierei universitare, publicând numeroase studii de istorie a culturii: „Surorile Brontë” în 1967, „Sofocle și condiția umană” în 1974, „Eminescu – cultură și creație” 1976, „Renașterea, umanismul și destinul artelor”, în 1975, în 1999 „Eminescu și romantismul german”, în 1989 „Eminescu – Viața - Creație - Cultură”, iar în 1993 a scris în colaborare „Ștefan Luchian”, pentru ca în 1994 să se publice cel de-al treilea volum al cărții “Muzica și Literatura”, scris în colaborare cu Iosif Sava.

Din categoria memorialistică, face parte “Caietul de la Văratec. Convorbiri și cuvinte de folos” publicată în anul 2007 (post mortem), iar în anul 1980, Zoe Dumitrescu-Bușulenga a publicat “Periplu umanistic”, în care există însemnări specifice eseului cu privire la Anglia, Suedia, Olanda, Italia, Grecia și Franța. Este coordonatoarea volumului “Istoria Literaturii Romane”, dar și autoarea unor studii prezente în carte. Totodată, este cea care a realizat prefața cărților unui număr mare de scriitori, precum Edgar Allan Poe, Ion Luca Caragiale, Mircea Cărtărescu, Costache Negruzzi, Camil Petrescu, William Shakespeare sau Friederich Schiller.

Zoe Dumitrescu – Bușulenga este și autoarea unor excelente studii de comparatistică – „Renașterea, umanismul, și dialogul artelor” – în 1971, „Valori și echivalențe umanistice, excurs critic și comparatist”- în 1973 sau „Itinerarii prin cultură” – în anul 1982, o culegere de articole grupate în patru capitole: *Portrete pentru o istorie a culturii române, Literaturi străine, Miscellanea și Gânduri de umanist.*

Cea mai mare parte din activitatea vieții sale i-a dedicat-o poetului național Mihai Eminescu. Astfel, **Zoe Dumitrescu Bușulenga** a devenit unul dintre cei mai mari eminescologi ai țării. Între 1964 și 1989 ea a publicat patru mari volume în care este analizată minuțios viața și opera marelui poet.

O parte din numeroasele studii, eseuri și articole unde apar preocupări susținute pentru problematica culturii contemporane și pentru autori contemporani (M. Eliade, Argezi, Philippide, I. Alexandru), au fost strânse în volumul *Itinerarii prin cultura* (1982), altele au rămas în paginile revistelor sau ale culegerilor unde au apărut. Toate contribuie la definirea profilului unei personalități de o mare disponibilitate intelectuală. A tradus din diferite literaturi, a coordonat lucrări de bibliografie literară, de istorie literară și s-a consacrat cercetării relației dintre scriitorii români și domeniul muzicii.

„Pentru mine, marea poezie a fost întotdeauna baia de frumusețe în care m-am cufundat când am avut nevoie de intrarea în altă dimensiune. Poezia ține, după părerea mea, de partea cea mai ascunsă, cea mai intimă a ființei noastre. Poezia echivalează aproape cu o rugăciune. În poezie te cufunzi pentru a te întoarce cu frumusețe. În rugăciune intri pentru a te integra absolutului.” (Zoe Dumitrescu Bușulenga)

Marile iubiri ale doamnei Bușulenga, după cum mărturisea, au fost Eminescu și Enescu. Cele patru mari volume, în care este analizată minuțios viața și opera marelui poet Mihai Eminescu, denotă un studiu amănunțit, dedicare și adâncă înțelegere a semnificațiilor fiecărei etape din viața poetului, dar și a demersurilor făcute pentru întregirea neamului românesc.

După Revoluție, la 22 ianuarie 1990 este numită membru titular al Academiei Române, iar în perioada 2 februarie 1990 – 18 februarie 1994 devine vicepreședintele celui mai înalt for academic al țării, fiind și președinte al Secției de Filologie și Literatură a Academiei.

Între anii 1991 și 1997 a fost director al Școlii Române din Roma, a fost membră a Academiei de Științe și Studii Europene din Franța și, din anul 1993, membră a Academia Europea din Londra.

Istoricul și criticul literar Zoe Dumitrescu-Bușulenga este un model pentru cei care doresc să descopere adevărata esență a credinței în Dumnezeu. Activitatea pentru care a fost consacrată nu are legătură cu biserica însă, în timp, a descoperit fascinația oferită de puterea divină și a decis să urmeze această cale. Într-una din scrierile sale, aceasta preciza: „Am avut un duhovnic care m-a introdus în esența rugăciunii – părintele Gheorghe Chiriac. Era un om extraordinar, doctor în teologie la Strasbourg. Făcuse o pușcărie amarnică și era bătrân. Mare credincios. Și de la el am început să

aflu de rugăciunea inimii. Știa că eu o iubesc foarte mult pe Maica Domnului(...)”

Atunci au fost sădite mlădițele credinței, însă ele au fost îngrijite pe toată durata vieții până când au devenit falnice, cătând permanent spre cer. Mănăstirea Văratice avea să fie oaza de liniște și meditație în care se retrăgea Zoe Dumitrescu Bușulenga în fiecare vară. „Venirea la Văratec a fost o întâmplare, să zicem. Dar nu este nimic întâmplător pe lume. Totul e făcut de sus. M-a invitat aici prietena mea Valerica Sadoveanu, în fiecare vară. Din ce în ce mai mult m-am apropiat de Văratec, am cunoscut Văratecul, am cunoscut celelalte mănăstiri dimprejur, m-am împrietenit cu preoții, cu stareții, cu călugării” - evocă intelectuală în amintirile sale, citate de site-ul cuvantul-ortodox.ro.

Soțul său, Apostol Bușulenga, a împărtășit bucuria vieții simple și a credinței înălțătoare, a înțeles și acceptat nevoia de desăvârșire spirituală a soției sale. I-a fost alături în vacanțele la Văratice. „Doamna Zoe se ducea la Sfânta Liturghie dimineața, de cum se zărea de ziuă. Mergea zilnic, la diferite ore, aprindea lumânări și apoi venea acasă. Când avea de scris, îl trimitea pe domnul Apostol la biserică să aprindă lumânări.”- mărturisește maica Eufrosina Jescu, cea care i-a fost alături doamnei Zoe după plecarea Maicii Benedicta Braga, de care era foarte atașată.

Se retrăgea tot mai des la Mănăstirea Văratec, unde se dedica lecturilor duhovnicești, rugăciunii și convorbirilor spirituale cu tinerii. Din studiul de o viață întreagă al textelor sacre ale literaturii universale doamna Zoe a desprins ideea de viață pe verticală, văzând-o ca „un drum al minții spre Dumnezeu”. Acesta va fi și îndemnul ei pentru tineri: „Să vă fie gândul pe verticală!”, iar ca repere de viață a vorbit întotdeauna de două lucruri: frica de Dumnezeu și rușinea de oameni.

Dragostea ei pentru Eminescu a făcut-o să lupte foarte mult pentru renovarea Casei Eminescu, care se afla într-o stare avansată de degradare. Răspunsul primit de la IPS Teofan era descurajant. „Maicile trebuie lăsate să își facă treaba lor, să se roage. Nu vor ca acolo să se facă un muzeu, mai ales că nu exista certitudinea faptului că acolo a stat Eminescu. De fapt, pentru iubitorii poetului, Eminescu este peste tot, avem poezia lui. Maicile trebuie lăsate acolo, să își vadă de ale lor”. Desigur, insistențele doamnei Academician au stârnit ușoare animozități, stări tensionate cu Stareța Mănăstirii Văratice.

A fost adusă mărturia unui preot ca dovadă a faptului că în acea casă a locuit Eminescu.

„Își aducea aminte cum ieșeau și se duceau la plimbare, dimineața, Eminescu cu Creangă. Creangă a venit și el aici, la Văratec, pentru că, la un moment dat, avea impresia că Eminescu ar fi tratat mai bine aici, la bolniță, la Mănăstirea Neamț, decât la spitalele celelalte, și-l adusesese aici. De altfel, l-a dus pe Eminescu la împărțășit, la spovedit. Există în acest sens o consemnare a unui preot.” (Zoe Dumitrescu Bușulenga)

Cu toate acestea, vorba ultimă a Înaltpreasfințitului a fost: „Să lăsăm maicile în liniște”.

Doamna Bușulenga era o femeie modestă, cu preferințe în materie de muzică, un om cu sufletul deschis, care nu judeca oamenii, ci încerca să găsească în fiecare măcar câteva calități. Părintele Iachint Unciuleac, de la Sfânta Mănăstire Putna, i-a fost duhovnic doamnei Academician timp de douăzeci de ani.

Atmosfera din cadrul sfântului lăcaș îi era destul de cunoscută, în tinerețe Zoe Dumitrescu pribegind prin aceste locuri sfinte cu prietenii săi. Văratecul avea o chemare deosebită către doamna Zoe Dumitrescu Bușulenga pentru că se simțea mai aproape și de marele poet Eminescu. Codrii de aramă și Pădurea de argint, motive de inspirație prezente în poeziile poetului, o fascinau și o chemau în fiecare an să se desăvârșească prin credință. „Mergea la *Pădurea de argint* să vadă cum s-a inspirat poetul național și de ce i-a dat numele de „pădurea de argint”. (Mărturiile Maicii Eufrosina Jescu).

O vizita pe maica Tatiana Tincu pentru că ea îi povestea doamnei Academician ce știa și ea de la maicile bătrâne cu privire la viața marelui poet Mihai Eminescu și a scriitorului Ion Creangă, atunci când ședea ei la Văratice.

Lucra de dimineață până seara prefețe la cărți. Împreună cu Maica Stareță Nazaria - de la Mănăstirea Hadâmbu, cu părintele Ioan Ivan și părintele Scarlat Porcescu au lucrat și publicat volumul „Istoricul Mănăstirii Văratice”. Ținea conferințe studenților de la ASCOR Iași, în aula Universității, precum și altor studenți de la alte facultăți. ... Mergea și ținea conferințe la Moinești, unde au ieșit toți locuitorii, în frunte cu primarul, s-o întâmpine de bucurie că a venit în orașul lor. A mers la conferință la Focșani unde s-au adunat scriitori din țară și din Basarabia. La „Casa Pogor ” a ținut conferințe cu străinii (francezi, talieni, germani) în limba franceză. Era căutată tot timpul, iar ea îi primea pe toți cu aceeași bunăvoință izvorâtă dintr-un suflet bun și bogat. A primit și vizita lui Grigore Vieru, a multor episcopi și arhiepiscopi, a unor delegații străine.

„Vacanțele la Văratice erau așa: biserica și casa. Ceilalți musafiri se duceau la plimbare, la pădure, la Stâna Turistică, la Pădurea de Argint, pe când doamna Zoe ieșea foarte rar din chilie sau din curte. Îi

plăcea să stea mai mult în preajma măicuțelor.... Se ducea în pădure și aducea cetină de brad ca să pună pe foc și eu mă miram cât de necăjită este această doamnă.

Seară se seară se întruneau în verandă doamna Sadoveanu, doamna Academician, doamna Lili Teodoreanu, doamna Stela, fetele doamnei Sadoveanu – Profira și Didica Sadoveanu și domnul Apostol, soțul doamnei Zoe, așteptându-l pe părintele Anania.

Doamna Sadoveanu vorbea despre serile cu lună plină ale domnului Mihail Sadoveanu, atunci când nu putea să doarmă și scria. Doamna Lili Teodoreanu povestea despre opera domnului Ionel Teodoreanu. Părintele Anania le vorbea despre adâncimile Teologiei, iar doamna Bușulenga făcea conexiuni între cultura europeană și Teologie, pomenindu-l pe Dumnezeu în toate discuțiile.” (Mărturiile Maicii Eufrosina Jescu)

„Venea periodic să o vadă prietena ei de o viață, Ștefana Velisar Teodoreanu (Lilly), văduva lui Ionel, care însă era găzduită, prin veche tradiție, în casa unei călugărițe din incinta mănăstirii. [...] Tot periodic își făcea apariția doamna Zoe Dumitrescu Bușulenga, de obicei împreună cu blândul Apostol, soțul ei. După moartea doamnei Sadoveanu a devenit, practic, moștenitoarea casei. [...] Mai rar, dar întotdeauna cu delicatețea unui surâs, venea Cornelia Pillat, văduva lui Dinu.” - mărturisirea într-un interviu Bartolomeu Anania)

Prezența Corneliei Pillat la aceste serate literare rămâne o dovadă a măreției sufletești a acesteia, a iertării unei decizii luate de Zoe Dumitrescu Bușulenga în timp ce ocupa funcția de Director al Institutului de Istorie Literară și Folclor, unde lucra și Dinu Pillat.

„Din fericire, în urma amnistiei din 1964, Dinu Pillat a fost eliberat din închisoare și în toamna aceluiași an a fost reîncadrat de George Călinescu la Institutul de Istorie literară și Folclor. A renunțat pentru totdeauna la roman, dedicându-se studiilor critice și istoriei literare.

Reluarea contactelor cu vechii săi prieteni și cu colegi de detenție, felul lui deschis de a-și exprima opiniile în public și intransigența morală l-au menținut în continuare în vizorul Securității, astfel încât, în primăvara anului 1975, în urma unei noi restructurări pe criterii politice, a fost concediat din Institutul condus, pe atunci, de Zoe Dumitrescu Bușulenga. A fost retrogradat și trimis pe un post de documentarist la Biblioteca Centrală Universitară. Bolnav de cancer, cu metastaze la oasele capului, Dinu Pillat a murit pe 5 decembrie 1975.” (Monica Pillat). Faptul că Dinu Pillat a decedat la doar câteva luni de la această concediere a rămas ca o durere adâncă în sufletul ficei sale.

Se prea poate să fi simțit și Zoe Dumitrescu Bușulenga un fior de regret ori de câte ori își amintea deciziile tinereții. Sau poate tocmai aceste fapte au transformat-o în omul care devenise, încercând, prin penitență și uitare de sine, să răscumpere suferința provocată fără voie. Cert este doar faptul că Zoe Dumitrescu Bușulenga era atât de preocupată de ceilalți din jur, că de sănătatea ei nici nu avea timp, sau, mai bine zis, n-o interesa nici o clipă. Dovadă stă faptul că avea pe spate o rană de 20 de ani, pe care o suporta cu îndelungă răbdare, nedându-i nici o atenție, ca și cum nici nu o avea, asta în vreme ce inima ei slobozea din bunătatea sa nu prin cuvinte, ci prin faptele cele bune. „Când lua pensia, doamna Bușulenga mergea la femeile văduve din sat și le dădea bănuți din pensie. (avea o pensie de 500 de lei).” (Mărturiile Maicii Eufrosina Jescu)

Discreția ei, modestia, popularitatea ei depășeau granițele țării. Doamna Bușulenga purta la gât cruciulițe, în geantă avea iconițe, „Ceaslovul mic”, altă carte de rugăciuni mică și pe unde mergea și înnopta, le pune la capul ei și nu se dezlipa niciodată de ele; avea un șirag de boabe de metanii cu care zicea rugăciuni.

Când era ziua de naștere, veranda era plină de flori și primea zeci de telefoane din străinătate, de la ambasade. Veneau la Văratec cunoștințe, ziariști, preoți, muzeografi, profesori, scriitori, academicieni, profesori universitari, pictori, sculptori etc., iar ea dăruia tuturor din timpul și din cunoștințele sale. „La mesele oficiale ținea câte un discurs despre filosofia indiană, egipteană, germană, trecând cu ușurință și cu o perfecțiune de neimaginat de la una la alta. La masă erau invitate persoane din mai multe țări.” (Mărturiile Maicii Eufrosina Jescu)

Într-un interviu, doamna Zoe Dumitrescu Bușulenga afirma, făcând un bilanț al trecerii sale prin viață: „Setea de perfecțiune mi-a însuflețit viața din adolescență și până acum. În prima tinerețe eram teribil de sigură că am să ating culmile desăvârșirii, dar pe măsură ce anii trec, o anumită melancolie începe să te însoțească cu privire la bilanț. Te gândești că lupta ta pentru perfecțiune nu e dublată întotdeauna de ceea ce ai dorit să obții. E bine să nu ne rușinăm nici de scăderile nici de plusurile noastre pentru că în fond, dacă suntem înfrânți câteodată față de principiile noastre, suntem înfrânți poate de un plus de cunoaștere, de un plus de valoare de condiție umană. Tot ceea ce este omenesc, se integrează desăvârșit ființei noastre. Esențială este direcția spiritului. Dacă aceasta direcție a spiritului este bună și sănătoasă și dreaptă și dacă e slujită cu pasiune, atunci, chit că înfrângerile au fost poate mai multe decât izbânzile, totuși existența noastră este îndreptățită și ne putem considera mulțumiți de ceea ce a însemnat viața noastră. Esențial este

ca direcția nobilă în care vrem să ne desfășurăm să fie întotdeauna dublată de o pasiune în prezentă și de o pasiune în slujire, dar și de o înțelepciune care să ne permită să facem întotdeauna o sumă bună și dreaptă a eforturilor noastre umane.”

În interviurile pe care le acorda ori de câte ori îi erau solicitate, exprima îngrijorarea față de evoluția culturală a oamenilor, tot mai acaparați de fascinația computerului în defavoarea cititului, lucru pe care îl considera un efect nociv mai ales asupra tinerilor. „Pentru că intrăm în zona computerului, am pierdut plăcerea de a citi. Eu sunt un cetățean al Galaxiei

Gutenberg. Umanismul culturii se sprijină pe lectură, nu pe imagini fugitive. Lectura îți lasă popasurile necesare pentru reflecție, pentru meditație. Pierderea obișnuinței lecturii este pericolul cel mai mare care amenință planeta, pentru că slăbește intelectul, puterea de gândire și te face să uiți limba.” (Zoe Dumitrescu Bușulenga)

Într-o evaluare a evoluției culturii, spiritualității și vieții, în general, din România, Bușulenga afirma, punând în strânsă legătură credința și cultura, cele două valori după care și-a ghidat întreaga existență: „Azi, pentru mine personal, pentru cei puțini rămași din generația mea, spectacolul lumii contemporane este dezarmant. Mă simt într-o mare nesiguranță, pentru că toată tabla de valori în care am crezut s-a zguduit. N-aș vrea să spun că s-a și prăbușit. Suntem

însă neliniștiți, puțin nedumeriți, suntem și triști; ceea ce se petrece pe planetă nu-ți dă senzația unei liniștiri iminente. Ce se întâmplă acum seamănă cu perioada prăbușirii Imperiului Roman, dar acele zguduirii erau provocate de venirea lui Iisus: era înlocuită o pseudospiritualitate cu spiritualitatea adevărată. Dar cine vine la noi astăzi? Ai zice că mai degrabă vine Antichristul, nu Mântuitorul. Nădăjduiesc că omenirea să-și revină din această clipă de orbire, care cam durează.”

După moartea soțului ei, Apostol, și după ani întregi petrecuți în deprinderi duhovnicești, s-a călugărit cu numele de Benedicta și s-a mutat definitiv la mănăstirea Văratec, județul Neamț. „Fiind din dioceza lui, mi-a dat blagoslovenie să mă duc să mă călugăresc la Mănăstirea Petru Vodă, la părintele Iustin Pârvu... Am dorit foarte mult să nu se știe de călugăria mea, decât numai atunci când voi fi în sicriu. Aceasta a fost dorința vieții mele... Am socotit că un creștin intelectual trebuie să-și petreacă ultimii ani ai vieții așa cum se făcea pe vremuri, și mai cu seamă soțiile care rămăneau singure, se retrăgeau la mănăstiri. Era o frumoasă obișnuință, mai ales în lumea boierească”. (Zoe Dumitrescu Bușulenga).

Maica Benedicta iubea enorm haina călugărească și o purta permanent în casă. N-o purta când mergea la conferințe, când dădea interviuri, aceasta pentru a evita discuțiile și întrebările referitoare la călugărirea sa. Postea toate posturile de peste an; lunea, miercuri și vinerea mânca doar câte doi cartofi copti după ora 18.00, fără nimic altceva. Ducea o viață de călugăriță cu mare responsabilitate și nu se abătea nici o clipă de la regulile călugărești, asemenea Sfinților Părinți ale căror cărți le citea.

„Seară de seară, la apus de soare, când afară era cald, Maica Benedicta stătea în fața bucătăriei pe un fotoliu și aștepta să bată clopotul de slujbă, apoi cânta *Lumină lină*. Aprindea câte o lumânare pentru Mihai Eminescu, zicând că dorința poetului a fost să fie îngropat la o mănăstire de maici unde să i se cânte *Lumină lină*.”

Maica Benedicta spunea *Psalmul 50* cu voce tare prin casă; îi plăcea să asculte rugăciunea de la Epicleză, *Pe tine te laudăm* și rugăciunea Măicuței Domnului, *Cuvine-se cu adevărat (Axionul)*.

„Când stăteam la rugăciune lângă Maica Benedicta, eu în genunchi, iar Maica în picioare (pentru că nu mai putea în genunchi) și cu ochii închiși, simțeam că este plecată de pe pământ. Avea o putere foarte mare de concentrare în timpul rugăciunii, de parcă nimeni și nimic nu se mai afla în jurul ei... Lângă maica Benedicta eram parcă în rai și eram sigură că alături de ea câștig raiul.” (Mărturiile Maicii Eufrosina Jescu)

După o viață în slujba spiritului, la întrebarea „Ce înseamnă moartea pentru dumneavoastră?”,

Maica Benedicta a ajuns la acest răspuns: „Lepădarea acestui trup vremelnic și trecerea în lumea celor vii. Nădăjduiesc. Dacă merit – asta numai Mântuitorul știe”.

„Dorința ultimă

Dacă voi muri la București, vreau să fiu înmormântată la Mănăstirea Cernica. Dacă se va întâmpla la Văratec, în casa Înaltului Pimen arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților unde mi-am petrecut vacanțele de vară timp de peste 30 de ani, să fiu înmormântată la Mănăstirea Putna, iar slujba să fie făcută de Înaltul Pimen

Așa să fie și nu altfel!

*Monahia Benedicta Zoe Bușulenga
Miercuri, 3 noiembrie 2004, în București.”*

A murit la spital la Iași, unde a fost vizitată de ÎPS Pimen, împreună cu PS Calinic Botoșăneanul. Preotul spitalului i-a citit o rugăciune și a fost și împărtășită.

Pe 5 mai 2006, un mare om al culturii românești era înmormântat la Mănăstirea Putna, după dorința sa testamentară, fiind așezat alături de monahi, stareți și oameni bine-plăcuți lui Dumnezeu de aici. Este vorba de academicianul Zoe Dumitrescu-Bușulenga, cea care avea să fie cunoscută în ultimii ani ai vieții ca Maica Benedicta de la Văratec. De ce a ales ilustra doamnă profesoară să-și doarmă somnul de veci la câțiva pași de mormântul Sfântului Ștefan cel Mare și de bustul lui Mihai Eminescu, având alături pe starețul Iachint al Putnei și pe cei dinaintea lui? Poate puțini dintre noi înțelegem că întreg drumul vieții domniei sale, toate alegerile și gesturile ei asumate au dus la acest final firesc, la această îmbrățișare a lui Dumnezeu.

Cu un nume care cântărește greu în lumea culturală a României, Zoe Dumitrescu-Bușulenga a impresionat printr-o activitate didactică de patru decenii, în care a format generații după generații de studenți și le-a deschis calea către o lume culturală fascinantă, însă importanța ei este mai mare de atât. Cu o importantă activitate publicistică, a publicat numeroase articole în reviste de specialitate, a fost critic literar și comparatist, fiind creatoarea unor volume de literatură comparată, istorie literară, istoria culturii, dar și memorialistică și analize stilistice. Născută în capitală, la 20 august 1920, pe toată perioada vieții, până pe 5 mai 2006, când s-a stins din viață, a fost o figură reprezentativă a culturii în România și nu numai, fiind și membră a Academiei Române. (Sursa: RADOR (Răzvan Moceanu)

► Livia CIUPERCĂ

IN MEMORIAM

VASILE TĂRĂȚEANU

Academicianul Vasile Tărățeanu, poet și jurnalist, a plecat la cele veșnice luni 8 august 2022.

Născut pe 27 septembrie 1945 în satul Sinăuții de Jos, raionul Hliboca, Regiunea Cernăuți (Ucraina), Vasile Tărățeanu a debutat editorial, în 1981, cu *Harpele ploii*.

Alte volume publicate (selectiv): *Dreptul la neliniște* (Ujgorod, 1984); *Linia vieții* (Ujgorod, 1988); *Teama de înstrăinare* (Chișinău, 1990); *Litanii din Țara de Sus* (Timișoara, Ed. Augusta, 1995); *Litanii* (Iași, 1996); *Pământ în retragere* (Timișoara, Editura Augusta, 1999); *Și ne izbăvește pre noi* (Timișoara, Editura Helicon, 1999); *Dinafară* (Timișoara, Editura Augusta, 2003); *Ocean cu cioburi sângerânde* (Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2005); *Infern personal*, ediție bilingvă: în română și în franceză (Iași, Editura Danaster, 2005); *Crucificat pe harta țării, Vasile Tărățeanu – 60*, volum omagial, (București, Editura Semne, 2005); *Aruncarea zarurilor*, în Colecția Biblioteca Revistei „Convorbiri literare” (Iași, Editura Timpul, 2005); *Orizonturi decapitate* (Timișoara, Editura Augusta, 2005); *Degețelul salvator*, versuri pentru copii, în colecția „Biblioteca revistei Făgurel” (Cernăuți, Editura Zoloti Lytavry, 2006); *Cimitir ambulat* (Râmnicu Sărat, Editura RaFet, 2008); *Între spovedanie și rugă* (Ploiești, Editura Premier, 2013); *Și de o fi să mor* (Râmnicu Sărat, Editura Rafet, 2014); *Balanță răstignită între pământ și cer* (Râmnicul Sărat, Editura Rafet, 2015); *O sută și una de poezii* (București, Editura Academiei Române, 2018).

Volumelor de versuri li se adaugă și două volume de publicistică: *Iluzii și lanțuri* (Craiova,

Editura Scrisul Românesc, 2001) și *Stâlpul de foc* (Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2007).

În 1989, alături de alți scriitori români din Cernăuți, Vasile Tărățeanu a fondat Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu”. Din anul 2000 a fost președinte al Fundației culturale „Casa Limbii Române” din Cernăuți. A fost redactor-șef (director-fondator și editor) al gazetelor românești din Ucraina – Cernăuți: *Plai românesc* (1990–1994), *Arcașul*, *Curierul de Cernăuți*, *Junimea* etc.

Membru corespondent al Academiei Americano-Române de Științe și Arte, membru al Uniunii Scriitorilor din Republica

Moldova și al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Iași, dar și membru de onoare al Academiei Române și director al Centrului Cultural Eudoxiu Hurmuzachi din Cernăuți, Vasile Tărățeanu a primit titlul de *Cetățean de Onoare al Municipiului Iași*, în anul 2019.

A fost un militant de frunte pentru limba română în Nordul Bucovinei, În anul 2000, pentru merite deosebite în studierea, editarea, promovarea sau interpretarea operei eminesciene, prin decret prezidențial i s-a conferit medalia comemorativă „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu”, iar în anul 2014 pentru întreaga activitate a fost distins cu Ordinul „Meritul Cultural” – în grad de Ofițer, Categoria A – „Literatură”.

Prin trecerea în Veșnicie, Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Iași a pierdut o voce importantă a literaturii române contemporane.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

PROFIL

DIMITRIE HÂRLESCU – UN DESTIN TRAGIC

► Corneliu STOICA

Dimitrie Hârlescu, de la nașterea căruia se împlinesc în curând 150 de ani, este unul dintre primii pictori români expresioniști, insuficient cunoscut marelui public, artist care a trăit cea mai fertilă perioadă din viața sa în orașul Tecuci.

S-a născut la 5 noiembrie 1872 în Fălticeni, județul Suceava, ca al patrulea copil al familiei Iorgu și Elena Hârlescu. Între 1891-1897 studiază la Școala de Arte Frumoase din Iași, având ca profesori pe Emanoil Bardasare, C. D. Stahi, Sever Mureșanu ș.a. După absolvire este numit maestru de desen și caligrafie la Gimnaziul clasic (ulterior devenit Liceul „Mircea cel Bătrân”) din Constanța. Din 1901 predă și la Institutul „Mircea Vodă”, școală comercială de gradul II. În acest oraș, Dimitrie Hârlescu îi cunoaște pe Ion Jalea și pe Marius Bunescu, cărora le predă primele lecții de desen și pe care îi îndrumă spre cariera artistică. Între 1902-1903, 1905-1906 și 1911-1912 studiază la Academia Regală de Arte Frumoase din München cu profesorii Johann Kaspar Herterich și Wilhelm von Diez. Aici are posibilitatea să cunoască transformările artei din capitala Bavariei și din alte centre culturale ale Germaniei. Pictura secesioniștilor Fritz von Uhde și Max Liebermann, iar ulterior cea a norvegianului Edward Munch îl determină să renunțe la canoanele clasic-academice, orientându-se spre impresionism și expresionism. Un timp, așa cum amintește Marius Bunescu în „Însemnările unui pictor” (Editura Meridiane, București, 1965, p. 60), a lucrat în același atelier cu acesta, Nicolae Mantu și D. D. Stoica, plătind modelul împreună.

În 1904 debutează cu grafică în revista „Luceafărul” din Budapesta. La München o cunoaște pe pictorița Elena Rusu Mitrea, și ea aflată la studii, cu care se căsătorește la Tecuci,

la 2 iulie 1906. Revenit la Constanța ca profesor, rămâne aici până în 1907, când se transferă la Gimnaziul „Dimitrie Sturdza” din Tecuci și apoi la Liceul „Gheorghe Roșca Codreanu” din Bârlad. În toamna anului 1909, neputând ocupa o catedră la Academia de Arte din Iași și nici să se stabilească la București, se reîntoarce la Tecuci, unde soția

sa își avea familia. Tecuciul, notează Gheorghe Macarie în albumul de artă monografic ce i l-a consacrat (Editura Meridiane, București, 1986, format 19 x 16,5 cm, 48 pagini, 51 reproduceri alb-negru și color), „va fi martor al celei mai fertile și originale perioade de creație (1907-1918)”. Funcționează ca profesor și un timp și ca director al Liceului „Dimitrie A. Sturdza”. În 1917 este mobilizat în echipa de artiști plastici de pe lângă Marele Cartier General din Iași, alături de Ion Jalea, Corneliu Medrea, Nicolae Mantu, Oscar Han, Camil Ressu,

Marius Bunescu, Aurel Băeșu ș.a. Participă cu lucrările „Parc de artilerie” și „Prizonierii” la expoziția artiștilor mobilizați, deschisă la 27 ianuarie 1918 în sala Școlii de Belle Arte din Iași. La 23 noiembrie 1923, într-un moment de dezechilibru psihic, s-a spânzurat chiar în clădirea liceului pe care-l slujea de atâția ani. A fost înmormântat la Cimitirul „Eternitatea” din Tecuci. În 1967, Muzeul de Artă din Constanța i-a organizat o expoziție retrospectivă cuprinzând 71 de lucrări (39 pictură, 32 grafică), care mai apoi a fost deschisă și la Tecuci. Am văzut-o la vremea respectivă și am scris despre ea în ziarul „Viața nouă”, Anul XXIV, Nr. 7098, 8 octombrie 1967). Tecucenii îi cinstesc memoria prin atribuirea numelui său unei străzi.

Ca pictor a expus din 1907 până în 1916 la Tinerimea Artistică și la Salonul Oficial, unde în 1912 a fost distins cu Premiul II în valoare de 1000

lei. Chiar de la debut, pictura sa a fost foarte bine apreciată, critica de specialitate văzând în el „un talent robust, o adevărată forță printre artiștii noștri tineri” (B. Brănișteanu), un pictor ale cărui lucrări purtau „pecetea unei inestimabile originalități” (Max

Dimitrie Hârlescu, *Doi prieteni*

Jeanjaquet) și care putea „să atace chiar cele mai aride subiecte” (Calendarul Minervei), un creator care folosea într-un mod personal învățămintele impresionismului și expresionismului.

Restrânsă și insuficient cunoscută marelui public, opera sa cuprinde portrete, scene din viața cotidiană, peisaje marine și urbane, compoziții. Reprezentativ pentru creația sa, portretul permite să se urmărească evoluția pictorului de la „poza academică”, rigidă, deprinsă în timpul studiilor ieșene, până la desprinderea totală de convențiile acesteia. Hârlescu este un bun psiholog iar rezultatele introspecțiilor sale se răsfrâng în reliefarea vieții interioare a personajelor, a unor trăsături morale ce le caracterizează („Portretul magistratului Marin O. Dumitrescu”, „Doamnă în fotoliu”, „Portretul profesorului Hilt”, „Portretul criticului de artă Marc A. Jeanjaquet”, „Portretul poetului George Tutoveanu”, „Baba Catinca”, „Chip de țaran” etc). Aceeași stăpânire a artei portretului și aceeași benefică acțiune a secesionismului münchenez și a expresionismului pot fi urmărite și în compozițiile sale „Bunicul și nepotul”, „Cântăreți ambulănți”, „Jucătorul de maimuțe”, „Partida

de șah”, „Colț de cafea”, „La gară”, „Sala de așteptare”, „Prizonierii”. În acest din urmă tablou, expresie apăsătoare a fricii, a groazei de care sunt cuprinși protagoniștii, Hârlescu folosește o tehnică a unghiularității, linii ascuțite sau sinuoase, pasta este așezată în acorduri de verde-pământiu, brunuri-cenușii, ocruți întunecoase și albastru stins. Spre deosebire de unii confracți ai săi, epigoni ai lui Grigorescu, ce pictau ciobănași și ciobănițe, țigănci și țigăncușe, evrei, scene idilice, Hârlescu aduce în pictura sa o viziune dramatică asupra vieții, rezultat și al condițiilor în care a fost nevoit să trăiască artistul, al vieții monotone din târgurile de provincie, al acelor „locuri unde nu se întâmplă nimic”. O dată cu aprofundarea psihologiei personajelor și accentuarea elementului dramatic, Hârlescu realizează și o mutație de la valorile sensibil-optice ale culorii la cele expresiv-psihologice ale acesteia. Tușa dobândește dezinvoltură, nervozitate, preferința cromatică a pictorului înclină spre acorduri de brunuri-verzui, galben lutos și griuri „murdare”, în stare să exprime atmosfera de însingurare, reclusiunea, tensiunile, să creeze o stare de spirit gravă. Alături de Lascăr Vorel, Dimitrie Hârlescu este unul dintre primii și valoroșii pictori expresioniști români, artist care într-un alt mediu decât cel al provinciei, cu o adevărată emulație artistică, ar fi putut să aibă cu totul un alt destin.

Dimitrie Hârlescu, *Țaran (unul din cei mulți)*

IN MEMORIAM

DAN PLĂEȘU

O FLOARE ÎN GRĂDINA RAIULUI

► Livia CIUPERCĂ

Cu tristețe, aflăm că ne-a părăsit încă un confrate scriitor, DAN PLĂEȘU. De ce așa de repede? Posibil, „gândul să fi obosit din cauza drumului lung făcut între cele două lumi”, așa cum se exprima unul dintre personajele sale... într-o proză recentă!

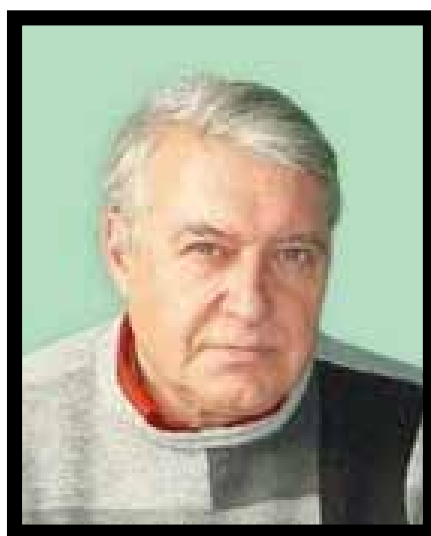
Acum, în aceste clipe îndoliate, toți cei care l-am prețuit și îi cunoaștem opera literară, ne dorim ca sufletul său care se înalță în Împărăția Cerurilor, întru nemurire, să ajungă o Floare în Grădina Raiului.

Să recunoaștem, Dan Plăeșu este cunoscut, deopotrivă, ca jurnalist și membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști, dar și ca scriitor și membru al Uniunii Scriitorilor (1994).

Imediat după absolvirea Facultății de Litere din București, Dan Plăeșu și-a făcut ucenicia la două cotidiane județene: „Libertatea” (Brăila) și „Viața liberă” (Galați), ca secretar general de redacție. Repartizat la departamentul „social” al ziarului „Viața nouă”, va cunoaște foarte repede pulsul vieții, confruntându-se cu realități diverse din zona de la Dunărea de Jos.

Printr-o implicare nedisimulată, după modelul înaintașului Tudor Arghezi, tânărul jurnalist va divulga morbiditatea socialului în vârf de țepușă, nu rareori, veninoasă. Curelușa verbalului său, ca orice curelușă, nu va deveni cnut rusesc, dar, oricum, o curelușă confecționată dintr-o piele ce s-a dorit pe măsura maeștrilor săi...

Debutul său jurnalistic va fi de bun augur, cu articolul „Grădinile de vară ale orașului își așteaptă oaspeții” („Viața nouă”, GI/26.04.1966).

Dan Plăeșu va demonstra că „societatea este organizată pentru viața în vileag”, că „vileagul este însăși realitatea”, fie ea comună, ascunsă sau imaginară, iar prin investigație și subtilă cercetare, ea poate deveni „obiect de cercetare”.

Aceasta și-a dorit, și aceasta a reușit, astfel încât textele sale să devină un „receptacol al adevărului” (Alexandru Dragomir).

Deși a debutat ca poet, vom remarca, cu surprindere, că, brusc, scriitorul renunță la tonalitățile lirice, în favoarea prozei și a dramaturgiei – cu vibrante succese, pe scenele din Brăila, Galați, București etc.

Concomitent, Dan Plăeșu își va exersa condeiul și în „note de călătorie”, „note de lector”, cronici de film, ba chiar și ca epigramist și fabulist.

În tabletele, foiletoanele, romanele, schițele sale, autorul picură umor și ironie din belșug. Un umor trist, abătut, distanțat de ceea ce furtunile acestui timp ne-mpresoară. Într-adevăr, mult, mult prea multă tristețe străbate-n universul naratologic imaginat.

De la primul său roman, **Veghea** (1985) și până la **Adevărul despre Adam** (2013) și miniromanele „insolite” din **Răspântiile** (2017) și **Garsoniera lu' Ți Bătrân** (2021), Dan Plăeșu demonstrează că este un neîntrecut moralist.

Tonalitățile auctoriale pulsează în liniară solemnitate, dominând goliciunea și pustietatea singurăității. La hotarul dintre cele două tărâmurii, tăcerea refuză odihna, liniștea și împăcarea.

Regulile etice pe care le promovează prozatorul Dan Plăeșu sunt implantate în universuri epice, la granița dintre real și ireal. Trufia, minciuna, duplicitatea, falsitatea etc...

(într-un cuvânt, răul universal) sunt evidențiate fără putința de a le și frânge. Câtă dreptate are Nicolás Gómez Dávila: „Principiile sunt punți peste revărsările neașteptate ale unei vieți”!

În concepția sa, ființa umană este frământată de un ocean de îndoieli. Cuvântul se frânge, este neliniștit și își pune întrebări despre viață, cuplu, fidelitate, dăruire familială etc. Remarcăm prozatorului un stil care-l definește, printr-o abordare naratologică care descinde într-un spațiu transcendent, ascuțind toate simțurile noastre. Desprinderea de real urmărește un scop bine definit

Când tăcerea se-nfrățește cu singurătatea, cuvântul are puterea să străpungă timpul și locul desfășurării acțiunii: „Vocea mă surprinse, privii în jur, eram singur” (**Reîntâlnire cu actorul Mișu**).

Gânduri „verzi-albastrii”, multă tristețe și nostalgie tresaltă, întru conștientizare, în proza ultimilor săi ani. Posibil, fine avertismente către noi, cititorii lui fideli!

Pe 25 noiembrie, anul acesta, jurnalistul și prozatorul Dan Plăeșu și-ar fi sărbătorit 81 de ani,

frumoși, și demn, așa cum i-a fost și viața. A fost un caracter integru, un intelectual stilat, un vertical. A trăit demn și la distanță de tumultul zgomotos și intoxicat de fake news-uri.

A fost chemat la Ceruri, vineri, 19 august 2022. Cei care i-au fost aproape, îi vom simți, fizic, lipsa, dar, avem încredințare, el rămâne printre noi, mai ales, prin opera sa care va trăi o nouă viață.

Și tot scriitorul ne mângâie amintirea, în miniromanul **Garsoniera lu' Al Bătrân** (2021), repetând, pentru noi, în șoaptă: „Atunci când noi, oamenii, murim, sufletele noastre devin niște fluturași cu aripi ca petalele de flori”.

Și zboară, și zboară, până la fiecare dintre noi, cu rugămintea de a nu-l uita... și mai presus de orice... cu invitația de a-i lectura opera.

Filiala Sud-Est a Uniunii Scriitorilor din România (cu centrul la Galați) are o nobilă misie – de a-i promova opera printr-o **ediție integrală**.

Proza epică a lui Dan Plăeșu se cuvine cunoscută.

Drum spre lumină, Om Bun!

Foto: Valeriu Precupanu

GELLU NAUM

(1915-2001)

La întâlnirea fețelor
spre toamnă mă pomenesc cu un câine venit de cine știe unde îl primesc în curte îi pun numele
Rătăcitu îi dau pâine și apă nu se atinge de nimic
când îi dau boabe la păsări vine și ciugulește apoi se duce în grădină mănâncă foi de varză pesemne
că în rătăcirea lui s-a învățat cu boabe și verdețuri
în plus are o boală urâtă i-a căzut tot părul se scarpină întruna murdărește cerul și pământul
vine îngerul își strânge aripile ca să intre pe poartă "e o boală molipsitoare" zice "trebuie omorât altfel
îmbolnăvește vitele"
scrie ceva într-un catastif
îmi dă otrava în privată
vine o noapte de iarnă se răcise soba aud un geamăt și un mărâit urât ca din altă lume pun ceva pe
mine iau felinarul și ies cerul strălucește stelele sar prin pomi "o fi gemut oaia" îmi zic
întru la ea lepădase istovită pe niște paie Rătăcitu îi hăpăia mielul mort mărâia cumplit iau lanțul și-l
lovesc îmi sfâșie palma colții lui trec dincolo sângele curge gârlă
vine îngerul mă leagă cu o cârpă "trebuie să te duci la injecții" zice "n-am ce-ți face să nu fie turbat"
mă duc la injecții mai întârzii pe acolo câteva zile vine îngerul își strânge aripile "l-am omorât" zice
"i-am tăiat capul pentru analize să știi că nu era turbat numai furios" își desface aripile și pleacă
vine primăvara florile prunilor curg peste mine stau pe un lemn afară în noaptea neagră mă gândesc
pe unde o fi putrezind trupul cel fără de mormânt al lui Rătăcitu
și iată că vine sufletul lui negru și uriaș acoperit cu păr lung despletit ca al mireseilor frumoase vine
din beznele prin care a rătăcit și se culcă la picioarele mele vrea să mă lingă pe ochi
întunericul ne ajută să ne privim față în față

► Andrei PLEȘU

ESEU

ANEXĂ LA EPISTOLAR DESPRE „CATHARII“ DE LA PĂLTINIȘ

De ceva vreme, o înclinație pre-testamentară mă determină să-mi inventariez și organizez arhiva proprie. Dau peste tot soiul de documente (parte din ele uitate), cu a căror risipire, sau pură ignorare, nu pot fi de acord. În abundența corespondență pe care am recuperat-o din sertare vechi am găsit și scrisoarea de mai jos, primită în 1987, de la Nicolae Steinhardt. O fac publică, pentru că se referă la un articol celebru al Părintelui Nicolae despre „catharii“ de la Păltiniș. Textul articolului a fost masiv folosit în epocă de toți cei care aveau răfuieli personale cu „păltinișenii“. Mi se pare cu atât mai interesantă scrisoarea de mai jos, cu cât dezvăluie încă o dată virtuțile sufletești și intelectuale ale minunatului monah de la Rohia. Un capitol semnificativ de istorie contemporană...

Rohia, 17 august 1987

Dragă Andrei,

Am citit d'un trait *Epistolarul*. Impresia mea: e un volum amuzant și înduioșător. Amuzant și înduioșător: pentru că îi dovedește, cum nu se poate mai limpede, pe intelectuali a fi copilăroși, susceptibili, supărăcioși, ușor vulnerabili, puricători de vorburi și totodată atât de culti, de voitori de bine și de desăvârșire, de robiți concupiscentei cunoașterii!

Acum, *pro domo*:

Deși textul meu „Catharii“ mă demască și pe mine susceptibil, băgăcios, nedrept, agitat, vanitos, e bine să știi că am și circumstanțe atenuante: eu nu am fost arestat în 1959. Am fost chemat în Calea Plevnei colț cu Ștefan Furtună (sediul Securității anchetatoare) în stare de libertate și mi s-a propus, pe tonul cel mai afabil, să fiu martor al acuzării. Am refuzat și am asumat riscul unor grele consecințe: lăsarea acasă, singur, a tatălui meu în vîrstă de 82 de ani, cu o pensie foarte mică și suferind. (El, de altfel, fie iertat și

binecuvîntat, m-a îndemnat cu asprime – căci Securitatea îmi acordase trei zile de gîndire – să nu șovăi și pentru nimic în lume să nu accept a fi martor împotriva lui Dinu (*Constantin Noica, n.m., A.P.*), pe care îl cunoștea, aprecia și respecta, îl găzduisem de cîteva ori la noi, cînd venea clandestin în București, de la Cîmpulung.)

Amintirea acestei fapte bune și corecte și a riscului asumat (și împlinit: 13 ani muncă silnică) mi-a lăsat, vai, în inimă și suflet, un simțămînt (o undă) de satisfacție, de recunoștință față de Dumnezeu, care m-a călăuzit, de tatăl meu care nu mi-a dat voie să săvîrșesc o infamie și de Dinu, căruia îi datorez condamnarea și anii de închisoare (în timpul cărora m-am botezat). Dinu a jucat un rol covîrșitor în biata mea ratată viață: el a fost unealta prin intermediul căreia Domnul mi-a îngăduit să mă botez și tot el mi-a aflat Rohia și m-a îndemnat cu stăruitoare prietenie să o vizitez și să încerc a-mi găsi acolo un sălaș și apa odihnei.

Fii înțelegător și iertător: natura omenească fiind așa cum e, cum s-ar fi putut ca amintirea unei fapte bune (și chiar glorioase – refuzul de a fi martor al acuzării într-un proces unde Securitatea era absolut sigură că voi fi bucuros a figura ca martor al acuzării: îți dai seama: un jidan în fața lotului „intelectualilor mistico-legionari“), într-o viață bogată-n păcate, urîțenii și cedări, să nu lase oarecare urme de vanitate? Drept care și o doză de vanitate, nu anevoie vulnerabilă, precum și o doză de vexațiune văzînd că, în *Jurnal*, cei care l-au urmat pe Noica în închisoare, cei care se considerau atât de legați de el, pentru care el a însemnat atât de mult, nu sînt pomeniți și nici nu se face o cît de mică aluzie la ei! (Să ne închipuim că Robespierre ar fi izbutit să învingă Convențiunea, să fi răsculat Comuna Parisului, să fi scăpat cu viață și apoi să nu fi luat aminte la Le Bas, să-l fi ignorat!!)

Ei, dar am și eu consolarea mea: nu-s pomenit în *Jurnal* (nici eu, nici ceilalți ca mine, nici Mihai Rădulescu, mort – sinucis?! – la Securitate), dar numele meu figurează într-un text care, ca putere ontologică ori dantescă, întrece cu mult *Jurnalul*: numele meu de diletant al culturii și de ratat al vieții figurează primul în dosarul Securității pe lista celor pe care Noica i-a declarat a fi „cei cu care se frecventează” și prietenii săi. Primul! Cum, așadar, de nu aș fi îngăduit a cere să mi se ierte atât de omeneasca (amuzanta, înduioșătoarea) susceptibilitate.

Și te mai rog, dragă Andrei, să fii încredințat că referirea mea, poate deplasată, la Darmstadt etc. (e vorba de o aluzie a *Părintelui Steinhardt la „Școala de Înțelepciune” fondată la Darmstadt, în anii '20 ai secolului trecut, de Hermann von Keyserling, n.m., A.P.*) nu a fost făcută cu intenția de a te jigni printr-o aluzie malițioasă și de foarte

prost gust. Am și eu, ca tot neofitul, crize de purism ortodox!

Dumnezeu să ne ierte pe toți! Privească-ne pe toți Hristos cu îngăduință, zîmbind ușor și blajin, dînd din umeri și grăind: Iartă-i, Tată, pre cei ce, în naivitatea lor, se doresc desăvîrșiți și se închină, cu bune intenții, idolilor denumiți de ei Cultură, Filosofie și Scris.

Cu sinceră, aleasă, statornică și admirativă afecțiune,

smeritul monah Nicolae

P.S. Dacă ți se va ivi prilejul, nu mă împotrivesc cîtuși de puțin luării la cunoștință de către Dinu a prezentei.

Din arhiva privată a lui

Andrei Pleșu

Foto: Valeriu Precupanu

IN MEMORIAM

RELU ANGHELUȚĂ - UN SCULPTOR GENIAL

(1956-2020)

► Marin NĂSTASE

La 21 iulie 2022 se împlinesc doi ani de când sculptorul Relu Angheluță a plecat Dincolo, printre astre, să-și continue nemurirea în veșnicie. În cei 64 ani cât a trăit s-a dovedit a fi un adevărat OM, modest, blând, muncitor, fire deschisă și generoasă, un mare iubitor de viață și cu un talent artistic copleșitor.

La sfârșitul lunii octombrie 2013, doi artiști plastici gălățeni au deschis la galeria „Nicolae Mantu” din Galați o expoziție de pictură și sculptură, sub genericul „Un duet autumnal”. Este vorba de pictorul Sterică Bădălan și sculptorul Relu Angheluță, doi artiști de succes, care au ajuns pe acele piscuri ale împlinirii artistice, că respiră acolo aerul tare, dar rarefiat, al consacării și că fiecare își urmează cărarea proprie a personalității artistice, croită din greu cu penelul sau dalta, după atâtea căutări și eforturi. Lucrările lor au ajuns în colecții publice și/sau particulare, din țară și străinătate, iar Relu Angheluță a realizat lucrări monumentale, amplasate în municipiul și jud. Galați, dar și în Italia, la Roma.

La o primă vedere de ansamblu asupra sculpturilor din acea expoziție, mi s-a conturat concluzia că toate acele lucrări transmit privitorului o suită de stări metafizice în faze de transcendențe, transfigurate în marele circuit viață-moarte-viață, tulburătoare expresie plastică a tainicului Joc Divin.

Relu Angheluță este un poet liric, prin excelență reflexiv, dar deosebit de sensibil, care a ales lungul drum al esențializării, deschis în sculptura românească de marele Brâncuși. El a mers mai departe pe acest drum, recurgând în lucrările sale la o metaforizare complexă, ca să pătrundă în acele taine spirituale, intuite în

stările și transfigurările metafizice din binomul Universului: Spirit-Materie.

Lucrările sale din această expoziție, sub raportul dimensiunilor, sunt adevărate bijuterii sculpturale, migălite din marmură, piatră, bronz și alte metale, multe din materiale combinate (marmură-metal, marmură-piatră, unele suprafețe acoperite cu foiță de aur).

Cât privește tehnica lor de realizare, sunt silit să constat că aceste lucrări poartă vălul inefabil al măiestriei, care ascunde cu eleganță, atât efortul artistului, cât și arsenalul său tehnic folosit. Sculpturile oferă privitorului formele miraculoase ale materialelor modelate și dresate de mâinile și uneltele artistului, încărcate cu o multitudine de sensuri și înțelesuri. Încerc, totuși, să pătrund în intimitatea creației sale. Cred că transpunerea ideilor sale artistice în „carnea” materialului din care „extrage” sculptura, o face în funcție de natura aceluia material, de structura, forma, culoarea și caracteristicile lucrative ale acestuia. De toate aceste particularități va ține seama și la transferarea simbolurilor și mesajelor, pe care lucrarea finală trebuie să le transmită privitorului. Îmbină în mod fericit marmura translucidă-verzuie, cu metalul (bronz, aluminiu, fier și foiță de aur), fiecare material având simbolistica și mesajul său specific. Formele materialelor în ansamblul lucrării, dispuse în anumite planuri și într-un anumit echilibru de forțe, creează efecte antagonice în jocul dialectic al mesajelor, dând forță metaforică respectivelor sculpturi. La rândul ei, culoarea și structura materialului, nareză și exprimă sentimente, stări, atitudini. Ex. culoarea verzuie a marmurei translucide exprimă viața și

energia ei pozitivă, bucuria, vitalitatea. Aluminiul șlefuit, patinat, exprimă energia negativă, forțele malefice dezlănțuite. Chiar și jocul liniilor structurale ale materialelor sunt folosite de artist pentru redarea de sentimente și stări.

Privite astfel, cele peste douăzeci de lucrări ale sale nu mai par sculpturi. Ele sunt „poeme” sculpturale, mai precis, fragmente dintr-un mare poem metafizic, întrucât toate sunt legate tematic cu un fir invizibil, purtat de leit-motivul SFEREI, ce semnifică acel „CUVÂNT de la început”, din care s-au creat toate cele văzute și nevăzute din Univers. Acest poem poate fi intitulat „Elogiul Creației”, în care, „CUVÂNTUL-SFERĂ” este purtat(ă) de Creator prin infinit, în transcendente stări metamorfice. Prima sa stare metamorfică este chiar forma ovoidă, a oului primordial, semnificând apariția vieții din materie.

Ca introducere în această epopee a Creației, poate fi considerată sculptura intitulată: „Metamorfoză”, unde apare din lăuntru ei misterioasa Sferă, transfigurată în oul primordial, anunțând preludiul unui joc al infinitelor transformări ale materiei în diferite forme de viață, pe care Dumnezeu le învâluie cu iubirea și Lumina sa. Dar procesul acestora este reversibil. Și ce poate fi mai misterios decât acest proces al infinitelor transformări reversibile, ale materiei și vieții din Univers, jocul tainic al Creatorului, prin care Cuvântul Său - Sfera de Lumină și Iubire - se transmite la infinit prin infinitul universului.

Tocmai această „poveste” ne transmite SFERA lui Relu Angheluță în „tregerile” sale prin diferitele faze ale jocului divin, reprezentat în fiecare sculptură, într-o anumită ipostază metamorfică.

Povestea Creației poate fi grupată pe cicluri, așa cum a „văzut” artistul această miraculoasă epopee divină, transpusă în sculpturile expuse. Voi încerca să pătrund în misterele acestor cicluri imaginate de sculptorul Relu Angheluță.

Astfel, în „Geneza I” sfera începe a se desface precum petalele bobocului de trandafir, explodând în mirifice curbe și sinuase adâncituri, în alternanțe de plinuri și goluri. În „Geneza II” și III sunt rediate alte forme fascinante de apariție a vieții. Ca apoi, în sculptura „Începutul”, Sfera să ia forma găoacei din care iese puiul, superbă metaforă a Vieții. Mai departe, în cele două sculpturi intitulate „Miracol” I și II, Sfera se transfigurează în insolite și surprinzătoare metamorfoze „materie-viață”. „Cămașa” din metal (semnificând „materia”), protejează marmura translucidă cu reflexe verzi-albăstriei (semnificând Spiritul Divin al Sferei). În și din materie răsare „viața”, dând viață materiei, proces metamorfic care este reversibil. Tocmai această reversibilitate a procesului „viață-moarte-viață” reprezintă miracolul jocului divin, repetat la infinit.

De altfel și în celelalte sculpturi, binomul metal-marmură indică această reversibilitate a stărilor metafizice în fază de transcendență, transfigurate în mesajul „viață-moarte-viață”, tulburătoare expresie plastică a tainicului joc divin.

În alte trei lucrări: „Germen”, „Mugur” și „Fructul oprit”, artistul dezvăluie câteva mistere ale Vieții, în care Sfera divină intră-n jocul metaforic al binomului „materie-viață”. În lucrarea „Germen”, sfera este metamorfozată într-o surprinzătoare formă sâmbure-ou, al cărei mister îl sugerează atât forma cât și textura marmurei cu diafane

Geneză I, II și III

structuri ovoide. Ea protejează „spiritul divin” (din metal aurit), care poartă germenul repetabilei vieți, sugerată de multiplele nervuri ovoide... O generoasă expresie plastică sculpturală a cunoscutei metafore „mirabila sămânță”, redată atât de frumos de combinația marmură-metal aurit!

În lucrarea „Mugur”, sfera divină ia formele delicate și gingașe ale mugurelui ce explodează în curbe elegante. De observat că, de la bază, pleacă cele trei curbe fundamentale ale Sfintei Treimi, multiplicată în alte „treimi” din creșterea mugurelui. Iar mugurele vieții are suportul materia telurică. Cele trei sculpturi degajă atâta grație, eleganță și mister, care încântă și emoționează privitorul, făcându-l să vibreze la cote înalte de extaz.

În cele două lucrări „Eden I” și „Eden II”, sculptorul sugerează prin curbele spiralate din marmură translucidă-violacee, cu reflexe albastrii, placate cu foiță de aur pe spirale, grădinile suspendate din cer, locul de veșnică ședere al spiritelor alese. O redare metaforică a idealului spiritual, dar și artistic.

Însă mecanismul jocului divin din binomul „materie-viață”, transfigurat în ciclul „viață-moarte-viață” este descris cu mult farmec și măiestrie în câteva lucrări, unde Sfera-Cuvânt trece prin ipostazele: „Simbioză”-„Dezlănțuire”-„Supliciu”-„Rugă”-„Speranță”-„Purificare”-„Regenerare”, ca apoi să sfârșească în acel „elogiu al vieții” din lucrările „Simfonie” și „Veșnicie”.

În „Simbioză”, spiritul și materia protectoare „ard” împreună, sugerând focul vieții în ipostaza de „trecere” prin timp, dinspre viață către moarte,

proces în care limbile de foc ale trecerii sunt îndreptate către „sus”, omagiind Creatorul.

Dar, impulsul sferei dezlănțuie materia în impetuoasa creștere-dezvoltare din sugestiva lucrare „Dezlănțuire”, unde alumiul („materia”) mângâie sfera de marmură translucidă- albăstrie („spiritul divin”) și explodează în curbe unduitoare, dar contorsionate de maleficul teluric, săltând cutezător spre acel „sus” spre care tinde. Aici este explicit jocul dialectic, antagonic, dintre spiritul divin din materie și „materia” (alumiul șlefuit-patinat) ce poartă energii malefice cu punctele negre ale păcatului, transferate vieții în dezlănțuirea sa.

Totuși, procesul vieții poartă în el germele morții, pentru că, în definitiv, viața nu este altceva decât „călătoria” materiei printr-un îndelungat și dureros fenomen de trecere în moarte, momente când materia suferă cumplitele dureri ale degradării-descompunerii. Sfera divină din lăuntrul materiei ia forma lacrimii-picături, evocând bacovianul vers: „aud materia plângând”. O superbă metaforă cu o reprezentare plastică magnifică în sculptura „Supliciu”.

Calvarul durerilor din curgerea lacrimii naște ruga înălțată Creatorului, pentru îndurare. Și artistul reușește să redea uimitor de sugestiv acest moment, când binomul „spirit-materie” este metamorfozat într-un monolit marmoreean, contorsionat în curbele echilibrate armonios, ale unui sistem de plinuri și goluri, sugerat tot cu Sfânta Treime la bază, către care, tot ansamblul sculptural este direcționat în atitudinea de căință și rugăciune. Aici, „Rugăciunea” brâncușiană, metaforizată în atitudinea brațelor,

Începutul

Miracol I și II

la Relu Angheluță, prin esențializare se transferă sentimentul și atitudinea rugii însăși materiei, contopită cu spiritul într-o anumită stare metafizică. Doar suportul sculpturii, prin structura materialului, sugerează că fenomenul se petrece aici pe pământ.

Fenomenul acesta este deosebit de complex. De aceea artistul a „trecut” spiritul prin alte trei faze misterioase, redată în sculpturile:

„Speranța”, unde, din binomul spirit-materie răsare credința spiritului că este nemuritor. Lujerul speranței se ridică vertiginos din sfera spiritului, existentă vremelnic în simbioza sa cu materia, din faza vieții pe pământ. Ansamblul sculptural este uluitor: din materia intrată-n degradare, alergând spre moarte, lujerul speranței ridică spiritul în altă stare metafizică a vieții, proces în care însăși materia susține și protejează viața.

„Purificare”: aici, artistul realizează „trecerea” în altă stare metamorfică a spiritului și „Regenerare”, unde spiritul renaște din moartea materiei care l-a purtat în viața, trecută în moarte.

Și acest joc divin al Creatorului sfârșește (fiind reluat la infinit), într-un „apogeu al creației”, redat în curbele miraculoase ale lucrărilor „Armonie” și „Simfonie”, ce curg prin echilibrate spirale, trecute prin plinuri și goluri marmoreene. Și aici, de observat prezența sfintei Treimi în jocul delicat al curbilor.

Astfel „povestea” se topește în mesajul final redat de sculptura „Veșnicia”: acesta e jocul divin al spiritului cu materia!

Acestea sunt mesajele pe care mi le-au transmis lucrările lui Relu Angheluță din această expoziție! Și cred cu certitudine că artistul Relu Angheluță a ajuns pe acea culme a creației, numită măiestrie, reușind să realizeze capodopere sculpturale, care merită a fi cumpărate, atât de colecționarii cu posibilități financiare, cât și de oricare muzeu care se respectă. Pentru că aceste sculpturi uimitoare sunt lucrări de referință în arta vizuală românească, de care se va ține seama în viitor. Sunt sigur.

► Lucian IONIȚĂ

ESEU

VOCAȚIE ȘI LIBERTATE ÎN ROMANELE LUI NICOLAE BREBAN

Nicolae Breban este creatorul unor lumi posibile dar improbabile, sondând adâncul psihicului uman, tenebros, întunecat, dionisiac, aproape fantastice dacă nu magice, realiste în felul lor, creând astfel o tipologie unică în romanul românesc contemporan, cu o categorie largă de personaje memorabile: Francisca, Miloia, doctorul Minda, doamna lamandi, anticarul Pamfil, E.B., copilul Herbert, Lelia sau Traian-Liviu Grobei.

În *absența stăpânilor*, cel de-al doilea roman a lui Nicolae Breban, este compus din trei părți distincte, *Bătrâni*, *Femei*, *Copii* (*Oglinzile carnivore*), ca într-o simfonie bethoveniană, străbătute de la un capăt la altul de un fir roșu, temă predilectă a romanelor brebaniene, relația dintre stăpâni și slugi, ideea tipic nietzscheană.

Bătrânii, aflați la amurgul vieții, sunt într-o căutare perpetuă a locului, a unui loc pierdut în societate, odată ce decrepitudinea și abjecția bătrâneții îi detronează din poziția de stăpâni. O răutate maladivă pune stăpânire pe ei, un duh necurat ce îi obligă să acționeze ca la ordinele unui păpușar, relațiile dintre aceștia realizându-se conform unor scheme prestabilite, pe trasee de dinainte pregătite, datorită unui immobilism fizic și psihic ce cuprinde aceste *suflete moarte*.

Protagonista celei de-a doua părți, E.B., aflată la porțile maturității, scrie un jurnal, unde își reprezintă, ca într-o oglindă, prin tehnica *misse en abyme*, realitatea mult dorită, adevărata viață a ei, care trebuie să se înfăptuiască și în realitate. Spirit inflexibil, imobil și fix, chiar rigid, E.B., nu poate face nicio concesie, caracteristică a spiritelor tari, a celor puternici, ceea ce o va duce la sinucidere, la o dublă sinucidere, prima de sorginte spirituală – căsătoria cu doctorul Subu, și cea de-a doua sinuciderea fizică, ca răspuns la neputința eroinei noastre de a accepta și înțelege dragostea paradoxală ce i-o poartă lui

Catargiu-tatăl, lăsându-o dezarmată în brațele acestuia.

Cea de-a treia bucată prezintă întâmplări din viața unui copil precoce, Herbert, ce își descoperă sieși lumea, fascinat de primele pulsuni sexuale, încercând să le înțeleagă. El este un viitor stăpân, menit să domine și să conducă, de aceea experiențele îi sunt necesare pentru maturizare.

Cele trei părți ale romanului *În absența stăpânilor* compun și descompun viața unor personaje memorabile: E.B., Herbert, doamna lamandi, colonelul Pleșoianu, ce încearcă să se regăsească într-o lume ostilă, terrozantă, dominată de pulsuni. Formulă romanescă inedită, romanul este scris într-un stil alert, viu, fără marile burți narative atât de tipice scrisului brebanian și poate fi citit astăzi ca o mostră de imaginație scriitoricească tipică romanului scris în anii '60 ai secolului XX, păstrând în paginile sale marile teme ale romancierilor din perioada amintită: tema micilor orașe de

provincie cu personaje aflate în căutarea unui ideal într-o lume care și-a pierdut idealul; trasee inițiatice; tema întoarcerii acasă sau în timp; confruntarea cu proprii demoni; inserția eseistică; tema eșecului existențial (E.B. și Grobei, văzuți dintr-un anumit punct de vedere, par a fi doi ratați); tema relațiilor dintre adevăr, îndrăzneală, eroare, lașitate; raportul dintre revoltă și valoare, dintre putere și adevăr.

Bunavestire este un roman al *voceației*, al căutării disperate a unui sens într-o lume care și-a pierdut sensul. Romanul devenirii lui Grobei, Eroul acestei povești extraordinare se desfășoară ca un carusel al oglinzilor cu corpuri poliedre care reflectă personajul principal diferit, fie monstruos, gigantic, în chip de lider incontestabil al unei secte religioase, ca un adevărat Apostol Pavel cu rolul de a defini cultura și doctrina dispărutului Mihai Farca, fie „descârnat”, golit de sens, micșorat până la dispariție, în chip de

jalnic ratat, patetic logodnic încornorat, reprezentativ pentru mica și meschina burghezie a Provinciei.

Vocea naratorului heterodiegetic prezintă un univers străin de el însuși, dar pe care-l privește cu o simpatie nedisimulată. Grobei este un anti-erou al timpurilor moderne, pornit să cucerească lumea, nu pe un cal înaripat, ca în basme, ci cu tranzistorul său (simbol al modernității secolului XX, astăzi uitat datorită telefoanelor inteligente) și cu servieta sa de merceolog, veșnic pe drumuri, ocupat și preocupat de o sumedenie de activități culturale care să-l desăvârșească pe el, „descărnatul”, „berbecuțul cu ochi mari”, umilul merceolog din Caransebeș. Evident că nu va cuceri lumea, dar va fi cucerit de o Idee, de o *vocație*, am putea spune chiar religioasă într-o lume laică, desacralizată, profană. El este un ales dintre cei mulți, „umiliți și obidiți”, un ales al zeilor, fapt banal sau întâmplare extraordinară care îl va propulsa în aventura vieții lui.

S-a spus despre roman că este prost scris, cu poticneli și imense burți narrative care dezorientează pe cititor. Toate acestea țin de un anumit stil, brebanian să-i spunem, pe care scriitorul Nicolae Breban și-l asumă până la capăt, fără echivoc, exprimat în *Confesiunile* și *Amintirile sale literare*. Totul ține de o anumită tehnică a autorului care plonjează în discursul narativ cu un teribil curaj, contopindu-se cu discursurile personajelor sale, aproape identificându-se cu ele. Este vorba, așa cum bine a spus Nicolae Manolescu, de o „grobeizare” a naratorului, acesta preluând, până la un anumit punct, limbajul personajelor sale.

Dincolo de convertirea minunată a lui Grobei la această nouă religie a puterii, romanul este o frescă a anilor '50 din secolul trecut. Convertirea aceasta poate fi explicată prin scindarea, ruptura personajului. Un adevărat moment sacru se petrece în casa familiei Crăiniceanu, când zeii decid să „scuip” pe o poză veche, îngălbenită de timp (un motiv pe care îl găsim și la George Călinescu, probabil unul dintre puținii prozatori ai decrepitudinii și bătrâneții din literatura română, în *Enigma Otiliei*, când „Felix se închise în biroul lui și scoase veche fotografie pe care i-o dăruise Otilia. Ce deosebire! Unde era Otilia de altădată?”. Și, mai departe, finalul, care răstoarnă „balzacianismul” în altceva: „Nu numai Otilia era o enigmă, dar și destinul însuși.”¹), poza lui Mihai Farca, Mihi-bacsi. Are loc o adevărat „epifanie”, deschidere a cerurilor, ca în frumoasa pericopă evanghelică a Botezului lui Iisus.

Un lector atent își va da seama că această „metamorfoză” nu vine dintr-odată, brusc ci este pregătită de câteva fapte, gesturi, afinități (cum ar fi cea pentru Blaj – cetate a spiritului), parafraze ale unor citate din Biblie care denotă latura spirituală a personajului nostru. Totodată, nimeni nu a observat

similitudinile biografice dintre Nicolae Breban și eroul nostru, Traian Liviu Grobei: amândoi sunt fii de preot greco-catolic, amândoi nu au studii universitare și mai mult decât atât, Breban spune, parafrazându-l pe Gustave Flaubert că „Grobei c'est moi!”. Asemănările se termină aici, destinul eroului nostru evoluând într-un tot altă direcție.

Articolul încearcă să identifice în două dintre cele mai reprezentative romane ale lui Nicolae Breban, *În absența stăpânilor* și *Bunavestire*, câteva din trăsăturile postmodernismului: indeterminarea, fragmentarea, decanonizarea, lipsa-de-sine, lipsa-de-adâncime, neprezentabilul, nereprezentabilul, ironia (sau perspectivismul), hibridizarea, carnavalizarea, performanța, participarea, construcționism, imanentă.² Evident, nu le vom găsi pe toate cele 11 trăsături în romanele lui Nicolae Breban dar cred că *Performanța* (sau *Participarea*), văzută ca o manipulare completă a textului postmodernist, prin scrieri și rescrieri ulterioare, prin deformări și chiar dezagregare sau *Carnavalizarea* (*Carnavalescul*) văzută ca o pasiune pentru polifonia stilistică și narativă, perpetue formări și deformări ale limbajului, oralitate rafinată, propensiunea pentru eroi-comic burlesc, alegorii complicate și abstruse, *Hibridizarea* văzută ca impuritate a textelor luând formele culturii de consum, paraliteraturii, kitsch-ului, camp-ului, clișeului, chiar plagiatului, implicând pastișa, parodia, travestiul, *Ironia* – trecutul recuperat nu cu candoare ci cu ironie, istoria, tragică inițial, prin repetare devine farsă, *Nereprezentabilul* sau abjectul, oribilul, atrocele, obscenul și, nu în ultimul rând, *Lipsa-de-sine* (*Lipsa-de-adâncime*) – noțiuni legate de nihilismul nietzschean care arată în *Voința de putere* că subiectul însuși este o ficțiune sunt trăsături pe care le găsim, într-o mai mare sau mai mică măsură, în romanele lui Nicolae Breban.

Postmodernism este un termen utilizat, se pare, de urbanii americani, postmodernismul a intrat în limbajul literar în SUA spre sfârșitul anilor '40, când un număr de poeți au încercat să se delimiteze astfel de modernismul de tip simbolist reprezentat de T.S. Eliot. Pentru istoricul Arnold Toynbee, înseamnă decadent, anarhic, irațional. În anii 1960, tot peiorativ, denumește anti-intelectualismul societății postindustriale. Ihab Hassan reia termenul cu un sens pozitiv și polemic în *The Dismemberment of Orpheus* (1971). În Europa e introdus mai ales prin lucrarea lui Jean-François Lyotard *La condition postmoderne*. El denumește, în literatură, o atitudine și o tendință diferite de cele ale modernismului. Dacă modernismul, cu variantele sale extrem avangardiste, marca o ruptură cu trecutul, o voință de înnoire presupunând o fază violent demolatoare, postmodernismul este artistul hiper-livresc care știe că nouitatea absolută este exclusă și care decide să conviețuiască pașnic cu tradiția.

Pierzându-și inocența, fiind marele cititor de texte înainte de a fi scriitor, el simte că spațiile rămase pentru rostiri inedite sunt extrem de înguste. De aceea va trimite cu detașare, cu ironie, cu superbă toleranță la biblioteca uriașă care-l precedă. Procedul se numește intertextualitate și exploatează referințele livrești până la dimensiunea unui stil.³

Noutatea manierei postmoderniste constă în încorporarea tradiției la sensibilitatea modernă și obligarea ei la semnificații surprinzătoare de actuale prin modificarea ingenioasă a contextelor, prin înscenarea unui dialog acolo unde modernismul propunea un divorț. Sunt considerați, la noi, postmoderniști scriitorii aparținând generației „optzeciste”, dar sunt suficiente argumente la îndemână pentru a demonstra existența unor elemente postmoderniste la generația lui Nichita Stănescu, de pildă, chiar dacă în absența utilizării termenului.⁴

În acest context, printre cele mai frecvente procedee postmoderniste se numără: o nouă utilizare existențială sau „ontologică” a perspectivismului narativ, diferită de aceea mai degrabă psihologică pe care o regăseam în modernism; dublarea și multiplicarea începuturilor, finalurilor și a narațiunilor narate (de exemplu, finalurile alternative din romanul lui Fowles, *lubita locotenentului francez*); tematizarea parodică a autorului (reaparitia autorului sîcîitor și manipulator, de data aceasta însă cu o dispoziție autoironică aparte); tematizarea nu mai puțin parodică, dar mult mai deconcertantă, a cititorului („cititorul implicat” devine un personaj sau o serie de personaje – de exemplu la Italo Calvino în *Dacă într-o noapte de iarnă un călător*); tratarea pe picior de egalitate a acțiunii și ficțiunii, a realității și mitului, a adevărului și minciunii, a originalului și imitației, ca mijloc de a accentua imprecizia distincțiilor obișnuite; autoreferențialitatea și „metaficțiunea” ca mijloace de dramatizare a inevitabilei învîrtiri în cerc (în *Ruinele circulare* și *Tlön, Uqbar, Orbis Tertius*, ale lui Borges); versiunile extreme ale „narratorului îndoielnic”, utilizate uneori, paradoxal, pentru a obține o construcție riguroasă („crima perfectă” despre care povestește Nabukov în *Disperare*, prin vocea unui mitoman autodeclarat, dar și autoamăgit). Din punct de vedere stilistic, alături de utilizările speciale, adeseori parodice, ale marilor procedee retorice tradiționale, se remarcă o preferință clară pentru figuri neconvenționale, cum ar fi anacronismul deliberat, tautologia și palinodia sau retractarea, care de multe ori joacă un rol extins și chiar structural (în proza lui Samuel Beckett, bunăoară).⁵

Dominanta literaturii postmoderniste este *ontologică* – crede Brian McHale. Aceasta înseamnă că literatura postmodernistă naște întrebări cum ar fi: ce este o lume?, Ce fel de lumi există, cum sunt ele constituite și prin ce se deosebesc? (...) În ce

mod există un text și în ce mod există lumea sau lumile proiectate de el? Pentru a-și susține tezele, McHale ia în discuție operele lui William Faulkner, Samuel Beckett, Alain Robbe-Grillet, Carlos Fuentes, Vladimir Nabokov și Robert Coover, încercând să arate că distincția modernism/postmodernism poate fi utilizată în mod profitabil în analiza *operei* unui scriitor și, uneori, în aceea a unei singure lucrări.⁶

„Lumile posibile” sau dominantă „ontologică” a literaturii postmoderne nu sunt lipsite de propria lor versiune a „imposibilismului”. Este ceea ce încearcă să arate Elrud Ibsch în eseul „De la ipoteză la *Îndreptare*”, prin intermediul unei analize contrastive a cărții lui Robert Musil *Omul fără însușiri* (1930-1943) și a celei lui Thomas Bernhard, *Îndreptare* (1975). În viziunea lui Ibsch, Ulrich sau „omul fără însușiri” (care a fost adeseori asemănat și comparat, de către critica românească, cu Grobei, eroul lui Breban din *Bunavestire – n.n.*), eroul marelui roman al lui Musil, este o întrupare modernistă a epistemologiei perspectiviste a lui Nietzsche, o epistemologie care, să ne amintim, se opune cu egală forță teoriilor idealiste și celor materialiste despre cunoaștere, în formele lor moderne. Musil „roman-izează” - dacă se poate spune așa - sau narativizează aporiile filosofice și culturale ale modernității scoase în evidență de Nietzsche. Astfel, eroul lui Musil, un *raisonneur* foarte paradoxal și incisiv, se confruntă în mod constant cu o suită de personaje aflate în situații ambigue din punct de vedere moral, politic, legal și lingvistic și care îl incită la nesfârșite ipoteze critice și autocritice. Prin intermediul lui Ulrich, Musil oferă unul dintre cele mai fascinante exemple de utilizare modernistă a „procedului poetic al ipotezei” (D.W. Fokkema).⁷

Spre deosebire de Ulrich, eroul lui Thomas Bernhard din *Îndreptare*, ciudatul wittgensteinian Roithammer, încearcă mereu să demistifice ipoteza, să demonstreze inerenta imprecizie, sărăcie și slăbiciune a gândirii ipotetice. Teza lui Ibsch este aceea a „mutației istorice de la ipoteză la respingere: prezentarea de către Musil a unei game de puncte de vedere care pun sub semnul întrebării imobilismul dogmatic al unei singure perspective este înlocuită la Bernhard de o neobosită încercare de refutație”. Astfel, scepticismul epistemologic al lui Ulrich și utilizarea creatoare a ipotezei lasă loc, în cazul personajului Roithammer, unui patos al „îndreptării”, al îndreptării îndreptării și așa mai departe, până la sinuciderea finală a eroului care își „corectează” (refutează) propria existență ca pe o greșală (oare nu același lucru îl face și E.B. din *În absența stăpînilor?* – n.n.).⁸

Romanul *Bunavestire*, apărut în 1977, după lungi tegiversări (și, din păcate însoțit de o postfață puțin onorantă pentru autor), nu a putut fi niciodată

înțeles de critica modernistă, pentru care brusca abandonare, la jumătatea cărții, a unui „promițător” roman al provinciei, relativ cuminte și așezat, pentru o nebuloasă aventură misticoidă, ca și „schimbare la față” a pitorescului Grobei, în care apare brusc, „nejustificat” narativ sau psihologic, profetul, iluminatul Ioan care-l vestește în registru ironic pe Mântuitor, nu au părut decât acte arbitrare, regretabile. Cartea a apărut criticii ca un eșec, o scriere cu coloana vertebrală frântă sau ca două romane prost sudate între ele. În realitate, *Bunavestire*, inspirată, semnificativ, în întregime din gândirea lui Nietzsche, este un roman care poartă în miezul lui o problemă postmodernă. Nu este o carte fracturată, ci o profundă meditație *despre fractură*. Arbitralul, hazardul, discontinuitatea, indeterminarea sunt privite aici nu ca niște defecte ale unei lumi sau ale unei cărți, ci ca niște date *necesare*, poate chiar definitorii. Orice bunăvestire, orice intervenție în lume a minunii, a îngerului, a unei chemări, fie și interioare, este un punct de discontinuitate, o fractură în ordinea lucrurilor. În acel punct privilegiat, *catastrofic* în terminologia lui René Thom, imprevizibilul se manifestă în lume cu forța miraculosului, producând o falie ascendentă sau descendentă. Punctul exact de discontinuitate în care schimbarea la față a lui Grobei are loc este scena în care logodnicul, înconjurat de rudele alese sale, în fundul unei provincii ardelenice (dar Iudeea ce era altceva, în vremea aventurii cristice, decât o provincie uitată de lume?), privește, plictisit, în albumul cu fotografii de familie. În, poate, cele mai inspirate pagini ale lui Breban, zeii se manifestă, „scuipând” neatent pe una dintre fotografii.⁹

Indeterminarea postmodernă atinge aici, practic, toate nivelurile textului, de la macrostructura romanescă („saltul” brusc al personajului – și, odată cu el, al lumii narate – pe un alt nivel de semnificație) până la detaliile stilistice și la atitudinea narativă. Este cu neputință de spus dacă stilul acestei pagini este *înalt* (sublim) sau, dimpotrivă, *vulgar* (kitsch, ridicol). Sunt, de fapt, amândouă deodată într-o sinteză paradoxală, susținută de o devastatoare ironie. Această des-fundare, dez-rădăcinare a textului atinge, până la urmă, și eul narativ, care cum s-a observat, se „grobeizează” tot mai mult pe parcursul cărții. Granițele între personaje între ele, ca și cele dintre ele și narator se șterg, iar vocea care se aude, stridentă și totuși uniformă ca un zgomot alb, este a unei hidre cu zeci de capete, care recită în falset, sublim-ridicol, rafinat-kitsch, ironic-autoironic, o aceeași partitură. Perspectivismul și relativizarea sunt, și ele, prezente în acest roman în miezul căruia se află, oarecum, kilometrul zero al postmodernismului românesc: Grobei și Mihi-bacs sunt, după cum se schimbă unghiul narativ, fie niște ratați jalnici, pierduți într-o provincie abisală, fie Ioan

și Mântuitorul, înconjurați de discipoli cutremurați, într-un balet arhetipal fără vârstă.¹⁰

Pentru mine, Nicolae Breban, cu suita sa de personaje memorabile, cu verbiajul său fantastic, cu digresiunea sa extraordinară, atât de specifică scrisului brebanian, reprezintă un punct final dar și un nou început în cunoașterea literaturii române, reprezintă celălalt versant, „din ceas, dedus adâncul acestei calme creste...”, un poet istovit, al cărui cântec numai marea îl mai poate auzi în zgomotul acestei lumi, creatorul unei literaturi care „narativizează aporiile filosofice și culturale ale modernității scoasă în evidență de Nietzsche” și a unui univers epic, pe cât de viu, pe atât de captivant, marca *Breban*.

„... Însă am avut norocul, care mi-a dat și o anumită precocitate intelectuală, poate norocul descoperirilor literare, a izbiturilor, a dezamăgirilor, a căderilor, dar și a urcărilor nemaipomenite. Și una din aceste urcări grozave a fost descoperirea lui Nietzsche, pe care nu mi l-a recomandat nimeni. Erau fraze întregi parcă scrise de mine. Eu sunt convins acum, când mă apropiu de sfârșitul carierei, că n-am să mă aflu niciodată la radicalitatea de gândire, la curățenia stilului său. Este un imens pisc al secolului care vine... *Am putea zice că un scriitor e acela care s-a vindecat de toate aceste boli și a intrat în adevărata sa boală, inventată de el însuși.*”¹¹

Bibliografie:

- Paul Cernat, *Modernismul retro în romanul românesc interbelic*, Ed. Art, București, 2009
 Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, București, 2010
 Irina Petraș, *Teoria literaturii: dicționar – antologie*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2009
 Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității*, Ed. Polirom, Iași, 2017
 Nicolae Breban, *Confesiuni violente*, Ed. Du Style, București, 1994

Note:

1. Paul Cernat, *Modernismul retro în romanul românesc interbelic*, Ed. Art, București, 2009, p. 125
2. Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, București, 2010, p. 92-106
3. Irina Petraș, *Teoria literaturii: dicționar – antologie*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2009, p. 77
4. *Ibidem*, p. 77
5. Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității*, Ed. Polirom, Iași, 2017, p. 339
6. *Ibidem*, p. 342
7. *Ibidem*, p. 344
8. *Ibidem*, p. 345
9. M. Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, București, 2010, p. 331
10. *Ibidem*, p. 334
11. Nicolae Breban, *Confesiuni violente*, Ed. Du Style, București, 1994, p. 367

ESEU

AMINTIREA DOINEI (2)

(Text postum)

Continuare din numărul 64

► Grigore RACARIU

Rodul muncii

Din codrul unitar, de nestrăbătut de odinioară, din nordul depresiunii Cracău – Bistrița astăzi au mai rămas pădurile numai ca niște petice, ici colo, sau ca o dantelă pe unele culmi de dealuri, întreaga zonă fiind ocupată acum de satele înșirate pe ambele maluri ale Cracăului, de izlazuri și mai ales de câmpuri roditoare. Stejărișul a lăsat soluri fertile, dominând cernoziomul. Treptele luncilor și terasele Cracăului constituie terenuri favorabile pentru cultura cerealelor, cartofului, plantelor de nutreț, sfeclei de zahăr și legumelor pentru boabe.

Deși popușoiul era semănat pe cele mai întinse suprafețe, cultura cea mai spectaculoasă la Doina era cea a grâului, etapele lui de vegetație întinzându-se pe aproape toată durata anului: de prin octombrie-noiembrie, când înveșmânta cu un covor de verde crud șesurile și dealurile, până prin luna lui cuptor, cu lanurile în talazuri de aur. Grâul are un adevărat ritual al recoltatului care cere multă pricepere și o muncă istovitoare. Este o adevărată artă formatul și seceratul mănunchiurilor de grâu. Dacă întâi prinzi mănunchiul și abia apoi bagi secera, încâlcești spicele și riști să te accidentezi grav. Trebuie să cuprinzi mai întâi cu secera mănunchiul, să-l îndepărtezi de restul firelor, să-l prinzi cu mâna stângă și abia apoi să-l tai dintr-o singură mișcare. Mănunchiul astfel cules se așază pe legătoarea pusă la îndemână de cei din echipă care colindă popușoaiile și haturile culegând mohor din care răsucesc legători elastice. Tot ei leagă snopii, operație ce presupune, de asemenea, meșteșug. Se ia vraful de mănunchiuri lăsat de secerător, se cuprinde sub brațul stâng apoi cu ambele mâini se potrivește legătoarea și se face un nod special. Snopii se așază unul câte unul, în picioare, să se zvânte sub soarele dogoritor. La sfârșit, snopii sunt adunați la marginea ogorului unde se fac „giumătățile” din snopi așezați în cruce cu spicele la mijloc, în patru sau cinci rânduri, așezându-se la sfârșit un snop peste spice, ca să le apere de ploaie. Grâul astfel recoltat se transporta la arie, unde se asociau mai mulți gospodari, așezându-l pe două rânduri în girezi mari cât niște case.

Un spectacol adevărat era treieratul cu batoza. Se aducea batoza trasă de tractor, plasându-se între primele girezi. Apoi se așeza tractorul la zece-cincisprezece metri distanță, pentru prevenirea

incendiilor. Complexa mașină de treierat era acționată printr-o lungă curea de transmisie, făcută din piele lată cât cerea masiva volantă a tractorului. Treieratul era asigurat de o echipă mare formată din membrii întregului grup care avea grâul, adunat pe arie. Snopii erau aruncați cu furca de pe gireadă pe batoză. Acolo stăteau doi oameni: unul ridica snopul, celălalt tăia dintr-o singură mișcare legătoarea cu o seceră, apoi spicele erau uniform răsirate deasupra valțului care le antrena în mecanismul mașinii. Batoza bătea grâul, îl cernea, îl vântura și trimitea pe trasee diferite paiele, pleava și boabele. În spatele mașinii unde erau antrenate paiele, o echipă specială prelua pe rând grămezile și le transporta fie pe niște leațuri duse de câte doi oameni, fie legate cu lanțul în grămezi înalte, trase de cai. În fața mașinii pe trei-patru jgheaburi curgea grâul în saci din timp pregătiți. Fiecare sac era marcat cu numele și prenumele gospodarului, cu inițiala tatălui, căci pe arie se întâlneau familii din același neam, la care nume ca Ion, Constantin sau Gheorghe se repetau de câteva ori. Tot din această cauză în antroponimia Doinei au apărut o serie de nume noi: Napalion (sic!), Vladimir, Pantelimon, Octavian, Roman, Clement, Jurică etc.

Sacii erau apoi cântăriți și după ce se reținea uiumul, erau transportați la casa fiecărui gospodar. Nici măcinatul nu se făcea la întâmplare, morile fiind alese cu multă exigență. Astfel pentru făina folosită de Sfintele Paști *doinenii* își duceau grâul, din vreme, la măcinat tocmai la Dulcești, lângă Roman, la vreo treizeci de kilometri, unde era cea mai vestită moară din județ. Gospodinele își laudau cozonacul, precizând: „îi făcut cu făină di Dulcești”.

Și cultura porumbului, adică a „popușoiului” cum i se zice în grai moldovean, avea povestea ei specială. Spre deosebire de grâu care se semăna cu mașina, porumbul era semănat cu mâna după rânduiala străbună. Sămânța era pusă într-un sac special așezat pe umărul stâng, semănătorul pășea parcă într-un dans ritualic pe arătura proaspătă, aruncând cu mâna dreaptă sămânța pe o suprafață semicirculară din fața sa. După ce era semănat întregul ogor se grăpa, nivelându-se și acoperindu-se grăunțele cu patul germinativ necesar. Se planta apoi cu sapa, de-a curmezișul, în rânduri paralele fasolea. Din loc în loc se semănau bostanii, și hăldanii pentru sămânța de cânepă. Se făceau două prașile: prima pentru rărîre și îndepărtarea buruienilor,

a doua pentru mușuroire. Pe la mijlocul lui august se culegea fasolea, care se împlătea și se vântura. Știuleții nu se culegeau din lan ca în alte zone ale țării, ci se tăiau plantele cu secera pe la începutul lui octombrie, se legau în snopi care se așezau în glugi ca niște piramide mici la marginea ogorului, pentru a se zvânta. Terenul era astfel transformat în ciocăliște, acoperită printre mușuroaie cu un strat bogat de ierburi și buruieni, câștigându-se suprafețe însemnate pentru pășunat, doinenii fiind și buni crescători de animale, în special bovine și ovine. Glugile de popușoi erau transportate în gospodării, unde se amenajau locuri speciale ferite de ploi. Aici se făcea depănușarea în clăci, care țineau până toamna târziu. Strujenii rezultați se clădeau în stoguri de nutreț pentru iarnă. Fiecare familie avea, în câte un capăt de ogor, și câte o mică parcelă semănată cu cânepă. Aceasta era smulsă spre sfârșitul verii, strânsă, de asemenea în snopi, și pusă la „tochit”, în apa Cracăului. După ce putrezea partea lemnoasă, cânepa era uscată, se melița și se obținea fuiorul, care era tras pe ragilă pentru a se curăța de câlți și de puzderii. Din fuioare se răsuceau și se împleteau frânghiile necesare în gospodărie. Fuioarele erau, de asemenea, toarse obținându-se tortul, folosit la țesutul pânzei rezistente sau adăugat ca urzeală la stofele din care se croiau hainele tradiționale. La Doina fiecare gospodar avea în jurul casei o mică livadă, dar nu formată în mod deosebit, suprafețele mai întinse fiind ocupate de legume sau de cartofi. Pomii fructiferi creșteau și rodeau în voia lor, lăsată parcă de la Dumnezeu. Nucii după locurile unde îi găseai chiar fuseseră semănați de păsările cerului. Fructele nu erau culese în mod special pentru valorificare, ci se ofereau singure, în mod firesc, păsărilor cerului și celor doritori. Nimeni nu se supăra dacă un copil se cățara după un măr sau după o pară. Cireșele erau singurele care aveau un regim aparte, dar numai datorită faptului că vecinii din Dănești, unde pânza freatică era prea la suprafață, nu aveau niciun cireș. Copiii făceau un fel de liber schimb cu cei din satul de peste Cracău: ne lăsați la scăldat în știoalnelor voastre, puteți veni cu trăistuța după cireșele noastre.

Clima mai rece, continentală, puternic influențată de munte, făcea ca suprafețele cu viță-de-vie să fie cu totul rare, dar se întâlnea totuși vița pe unele corhane sau pe unele frunți de terasă. La Doina prima plantație mai importantă a aparținut familiei Costică Muraru, bunicul marelui actor Vasile Muraru. Costică Muraru a amenajat prin terasare o coastă orientată spre răsărit și sud și ascunsă după Râpa lui Blehuță, pe care a plantat prima vie din sat. Cu timpul au apărut deasupra multor ogrăzi umbrare cu hibrizi rezistenți.

Bărbații Doinei executau un Ordin...

În satul acesta din valea Cracăului, cu nume ca un cântec de dor și de jale s-a născut, în urmă cu patru ani, în 1940, în prima zi de primăvară, Puiu. Aici primise prin ochii Mamei întâia rază a vieții. Si tot Mama

îi călăuzise primii pași, cărora el le adăugase veselia alergării prin zilele de soare ale copilăriei. De asemenea Mama, pe sub pleoapa inimii, îl învățase să vorbească. Știa că ei, Mamei, el îi datora totul. Puiu își amintește clar de o zi în care se desprimăvăra, deși Tata și toți ceilalți bărbați în floarea vârstei lipseau din sat. Și doar este știut că bărbații cu plugurile lor, cu caii lor frumoși, pe care îi îndeamnă cu vorbe tari, aduc primăvara. Și tot ei, bărbații, hotărâsc să se întoarcă rândunica și să înflorească pomii.

Bărbații Doinei erau plecați departe, dincolo de zarea argintie cu care cireșii înfloriți desenau acum primăvara, în drumul Romanului. Sunt duși la război. Puiu înțelegea că război este un cuvânt de groază, căci Mama și celelalte femei din sat îl rosteau cu chip îndurerat. Si tot de acolo, de la război, factorul poștal aducea, în vremea din urmă, tot mai des, câte o carte poștală cu chenar negru, care umplea satul de bocete, iar „metalica, vibranda a clopotelor jale”¹ se auzea îndelung și întristat din turla bisericii celei mari.

Acum în sat erau numai copii, femeii și bătrâni. Cei în floarea vârstei au primit într-o noapte, în urmă cu trei ani, poruncă, de la cineva cu mari puteri, să treacă Prutul, un râu mult mai mare decât Cracăul, pârâul la care Puiu învățase să ajungă prin livada cu pomi minunați ai Bunicului Grigore. În Cracău Puiu se bălăcea cât-ii amiaza, până când Mama îl chema din băta dealului cu un șuierat ca de bărbat. Numele Mamei era Natalia, i se zicea Talica, un hipocoristic provenit de la Natalica.

Cei în floarea vârstei sunt acum soldați, ei trebuie să reîntregească în trupul țării glia strămoșească a Basarabilor și codrii voivodali ai Bucovinei, ogoarele și plaiurile noastre. Vorbele acestea sunau ca o rugăciune din cele pe care Puiu le învață seara de seara de la bunica cea tânără, Casandra, care zicea că lumea prin rugăciune dăinuie. Și numele de locuri parcă tot de rugăciune erau. De acolo, în urmă cu o iarnă, au venit vești negre și clopotele bisericilor din multe sate au slobozit trei zile trist dangăt și multă disperare și jalnic plâns au fost pentru mulți dintre cei în floarea vârstei, care nu se vor mai întoarce și nu vor mai revedea niciodată frumoasele dealuri și bogatele ogoare de pe valea Cracăului. Atunci și Mama a primit cartonaș din acela parafat cu sigiliul cenzurii militare, căruia i se zice carte poștală, și a plâns și ea în hohote, dar cu față luminată, căci era scris acolo chiar de Tata că este bine, dar, curios, nu mai scria ca altă dată „ceea ce vă doresc și vouă”. Mama simțea că ceva nu este în ordine. Avea să afle mai târziu că Tata se afla în spital după lupte grele într-un loc numit Crimeea.

Vremurile o prinseseră aici la Doina și pe bunica cea bătrână Ilinca, mama bunicii Casandra. Străbunica Ilinca era din Cut, un sat de pe Bistrița, soție și mamă de plutaș. Venise la Doina astă-toamnă cu traista plină de bunătați, aduse de la Galați de bădia Neculai, unde dusesse o plută mare. Bădia Neculai era dragoman de plutași. Când se întorcea de la Dunăre, trimitea întotdeauna la Doina portocale, roșcove și brânză de

iepure, adică halva, pentru Puiu și câte un pește, cât un purcel de mare, pentru sora lui, Casandra. Bădia Neculai i-a promis lui Puiu că are să-l facă dălcăuș când o să crească mare. Dălcăușul era flăcăul acela curajos, care strunea pluta din coada acesteia, ferind-o să se lovească de maluri la coturile râului. Odată chiar a închipuit o plută din niște lemne, luate de la gura sobei, învățându-l pe Puiu cum să comande: „pluta la pădure” și „pluta la câmp”. Au făcut atunci mare tăraiboi prin casă, de i-a certat străbunica Ilinca pe când ei strigau ca niște apucați :

„Sireeetul, dă pluta la munteni, dă pluta la moldoveni ” !

Asta s-a întâmplat vara trecută.

Dar într-o zi străbunica Ilinca s-a culcat între lumânări în odaia cea bună. A venit părintele de a cântat și a tămâiat. Au sosit atunci, îmbrăcate în haine negre cele șase surori ale Tatei: Maria, Flavia, Norica, Olimpia, Aneta și Valerica și cu bocet dureros au amintit viața grea a străbunicii în satul ei de pe Bistrița, de lângă munte. Povesteau plângând cum aștepta ea zile și nopți să se întoarcă din Țara de Jos străbunicul Ion Mihăieș, care în urmă cu mai multe veri, și-a găsit sfârșitul pe Bistrița cu pluta sfărâmată la un loc involburat și primejdios, însemnat acum cu o cruce de stejar.

Puiu plângea, pentru că străbunica Ilinca dispăruse de pe masa din odaia cea bună, dintre lumânări, chiar când el fusese plecat cu oile în Călimani, dincolo de hotarul Doinei, unde, păcălindu-l, îl luase Alexandru, ciobanul, un băietan venit la ei dintr-un sat din Bucovina, care știa să zică din fluier niște cântece duioase, care se chemau doine, lucru încurcat pentru Puiu: „cum niște cântice duioase ca acelea să aibă nume de sat?”

Puiu devenise un zburdalnic. Curios era faptul că toți îl dojeneau, afară de Mama, care de fapt numai ea era îndreptățită să-l șmotrească. Lui Puiu îi plăcea să fie mereu în voia lui. Lubea libertatea și parcă Mama

Foto: Valeriu Precupanu

asta prețuia cel mai mult. Ea era singura care înțelegea că nimeni nu poate crește în locul lui. De aceea, când năvalnic călărea pe bățul lui, ce închipuia un cal năvălaș, se oprea lângă Mama, descăleca, priponea „calul” se agăța de gâtul ei și repede îi dădea câte un sărut, Mama îl certa și tocmai felul cum îl muștra ea, cu dragoste, îi plăcea lui Puiu cel mai mult. Toți ceilalți, chiar și bunicile, care erau niște icoane pentru el, gândeau că el trebuie să aibă numai urechi de auzit. Parcă tot ce știau ei, adică o grămadă înspăimântătoare de lucruri, trăite și învățate ar fi putut fi turnate în mintea lui, așa cum la fântână descarci, în căldarea ta goală, ciutura cu apă limpede, adusă din adâncurile izvorului.

De o dascăleală permanentă avea parte Puiu din partea Mamei, dascăleală întărită de o adevărată „slujbă” a Bunicii Casandra: „Să dai bună-zăua la toată lumea, chiar dacă ți se par unii fețe necunoscute, căci te știe toată lumea încă de când te-o cufundat părintele în cristelniță. Oamenilor bătrâni să le spui „sărut mâna”, respectuos și cu voce tare, că sunt săracii cu urechile slăbite de ani. Să-ți scoți cușma din cap și să dai binețe din toată inima”. Puiu respecta cu multă grijă această îndrumare, deși avea parte mereu de întrebarea: „A cui ești tu, măi băiete?”. Cuvinte aruncate adesea numai din răutate, pentru a vedea cum știe el a răspunde. De-a dreptul se înfură când câte-o nevestă mai tânără îl întreba parcă răstit: „Ce mai face mă-ta, băi Puiule?” Cuvântul acesta, vai, era de suduitură „mă-ta”. Puiu îl știa foarte bine, căci la Doina, ca în întreaga Moldovă, copiii învățau să suduie odată cu deprinderea primilor pași. Chiar auzeai pe unii părinți cum își laudau odraslele pentru o asemenea deșteptăciune.

Obiceii acestă tipic românesc a fost reținut și de călătorii străini care au trecut prin țările române prin veacul al optsprezecelea. Astfel, Anton Maria Del Chiaro, secretarul italian al lui Constantin Brâncoveanu, în memoriile sale, capitoul al doilea, intitulat „Obiceurile valahilor”, povestește despre băieți de 7-8 ani care călăreau și mânau caii. „Uneori câte un animal încerca să fugă, atunci băiatul, văzând că degeaba îl cheamă, îl înjură cu cuvinte urâte, începea să plângă, continuând totuși să înșire un lung pomelnic de înjurături din cele mai necuviincioase. În popor părinții însăși (sic !) deprind copiii cu înjurături și se delectează când aceștia descurcă primele silabe din expresii triviale, măgulindu-se chiar când combină noi înjurături”². Totuși cineva spunea că cine a înjurat prima dată, renunțând să arunce cu piatra, acela a făcut primul pas spre civilizație.

Puiu mai observase un lucru curios: cei mari nu-și dădeau „buna zăua” sau „buna sara”. Când se întâlneau îi auzeai cum își puneau întrebări directe, de parcă atunci ieșiseră din aceeași ogradă: „Ți-o venit rândul la apă?”, „La coasă, așa de dimineață?” „La Cheatrî?”. Răspunsurile erau numai de formă, căci erau cuprinse în întrebare. Știau și cei mari să zică „bună zăua”, care era o scurtare din urarea: „bună să-ți fie zăua”, dar rezervau asemenea binețe numai pentru drumeții străini, în trecere prin sat și mai ales pentru cei cu „față de domn”.

Un soldat la săniuș

Pe la începutul iernii trecute, pe când Puiu era la derdelușul din muchia dealului, spre Cracău, un soldat palid, slab, cu umerii obrăjilor proeminenți, îmbrăcat într-o manta lungă și ponosită, l-a strigat, și l-a luat în brațe cu tot cu sanie, înfrumusețându-i-se deodată chipul cu o tainică lumină, când a rostit din toată inima:

„- Băietul tatei!” Copiii șopteau cu admirație și înfricoșați: „Bădia Costică s-o întors di pi front!” Atunci, moș Constantin, frate cu Bunicul Grigore, trecând cu calul de la gărlă, l-a îmbrățișat și l-a întrebat pe tata: „Ai venit în refacere? Câți ați scăpat?” Tata i-a răspuns oftând cu tristețe „Din escadronul meu mai puțin de giumatate”. Descusându-l moș Constantin nu-și lua ochii de la decorația din pieptul Tatei, decorație a cărei strălucire contrasta puternic cu uniforma învechită. „Da, văd ca ai o decorație grozavă, „Virtutea Militară”, o mare cinste pentru satul nostru. Da, o vinit și Ghiță cu vânătorii di munți?” „Nu l-am mai văzut din ziua de Paști”, i-a răspuns Tata. „Ne-am întâlnit la Feodosia, când regimentul lui cobora din munți, dar știu că o scăpat și el.” Nenea Ghiță era unul din cei doi frați mai mari ai tatei. Făcuse armata la Vânătorii de Munte și se reangajase după lăsarea la Vatră. Era, cum se spune, militar de carieră. N-a putut ajunge decât plutoner-adjutant, din cauza studiilor. Școala costa bani, iar Bunicul Grigore trebuia să strângă zestre și să cumpere pământ pentru cele șase fete, ce urmau să fie măritate. Numai pe băiatul cel mai mare, pe Ion, primul născut, l-a dat la Școala Normală. S-a lăsat convins de părintele Constantinescu care era preot și învățător peste trei sate: Doina, Boțești și Dănești „Bădie Grigore, dă-l pe Ion la Școala Normală, să vină aici învățător. A fost premiant și îndeplinește și condițiile stabilite de Minister: este român și e fiu de țăran”. Bunicul s-a înduplecat, convins mai mult de faptul că Ion a ajuns bursier. Ce-i drept îi surâdea și respectul ce i l-ar fi adus fiul său ca învățător în sat.

În noaptea acelei zile fericite pentru toata familia, Puiu a adormit târziu, ascultând-l pe tata cum îi povestea mamei prin câte trecuse. Auzea mereu vorbele: „Basarabia, Mareșalul, Nistru, colonelul Cornea, stepă, recreștinare” și un șir lung de sate cu nume rusești. Mama îl tot întreba „Da cum o fost când te-o decorat?” Tata a trebuit să-i țină o adevărată lecție de strategie și tactică a luptei cu aruncătoarele „Brandt”, arma cu care a făcut el războiul, ca s-o convingă pe mama cât de importantă a fost fapta lui. Recucerise singur cu grenade postul lor de observare, capturat de partizani. Punctul de observare este important în toată artileria, dar mai ales la branduri, care execută foc peste obstacole asupra unor obiective apropiate care nu se văd din poziția de tragere. „S-o întâmplat astă-vară, pe la Sânzieni. Împreună cu nemții, armata noastră dădea lupte grele pentru cucerirea Sevastopolului, care cred că era cel mai bine apărat oraș din lume. Punctul de observare al bateriei noastre era pe o movilă înaltă ca

cea de se vede la noi pe Dealul Mărginenilor, movilă cucerită cu greu cu săptămâni în urmă. De acolo de sus, omul nostru informa despre mișcarea rușilor de la o liziera de mesteceni din față, pe care noi n-o vedeam. Pesemne își pregăteau apărarea imediată. Ni s-au transmis coordonatele și ordinul de a ne regla tirul brandurilor asupra acelu loc. La un moment dat căpitanul de la punctul de comandă a încetat de a ne mai transmite date despre cum cădeau loviturile noastre. Deodată am auzit în telefon: „Sergent Racariu, mergi urgent și vezi unde este întrerupt telefonul dintre comandă și observare!” „Am plecat, am raportat eu scurt. Mi-am luat sacul cu grenade și am pornit pe firul de telefon, la deal. Aveam la gât binocul și la șold pistolul. Când am ajuns cam la vreo cincizeci de metri aproape de movilă, m-am oprit și am cercetat cu atenție prin binoclu ce se petrece sus. Știam că acolo se afla în misiune un caporal, băiet vesel de prin Vâlcea. Am strigat: „Băi Oltene, băăi!” Niciun răspuns, nicio mișcare. Am aruncat o grenadă ofensivă într-o parte de cotă. Nimic. Cu salturi scurte și cu pistolul în mână, folosindu-mă de teren, și aruncând toate grenadele, am ajuns sus. Olteanul nostru zăcea într-o baltă de sânge, lângă telefon. Am sunat repede la comandă. Raportez ..., am început eu. „Unde ai ajuns, sergent?” m-a întrebat scurt căpitanul. „Sunt la punctul de comandă, Juvete a fost înjunghiat. În marginea pădurii din față îi văd prin binoclu pe ruși în mare mișcare.” „Bravo, Moșule!” Așa îmi zicea tânărul acela, înaintat în grad după luptele de la Catacombele din Kerci, din primăvară. „Așteaptă acolo, continuă el, să-ți trimit om la observare! Pe urmă, fuga-marș la baterie. Intensificați tragerea! Află, Moșule, că te propun la decorație. Una mare.”

„Camaradul nostru fusese înjunghiat mișelește, pe la spate, de partizani. Așa o fost”, încheie firesc Tata relatarea, de parcă ar fi povestit cum a încărcat o căruță cu lemne în pădure la Mălina.

Restabilirea punctului de observare a fost de importanță majoră pentru lupta din acea zi, bateria lor reușind să facă drum liber infanteriei, care a dat inamicul peste cap. Fapta a fost considerată de mare curaj, căci în Crimeea partizanii mișunau peste tot.

Dar ceea ce își amintește cel mai clar Puiu este faptul că Tata repeta mereu: „Gândește-te, Talică, băietul nostru o să poată merge la școli înalte fără să plătim acele taxe grele”. Asta îl întrista tare pe Puiu, căci visul lui ascuns era să se facă cioban.

Peste puțin timp, Tata s-a prezentat la garnizoana din Piatra Neamț și apoi s-a întors din nou la război, căci în Crimeea armata română a luptat până în aprilie 1944.

Va urma

Note:

1. Eminescu, *Poezii*, ediție îngrijită de Perpecissius, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958.
2. Zafiu, Rodica, *Un pasaj cenzurat din istoria imprecăției*, în „Dilema veche”, nr. 599, 2016.

CORESPONDENȚĂ

O MEMORABILĂ SĂRBĂTOARE A POEZIEI ROMÂNEȘTI CARE S-A DESFĂȘURAT, LA TECUCI, ÎN ZIUA DE 5 AUGUST 1964

► Ștefan ANDRONACHE

Din vara anului 1964, după ce, anterior, fusesem remarcat cu prilejul unor activități cultural-educative pentru oamenii din comună, acceptasem să mă transfer, de la Școala Elementară nr. 1 din Cudalbi, unde fusesem inițial repartizat (dar și foarte exploatat de autoritățile locale, vreme de doi ani), în orașul Tecuci. Aici, deși normal beneficiam de vacanță, am început să lucrez, fără plată (anjarea făcându-mi-se, de abia, de la 1 septembrie), ca instructor metodist la Casa Raională de Cultură unde mi se recomandase să mă ocup de înjgheburile unui ansamblu de estradă, de Cenaclul Literar, cât și de îndrumarea activităților căminelor culturale din partea de nord-vest a regiunii Galați.

Într-una din zilele de la sfârșitul lui iulie, fusesem înștiințat de Teodor Sillion, un fost coleg de facultate, care lucra ca inspector la regiune, că se hotărâse ca, în prima săptămână din august, să se desfășoare, la Sala „Populară” („Ion Petrovici” de astăzi) a Casei de Cultură, o șezătoare dedicată marcării „Săptămânii poeziei românești”. Mi se

atrăsese atenția că trebuia să facem popularizarea adecvată acestui eveniment, ținându-se cont de faptul că urmau să participe mai mulți scriitori de la București, Ploiești și Galați.

Așadar, în după-amiaza zilei de 5 august 1964, când în Sala de Spectacole, se strânsese un public numeros format din cititorii bibliotecii orașului, din membrii Cenaclului Literar, precum și studenți, funcționari sau pensionari, ne-am pomenit cu oaspeții așteptați. Anterior, conform protocolului pe linie de partid, „grupul de poeți” fusese nevoit să facă un popas și la Fabrica de Conserve din localitate, cea mai mare din țară și „atât de modern utilată”, pentru a cunoaște realizările „oamenilor muncii” de acolo. („Poezia - sol îndrăgit”, în „Viața nouă”, Galați, XX, nr. 6116, 7 august 1964, p. 2)

Aceștia, odată ajunși cu microbuzul centrului județean chiar pe strada Republicii, din centrul urbei, au fost invitați, în ropote de aplauze, să urce pe scena din sală și să se așeze la mesele încărcate cu flori. Președintele Comitetului Raional de Cultură, profesorul Ștefan Pascal, și Ludfac Eiber, directorul instituției gazdă, la care fusesem angajat, au vorbit la microfon despre semnificația evenimentului, prilejuit de împlinirea a 20 de ani de la Eliberarea patriei, după care au ținut să-i prezinte pe „făurarii de stihuri” poposiți, pentru prima dată, la Tecuci.

După acest preambul, au evoluat, în fața publicului interesat, binecunoscuții poeți: Geo Dumitrescu, Camil Baltazar („Slavă Deltei!” și „Eliberarea”), Virgil Teodorescu, toți trei din Capitală, dar și Mariana Costescu („Femeile” și „Vis lângă salcâmul tăiat”) care venise de la Ploiești, Nelu Oancea, redactor la „Editura Tineretului” din București,

Tecuci, 6 august 1964. În fața Comitetului Raional de Cultură: Nelu Oancea (1), Mariana Costescu (2), Camil Baltazar (3), Sebastian Costin (4), Geo Dumitrescu (6)

Sebastian Costin, secretarul Teatrului Dramatic din Galați. („Viața nouă”, idem) Toți cei șase autori au reușit să trezească „în inimile auditorilor alese emoții estetice”, așa cum și Dionisie Duma din Tecuci, reprezentantul Cenaclului Literar „Ion Creangă”, reușise să o facă („Avântul”, Tecuci, VIII, nr. 738 din 9 august 1964, p. 6).

Mărturisesc că am urmărit cu multă atenție desfășurarea întregii șezători mai ales că mi se întâmpla să particip, pentru prima dată, la un eveniment atât de plăcut și de elevat. Îmi amintesc că fusesem de-a dreptul impresionat de prezența și vocea lui Geo Dumitrescu, care îmi era binecunoscut de la poșta redacției revistei „Gazeta literară” pe care o parcurgeam adesea, urmărindu-i comentariile și sugestiile adresate celor dornici să se afirme în domeniul literaturii.

Avangardist autentic, deci un nonconformist, promova, de regulă, o poezie cerebrală, creațiile sale axându-se, în general, pe teme de istorie sau societate. Constituind o apariție singulară din lirica noastră, din acea perioadă, versurile sale am simțit că se adresează nu numai inimii, ci mai ales ființei. Referindu-se la o zicală populară românească, „A nimerit-o ca Ieremia cu oiștea în gard”, Geo Dumitrescu ne-a lecturat (din volumul său „Jurnal de campanie”) poemul intitulat „Ieremia”: „Of, stângaci și greoi era Ieremia, / dar tenace și îndărătnic, / drumul sigur ce merge la țintă, / nevoia de a schimba, / de a îmbunătăți, de a înlătura...” Îmi plăcea mesajul, mai ales că, eu însumi, în acele momente, eram preocupat și determinat să-mi îmbunătățesc performanțele specifice vârstei. Deci, Geo Dumitrescu miza pe abordarea poeziei cotidianului, care i se potrivea ca o mânășă, lirismul său dezvăluind faptele banale care, de regulă, mergeau la sufletul omului. Poate tocmai de aceea Marin Sorescu avea să-i calce, ulterior, pe urme.

Virgil Teodorescu, Președintele Uniunii Scriitorilor, părând să nu-și fi uitat volumul său „Drepturi și datorii” (apărut încă din 1958), a lecturat din carte poezia „Romanța” în care ținu să dezvăluie faptul că iubise „mai demult o fată / ca pe a patra dimensiune”, iar pentru că știa că o avea alături pe frumoasa Mariana Costescu, care îi tot făcea ochi dulci din preajmă, a ținut să precizeze: „Nu, nu e totul să iubești așa / cu o bunățate zilnic irosită, / ci să aduni mereu ca-ntr-un focar / în inimă iubirea hărțuită / și s-o arunci să ardă luminând”.

După intervenția și a celorlalți invitați, participanții s-au arătat foarte încântați de manifestare din care motiv, ziarul local avea să menționeze: „Versurile citite de poeți, inspirate din viața nouă a patriei, au fost apreciate, în mod deosebit, de cei peste 400 cetățeni aflați în sală”.

(„Avântul”, idem) La sfârșitul lecturilor, autorii au avut grijă să se întrețină și cu o parte din publicul interesat, în special cu poeții locali Ovid Caledoni, profesor, George Băicoianu și George Bălan, avocați de profesie.

Cum, în acea perioadă a debutului meu la Tecuci, fusesem „încartiruit”, pentru scurtă vreme, la internatul Liceului de Băieți, de pe strada C. Dobrogeanu-Gherea (întrucât elevii, proveniți din diverse comune, se aflau în plină vacanță), m-am pomenit că aveam, pentru o noapte, să împart dormitoarele austere, pe care le păzisem de unul singur, de câteva zile, chiar împreună cu oaspeții.

În acea seara, când tot am sporăvăit împreună, mi-am dat seama că cei trei bucureșteni deveniseră extrem de orgolioși, în sensul că, la puțin timp după ce se încheiase șezătoarea de la Casa de Cultură, încercau să se impună, fiecare cu meritele sale, cu cărțile proprii, dar și să-și plătească, cu orice preț, unele din polițele lor mai vechi. Cel mai rebel dintre toți părea să fie, desigur, Geo Dumitrescu, care îi tot făcea reproșuri lui Virgil Teodorescu, „șeful”, un tip destul de calm, dar care, în acea vreme, îndeplinea și funcția de Președinte al Uniunii Scriitorilor din România. Gălățenii, care, într-un fel, erau și gazde pe timpul deplasării acestora în teritoriu, au evitat să se implice în vreo dispută încercând, pe cât posibil, să-i tempereze cumva.

A doua zi dimineață, distinșii oaspeți au fost invitați la Comitetul Raional de Cultură, fiind așteptați de Ștefan Pascal și Ion Tasie, care le pregătise câte un coniac și o cafea. Acolo mai venise și Teodor Sillion, reprezentantul Comitetului Regional de Cultură, care trebuia să-i însoțească prin raionul Focșani, precum și Dumitru Matală, Directorul Bibliotecii Raionale din Tecuci, ulterior ajuns jurnalist și scriitor.

După discuțiile purtate pe marginea manifestării din ziua anterioară și o scurtă prezentare a personalităților literare tecucene, gazdele le-au

Deplasarea scriitorilor cu microbuzul la Buciumeni

sugerat oaspeților să încerce să facă și o plimbare, de câteva ore, prin partea din nord-vest a raionului Tecuci pentru a cunoaște mai bine locurile. La ieșirea din clădirea institutiei, care se afla situată pe strada 23 August, la nr. 80, toți participanții și-au exprimat dorința de a immortaliza momentul întâlnirii. Cum luasem cu mine și aparatul de fotografiat, mi-a fost ușor să surprind câteva cadre ale evenimentului memorabil.

Deplasarea invitaților s-a făcut pe traseul Tecuci, Nicorești, Buciumeni. La ultima din localități a fost vizitată și casa Nataliei Negru de la Tecucelul Sec (în care, exact cu 60 de ani în urmă, se consumase căsătoria acesteia cu poetul Ștefan Octavian Iosif!), întrucât, cu puțin înainte de moartea sa, survenită pe 3 septembrie 1962, ea își donase întregul imobil, precum și via nobilă din jur, Uniunii Scriitorilor de la București cu scopul ca aceasta să se îngrijească să amenajeze acolo o casă de creație pentru membrii săi. Bineînțeles că, atât Virgil Teodorescu, cât și Camil Baltazar, au apreciat gestul scriitoarei, încercând chiar și o evaluare a donației, adică au făcut promisiuni în numele Uniunii. Până la urmă, după ce bătrânul și fidelul turc Ali, cel care avusese grija proprietății fostei sale stăpâne, decedase și el, după vreo cinci ani, totul a fost abandonat și distrus,

*Casa Nataliei Negru de la Tecucelul Sec,
august 1964*

astăzi străduindu-se să supraviețuiască, printre ruinele deprimante și bălările excesive doar un singur nuc.

Pentru că, așa cum menționasem ceva mai înainte, reușisem să fac niște fotografii, imediat după dezvoltarea filmului, am avut grijă să trimit copii și unora dintre scriitori. Primul care mi-a expediat o carte poștală, legată de acest eveniment, a fost Camil Baltazar. Domnia sa se interesa dacă „au ieșit bine fotografiile cu grupul“, rugându-mă să i le trimit cât mai repede în vederea elaborării unui „carnet de scriitor smălțat de fotografii“. Referindu-se la „tovarășii de la Tecuci“, se arăta satisfăcut că, aceștia, „au făcut o propagandă vizuală mai bună decât cei din Galați“.

Pe 12 august 1964, avea să-mi parvină, de la Geo Dumitrescu și răspunsul la scrisoarea cu fotografii pe care i-o expediasem. De la bun început, acesta evidenția „una din puținele amintiri agreabile din Tecuci“. Tot el, mă înștiința că „«Gazeta literară» a renunțat la proiectul inițial al unui reportaj amplu ilustrat“ (despre care discutasem) „în legătură cu «Săptămâna poeziei», așa că pozele“, conform spuselor sale, „vor rămâne o simplă amintire particulară, nu mai puțin prețioasă“.

M-am simțit desigur flatat de faptul că a ținut cont de câteva din aprecierile și gândurile-mi proprii. „Scrisoarea d-tale mi-a pus grele probleme de perspicacitate“, adăugând „că nu am găsit «cheia»“. Pentru că îi urasem, în continuare, „multă inspirație“, el s-a văzut nevoit să recunoască că, „în momentul de față“, ajunsese „într-o gravă criză“.

Referitor la întrebarea pe care i-o adresasem: „Un poet când scrie versuri se gândește și la cei care au să i le citească?“ mi-a răspuns: „Personal, cred că da (...) Firește, însă, nu te poți gândi și, mai ales, nu poți veni în întâmpinarea tuturor gusturilor (mai ales dacă n-ai trecut niciodată și prin Tecuci!)“. Bineînțeles că reacția sa, la adresa orașului pe care deja îl adoptasem, nu putea decât să mă onoreze.

Alături de două dintre fotografiile martor din august 1964, atașez, mai jos, și două din corespondențele care mi-au parvenit de la cei doi scriitori și pe care le-am donat, pe parcurs, Bibliotecii Județene „V.A. Urechia“ din Galați.

(Corespondență:)

București 8 august 1984

Dragă tovarășe Andronache, în caz că au ieșit bine fotografiile cu grupul nostru, expediază-mi-le, căci mi-au cerut la „Munca“, „România liberă“ și „Flacăra“ să dau un „carnet de scriitor“ smălțat de fotografii. Așa încât putem populariza acțiunea

„Săptămânii poeziei“ și să spunem un cuvânt bun pentru tovarășii de la Tecuci care au făcut o propagandă vizuală mai bună decât cei din Galați.

Aștept.

Cu salutări tovarășești,

Camil Baltazar

(Biblioteca „V.A. Urechia“- Galați, fond Manuscrise, I 1027)

București, 12 aug. 64

Domnule Andronache,

Am primit frumoasele d-tale poze și-ți rămân dator pentru una din puținele amintiri agreabile din Tecuci. Din păcate, „Gazeta literară“ a renunțat la proiectul inițial al unui reportaj amplu ilustrat, în legătură cu „Săptămâna poeziei“, așa că pozele vor rămâne o simplă amintire particulară, nu mai puțin prețioasă, în ce mă privește.

Scrisoarea d-tale mi-a pus grele probleme de perspicacitate prin câteva din întrebările și aluziile ei. Mărturisesc că nu am găsit „cheia“.

Supoziția d-tale că „am inspirație“, ceea ce te face să mi-o urezi, e prima enigmă. Trebuie să te dezamăgesc comunicându-ți că, din păcate, în momentul de față, mă aflu într-o gravă criză de acest ordin ceea ce dacă am bănuit „inspirat“ subtextul scrisorii d-tale, s-ar putea să-ți facă plăcere!

Întrebarea din PS: „Un poet când scrie versuri se gândește și la cei (suprim pe acest „pe“ căzut, se pare din fuga condeiului) care au să i le citească?“

Personal, cred că da (ca să iau întrebarea în sensul strict formulat, renunțând să-i caut *in fructus*, cum spuneam, cheia); firește, însă, nu te poți gândi și mai ales, nu poți veni în întâmpinarea tuturor gusturilor (mai ales dacă n-ai trecut niciodată și prin Tecuci!).

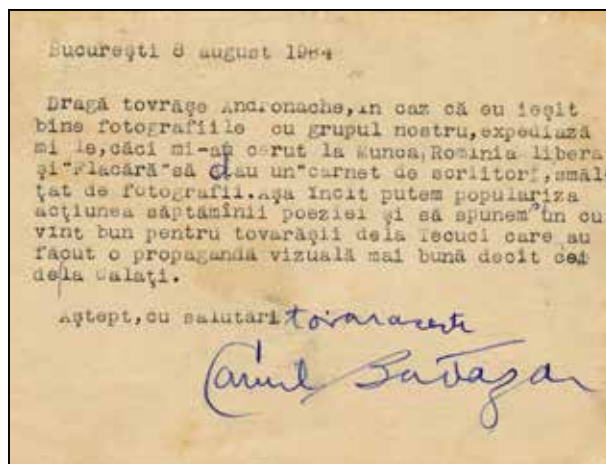
Camil Baltazar carte poștală către Ștefan Andronache

În ce privește propunerile pe care mi le promiți pe mai târziu, sânt plin de nerăbdătoare curiozitate să le aflu. Le aștept, ca de altfel orice veste de la d-ta, cu plăcerea cu care-ți dorești întotdeauna o convorbire interesantă, inteligentă.

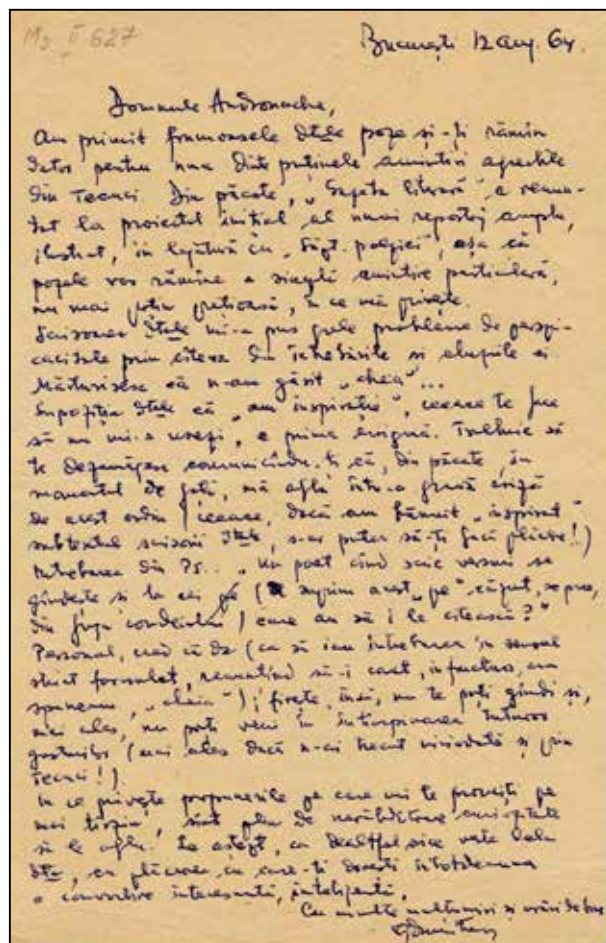
Cu multe mulțumiri și urări de bine,

G. Dumitrescu

(Biblioteca „V.A. Urechia“ - Galați, fond Manuscrise, II 627)

Camil Baltazar mesaj către Ștefan Andronache

Geo Dumitrescu către Ștefan Andronache

ISTORIE TECUCEANĂ

CASA CU POVEȘTI... ADEVĂRATE

► Viorel BURLACU

Se spune că cine nu are amintiri este un om sărac și nu am nicio îndoială că este așa. Amintirile trebuie să fie păstrate, conservate pentru că ele vor fi refugiul nostru de mai târziu. Mănat cumva în luptă de acest gând, am tot strâns în arhiva mea peste două mii de pagini de documente, fotografiile scanate, fotocopyate, selectate după foarte multe „ședințe” de cercetare în arhive.

Pe unele, cum ar fi de exemplu casele vechi le-am scanat de multe ori cu privirea sau le-am arhivat în aparatul foto. Chiar și la presupusa mea maturitate, asemenea unui copil, mă surprind deseori impresionat de imaginea misterioasă a acestor case, fascinat de bogăția de povești pe care le întrezăresc dincolo de pereții patinați de vreme. Așez în gând, asemenea jocului de puzzle, viața dinăuntrul lor, cu toate poveștile oamenilor care au fost, și ale celor care duc mai departe firul de viață.

Un exemplu de astfel de casă cu o istorie aparte este imobilul din Tecuci, str. Galați, nr. 2, aflată la intersecția străzilor 1 Decembrie și Victoriei,

construită de negustorul (casap) Nicolae Pelin la sfârșitul ultimului deceniu al sec. XIX. Ca manieră plastică se înscrie în arhitectura eclectic-urbană și este clasat ca monument istoric cu numele „Casă” având codul GL-II-m-B-03104.

Acesta a cumpărat în mai 1896 terenul de la Elena Hagiopol, moștenitoare de drept a defuncților săi părinți Gheorghe și Penelopa Hagiopol, care declară în fața notarului: „am vândut de a mea bunăvoie și nesilită de nimene, Dlui Neculai Pelin, comerciant din Tecuci, porțiunea mea indivisă de a cincina parte din succesiunea defuncților, numiților mei părinți, care se compune din imobilul defunctului Hagiopol, situat în urba Tecuci, strada Carol I, Nr. 18, fostă Șoseaua națională, Nr. 567, dimpreună cu terenul și hambarul aflător pe întregul teren pe care l-am stăpânit în indivisiune cu surorile mele Caliochia Atanasiade, născută Hagiopol, văduvă, Aniela Stanciu, născută Hagiopol, Maria Calcani născută Hagiopol și Penilopia Popovici, născută Hagiopol (1).

La momentul vânzării – mai 1896 - casele erau sub „hypotecă” la „Creditul finaciar urban din lassy”. Proprietatea cumpărată de negustorul N. Pelin se mărginea la nord cu proprietatea Tache Anastasiu, la răsărit cu strada Carol I, la sud cu strada Braniște și „la apus cu proprietatea fostă a Dnei Nuța Ș. Radovicu, actuală a Dlui Doctor Alessandru Carageane”.

Documentele identificate în arhiva SAJ sau a Primăriei Tecuci, menționează că în acest imobil situat peste drum de localul fostului Tribunal - în 1917 sediu operativ al Armatei I române - au fost

găzduți membri ai Misiunii militare franceze conduse de gen. Henri Berthelot. De aceeași ospitalitate s-a bucurat și marele istoric Nicolae Iorga, care a poposit aici, cu ocazia peregrinărilor sale pe la monumentele istorice din Moldova. În fața casei, pe latura dinspre strada 1 Decembrie, fostă Carol, în dreapta balconului a fost un chioșc „clădire nouă” pe care proprietarul îl închiriaza pe cinci ani (1914-1919), lui Ștefan Caligiani pentru „a face negoț de Regie”.

Nicolae L. Pelin a fost unul dintre comercianții înstăriți ai orașului, cu contribuții importante în viața

Prof. E. Ruță

Căpitan aviator Ioan Ruță, șef al Școlii de pilotaj la Aeroclubul Brașov, pilot de încercare avioane de vânătoare și instructor de mare acrobație la Aeroclubul Brașov

economică și socială a târgului: consilier local, membru fondator al Băncii „Tecuciul”, Soția sa, Zoe a făcut parte din Comitetul pentru înființarea Școlii Profesionale de fete. Soții Pelin au avut trei copii: Maria, Elena și Nicolae.

Fiica cea mare, Maria, a fost căsătorită cu căpitanul de jandarmi, Emanoil Savopol locuind mulți ani în casa alăturată de a părinților săi. Acest imobil, astăzi demolat, a fost în perioada comunistă, sediul Cooperativei meșteșugărești „Străduința”. Fiul soților Savopol, Gheorghe (Ghighi) Elian, magistrat, a lucrat în diplomatie, la ambasada României din Elveția.

Elena a fost căsătorită cu căpitanul de aviație Ioan Ruță, al cărui nume se adaugă celor inscripționate pentru neuitare, pe Monumentul Eroilor Aerului amplasat în Piața Aviatorilor din București. Profesoara Elena Ruță, ea însăși un monument de dascăl cu vocație, este întipărită în memoria multor generații de elevi, de la Liceul de fete din Tecuci, A avut o fiică, Liliana-Lilu pentru apropiați- care a fost căsătorită cu arhitectul Romeo Belea. Împreună au făcut parte din colectivul de arhitecți care au proiectat clădirea Teatrului Național și a Sălii Palatului din București. Fiica lor, Oana Belea Jakson este astăzi un arhitect de succes în Marea Britanie. Elena Ruță a fost moștenitoarea casei părintești, pe care în 1982 o va înstrăina prin vânzare Casei de Ajutor Reciproc a Pensionarilor din municipiul Tecuci.

În fine, ultimul copil al soților Zoe și Nicolae Pelin, a purtat același prenume cu al tatălui și a practicat magistratura în Cernăuți, iar informațiile despre el sunt extrem de sărace.

Între timp „casa Pelin” a fost revândută în 2010 și se află în proprietatea unei persoane fizice.

La scurt timp după aceasta a apărut un nou banner, care anunță o altă vânzare. Timpul trece și lasă urme adânci în structura casei, astfel că există riscul ca din anumite „rațiuni” să fie lăsată degradării și distrugerii naturale. Poate că actualul sau viitorul proprietar va privi cu alți ochi această imobil monument, care poartă în el o pagină din cartea de istorie a Tecuciului. Printr-o renovare făcută cu specialiști atestați s-ar putea pune în valoare frumusețea arhitectonică a clădirii, recomandând-o astfel ca un reper important de interes turistic și cultural.

(1) Grefa Trib. Tecuci, Nr.488/11 Mai 1896

Arhitect Oana Belea

Casa de Ajutor Reciproc

SCRISORI INEDITE, DIN STRĂINĂTATE

CORESPONDENȚA LUI BARBU NEMȚEANU
CU EMMA WEISSBLÜTH

► Violeta IONESCU

Despre viața poetului Benjamin Deutch, alias Barbu Nemțeanu (n. 1 octombrie 1887, Galați - d. 29 mai 1919, București) s-a scris mult, dar se cunosc puține amănunte.

Grigore Trancu-Iași își amintește că l-a întâlnit la Școala de Adulți de pe strada Egalității (localul Școlii primare nr. 1): „*Slab, înalt, inteligentă vie, elevul „Deutsch” era funcționar comercial la sucursala Băncii de Credit Român.*” Muncea și scria versuri. Avea 17 ani când a debutat publicistic în săptămânalul gălățean „*Înainte*” (1904), al lui Ioan R. Burbea. Pe atunci era doar „un poet timid”, dar care „izbutise să acapareze atenția publicului” (George Munteanu, „*Galații*”, partea a II-a).

S-a afirmat ca ziarist, reporter la ziarul „*Tribuna liberală*” din Galați, apoi a redactat și a condus, tot aici, revista „*Pagini libere*”, săptămânal literar-științific în care semna: poezie, traduceri, recenzii, note, opinii. A tradus literatură clasică din mai multe limbi: germană, franceză, engleză, daneză și rusă.

Obişnuia să semneze sub pseudonim. Chiar Barbu Nemțeanu este un pseudonim.

În 1913, când tuberculoza de care suferea se agravase, colegii de la „*Adevărul*” l-au ajutat să plece la Lausanne, în Elveția, să se trateze într-un sanatoriu specializat.

Din arhiva prof. D.D. Șoitu, aflată acum în colecții speciale la Biblioteca V.A. Urechia, aflăm că în perioada nov.-dec. 1913 Barbu Nemțeanu a corespondat cu „simpatia” lui, d-ra Emma Weissbluth și cu sora ei, d-ra Blanche Brill, care locuiau în Galați, pe str. Pasajul Mercur 4.

Despre Emma Weissbluth știm că în tinerețe a studiat arta decorativă cu pictorița gălățeană

Lola Schmierer Roth și că a murit la scurtă vreme după Barbu Nemțeanu, la Berlin, în 1923.

Correspondența lui Barbu Nemțeanu cu Emilia Weissblüth cuprinde opt scrisori trimise din străinătate. Iată conținutul lor:

O carte poștală expedită din Viena, în drum spre Lausanne, scrisă cu creionul, 3 Noiembrie 1913 este prima scrisoare adresată D-rei Emma Weissblüth, 4 Pasajul Mercur, Galați, Roumanien:

„*Wiena! De la gară am luat un Ginspinner (trăsură cu un cal – n. Șoitu), ca în cele câte-va ore cât am stat, să văd ce se poate vedea „à la fourchette”. Cum căscam ochii, deodată zăresc un prieten din România stabilit la Wiena. Jos din trăsură! O raită pe Ring. Prietenul e ziarist. Stăruințe să rămân în Wiena până a doua zi. Ce ispită! Rezist.*

Luptă! Cedez! Mă va duce la Operă! Zauberflöte (Flautul fermecat, Mozart)!

Ah! Ce splendoare e Wiena! Oraș, nu glumă. Ce clădiri monumentale! Ce ordine! Ce ceață! Acuma sunt în Kuhncafehaus, vis-à-vis de Volsoper. Mâine dimineață, 7,30, continui drumul spre Zürich. Plec visând când voi putea revedea Wiena! Acum e 5,30, Peste două ore voi fi la Operă. Tremur. La revedere. Nemțeanu.”

A doua scrisoare: Lausanne, 10 noiembrie 1913 (patru pagini scrise cu cerneală). Începe cu: „*Fetița mea dulce și dragă*”. În primele două pagini își exprimă sentimentele sincere față de iubita lăsată în țară. Paginile 3-4 se referă la sănătatea sa șubredă. Dorința de a trăi, dragostea de viață sunt foarte puternice, mergând până la implorarea lui Dumnezeu.

Scrisoarea a III-a este o carte poștală-telegramă, din Lausanne, din 13 noiembrie 1913:

„Azi e a treia zi de când n-am mai primit nimic...
Ce s-a întâmplat?”

Scrisoarea a IV-a, în plic gris, elegant, format mic, 22 nov. 1913, adresată: „Micule drag”, cu conținut pur sentimental. Dragostea pentru iubită, dorul îl determină să improvizeze un dialog, scris cu mult talent, din care reiese ideea ca Emma să-i scrie mai des. În final (la PS) arată unele nemulțumiri pe care scrie că i le va împărtăși într-o scrisoare imediată.

Scrisoarea a V-a, fără plic, scrisă cu cerneală neagră pe patru pagini, 28 nov. 1913: „Micuțule”... e scrisă cu celeași sentimente, relatându-i unele greutăți prin care a trecut, lipsa de bani. Este totuși optimist. Pentru moment, lupta pentru sănătate e cea mai importantă. „Hai, pupă-mă dulce și dă-mi drumul la aer, la soare, la viață... Băiatul tău.”

Scrisoarea a VI-a este o ilustrată din Lausanne et les Alpes, 30 nov. 1913:

„Azi e duminică. Marți dimineața plec de aici, la Leysin. Când vei citi rândurile acestea eu voi fi acolo, la 1400 metri deasupra mării și frământărilor de jos. Am anunțat la poștă schimbarea adresei. De acum, noua mea adresă este: Leysin, Posterest. Ce zici de panorama Lausannei?”

Scrisoarea a VII-a, Lausanne, 30 nov. 1913. I ilustrată color, cu funiculare pe vârful Signul și textul: „A binevoit să vă treacă augusta plictiseală?”

Scrisoarea a VIII-a, epediată din Leysin, 8 dec. 1913 este o carte poștală simplă: „De câte-va zile sunt foarte bolnav. Am răcit strașnic. Temperatura s-a urcat la 39. S'a schimbat vremea brusc și asta mi-a făcut rău. Sunt foarte trist și mă chinuiesc fel de fel de gânduri...”

O altă scrisoare, izolată, datată 29 Dec. 1914, din Galați, este adresată Emmei, cu „Dragă prietenă” (de data aceasta se observă o oarecare răceală față de scrisorile de la Lausanne, probabil din cauza părinților ei, care erau bogați și nu voiau căsătoria fiicei lor cu un poet sărac.

„Dragă prietenă, lartă-mă că nu ți-am mulțumit îndată de atențiile dumitale atât de delicate. Prima e că m-au surprins într-o demoralizare cumplită. N-aveam nici atâta îndemn nici cât să întind mâna să apuce un condei. În ultimile zile mai cu seamă credeam c' am să mor de inaniție. Acum, însă – adevărat Phoenix – iar am început să renasc. Adică mi se pare. Să dea Dumnezeu să fie adevărat.

Cum vezi, primul lucru ce-l fac e să-ți mulțumesc și pentru bunele cuvinte ce-mi furnizezi

și pentru florile de Crăciun. Și unele și altele m-au înviorat. Ești o fată foarte, foarte dragă...”

lată semnul de viață pe care mă bucur că l-ai dorit și acum aștept, la rândul-mi, rândurile ce-mi anunți. Vor fi încă puțin soare în jalea care m-a împrins dezastruosul război. O, războiul ăsta! Tare mă tem că mi-a scurtat viața.

În așteptare, îți urez un an nou aducător de toate fericirile visate și-ți trimit în dar gândurile mele cele mai bune, Barbu.”

*

N.A. În Fondul Primăriei Municipiului Galați, Dos.60/1934, cu titlul: „Serbări date în scopuri de binefacere” – se află și scrisoarea soției lui Barbu Nemțeanu – Tonny I. Bănescu-Nemțeanu, din 11 mai 1934, către primar, în care îi solicită sprijin pentru tipărirea unui volum antologic al soțului ei.

Acest volum s-a publicat și poate fi consultat la Biblioteca V.A. Urechia din Galați.

Dimitrie Hârlescu, Portret de fetiță

INTERVIUL EDIȚIEI

CU VALERIU PRECUPANU ÎNTR-UN DIALOG ALB-NEGRU ȘI COLOR

► Vladimir RADU

L-am regăsit în fața unui calculator lucrând la o nouă ilustrație de carte. Știam deja că onorase mai multe apariții editoriale cu autori din Tecuci și nu numai. Are o ahivă personală impresionantă, portofolii de fotografii grupate tematic, documentare ilustrate, grafică de carte, cărți poștale, postere și afișe pentru unele manifestări cultural-artistice, numeroase alte materiale originale realizate din domeniul mass-media și al publicității.

E un om ocupat, dinamic, atent la ce se întâmplă în comunitatea noastră, a tecucenilor, mereu pregătit să consemneze în imagini realitățile orașului și dinamica schimbărilor pe care le traversăm noi, cetățenii. De la înălțimea sa profesională, ne acordă cu multă sollicitudine acest interviu pe care îl includem în numărul de față al revistei „Tecuciul literar-artistic”.

1.Valeriu Precupanu, zicerea că „o imagine poate spune mai mult decât o mie de cuvinte” a devenit deja o banalitate. Dincolo de „a spune”, fotografia ar trebui să declanșeze și ceva din verbul „a simți”. Ce spune un artist fotograf cu state solide în profesia aceasta devenită artă?

V.P. Să nu ne lansăm într-o discuție despre o pasiune pe care astăzi mulți o consideră deprindere ori abilitate digitală. De aceea kitsch-ul din realitatea palpabilă intră cu drepturi depline și în imaginea imortalizată de un gadget mai mult sau mai puțin sofisticat, pe telefon, pe tabletă, pe o cameră etc. Eu am declanșat „trăgaciul” aparatului de fotografiat doar atunci când am simțit că imaginea respectivă trebuie să mă bucure la modul estetic și sentimental pe mine și pe alții. Și nu numai pentru moment, ci mai ales peste ceva vreme.

2.Câte aparate de fotografiat ai avut de când pasiunea aceasta a devenit un mod de manifestare în viața ta cotidiană? Se știe că ești

printre primii din târg care au apelat la tehnicile moderne de digitalizare a produsului foto.

V.P. Mă supuneți unui efort de memorie. Pe la 12-13 ani, când eram în clasa a VI-a am fost atras de „magia” unui aparat foto Smena 8 M dăruit de tatăl meu. Parcă văd cum am făcut eu în întregime „un film”, adică o peliculă neagră care s-a rulat între doi tamburi. Când am epuizat cele 24 de poziții, ce credeți că am făcut?. Am scos filmul din aparat și...bineînțeles că s-a voalat. Ulterior, la Cercul de foto de la Casa Pionierilor (acum se numește Clubul Elevilor), am dobândit primele cunoștințe și deprinderi avizate de la dl. profesor Constantin Preda, un om extraordinar pe care îl păstrez între „portretele” mele de suflet. Au urmat aparate pe filme, din ce în ce mai performante: Zenit, Exa, Practika,

Minolta, Nikon. Am ținut pasul cu trecerea la aparate digitale:Fuji, Canon 40 D, Canon 5D III.

Vă dați seama că a trebuit să țin pasul cu revoluția aceasta tehnologică și, zic eu, m-am descurcat foarte bine. Vă dați seama că în clasa a VI-a la Școala Generală nr.10 am făcut primul meu documentar foto pe teme de științe ale naturii sub îndrumarea dirigintei mele, doamna profesoară Ruxandra Varvara...Era despre Emil Racoviță și Antarctica!

3. Dar în liceu și după aceea?

Ee! În anii adolescenței din liceu am avut modele foto, amatori de fotografii artistice și multe instantanee ocazionale. Aveam și studio serios: 2 becuri, oglindă și un fundal roz, toate improvizate. Mi-au reușit portretele alb-negru bineînțeles... Am beneficiat de un mentor experimentat, de notorietate: domnul Ștefan Andronache, un împătimit artist fotograf tecucean de la care am deprins multe din tainele și tehnicile fotografiei. Alături de dumnealui am străbătut locuri care ofereau subiecte foto inedite, am participat la expoziții și manifestări diverse.

4. Îți cunoaștem și apreciem prezența în mișcarea fotografică la nivel local și național prin realizarea de albume, lucrări didactice, expuneri în expoziții sau pe site-urile de profil.

V.P. Mă bucur. Am căutat să nu refuz pe nimeni dintre cei care m-au solicitat să immortalizez imagini cu Tecuciul contemporan în albume, în fotomontaje, în cărți poștale ilustrând monumente și locuri mai deosebite din urbea noastră. Păcat că atunci când orașul acesta era mai colorat, pe vremea când vizitatorii îl numeau „orașul trandafirilor” eu realizam doar fotografii alb-negru. Astăzi dispunem de fotografia color, dar orașul nu poate ține pasul, coloristic vorbind...și mai ales arhitectural... Da, am participat la Saloanele foto din țară, la trei Saloane naționale în București, în Baia Mare și la Galați. Am expus macrofotografie, o mai veche preocupare a mea de a descoperi frumusețea și gingășia obiectelor și vietăților mărunte, o lume mai puțin investigată.

5. Am remarcat cu toții că ți-ai îndreptat îndeosebi atenția către microcosmosul ființelor și lucrurilor mărunte, acea „lume a boabei și a fărâmei” cum spunea Arghezi, sau a lumii pure a „celor care nu cuvântă”, după genericul impus de Topârceanu.

V.P. În termeni de specialitate se numește „macrofotografie”. Iată aici câteva picături de rouă pe un fir de iarbă dimineața, o buburuză lângă o petală de floare, un brotac voinicel într-un ochi de apă. Câtă frumusețe ne oferă natura în toate dimensiunile ei!...

6. Ați operat în unele situații și cu device-uri de ultimă generație de redare a imaginilor în mișcare. Includ aici și pe sora ta, Beatrice (Bia), la fel de pricepută în mânăuirea tehnicilor moderne de lucru în media. E o diferență în comparație cu imaginea fixă, cu fotografia care surprinde un moment static?

V.P. Într-adevăr, viața îți oferă tentații și prilejuri pe care nu le poți rata. Un eveniment, o excursie prin locuri încântătoare, întâlniri cu oameni deosebiți pe care îi stimează o țară întreagă, manifestări omagiale sau aniversare de mare profunzime sentimentală.

Atunci imaginea în mișcare îți slujește să re trăiești cu mai multă intensitate amintirea acelor momente.

Obiectivul aparatului/camerei de filmat are libertatea de a înregistra mișcarea, vocea, cadrul natural, zgomotele din jur... Însă pentru mine tot fotografia rămâne preferată deoarece reprezintă o esență a unei „clipe suspendate” din existența unei persoane, a unui fenomen, eveniment, întâlnire etc.

7. Fotografia încotro? Mai are ea relevanță odată cu asaltul mijloacelor moderne de înregistrare a evenimentelor? Mă refer la fotografia artistică, la instantanee, la documentare etc.

V.P. În opinia mea digitalizarea a devenit o prioritate pentru România, dar nu numai pentru generația tânără. Aparatul foto digital ușurează munca fotografului artist calificat sau amator. Ai un control total asupra a ceea ce lucrezi, poți opera lesne unele corecturi, poți alege fără a șterge din memorie unele imagini. Da, nu numai în economie, știință, tehnică sau medicină trebuie să impunem prin forță chiar digitalizarea. Am constatat că și în artele de tot felul noua dimensiune tehnologică se impune cu o rapiditate uluitoare. Ați urmărit vreodată site-urile tematice cu fotografii? Veți admira lucrări care au un efect răscolitor. Mă gândesc acum la realizatorii albumului „România Sălbatică”... La rândul meu am ilustrat cu lucrări personale

8. Cum a evoluat perfecționarea în lucrul cu obiectivul, cu diafragma, cu laboratorul foto? De la debutul cu improvizatii, până la onoarea de a deveni membru al Asociației Artiștilor Fotografi din România (AAFR) prin 2005, a trecut ceva vreme.

V.P. Sincer să fiu, participarea la saloane, expoziții, concursuri, și mai nou, pe site-uri de specialitate, nu a constituit un scop în sine. Din 2004 când am utilizat primul aparat digital mi-am structurat volumul de imagini foto în portofolii și grupaje tematice. Mi-a fost astfel mai ușor să ofer spre

expunere anumite lucrări. Am studiat atent lucrări de specialitate, am urmat cursuri de fotografie atestate de Ministerul Muncii, am dobândit și calitatea de a preda cursuri de artă fotografică.

În Tecuci am participat la 4 expoziții personale la Galerile de Artă „Gheorghe Petrașcu” (Da!, cu ani în urmă Tecuciul se mândrea cu aceste Galerii cunoscute și apreciate de artiști și critici de artă din întreaga țară; în prezent a rămas doar o clădire frumoasă în centrul orașului, aflată probabil „în conservare” dacă nu cumva în plan de demolare...!) Am expus de mai multe ori la Galerile „Helios” din Biblioteca Municipală, alături de artiști recunoscuți precum sculptorul Dan Mateescu, pictorul Victor Tulei sub generice precum „Esențe de spectacol”, „Sculptură, icoane și fotografie”, „La Colegiul Național „Calistrat Hogaș” am expus peisaje și portrete pe care le-am dăruit cu mare drag patrimoniului acestui locaș de cultură, educație și învățatură de care m-am simțit totdeauna legat sufletește. Este liceul studiilor mele și locul unde profesează soția mea.

9. La rândul meu, am proaspete în memorie Colocviile anuale de Jurnalism și Comunicare organizate câte o săptămână la Slănic Moldova cu câte 40 de elevi ai claselor de profil de la Colegiul Național „Calistrat Hogaș” din Tecuci în vreo șase ediții. Ai fost principalul lector voluntar pe probleme de fotografie și această implicare a dat roade. În colaborare cu domnul Viorel Burlacu -jurnalist, cu părintele Constantin Velicu – videojurnalist și cu subsemnatul am creat o adevărată pepinieră de foto-video-jurnaliști.

V.P. Domnule profesor, ați avut atunci inițiativa și perseverența de a oferi elevilor din clasele mari de liceu modele de lucru într-o profesie pe care ulterior mulți au îmbrățișat-o. Eram lectorul și „specialistul” în cursurile de fotografie, postură în care am descoperit elevi cu adevărate aptitudini de a lucra în media. Țin minte că am colaborat cu publicații centrale și județene, cu posturi de radio-televiziune, cu redactori ai emisiunii de la Televiziunea Iași, cu

inspectori școlari, cu artiști și poeți, cu oameni de cultură din județele Galați, Vrancea, Vaslui și Iași. Mi-am făcut de atunci mulți „ucenici” care ulterior mi-au devenit prieteni și colaboratori, indiferent de facultățile pe care le-au absolvit. Despre atmosfera plăcută de tabără, despre autogospodărirea noastră inclusiv cu pregătirea mâncărilor, despre seratele distractive din vila primitoare și spațioasă a domnului Mușat, despre întâlnirile și interviurile sau conferințele de presă cu factorii de răspundere din diferite localități, îmi amintesc cu mare emoție și cu plăcere...

10. Poartă semnătura Valeriu Precupanu mai multe albume cu imagini din Tecuci, materiale documentare în urma unor excursii prin Ținutul Tecuciului la case memoriale, pelerinaje și vizite prin locuri istorice cu monumente religioase, culturale și istorice din Moldova, din alte colțuri de țară, din Bulgaria, Grecia ș.a.

V.P. Cum să nu lași un semn al trecerii tale printr-o viață, prin anumite locuri unde ai crescut sau de care te-ai atașat?! Totdeauna „cu aparatul de gât” nu am încetat să surprind peisaje, portrete de oameni obișnuiți dar cu chipuri expresive, clădiri de patrimoniu sau simple urme ale istoriei, grupuri statuare, monumente impunătoare, imensitatea lanului de grâu cu maci, șuvoiul cascadelor ori desișul pădurii... Iată aici câteva secvențe din viața orașului nostru: un Parc Central, câteva alei și amenajări florale, bănci liniștite sub ramuri de tei, castani sau flori de magnolii, câteva sculpturi în lemn sau în piatră, măreția unei catedrale și ...am putea continua minute în șir.

11. Aria de referință a imaginilor surprinse de dvs. este diversă și poate constitui, la dimensiunea istorică a municipiului Tecuci (care a împlinit recent 587 de ani de la prima atestare documentară) o sursă documentară de o valoare inestimabilă. Văd că ați anticipat următoarea întrebare. Asta ar trebui să fie relația unui „fotograf” cu locurile natale în care își ducе traiul. Apropo! Consideri toamna drept cel mai generos anotimp pentru fotografia în culori?

V.P. Nu exclud niciun anotimp. Toate pot oferi ochiului atent și format imagini demne de un aparat de fotografiat. Primăvara, de exemplu, este o explozie a naturii care înveselește și pe cei mai triști oameni. Cum să ratezi asemenea oferte din partea naturii generoase?!

12. Despre preferința artistului Valeriu Precupanu pentru fotografia alb-negru sau color ce ne poți spune?

V.P. A fost o perioadă în care portretul era plasat pe primul loc în lucrările mele. Descopeream de fiecare dată atâta expresivitate a chipurilor

umane considerate de trecătorul grăbit drept banale, obișnuite. Mi-au rămas pe rețină oameni tineri sau în vârstă în privirea cărora se putea citi întreaga lor viață cu bucuriile, necazurile sau aspirațiile lor. Multe nu se pretau decât la fotografii alb-negru. Acolo se vede mâna artistului, în nuanțele de gri care dau strălucire oricărei imagini. Cele color par mai ușor de realizat dar există și aici un dozaj specific, orice abuz de culoare poate să strice.

13. Se poate descrie pe scurt „tehnica” fotografului tradițional de a produce o fotografie încercând o întorcere în timp la anii de ucenicie...

V.P. Îmi deșteptați amintiri nu foarte plăcute... Erau perioade când nu se găsea revelator prin magazinele din țară. Intram cu aparatul într-o cameră obscură (de regulă în baie!), scoteam filmul cu atenție să nu se voaleze, utilizam revelator, fixator, tăvițe, cârlige, uscător de hârtie foto cu placă cromată (ce greu „făceam rost” de hârtie fotografică de calitate!), insistam pe realizarea contrastului unde era cazul etc. Era o muncă migăloasă care consuma bani, timp și uneori nervi pentru că nu mergea totul cum ai fi vrut. Acum e cu totul altceva. Trimiți poza de pe telefon și o mașinărie îți scoate în câteva minute imaginea dorită. Sunt astăzi metode moderne de lucru pe calculator, în programele foto shop, lucrul unui fotograf care se respectă continuă să fie cronofag.

14. Înțeleg convingerea ta că există o mare diferență între „a face o poză” și „a realiza” o fotografie. Astăzi deținem în telefoanele mobile, pe tablete, pe desktop, în spațiul virtual sute și mii de imagini pe care le-am putea păstra sau șterge cu un singur clik. Ce ar spori valoarea acestor fotografii astfel încât ele să aducă un plus de trăire unor amintiri plăcute din existența tinerilor, a noastră în general?

V.P. Dacă tot suntem în posesia unui gadget modern, eu susțin că trebuie să investim din partea noastră măcar un pic de atenție atunci când dorim să reținem o imagine care să ne spună ceva și despre simțul estetic. Nu vom așeza subiectul în fața unui fundal care să-i diminueze importanța, vom avea grijă de prim-planul fotografiei, de elementele care compun cadrul, de lumina solară sau de perspectiva scenică a unui instantaneu. Toate acestea se mai și învață. Sunt acum atâtea oportunități pentru tineri de a prelua modele de lucru încât, numai dacă refuzi orice trimitere către gustul artistic pentru frumos, îți umpli telefonul mobil cu fotografii banale, inestetice, lipsite de relevanță pentru momentul dorit a fi imortalizat.

Avem posibilitatea să facem cu rapiditate mai multe fotografii din diferite unghiuri și perspective; există posibilitatea controlului imediat și ștergerea

acelor secvențe fotografice care nu încântă ochiul. De ce să nu realizăm pentru noi, pentru familie sau pentru prieteni unele fotografii care să demonstreze că valoarea telefonului este dublată de o anume perspectivă estetică de care să fim mândri? De aici până la solicitarea de a expune într-o expoziție n-ar mai fi decât un pas, un pas care presupune și atenție, și efort și rafinarea gusturilor individuale.

*

Ploaia de afară pornită ca din senin dintr-un nor rătăcit pe cerul începutului de toamnă, ne-a surprins răsfoind un album cu picturi ale artistului plastic tecucean Ștefan Buțurcă, lucrare completă și complexă realizată și editată admirabil de artistul fotograf Valeriu Precupanu. Iată cum oamenii, artele, munca temeinică și mai ales talentul se manifestă discret într-un oraș de provincie dintr-o veche vatră românească de cultură. Cinste și admirație pentru aceștia!

ESEU

CONTRIBUȚIA ȘCOLII ARDELENE LA DEZVOLTAREA LIMBII ROMÂNE LITERARE

► Lucian IONIȚĂ

Mișcare cultural-ideologică apărută în Transilvania în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea, Școala Ardeleană este activă în același spațiu până la mijlocul anilor '30 din veacul următor. Numită inițial Școala latinistă (Ovid Densusianu), pentru importanța acordată modelului latinesc în modernizarea limbii și culturii românești, Școala Ardeleană a intrat în conștiința publică sub numele dat de Nicolae Iorga (care a preluat o formulare a scriitorilor romantici, ce puneau în evidență rolul formator și modelator al mișcării). A fost expresia luptei intelectualilor transilvăneni pentru emancipare națională și socială prin învățământ și prin cultură, dar principiile de bază ale mișcării, descendența romană a poporului român și originea latină a limbii române, au fost preluate în secolul al XIX-lea de intelectuali care au activat de ambele părți ale Carpaților și s-au transformat în obiectivul principal al unui amplu proces de edificare a culturii și a limbii române literare moderne.¹

Încerci un sentiment neașteptat citind compilația lui Samuil Micu (1745-1806) despre *Istoria și lucrurile, și întâmplările românilor* (sau forma ei primitivă și succintă intitulată *Scurtă cunoștință a istoriei românilor*) la vederea atâtor idei moderne, inspirate direct din iosefinism și din Iluminism, tratate însă de un autor de anale de dinainte chiar de Ureche și care, copiind pasaje din cronici, înșiră evenimentele pe ani fără multe comentarii, evocări ori portrete. Acolo unde, venind vorba de Biserica Unită din Ardeal, Samuil Micu știe lucrurile din sursă apropiată sau cunoaște oamenii, cronică la capătă o abia ghicită turnură memorialistică și se ivesc oaze de proză adevărată în deșertul textului istoric.²

Integrată enciclopedismului iluminist din cultura română, opera lui Samuil Micu este profund marcată de ambianța spirituală a *Supplex*-ului și de formația intelectuală a autorului. Acordată ideologiei iluministe și orientată de politica iosefinistă dar ținând dincolo de limitele acesteia, gândirea lui Micu ancorează puternic în național remodelând și subordonând valorile străine structurilor interne. Samuil Micu înțelege că, în condițiile iosefinismului, drumul spre emanciparea națională trebuia să fie, în prealabil, un drum al culturii, optică de natură reformistă. Ca atare, el se

dedică scrisului cu o devoțiune exemplară, lucrările sale acoperind mii de pagini publicate, dar mai ales manuscrise, copiate și recopiate. Ele sunt prezidate de două principii directoare – adevărul și binele de obște – corelate comandamentelor supreme ale contemporaneității: egala îndreptățire a românilor din Transilvania și iluminarea maselor populare.³

Complementară istoriei, opera filologică constituie o demonstrație erudită și afirmarea unui crez. Alcătuită din contribuții fundamentale ca *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*, prima gramatică tipărită a limbii române (scoasă în colaborare cu Gheorghe Șincai la 1780) și *Dictionarium valachico-latinum*, prima lucrare lexicografică de tip poliglot la noi (gata de tipar la 1806) sau de intervenții izolate, dar prețioase (*Carte de rogacioni, Acathist, Loghica*), ea tratează chestiuni diverse: de istoria limbii, gramatică, ortografie, limbă literară etc. Dacă unele idei, ca originea latină a românei sau introducerea alfabetului latin și a ortografiei etimologice sunt auxiliare ale tezelor istorice, altele, privind nevoia accesibilității limbii sau aceea a cultivării și îmbogățirii ei vizează programul general al iluminării. Reprezentând un important capitol de istorie a culturii, opera lui Samuil Micu, adevărată ofensivă în direcția enciclopedismului românesc, se unifică interior prin raportare la tendința cardinală a epocii – laicizarea.⁴

Meritele cele mai mari ale lui Gheorghe Șincai sunt incontestabil ca istoric. În activitatea lui, preocupările lingvistice sunt mult mai reduse decât la Micu și la Maior, ele limitându-se la colaborarea cu Micu la *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* din 1780, la manualul său de gramatică latină din 1783 și la două mici dicționare școlare, unul latin-român și altul român-latin, amândouă rămase în manuscris. Prin *Elementa*, numele lui rămâne totuși strâns legat de începuturile studiului științific al structurii latine a limbii noastre dar și de rădăcirile curentului latinist.⁵

În lingvistică, Petru Maior a realizat o operă pozitivă, rămasă în mare parte valabilă până astăzi. Principalele lui lucrări în acest domeniu sunt: *Disertație pentru începutul limbii românești, publicată*, împreună

cu *Disertație pentru literatura cea veche a românilor, ca anexă a Istoriei pentru începutul românilor în Dacia* (1812); *Dialog pentru începutul limbii române între nepot și unchi, Ortographia romana sive latino-valachica una cum clavi qua penetralia originationis vocum resenantur*, acestea două publicate în fruntea *Dicționarului de la Buda și Dicționarul de la Buda* (1825) până la litera H.⁶

Pe plan lingvistic, Maior face multe observații prețioase, cu intuiția sa sigură, după cum, la un moment dat, din exces de zel, pornind de la ideea că limba română este latina vorbită de români în secolul al doilea, spune răspicat că latina clasică este fiica latinei comune, dar cum aceasta era identificată cu limba română, se ajungea la absurditatea că limba latină clasică devenea nu mama ci fiica limbii române: "Aceaia iaste adevărit, precum văzum deasupra, că nu limba lătinească cea proastă s-au făcut din limba lătinească cea corectă, ci aceasta din ceaia. De aciia, măcar că ne-am deprins a zice că limba românească e fiica limbii lătinești, adică ceii corecte, totuși de vom vrea a grăi oblu, limba românească e mama limbei ceii lătinești."⁷

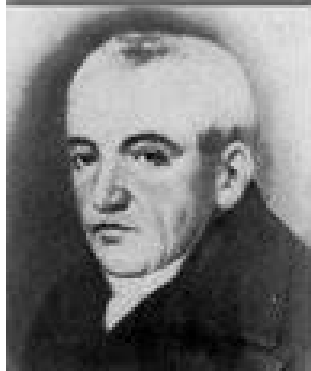
Tot Petru Maior a sugerat ideea, recunoscută astăzi, că fondul latin popular s-a păstrat mai fidel în limba română decât în limbile romanice occidentale, care au fost influențate, prin școală, biserică și administrație, până în epoca modernă de latina scrisă, iar prin catolicism ele continuă să fie influențate și astăzi, pe când, în partea de sud-est a fostului Imperiu Roman, această influență a încetat foarte

devreme asupra limbii vorbite, locul latinei, ca limbă scrisă, luându-l aici, începînd cu secolul al V-lea, limba greacă, iar la noi, secole de-a rândul, slavona, străină de limba poporului. "De aceea, cel ce vrea să judece despre limba cea de demult a poporului roman trebuie să ceară ajutor de la limba română" (Lexicon, 1825:71). Aceasta pentru că, spune Petru Maior în *Disertațiune pentru începutul limbei române*, "se știe că mulțimea cea nemărginită a romanilor a căror rămășiță sunt românii, pre la începutul sutei a doua de la Cristos, în zilele împăratului Traian, au venit din Italia în Dacia, și au venit cu acea limbă lătinească carea, în timpul acela, stăpânea în Italia. Așadară limba românească e acea limbă lătinească comună carea, pe la începutul sutei a doua, era în gura romanilor și a tuturor italienilor" (*Disertațiune*, 296). Petru Maior extinde afirmația și asupra altor provincii romane, în scopul evidențierii similitudinilor: "fără îndoială lucrul mi se pare a fi că și coloniile romane care fuse duse la Galia și la Spania cu limba poporană în gură au mers acolo" (Lexicon, 1825:76).⁸

Observațiile privitoare la limba literară în perioada Școlii Ardelene sunt justificate dacă se adoptă punctul de vedere al cercetătorilor care susțin că începuturile limbii române literare se găsesc în primele tipărituri românești realizate de Coresi în secolul al XVI-lea, dacă adăugăm la traducerile coresiene făcute în sudul Ardealului contribuția textelor rotacizante nord-dunărene care au stat la baza acestor traduceri, trebuie să recunoaștem că, pentru limba literară, Transilvania a îndeplinit, măcar

ȘCOALA ARDELEANĂ

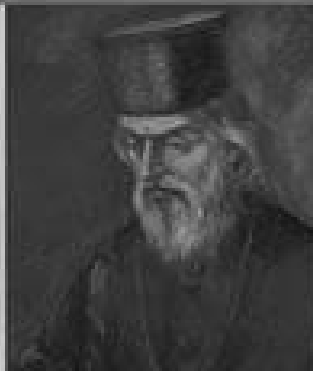
"Virtus Romana Rediviva"

Petru Maior
1756 - 1821

Gheorghe Șincai
1754 - 1816

Samuil Micu
1745 - 1806

Ioan Budai-Deleanu
1763 - 1820

în oarecare măsură, rolul terenului de formare. De altfel teritoriul transilvănean pe care s-a format limba literară este același cu cel care a slujit la nașterea limbii și a poporului român. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, în perioada *Școlii Ardelene*, Transilvania aduce în limba română literară o puternică orientare spre latinitate.⁹

Concepută ca un proces în dezvoltare, limba română literară s-a datorat unei vaste sinteze a eforturilor tuturor românilor de pe întreg teritoriul ocupat de ei. Participarea tuturor vorbitorilor de limbă la formarea limbii române literare a făcut posibil procesul de constituire a acelei norme supradialectale unice, care se va definitiva în cursul secolului al XIX-lea și care se desăvârșește în epoca noastră. Limba literară este definită ca aspectul cel mai îngrijit al limbii naționale unice, caracterizat prin existența unui sistem de norme care îi conferă o anumită stabilitate și unitate.¹⁰

Corifeii *Școlii Ardelene* percep, cu o fină intuiție, însemnătatea copleșitoare a limbii în viața unei națiuni. Limba era considerată de ei ca fiind expresia ființei naționale, semnul distinctiv al existenței și identității sale. Pe de altă parte, cărturarii *Școlii Ardelene* au sesizat în mod corect și au definit cu obiectivitate intercondiționarea care există între dezvoltarea social-istorică a națiunii și dezvoltarea limbii.¹¹

Comuniunea dintre limbă și istorie își are originea în gândirea *Școlii Ardelene*. Tot de aici derivă și ideea interrelației dintre limbă și națiune, în gândirea corifeilor *Școlii Ardelene*, două elemente inseparabile, aflate într-o relație de interdeterminare deplină. Aceste imperative și exigențe se confundau, de altfel, în procesul acțiunii de emancipare național-socială, deoarece lupta pentru eliberarea națiunii semnifica, în fond, lupta pentru apărarea, ilustrarea și dezvoltarea limbii. În gândirea *Școlii Ardelene*, legătura esențială dintre starea limbii și existența națională se concretiza și se modula prin diverse aspecte particulare, cunoștea diverse forme de manifestare ce defineau cu pregnanță importanța și complexitatea limbii în ansamblul contextului social-istoric. Cărturarii ardeleni sesizează, în acest mod, în primul rând, raportul dintre limbă și cultură, în cadrul căruia limba era socotită drept modalitate fundamentală pentru cultivarea națiunii. Toți reprezentanții *Școlii Ardelene* au fost conștinți de faptul că cea mai importantă problemă a timpului lor o reprezintă instruirea, cultivarea maselor, fapt ce se poate realiza în mare măsură prin cultivarea și progresul limbii române.¹²

Autorii *Lexiconului de la Buda*, Samuil Micu, V. Coloși, Petru Maior, I. Cornelli, I. Theodorovici și A. Teodori, în opera lor impunătoare au fost călăuziți de aceeași convingere că limba reprezintă o modalitate de cultivare a spiritului național. Petru Maior formulează, de altfel, o idee asemănătoare: "Au sosit acel timp bine primit ca românii, smulgându-se din grosul întuneric

al urâtei neștiințe, să se deștepte a-și lămuri limba sa cea română și, lucrând cu bunul său talent, să se procopsească întru științe din care se naște întregirea minții." Pe de altă parte, în scrisoarea sa (din 14 octombrie 1815), către episcopul Samuil Vulcan, I. Corneli îl înștiințează despre nevoia de a completa *Lexiconul* și, în acest fel, de "a îmbogăți limba și a lumina nația noastră, carea întru exprimarea unor lucruri e săracă și liposită de termini expresivi."¹³

Prin *Lexiconul de la Buda*, 1825, considerat de Nicolae Iorga "un mare monument lingvistic", reprezentanii *Școlii Ardelene* au deschis un nou domeniu pentru lingvistica românească, lexicografia. Alcătuit în patru limbi – română, latină, maghiară și germană -, dicționarul a răspuns cerinței ca și poporul român să aibă, ca toate popoarele de cultură ale timpului, o lucrare lexicografică care să demonstreze, totodată, și originea latină a limbii române. Tot în această lucrare Petru Maior face și observația că "limba latină <gramaticescă> sau <învățată> din limba poporului fu prefăcută, precum orice limbă cultivată din limba poporului a luat începutul său" (*Lexicon*, 1825:76).¹⁴

Samuil Micu și Gheorghe Șincai în *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae* din 1780 au raportat limba română, cum se proceda atunci pentru toate limbile romanice, la latina clasică sau literară, susținând că ea – și fiecare din limbile romanice – ar fi "coruptă" din aceasta. Al treilea reprezentant de seamă al *Școlii Ardelene*, Petru Maior, lărgeste concepția asupra originii latine a limbii române și a înrudirii ei cu celelalte limbi romanice. El pornește de la constatarea, relevantă și de gramaticii latini, a deosebirilor dintre latina literară sau clasică și latina populară. "Limba latină cea din cărți – scrie Petru Maior – din limba poporului fu prefăcută, precum orice limbă cultivată din limba poporului a luat începutul său". Ea se vorbea "mai virtos în Roma și pe la cetățile cele mai însemnate", dar "mulțimea nu știa, fără numai limba poporului".¹⁵

Corifeii *Școlii Ardelene* au intuit că introducerea alfabetului latin în scrierea limbii române înseamnă o etapă decisivă în procesul de realizare a unității limbii literare. Chiar dacă punerea în practică a ideilor emise a dat naștere la confuzii și erori care n-au permis preluarea soluțiilor găsite de către normele ortografice ulterioare, preocuparea pentru scrisul românesc a contribuit la formarea conceptului de "scris îngrijit", în sensul de conform cu normele ortografice. Prin realizarea celor dintâi gramatici ale limbii române se iniția rezolvarea unei alte probleme fundamentale pentru evoluția limbii literare, și anume codificarea ei prin formare unui sistem de norme gramaticale. Cunoașterea și stăpânirea noțiunilor de gramatică încep să devină condiția esențială a folosirii limbii literare, după cum rezultă și din folosirea termenului "limbă gramaticescă". Discutarea diverselor abateri

de la normele gramaticale a avut rolul de a atrage atenția asupra necesității, mai ales la cei ce scriau, a unei exprimări mai îngrijite din punct de vedere gramatical. Eroarea gramaticienilor ardeleni a constat în preluarea globală a normelor gramaticale din limba latină fără să se țină seama că limba română și-a format norme proprii, ca urmare a evoluției firești a limbii, de-a lungul anilor.¹⁶

Atitudinea Școlii Ardelene față de cuvintele străine este cunoscută, în general, dar am greși dacă n-am recunoaște că pentru îmbogățirea lexicului literar se mai recurge în afară de cele latinești și la cuvinte din alte limbi străine. La Budai-Deleanu pot fi întâlnite chiar primele semnalări ale caracterului internațional pe care îl aveau unele neologisme introduse în vocabularul limbii române literare. Îndepărtarea din lexicul limbii române literare a unor cuvinte slave bisericești, maghiare sau regionale nu poate fi considerată "purism", deoarece în evoluția ulterioară a limbii multe cuvinte din categoriile semnalate au ieșit în mod tacit din lexicul literar.¹⁷

În perioada Școlii Ardelene apar semne tot mai clare ale unei înțelegeri mai adânci a utilității pe care o aveau cele trei domenii importante ale limbii: ortografia, dicționarul și gramatica, în procesul complex al formării unei limbi literare. Semnificative sunt în această privință cuvintele lui C. Diaconovici-Loga formulate în gramatica sa din 1822. ("Și așa mai departe pășind după toate Literele și adunând cuvintele limbii într-o carte ce se zice Dicționarul; prin manducerea acestuia și a Gramaticii vom aduce limba noastră în întregime ca aceia, cât limba cea gramaticească sau învățată să fie mai bine întocmită decât cea proastă; că acesta este scopul a toată limba cu Gramatica sa").¹⁸

În privința procesului și îndelungatului proces concret de unificare a limbii române literare, Școala Ardeleană are meritul de a fi contribuit la realizarea ortografiei, gramaticii și dicționarului, auxiliarele indispensabile ale aspectului normat al limbii literare. Deși multe din soluțiile date de ei au fost respinse de evoluția limbii române de mai târziu, corifeii Școlii Ardelene rămân inițiatorii preocupărilor pentru cultivarea limbii române. Datorită lor se deschide șirul nesfârșit al discuțiilor și controverselor lingvistice în legătură cu "corect" și "incorect" în limba română. Activitatea lor de modernizare și unificare a limbii române literare va avea un ecou puternic în concepția oamenilor de cultură de după 1830. Pentru Școala Ardeleană, unificare și dezvoltarea limbii române literare au fost procese strâns legate de unitatea limbii și poporului român.¹⁹

Bibliografie:

Academia Română (coordonator Eugen Simion), *Dicționarul literaturii române*, vol. II, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012;

Boldea, Iulian, *Gheorghe Șincai și problemele limbii române literare în Libraria, Anuar III Studii și cercetări de bibliologie*, Târgu-Mureș, 2004 <http://bjmures.ro/bd/B/001/08/B00108.pdf> ;

Felecan, Oliviu; Felecan, Nicolae, *Romanitate și românitare la reprezentanții Școlii Ardelene în Limba română*, nr. 5-6, anul XXVII, 2017 <https://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=3440>;

Lungu, Ion, *Școala Ardeleană*, Editura Viitorul Românesc, București, 1995;

Macrea, Dimitrie, *Lingviști și filologi români*, Editura Științifică, București, 1959;

Macrea, Dimitrie, *Probleme ale structurii și evoluției limbii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982;

Macrea, Dimitrie, *Studii de lingvistică română*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970;

Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române*, Editura Cartea Românească, București, 2019;

Nicolescu, Aurel, *Școala Ardeleană și limba română*, Editura Științifică, București, 1971;

Zaciu, Mircea; Papahagi, Marian; Sasu, Aurel (coordonatori), *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, București, 2000.

Note:

1. Academia Română, *Dicționarul literaturii române*, vol. II, Ed. Univers Enciclopedic Gold, București, 2012, p. 601
2. Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, Ed. Cartea Românească, București, 2019, p. 129
3. Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (coord.), *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Ed. Albatros, București, 2000, p. 518
4. Ibidem, p. 518
5. D. Macrea, *Lingviști și filologi români*, Ed. Științifică, București, 1959, p. 44
6. Ibidem, p. 57
7. Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, Ed. Viitorul Românesc, București, 1995, p. 165
8. Oliviu Felecan, Nicolae Felecan, *Romanitate și românitare la reprezentanții Școlii Ardelene în Limba română*, Chișinău, nr. 5-6, anul XXVII, 2017, p.
9. Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, Ed. Științifică, București, 1971, p. 135
10. Ibidem, p. 136
11. Iulian Boldea, *Gheorghe Șincai și problemele limbii române literare în Libraria, Anuar III Studii și cercetări de bibliologie*, Târgu-Mureș, 2004, p. 234
12. Ibidem, p. 235
13. Ibidem, p. 235
14. Oliviu Felecan, Nicolae Felecan, *op. cit.*
15. D. Macrea, *Probleme ale structurii și evoluției limbii române*, Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1982, p. 264
16. Aurel Nicolescu, *op. cit.*, p. 136
17. Aurel Nicolescu, *op. cit.*, p. 138
18. Ibidem, p. 138
19. Aurel Nicolescu, *op. cit.*, p. 143

ZIUA LIMBII ROMÂNE ÎN FIECARE ZI

ÎMPOTRIVA „STRICĂTORILOR” DE LIMBĂ ROMÂNEASCĂ. ROLUL „JUNIMII”

► Vladimir RADU

În lucrările sale de istorie a limbii române, Iorgu Iordan trece în revistă, etapizat originile limbii noastre, formarea acesteia enumerând diversele teorii asupra teritoriului, dialectelor și graiurilor, oprindu-se îndelung asupra primelor scrieri în limba română, în genere cele cu caracter religios și istoriografic. Acordă un interes firesc și aplicat curentelor *latinist* și *istoric-popular* prin trimiteri spre Corifeii Școlii Ardelene ori către generația de scriitori și cărturari pașoptiști. Acestea marchează începuturile epocii moderne în evoluția limbii române.

Despre scrierea limbii române datele sunt ilustrate prin exemple de texte scrise – primele din literatura noastră, cele cu caracter religios ori altele cu caracter laic, inclusiv fragmente comparative din dialectele dacoromân, aromân, meglenoromân, istroromân. Sunt adesea menționate cantitativ și mai puțin calitativ implicațiile utilizării alfabetului latin, respectiv a celui chirilic raportate la impactul lor asupra învățăților vremii și mai puțin asupra maselor de vorbitori.

Prin comparație, conf. Maria Cvasnii Cătănescu, în studiul său publicat de Editura Humanitas în colecția „Tezaur”1996 are mai multă deschidere către unele aspecte controversate din cauze de strategii geopolitice de-a lungul vremii și arată că alfabetul latin a continuat să fie mijlocul grafic la fel de necesar redactărilor de documente istorice, diplomatice și bisericești ținând cont de importanța catolicismului cu precădere în spațiul transilvan.

Academicianul Iorgu Iordan, apreciază contribuția societății „Junimea” la evoluția/dezvoltarea limbii noastre, evidențiată în capitolul XII al lucrării *Istoria limbii române (Pe-nțeleșul tuturora)*, drept una esențială.

Mai întâi, prin întemeierea revistei **Convorbiri literare**, care poate fi considerată, în multe privințe o continuare a **Daciei literare** și a **României literare**, junimiștii au pus bazele unei adevărate revoluții lingvistice în sensul consolidării limbii române ca limbă de cultură și civilizație a unei națiuni unitare

într-o Românie pășind pe calea modernizării.. Acest lucru l-a dovedit convingător și G. Ibrăileanu în lucrarea sa *Spiritul critic în cultura românească*.

Concepția cu privire la literatură și la alte aspecte ale vieții culturale românești seamănă, într-o mare măsură, de la *epoca Kogălniceanu* la epoca pe care o putem numi *epoca Maiorescu*, cu deosebiri mai cu seamă la unele detalii, fapte, dar și în atitudini strict personale ale junimiștilor, recunoscuți pentru radicalismul lor în susținerea elementelor de esență națională în contextul salturilor calitative din științele, din cultura și din ideatica europeană. Nu întâmplător învățații, scriitorii, artiștii și chiar politicienii acestei mișcări aveau să intre în istorie sub genericul „Epoca marilor clasici” ai literaturii și culturii române.

În lucrarea amintită, profesorul Iorgu Iordan apreciază că poate da numele lui Maiorescu perioadei de timp care începe cu apariția în 1867, la Iași a *Convorbirilor* și care se termină cu strămutarea lor la București în 1885. Căci toate lucrările apărute în această revistă de-a lungul acestei perioade care discută probleme de limbă privite din punctul de vedere al rostului ei ca mijloc de expresie a culturii în sens larg au ca autor pe Titu Maiorescu.

Iată câteva dintre cele mai importante lucrări publicate, atât prin problemele supuse discuției, cât și prin dimensiunile lor factuale: *Despre scrierea limbii române (1866)*; *Limba română în jurnalele din Austria (1868)*; *Beția de cuvinte în „Revista contemporană” (1873)*; *Neologismele (1881)*.

Savantul Iorgu Iordan detaliază îndeaproape ideile susținute de autorul articolelor și studiilor publicate de mentorul Junimii:

* **Problema ortografiei** revenise în actualitate de mai multă vreme la momentul când se ocupă Maiorescu de ea. O abordase Școala Ardeleană, care, dat fiind „latinismul” ei exagerat, nu putea accepta în continuarea tradiției îndelungate, alfabetul chirilic și totodată voia să dovedească latinitatea limbii române și prin modul de a scrie cuvintele acesteia, adică utilizarea exclusivă a alfabetului latin. Studiul **Despre scrierea limbii române** surprinde plăcut prin temeinicie și meticulozitate, cu atât mai mult cu cât autorul avea o formație de filozof. Motivarea unui **sistem ortografic fonetic** este valabilă și astăzi: *...fiecare cuvânt se scrie cum se pronunță și prin urmare pentru fiecare son, deosebit, trebuie o literă deosebită*. Citează pe Aron Pumnul și pe Quintilian, care au emis - printre alții - această idee. Maiorescu adaugă însă imediat că acest principiu „*trebuie restrâns în mod esențial*”. De altfel, redarea în scris a unui cuvânt întocmai cum se pronunță este foarte grea, adesea imposibilă, mai spunea el (și venea cu argumente și exemplificări solide care să susțină această idee). În orice caz, **fonetismul (=scrierea fonetică)**, în ciuda unor imperfecțiuni, inevitabile, nu falsifică limba, cum o falsifică **etimologismul (=scrierea cuvintelor în vederea recunoașterii originii lor)**, preconizat de **latiniști**. „*Etimologismul - spune Maiorescu - ar sili poporul român să revie la sonorile primitive ce corespundeau unui grad de dezvoltare a noțiunilor lui, peste care astăzi a trecut de mult*”. Acest argument, care se întâlnește într-o anumită formă, și la Russo, care, fără vreo intenție din partea lui Maiorescu, conservator din punct de vedere politic, are o semnificație culturală democratică: „*o ortografie etimologică împiedică răspândirea instrucțiunii printre oamenii simpli, analfabeți. Căci limba este purtătoarea culturii acolo unde ea lipsește.*”

* Mai strâns legată de istoria propriu-zisă a limbii noastre este **problema neologismelor**, pe care Maiorescu o analizează într-un articol din 1881, pe câteva zeci de pagini. De altfel, încă de la începuturile ei, revista *Convorbiri literare* (deci Maiorescu însuși) s-a referit adesea la **necesitatea introducerii de cuvinte străine în limba noastră**, ceea ce i-a adus acuzația de „*cosmopolitism*”, „*antinațional*” etc.

Concepția lui Maiorescu despre neologisme este valabilă oricând și oriunde – susține la rândul său filologul Iorgu Iordan -, indiferent de limba în discuție (bineînțeles, unele aspecte, mai ales de detaliu, diferă de la o limbă la alta). Deși se înțelege

de la sine și chiar rezultă, indirect, din cele arătate până aici, Maiorescu este de părere că neologismele sunt necesare, dat fiind progresul pe care îl face un popor în toate ramurile de activitate. În cazul nostru, neologismele trebuie să vină prioritar din limbile romanice, înrudite cu româna și din latină, izvorul lor. Germana și maghiara, cu structura lor atât de diferită de a românei, trebuie scoase din competiție.

În ce condiții urmează să apelăm la neologisme? Dacă există deja în limba română un cuvânt de origine latină (moștenit sau format pe teren românesc din elemente latinești), nu trebuie să recurgem la un sinonim neologic: avem, de ex, **împrejurare**, nu ar fi nevoie de **circumstanță**, tot așa **binecuvântare** și nu **benedicțiune**. „*Să împrumutăm neologisme numai atunci când nu avem în limba noastră cuvântul care exprimă noțiunea în discuție*”, susținea Maiorescu și Iordan merge cam în aceeași direcție, ca opțiune pentru îmbogățirea vocabularului românesc.

* **Eliminarea elementelor de origine slavă nu este necesară**, dimpotrivă, și nu este nici posibilă. Aici Maiorescu dă câteva exemple, ridicule, la prima vedere, de cuvinte latinești propuse de Laurian și Massim în locul celor de origine slavă: **amare** pentru **iubire**, **dracone-zmeu**, **trabe-bîrnă**, **popineriu-cîrciumar**. În sfârșit, dacă avem două cuvinte, unul latinesc, celălalt slav, pentru exprimarea aceleiași noțiuni, să renunțăm la acesta din urmă.

* Pentru înțelegerea corectă a concepției lui Maiorescu, filologul Iorgu Iordan menționează însă cu un acut simț al realității și cu argumente științifice solide că, deontologic vorbind, trebuie să arate că fiecare idee se cere dezvoltată și comentată sub toate aspectele și cu anumite rezerve impuse de teama de a generaliza informațiile. Suntem într-un domeniu labil prin însăși natura lui și de aceea supus, prin forța lucrurilor, unor aprecieri mai mult ori mai puțin aproximative. În linii mari se poate spune că limba noastră s-a conformat, în mod natural, acestor norme în adoptarea și adaptarea neologismelor.

* Maiorescu nu s-a limitat în activitatea sa de filolog (chiar dacă n-a fost, formal vorbind, un filolog propriu-zis), la **enunțarea și dezvoltarea unor idei teoretice**. Ca profesor universitar și rector își dă seama că însușirea unor idei nu este posibilă în bune condiții, dacă nu se sprijină pe fapte. Așa au luat naștere două articole, asupra cărora lingvistul avizat Iorgu Iordan socotește necesar să se operească:

Unul poartă titlul **Limba română în jurnalele din Austria (1868)**. Ideea de bază este că româna, limbă romanică, trebuie ferită de influențe venite de la limbi neoromanice. Iată ce citim la începutul studiului amintit „*Stilul jurnaliștilor români din Transilvania, Bucovina și Banat a ajuns într-o stare ce nu mai îngăduie tăcerea cu care a fost primită până acum. Prin formarea nouelor expresii și prin construcțiunea lor sintactică compatrioții noștri de peste Carpați introduc pe toate zilele în limba română o denaturare a spiritului propriu național, care în întinderea ei de astăzi a devenit primejdioasă, cu atât mai mult, cu cât cei ce au cauzat-o și cei ce o continuă nu par a avea conștiința răului, ci răspândesc încrederea de a fi cei mai buni stilști ai literaturii române*”. Urmează dezvoltarea temei potrivit unui plan foarte sistematic și pe bază de citate, numeroase și semnificative. Autorul le grupează în trei categorii, după efectele lor asupra limbii noastre: (1. germanizarea ei; 2. „îngreuierea stilului paralel cu exagerarea lui”; 3. „falsa originalitate în formarea cuvintelor și întrebuintarea lor”. Iată câteva exemple: „*organul corporal al partidei guvernului*”; „*s-a propus ... a se pune în viață*”; „*D.R. fu încredințat cu prezintarea lor...*”; „*În legătură cu acest raport și amăsurat paragrafului(= conform)*”; „*Bărbatul a fost judecat la închisoare (=condamnat)*”; „*tînără engleză avută peste măsură*”; „*să fie o viață națională conștiută și scoposită*”; „*Oare putem noi să ne uităm de acele zile ?*”; „*un raport informativ și opinativ*”; „*Moțiunea să se transpună la Ministeriu*”; „*Mișcămintele politice(mișcările)*”; „*tineri capaci (=capabili)*”; „*Steagul s-a binezis(=s-a binecuvîntat)*” etc.

Asemănător, în toate privințele, cu articolul la care se referă mai sus, este **Beția de cuvinte în „Revista contemporană”**(având ca subtitlu, în paranteză, **Studii de patologie literară 1873**). Ignoranță și dorința de a epata pe cititorul neavizat – acestea sunt aspectele criticabile pe care mentorul Junimii nu le iartă. Lupta lui Maiorescu n-a fost

zadarnică, dimpotrivă, a contribuit la înlăturarea multora dintre exagerările relevate.

Ca o concluzie a acestui important capitol, Iorgu Iordan admite că limba română, în general vorbind, a avut de câștigat de pe urma campaniei duse „*contra stricătorilor*” limbii noastre naționale.

În acest demers(potem constata și noi, prin studierea evoluției limbii române în existența ei deseori dramatică), lui Maiorescu i s-au alăturat toți junimiștii, membrii Societății Literare Române din 1866, devenită un an mai târziu Societatea Academică Română și apoi Academia Română.

Au avut ca susținere legislativă modernă documente emise în timpul domniei lui Al.Ioan Cuza prin care se legiferează grafia latină în Muntenia (1859) și în 1862 în Moldova, după ce o perioadă scurtă a funcționat așa-numitul alfabet de tranziție.

Lui Titu Maiorescu și ideilor sale li s-au raliat forțele și factorii cu adevărat responsabili de cultura română, toți marii scriitori clasici în frunte cu temutul jurnalist și genial poet Eminescu. A rămas celebră și unică profeția prin care T.Maiorescu susținea atunci, la anul 1889, că „*literatura română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbei naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea*

mai frumoasă înfăptuire de până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării românești”. Am trecut de mult în secolul al XXI-lea și intuiția maioresciană în ceea ce-l privește pe Poetul Național, rămâne absolut valabilă.

Revenind în final la lucrarea de referință, considerăm că este de datoria noastră, a intelectualilor din Tecuci, concetățeni ai autorului, să găzduim anual în paginile revistei noastre articole, studii, recenzii și rememorări despre personalitatea lui Iorgu Iordan, lingvistul român de prestigiu internațional, un adevărat patriarh al limbii române.

[Iorgu Iordan, **Istoria limbii române (Pe-nțeleșul tuturor)** – Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, Cap. XII - „JUNIMEA”, pag.100-103]

Notă. În foto-document: Academicianul Iorgu Iordan prezent la întâlnirea cu elevii și cu profesorii Liceului nr.2 din Tecuci în primăvara lui 1978, anul Centenarului acestui prestigios locaș de învățământ unde a fost elev la vârsta gimnaziului.

► Eugen SIMION

ACADEMICIANUL IORGU IORDAN, UN „STAREȚ DE MODĂ VECHĂ” APĂRÂND SFINTELE VALORI ALE LIMBII ROMÂNE

„Se cuvine a fi citat, printre memorialiștii epocii postbelice, și **filologul IORGU IORDAN** (născut la Tecuci, 29 sept./12 oct. 1888 – decedat la București, 20 sept. 1986), profesor decenii în șir la Universitatea din Iași și, după 1946 la Universitatea din București. Decan, rector, academician, șef de catedră, director al Institutului de Lingvistică, primul ambasador român la Moscova după 1945, el a cunoscut multă lume și a jucat un rol important în învățământul românesc. Ca filolog, face parte dintr-o speță azi dispărută: este un *filolog total*, îmbrățișează toate ramurile disciplinei și, neîntrerupt și fără grabă ca un pieton pornit să facă înconjurul lumii, cercetează timp de 75 de ani limba și legile ei. Ascultându-l, citindu-l, am avut, totdeauna, sentimentul că știe tot. În multe domenii ale lingvisticii el este un întemeietor. Generații întregi au învățat de la el și vor învăța încă pentru că, pe acolo pe unde a trecut, omul acesta cu fața încruntată și cu zâmbetul rar, intolerant ca un stareț de modă veche, a lăsat urme adânci.

Ca stilistician, Iorgu Iordan este un pozitivist în linia lui W. Meyer Lubke și Bally. Face o deosebire între studiul *estetic* al limbii literare și studiul *lingvistic*. Avem, în consecință, două *stilistici*, pentru că există două metode și două unghiuri de vedere asupra limbii operei literare. Tudor Vianu vedea unite cele două metode, zicând că cercetarea stilului beletristic cade în seama științei lingvistice. În sprijinul acestei științe interdisciplinare, el aducea numele unor esteticieni ca Vossler, Spitzer, Wolfflin.

Însă Iorgu Iordan a continuat să creadă că despre elementele estetice ale limbajului poetic trebuie să vorbească istoricii și criticii literari. Lingvistul cercetează numai *materialul fonetic, gramatical și lexical* – „din punctul de vedere al modului cum se înfățișează, al originii lui în timp și în spațiu, al raportului în care se găsește față de așa-zisa limbă literară etc. Și aceasta, nu fiindcă despre latura pur estetică n-ar mai fi nimic de spus.” [...]

(**SCRIITORI ROMÂNI DE AZI, vol. IV, Editura „Cartea Românească”, București 1989 pag.11 – 19**)

► Daniel MAZILU

ESEU

„HERACLIT STRĂLUCITORUL” ÎNTELEGerea FIINȚEI PRIN ASCULTARE

/0.1/ Cum să vezi în Heraclit din Efes - denumit de o întreagă tradiție filosofică *Obscurul* (*Skoteinos*) - o lumină pentru omul de astăzi? Acesta este pariuul filosofului chilian Jorge Eduardo Rivera Cruchaga¹, pe care îl propune prin cartea *Heraclit strălucitorul* (*Heráclito el esplendente*)². Pe drumul către această carte unică în filosofia contemporană (netradusă în limba română!), autorul se simte inspirat de două studii heideggeriene³. El retraduce o parte din celebrele fragmente rămase de la Heraclit, dar contribuția sa majoră mi se pare a fi disponibilitatea de a risca un alt fel de înțelegere, care depășește două milenii de șablon istorico-filosofic.

„Heraclit <obscurul>. Așa l-au numit. În realitate trebuia să îl numească exact invers: <strălucitorul>”⁴. Heraclit, spune autorul în continuare, reprezintă în istoria filosofiei “momentul emoționant în care omul se

îndepărtează cu dificultate de mituri, deschizându-se în fața adevărului filosofiei”⁵. “Obscuritatea filosofului”, subliniază hermeneutul chilian, nu izvorăște din el însuși, ci din situația absolut nouă în care se găsește ca gânditor.

„Obscuritatea” aceasta este, așadar, una circumstanțială. Filosoful grec încearcă să evadeze din ea prin întrebări de felul: Care este substratul ultim și originar a tot ceea ce există? Ce se poate înțelege prin *phýsis*? În ce chip poate fi asemănată natura cu un foc (*πυρ*)? Heraclit “simte”, spune autorul, prezența a *ceva* care cuprinde în sine toate celelalte lucruri și care “toate” (*πάντα*)⁶ una sunt - prin *acest ceva*. Dacă acest ceva din spatele naturii este “ființa”, putem concluziona oare de aici că focul este un simbol al ființei?

Dimpotrivă, spune profesorul Eduardo Rivera: “ființa însăși este foc în sensul său cel mai înalt, focul vieții și al luminii, focul luptei împotriva întunericii. Termenul <foc> este cel mai potrivit pentru a desemna ființa atunci când aceasta se înfățișează pentru prima oară înaintea omului”⁷. Dacă Parmenide exaltă nașterea ființei, filosoful din Efes trăiește momentele augurale și agonale ale apropierei de ființă⁸. Filosoful grec luptă, în consecință, pentru exprimarea propriilor intuiții. Dar nu e deloc ușor de spus cât de mult l-au ajutat pe Heraclit însuși cuvintele limbii sale.

/0.2/ “Să ne începem cercetarea noastră cu fragmentul 50”⁹, ne îndeamnă autorul chilian! «οὐκ ἐμού, ἀλλά τοῦ λόγου ἀκούσαντας ὁμολογεῖν σοφόν ἔστιν ἐν πάντα εἶναι»¹⁰

Cum să talmăcești acest text misterios? Într-o “traducere aproximativă”¹¹ s-ar putea zice așa: „Nu pe mine, ci logosul ascultându-l este înțelept a spune că toate una sunt”¹². Dar imediat hermeneutul chilian subliniază dificultatea înțelegerii și a traducerii acestui text prin întrebări precum: Despre ce se vorbește în acest fragment? Este vorba chiar despre logos sau mai degrabă despre necesitatea de a fi ascultători? Se vorbește despre înțelepciune sau despre unitatea tuturor lucrurilor? Vedem totuși că autorul înțelege enunțul fragmentului drept o implicație ipotetică de forma: dacă A, atunci B. De aceea îl și desface în două

părți: prima - "Nu pe mine, ci logosul ascultându-l" și a doua - „este înțelept a spune că toate una sunt”. Din acest moment începe o analiză detaliată. Ce mister ascunde negația din început? Dacă Heraclit insistă să nu fie ascultat - *nu pe mine* -, de ce vorbește, de ce se pune la început? Nu cumva tocmai spre a (se) nega (pe sine)? Autorul chilian vede aici însăși destinul filosofiei, faptul de a fi de la începuturile ei „un continuu și teribil nu”¹³ adresat căduței credințe în mituri a mulțimii¹⁴. Dar trece și dincolo de asta pentru că spune că prin negația lui Heraclit depășim disputa dintre *alétheia* și *doxa*. Cu ea inaugurăm o dispută a eului cu sine, o încercare a acestuia de a deveni purtător al unui mesaj pe care îl primește ieșind în întâmpinarea logosului¹⁵.

/0.3/ Avem aici o smerenie a eului de care filosofia europeană va fugi cu pași repezi în secolele următoare și un *ex-tasis* al lui. În această aflare în afara sa, eul întâlnește logosul. Cine sau ce este logosul Heraclit nu ne spune. Heidegger însuși înțelege această tăcere a filosofului antic cu privire la logos ca „faptul cel mai obscur al obscurității acestui gânditor”¹⁶. Nici Eduardo Rivera, poate de dragul fidelității filosofico-hermeneutice, nu riscă un răspuns tranșant. Ne spune doar că putem înțelege pe moment că, în virtutea ascultării de acest logos, „Heraclit este un gânditor”. Gândirea lui este, așadar, ascultare (ἀκούειν). Dar logosul vorbește/emite sunete pentru a putea fi ascultat? În grecește, spune autorul, verbul „a asculta” necesită nu un acuzativ, ci un genitiv: avem de-a face, așadar, cu ascultarea logosului, cu supunerea față de el. Apartine logosul unui om? Este un om? Este logosul Fiul lui Dumnezeu, cum spune Sfânta Scriptură? Nu, scrie filosoful chilian. Logosul este ceva mai presus de toți oamenii iar ascultarea de el îl înțelepțește pe om.

Există posibilitatea, subliniază Eduardo Rivera, ca logosul despre care vorbește Heraclit să fie chiar „ființa”. Un argument ar fi faptul că înțelepțindu-se, ascultând de logos, omul înțelege că toate una sunt (*hen panta einai*). Suprema înțelepciune ar consta, așadar, grație logosului, în recunoașterea augurală a ființei¹⁷.

Heraclit, crede Eduardo Rivera, scrie fragmente prin care îi învață pe alții, dar nu furnizează o doctrină proprie. El invită la ascultarea față de logos, la împreună-înțelegerea/impreună-spunerea că „toate una sunt”. Rămâne în aer însă o întrebare foarte delicată: Unde aflăm acest logos? Autorul chilian răspunde: în fiecare dintre noi, în lăuntru nostru, dar într-un lăuntru care este deopotrivă și „un afară” radical.

Note:

1. Filosof chilian, născut la Santiago de Chile în 1927, licențiat în Filosofie și Teologie. Studiază la Freiburg, Heidelberg și

München filosofia și teologia. Îi audiază pe Heidegger, Anton Vögtle, Bernard Welte, Eugen Fink și Hans Georg Gadamer, ultimul fiindu-i profesor coordonator la teza de doctorat. În Spania îl audiază pe Xavier Zubiri. Dintre lucrările sale amintim: *Konnaturales Erkennen und vorstellendes Denken, La Filosofía en la Universidad, El Banquete. Una vía hacia Dios, Filosofía griega. De Tales a Sócrates*, traducerea, prologul și notele la *Ființă și timp* de Martin Heidegger, *Heidegger y Zubiri, Itinerarium cordis* și altele. Vezi pentru mai multe date *La Filosofía como pasión. Homenaje a Jorge Eduardo Rivera Cruchaga en su 75 cumpleaños*, Ed. Trotta, Barcelona, 2003, edición de Patricio Brickle.

2. Jorge Eduardo Rivera Cruchaga, *Heráclito el esplendente*, Bricklediciones, Santiago de Chile, 2006.
3. M. Heidegger, Vorträge und Aufsätze: „Logos (Heraclit, Fragment 50)” și „Aletheia (Heraclit, Fragment 16)”.
4. Jorge Eduardo Rivera Cruchaga, *Heráclito el esplendente*, p. 11.
5. Idem, p. 11.
6. Jorge Eduardo Rivera Cruchaga, *Heráclito el esplendente*, p. 18.
7. Idem, p. 16.
8. Idem, p. 14.
9. Idem, p. 25.
10. Fragmentul 50.
11. Iată variantele în limba franceză și engleză: „Il est sage d'écouter, non pas moi, mais mon verbe, et de confesser que toutes choses sont un” și „It is wise to hearken, not to me, but to my Word, and to confess that all things are one”.
12. Idem: „No a mí, sino al logos escuchando, es sabio condecir [con el logos] que todo es uno”, p. 25.
13. Idem, p. 27.
14. Ideea o găsim și la Ortega y Gasset mult mai amplu dezvoltată. Vezi José Ortega y Gasset, *Originea și epilogul filosofiei*, Ed. Humanitas, 2004. trad. Sorin Mărculescu, pp. 107-119.
15. Aici autorul chilian evidențiază excelent oralitatea stilului lui Heraclit, punându-l în legătură cu stilul Bisericii creștine primare, dar nu merge mai departe cu analiza comparată.
16. M. Heidegger, Heraclit, GA vol. 55, p. 242.
17. Jorge Eduardo Rivera Cruchaga, *Heráclito el esplendente*, p. 43.

Foto: Valeriu Precupanu

JURNAL DE CĂLĂTORIE. PELERINAJUL

UN DÍA BENDECIDO POR EL CAMINO PRIMITIVO/ O BINECUVÂNTATĂ ZI PE CAMINO PRIMITIVO

► Elena MOCANU

Esa mañana partí de Compiello temprano, en un ambiente de finales de octubre. Jirones de niebla y orvallo envolvían el camino y a sus peregrinos, realzando el frescor y el misterio. Tras pasar la pequeña aldea asturiana de Borres, seguí la mítica Ruta de los Hospitales durante casi 15 kilómetros, con vestigios de albergues-hospitales y capillas-refugios de los siglos XIII a XV. Seguí los pasos de los peregrinos de antaño y percibí su huella energética vibrando en cada piedra.

Durante unas horas de marcha caminé junto a una peregrina de Madrid, mi tocaya, subiendo siempre, aunque lentamente, como dos caballeros a lomos de un dragón dormido durante siglos. Escombros, niebla impenetrable, olas de finas y frías gotas azotando de todas partes, rosetas de plata de las telarañas perladas de rocío suspendidas como en la época de una leyenda celta medieval. Llegando por encima de las nubes, la vista me abrumó. Una cascada de luz brillante y una avalancha de calor agradable me golpearon directamente en la cara. Los picos bañados por el sol, elevándose más allá de los 1000 metros, Pico Mulleiroso, Caborno, Picón, Hospital o Cimeiro, remendaron el interminable manto mullido de nubes, maculando telúricamente el blanco celestial. Todos los peregrinos, que veníamos como de otro reino, hicimos una parada aquí, en el reino del sol, que brillaba cada vez más imponente a medida que se acercaba el cenit. Embriagados por tanto asombro, todos aplazamos el momento de reemprender la marcha.

Am pornit devreme în acea dimineață, din Compiello, într-o atmosferă de octombrie târziu. Fuiore de ceață și burniță învăluiau drumul și pelerinii săi, sporind răcoarea și misterul. După ce am trecut de sătucul asturian Borres, am urmat mitica Rută de los Hospitales pentru aproape 15 kilometri, cu vestigii ale adăposturilor-spitale și capelelor-refugii din secolele al XIII-lea – al XV-lea. Pășeam pe urmele pelerinilor de odinioară și perceeam amprenta lor energetică vibrând în fiecare piatră.

Câteva ore am mășăluit alături de o pelerină din Madrid, tiză a mea, urcând mereu, dar domol, ca doi cavaleri pe spinarea unui dragon adormit de veacuri. Grohotiș, ceață impenetrabilă, valuri de picături fine și reci biciuind de pretutindenii, rozete de argint ale pânzelor de păianjen perlate de rouă suspendate parcă în vremea unei legende celtice medievale. Ajungând deasupra norilor, privesc m-a copleșit. O cascădă briliantă de lumină și o avalanșă de căldură plăcută m-au izbit drept în față. Culmile scăldate în soare, înălțându-se dincolo de 1000 de metri, Pico Mulleiroso, Caborno, Picon, Hospital sau Cimeiro, peticeau nesfârșita plapumă pufoasă a norilor, maculându-i teluric albul celest. Toți pelerinii, care veneam parcă de pe celălalt tărâm, am făcut un popas aici, în regatul soarelui, care strălucea tot mai impunător pe măsura apropierei de zenit. Îmbătați de atâta minune, cu toții amânăm momentul reluării parcurului.

El peregrino - ¡eso siempre! - va bien encaminado. Tener no solo el alma llena, sino el ser completo, me dio valor para seguir adelante. Así continué el recorrido por la cresta millar de la montaña. Unos ojos de agua, como portales a otros mundos, se abrieron cerúleos en mi senda. En Puerto del Palo, el relieve me impulsó a descender suavemente hasta Montefurado, un caserío que recuerda la perennidad de nuestros pequeños poblados serranos, antiguos y olvidados, pero auténticos y pacíficos como al principio del mundo. En mi camino guiado por la flecha amarilla, encontré la casa de piedra de dos ancianos que proyectaban en mi memoria la imagen de mis abuelos más viva que nunca. Sentados en los escalones de la entrada, serenos, obedientes y resignados, soportando el peso de los años y de la sabiduría, encuadrados por el marco de la puerta como en un daguerreotipo, lo único que les quedaba era observar de manera protectora el fluir de los pasos de los peregrinos, del agua que les están ofreciendo con empatía, del tiempo y de los tiempos. La gama de sentimientos que me despertaron los dos compañeros de toda la vida por el mismo camino es inefable. Mi alma tomó una foto. Por lo demás, tranquilidad, naturaleza monumental e incesante brisa de montaña, el único shofar ululando sobre el silencio catedralicio del lugar.

Me dirigí a Lago, otro caserío de la zona, que me pareció un poco más vivido, pero no gracias a los residentes, sino a los peregrinos animados por el fuerte aire serrano y la hospitalidad asturiana de un bar "puesto", como cualquier taberna, a lo largo del camino. Abrigado por la tónica sombra de los árboles, el camino me llevó luego a Berducedo, donde busqué alojamiento para la noche que intuía otoñal típica igual que la mañana. Pero pareció que se me negaría esa pequeña aldea anidada entre las montañas, ya que encontré completos tanto el albergue municipal como el albergue privado, es decir, las dos únicas posibilidades de hospedaje de la localidad. Las serpientes del cansancio y de la desesperanza me rodearon, se arrastraron hacia mí, me atacaron lentamente, de manera insidiosa pero firme, encontrando su lecho en todo mi ser ya marcado por el sello de la tensión acumulada. La perspectiva del "alojamiento de mil estrellas" se acercaba más y más mientras el clima se alejaba más y más de serme favorable para tal experiencia. Así que el reto de la etapa fue encontrar recursos para otros 4 kilómetros hasta A Mesa. El pequeño albergue de aquí, que ofrece solo 14 camas, obviamente completo, me hizo sentirme tan perdida en las montañas como la pequeña aldea donde estaba buscando posada. Confundida, pero con un

Dar pelerinului îi stă bine cu drumul. Având nu doar sufletul plin, ci întreaga ființă, mi-am făcut curaj să merg mai departe. Astfel, am continuat priplul pe creasta miară a muntelui. Câteva ochiuri de apă, asemeni unor portaluri spre alte lumi, mi se deschideau azurii în cale. La Puerto del Palo, relieful m-a îndemnat să cobor lin spre Montefurado, un sătuc ce amintește de perenitatea cătunelor de munte de la noi, îmbătrânite și uitate, dar autentice și tihnite ca la începuturile lumii. În drumul meu călăuzit de săgeata galbenă, am întâlnit căsuța din piatră a doi bătrâni care mi-au proiectat în memorie imaginea bunicilor mei mai vie ca oricând. Așezați pe treptele de la intrare, senini, cumiți și resemnați, purtând povara anilor și a înțelepciunii, înrâmați de cadrul ușii ca într-un tablou daghereotipic, tot ce le mai rămăsese era să urmărească ocrotitor pașii pelerinilor în curgerea lor, a apei pe care le-o oferă empatic, a vremii și vremurilor. Este inefabilă gama de trăiri pe care au stârnit-o în mine cei doi tovarăși de-o viață pe același drum. Am făcut o fotografie cu sufletul. În rest, tăcere, natură monumentală și neconținută briză de munte, singurul șofar peste liniștea de catedrală a locului.

M-am îndreptat spre Lago, un alt cătun din zonă, pe care l-am găsit ceva mai animat, dar nu grație rezidenților, ci pelerinilor însuflețiți de aerul tare de munte și de ospitalitatea asturiană a unui bar „pus”, ca orice cârciumă, în drum. Adăpostit la umbra tonică a copacilor, drumul m-a purtat apoi spre Berducedo, unde am căutat cazare pentru noaptea pe care o intuiam asemeni dimineții, tipic autumnală. Se pare, însă, că sătucul acela cuibărit între munți avea să mi se refuze, întrucât am găsit neîncăpătoare atât albergul municipal, cât și pe cel privat, respectiv ambele facilități de gen ale localității. Șerpilor oboseli și deznădejdi îi mădeau târcoale, se insinuau pe calea spre mine, mă năpădeau încet, dar insidios de ferm, găsindu-și ei culcuș în toată ființa mea deja marcată cu pecetea încordării. Perspectiva „cazării la 1000 de stele” era tot mai aproape, iar vremea tot mai departe de a fi prielnică unei astfel de experiențe. Așadar, provocarea etapei a fost să gădesc resurse pentru încă 4 km până la A Mesa. Micul alberg de aici, oferind doar 14 paturi, evident ocupat, m-a făcut să mă simt la fel de rătăcită în munți precum cătunul în care îmi căutam sălaș. Confuză, dar nutrind un ultim licăr de speranță, nespecific mie, am urcat treptele din interiorul clădirii ce găzduia albergul amenajat sau, mai degrabă, improvizat pentru numai o mână de caminanzi. Scara m-a

último rayo de esperanza, no específico para mí, subí los escalones dentro del edificio que albergaba el refugio organizado o, mejor dicho, improvisado para solo un puñado de caminantes. La escalera me llevó a lo que me serviría como alcoba para la noche que estaba por llegar. Se trataba de un medio balcón abierto, correspondiente al hueco de la escalera, que aún conservaba dos colchones de esponja delgados, demasiado viejos para ser utilizados con el propósito para el que habían sido creados. Siendo el decimoquinto huésped, pero no el último, me complací con un solo colchón y mi mochila en vez de una almohada, con la necesidad de una manta y además el vívido recuerdo de mi práctica universitaria en terreno. En tan solo unos minutos, compartí el modesto espacio del dormitorio ocasional con otros tres peregrinos, dejando espacio solo para el espíritu omnipresente del apóstol que nos había reunido allí.

Inevitablemente, comenzaba a pesar en todo mi cuerpo el esfuerzo del largo día de marcha, pero especialmente en mis piernas hinchadas, que se volvían cada vez más pesadas. Un compañero de camino se ofreció para conseguirme algo de comer, cualquier cosa, de donde fuera posible en esas condiciones homónimas de la ruta en la que estábamos. Después de un tiempo indeterminado, en el que no me sentí capaz de dejar mi colchón, regresó con un paquete de galletas. Era todo lo que él había encontrado en los estantes de la despensa del albergue. Como yo estaba más cansada que hambrienta y no lo encontraba muy atractivo, ignoré ese paquete para descubrirlo un poco más tarde. Sencillas, redondas, las galletas populares de mi infancia en el envase más bruto posible, cada una de ellas llevaba un solo nombre en el medio – MARÍA. Las comí entre lágrimas, experimentando una mezcla de sentimientos. Era el 15 de agosto, la fiesta de la Asunción de la Santísima Virgen María. ¡Y eso había persistido todo el día en mi mente y en mi alma!

condus în ceea ce avea să-mi servească drept iatac în noaptea care urma. Era o semi-logie deschisă, aferentă casei scării, care încă păstra două saltele subțiri din burete, prea vechi pentru a mai servi scopului în care fuseseră create. Fiind al cincisprezecelea oaspete, dar nu și ultimul, m-am mulțumit cu o singură saltea și rucsacul în loc de pernă, nevoia unei păături, plus amintirea vie a practicilor de teren din facultate. În numai câteva minute, împărțeam spațiul modest al dormitorului de ocazie cu alți trei pelerini, rămânând loc doar pentru omniprezentul spirit al apostolului ce ne reunise acolo.

Inevitabil, începeam să resimt pregnant rezultanta efortului de peste zi în tot trupul, dar mai ales în picioarele umflate, care deveneau din ce în ce mai grele. Un camarad de drum s-a oferit să îmi procure ceva de mâncare, orice, de pe unde se putea în condițiile acelea omonime traseului pe care ne aflam. După un răstimp, în care nu m-am simțit în stare să îmi părăsesc salteaua, el a revenit cu un pachet de biscuiți. Era tot ce mai găsisese pe rafturile cămării albergului. Fiind mai degrabă obosită decât flămândă, și găsindu-l nu prea îmbietor, am ignorat pachetul acela, descoperindu-l ceva mai târziu. Simpli, rotunzi, biscuiții populari ai copilăriei în cel mai frust ambalaj cu puțință, fiecare dintre ei purta în mijloc un singur nume – MARIA. I-am mâncat printre lacrimi, experimentând un melanj de sentimente. Era 15 august, sărbătoarea Adormirii Sfintei Fecioare Maria. Și asta îmi stăruise întreaga zi în minte și în suflet!

Camino Primitivo, iulie - august 2013
Membru al „Asociación de Amigos
de los Caminos de Santiago de Madrid”

ISTORIE BRĂILEANĂ

PANAIT ISTRATI CĂTRE ROMAIN ROLLAND: „Am spart vesela!”

► Viorel COMAN

Fiind interzisă în perioada comunistă, cartea „Spovedanie pentru învinși” crease, ca orice fruct oprit, un mare orizont de așteptare. În anii ,50, dacă o dețineai, o citeai, te confesai asupra lecturii iar „celălalt” avea grijă să nu tacă, luai ani grei de pușcărie. Destui au pățit-o!

Dar cartea, în loc să fie considerată una din cărțile-cheie ale operei istratiene, a trecut - la noua ei ediție - ca și neobservată.

„Spovedania pentru învinși” este pentru Panait Istrati o carte de cumpănă. Scrisă și publicată la jumătatea scurtei dar fascinantei lui cariere literare, ea împarte opera în două perioade distincte. După publicarea ei în Franța, în toamna anului 1929 și, la câteva luni, în România, Panait Istrati nu va mai fi niciodată același. Se încheie o perioadă de glorie și începe un calvar. Pentru ediția românească se cuvine să dăm câteva lămuriri. Ion Pas, traducătorul cărții, are ideea năstrușnică de a traduce altfel titlul și de a impune pentru destulă vreme un nou sens. El traduce, în loc de „Spovedanie pentru învinși”, „Spovedania unui învins”. Nimic nu este întâmplător. Este aici o deturnare gravă și masivă de sens. Pentru Ion Pas, el însuși un călător în Rusia sovietică, cel „învins” era Istrati, sugerând că autorul nu a înțeles misiunea revoluției bolșevice. Sensul dat de Istrati era lipsit de orice ambiguitate. „Spovedania...” autorului era „pentru învinși”. Pluralul mută accentul de pe experiență individuală, pe cea colectivă, mult mai tragică. Un fapt absolut lăudabil în traducerea titlului, Ion Pas a optat pentru cuvântul „spovedanie”, cuvânt greu, cu rezonanțe mistice, ceva ce sugerează mărturisirea totală, iară rest, în loc de pitorescul și dulceagul „confesiune

Hotărârea de a scrie „Spovedania...” este cea mai mare decizie pe care a luat-o Panait Istrati după încercarea de sinucidere de la Nisa, din luna ianuarie,

1921. Dacă atunci hotăra împotriva propriului mod de existență, acum hotărăște să scrie împotriva celei mai mari iluzii care i-a colindat ființa. Deși a părut o carte sortită eșecului, ea a devenit cap de serie, inițiind și dezvoltând în literatura europeană o paradigmă nebănuită în anii ,30. Vizita lui Panait Istrati la Moscova începe cu entuziasm și sfârșește nu doar prost, ci tragic. Credința lui Istrati, indiscutabil autentică, este distrusă.

Gestul de a publica o astfel de carte nu a fost nici simplu, nici ușor. Se prăbușiseră toate *miturile politice* care îi hrăniseră firea, de când intrase, în urmă cu două decenii, în mișcarea sindicală din docurile Brăilei. A avut puterea să stea 16 luni în Rusia Sovietică, să colinde prin Ucraina, Caucaz, Moldova, Karelia, să viziteze Moscova, Leningrad, Baku, Kiev, Kazan, să se lase, în aparență, condus de reprezentanții propagandei, dar să privească atent

spre ce s-a întâmplat, la zece ani de la Revoluție, cu „*omul de jos*”

Când încheie „Spovedania...”, la 20 mai 1929, îi expediază lui Romain Rolland o carte poștală, pe care scrie doar atât: „*Amice! Am spart vesela!*”. Aceasta este o replică absolut memorabilă, ignorată sau ocolită de exegeți din motive necunoscute. Nu este un ton de vinovăție, nu-și cere scuze, ci se simte voluptatea cu care încheie o relație. Cu alte cuvinte, replica s-ar traduce prin: „*La masa aceasta nu voi mai sta niciodată!*” sau, mai exact și mai expresiv: „*Gata! Din blidele acestea nu voi mai mânca niciodată!*”. Dorise foarte mult să-l întâlnească pe Stalin. Este singura ușă care i-a rămas închisă. În rest, totul îi fusese permis. A așteptat febril întâlnirea cu Maxim Gorki. Îi citise primele povestiri traduse în limba română. Ceva din firea nestatornică și neliniștită de mari neadaptați a vagabonzilor lui Gorki intră și în plămada personajelor sale.

Deși, dintr-o mare prejudecată literară, nu s-a insistat îndeajuns, totuși Maxim Gorki rămâne pentru proza lui Istrati un *pattern* esențial. Chiar dacă trăia la Paris de aproape un deceniu și era inițiat în proza franceză de după Primul Război Mondial, totuși, pentru Istrati tot Gorki rămâne „*început de calendare* Cu șase ani în urmă, își întemeiease gloria literară pe o sintagmă rămasă celebră: era numit de Romain Rolland „*un Gorki balcanic*”.

A avut iluzia că i se cuvine să vorbească de la egal la egal cu cel pe care îl citea pe ascuns, în prima tinerețe, la Brăila. Dar întemeietorul *realismului socialist*, în afară de câteva cuvinte protocolare, îl ignoră. După ce se întoarce din Rusia, Panait Istrati nu-i iartă lui Gorki „*primul semn de abdicare* Acesta trăia la Capri și Sorrento, în sudul Italiei, sub nasul lui Mussolini.

Din Rusia rămâne, totuși, cu marea bucurie de a-1 fi cunoscut pe Nikos Kazantzakis, „*cretanul*” care îi va acorda statut de personaj literar în romanul „*Alexis Zorba*”. Dintre scriitorii brăileni, Istrati este primul căruia i se întâmplă așa ceva. Și vor urma Nae Ionescu, Mihail Sebastian, Fănuș Neagu, scriitori cu firi accentuate, adesea oferind spectacol de personalitate romancierilor. Mircea El iade și Eugen Barbu nu fac decât „*copii după natură Cretanul și Kefalonitul* vor forma una din marile prietenii literare ale secolului al XX-lea.

André Gide, la francezi, Al. Sahia, de la noi - și mulți alții - au călătorit și ei cam în aceeași perioadă prin Rusia Sovietică. Dar s-au întors așa cum au plecat, ba chiar cu iluziile amplificate. Nu au văzut nimic, nu au avut nici puterea și nici curajul de a destrăma vâlul urzit de eficienta propagandă sovietică. Au călătorit prin Rusia cu ochii larg... închiși. Singurul care observă malformările sistemului, deja configurate la zece ani de la Revoluție, este Panait Istrati. El face afirmații teribile care-1 transformă nu într-o Casandră politică, ci într-un scriitor vizionar. Când „*dictatura de stânga*”, spune Istrati, *va deveni sistem de guvernare, „monștrii” „lăsați slobozi”* vor face atâta rău ca „*zece generații nu vor mai fi în stare să-i pună cu botul pe labe*”.

Istrati este acum un „*urmărit general*”. Pe unde trece este privit cu suspiciune, mereu este cineva pe urmele sale. Nu va mai avea niciodată libertatea de odinioară. Foștii prieteni din Franța îl atacă violent, cum nu mai făcuseră niciodată. Când vine în România este urmărit ca un dușman. Mereu în preajma sa este cineva „*cu degetul pe trăgaci*”. Are „*dosar la Siguranță*” și câțiva - destui! - mănâncă pâine albă în Țara Românească stând pe urmele sale.

Va avea destinul unui exclus. Revistele literare nu-i mai acordă atenție. Condeiele critice

nu mai sunt generoase. Ușile i se închid, adesea cu zgomot, în față. Este prigonit, devine „*oaie neagră*”. O mașinărie infernală, necunoscută și nebănuită, începe să funcționeze absurd împotriva sa. Călcase și răvășise mușuroiul de furnici oarbe... încep forme de intimidare, de amenințare, acuzare. Este batjocorit, exclus, devine un paria.

El simte această strângere a funiei în jurul gâtului, simte strânsoarea și strâmtoarea. După ce a colindat lumea, după ce a făcut din Mediterana un lac istratian, se retrage acasă, la Brăila, ca într-o cochilie. Plecase din Brăila în urmă cu un sfert de veac tocmai pentru că i se părea prea strâmtă, prea mică pentru nevoia lui de aventură. Acum ea îi este suficientă, îi ajunge, deoarece credea că Brăila ilustra Lumea în esența ei.

Această ruptură are un dublu efect. Pe de o parte, Istrati se vede părăsit de toți cei care îi fuseseră până atunci camarazi de iluzie. Pe de altă parte, această „*trezire*” va avea pentru opera sa urmări nebănuite, rămase până azi nestudiate în detaliu.

Ceva din taina harului de povestitor se pierde pentru totdeauna. Pierderea iluziilor aduce cu sine, ca efect de bumerang, sărăcirea resurselor. Istrati devine mai lucid, dar și mai searbăd. Cele patru cărți pe care apucă să le mai scrie nu seamănă cu precedentele. Adevărul e că nu va mai povesti niciodată ca înainte.

În mica prefață la ediția franceză din anul 1987 a „*Spovedaniei...*”, Christian Golfetto și Al. Talex rezumă memorabil experiența lui Panai Istrati în Rusia: „*un veritabil catharsis antic pe fondul unei tragedii moderne*”. Vreme de un lustru Panait Istrati va rătăci între Orient și Occident, fără să-și mai poată găsi locul și liniștea, cu privirea arsă, retrăind parcă mitul lui Oedip. Căci fără credința „*aceea*” care îi animase tinerețea, îi slujise drept ideal și îi oferise speranță și putere de luptă el nu este decât un rătăcitor. Se va întoarce în final la Mediterana. Sfârșitul trebuia să fie ca și începutul, cu trei decenii în urmă... Peste legenda literară se așază, ca un mit hrănitor, legenda personală a unui mare scriitor.

Panait Istrati - acest „*geniu dezaxat*” cum îl numea Camil Petrescu, sau acest „*golan*”, cum își spune de mai multe ori în „*Spovedanie*” - a contribuit substanțial și atipic la *sincronizarea literaturii române cu literatura europeană*. „*Spovedania pentru învinși*” este cel mai radical text al unui scriitor român. În epocă, poate fi comparată doar cu o carte gândită la fel de radical, dar de pe cu totul alte principii, cu „*Schimbarea la față a României*”, de Emil Cioran, carte publicată la un deceniu după „*Spovedanie...*”.

IDEI * ATITUDINI * CONTROVERSE

ANDREI PLEȘU – SUCCESORUL PE VIAȚĂ AL LUI GEORGE SOROS LA „FUNDAȚIA PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ“

► Livia CIUPERCĂ

Poate că nu vă vine să credeți: informația că Andrei Pleșu este oficial succesorul lui George Soros la conducerea „Fundației pentru o societate deschisă“ era postată chiar pe pagina acestui ONG și am descoperit-o întâmplător în timpul unei documentări recente! Această informație explică dese referiri ale lui Andrei Pleșu în spațiul public, în care îl ridică în slăvi pe George Soros, taxându-i drept complotiști de cea mai joasă speță pe toți cei care îndrăznesc să spună ceva împotriva miliardarului american.

Citim și ne minunăm: **„Consiliul Fundației este cel mai înalt for de guvernare a organizației și veghează la bunul mers al acesteia. Consiliul Fundației este format din trei membri numiți pe viață, care au preluat prerogativele fondatorului Fundației. Cei trei membri sunt: Andrei Pleșu, Levente Salat, Renate Weber“!**

Tot de pe site-ul „Fundației pentru o societate deschisă“ aflăm și confirmarea oficială că George Soros este fondatorul ONG-ului.

Așadar, chiar directorul executiv al „Fundației pentru o societate deschisă“, Gabriel Petrescu, spune: „Deși Fundația se desprinde oficial de fondatorul său, George Soros, devenind independentă, asemenea tuturor organizațiilor înființate de George Soros în Europa Centrală și de Est, membre ale rețelei Open Society Foundations, o echipă de 30 de oameni duce mai departe activitatea începută acum 24 de ani și promovează în continuare valorile societății deschise“.

Avem în față deci câteva informații foarte importante, furnizate chiar de site-ul „Fundației pentru o societate deschisă“:

– 1. În toată Europa Centrală și de Est, ONG-urile din rețeaua „Open Society Foundations“ (Fundația pentru o societate deschisă), principala fundație a lui George Soros, s-au transformat în fundații „independente“;

– 2. fondatorul acestora este recunoscut ca fiind George Soros;

– 3. aceste ONG-uri continuă activitatea începută acum 24 de ani;

– 4. „Consiliul Fundației“ este cel mai înalt for de conducere al „Fundației pentru o societate

deschisă“, preluând prerogativele „Fondatorului“, adică ale lui George Soros;

– 5. Consiliul Fundației“ este format din 3 membri aleși pe viață: Andrei Pleșu, Levente Salat, Renate Weber.

Surpriza uriașă este prezența lui Andrei Pleșu în fruntea acestui „Consiliu al Fundației“, întrucât ceilalți doi au fost ani de zile și în conducerea „Fundației Soros pentru o societate deschisă“: Levente Salat a fost chiar de la început directorul filialei Cluj, iar Renate Weber a fost chiar directorul întregii rețele din România!

Levente Salat, colegul lui Pleșu, susține autonomia Transilvaniei

Despre Andrei Pleșu și Renate Weber știm că amîndoi au fost consilieri prezidențiali ai lui Traian Băsescu la Cotroceni: Andrei Pleșu între 20 decembrie 2004 și 3 mai 2005 și Renate Weber între decembrie 2004 și decembrie 2005.

Despre Levente Salat știm că este unul dintre adeptii autonomiei Transilvaniei! Informația este publică, încă din iunie 2013, cînd jurnalistul Dan Tănăsă a publicat pe blogul său acest document provenit chiar de la Guvernul României.

După cum se vede în document, Salat Levente și-a prezentat prelegerea „Perspectivele autonomiei în Transilvania“, în prezența fostului premier al Ungariei Bajnai Gordon, la o consfătuire organizată de guvernul României în mandatul lui Victor Ponta, prim-ministru din partea USL, adică al coaliției PSD – PNL!

Ce spune Andrei Pleșu despre George Soros

Acum poate că opinia publică din România înțelege mai bine de ce Andrei Pleșu este unul dintre marii apărători ai imaginii lui George Soros! Iată doar un exemplu care arată susținerea publică a lui Andrei Pleșu pentru George Soros.

În emisiunea „În fața ta“ de la Digi 24, Andrei Pleșu a făcut o declarație care a fost apoi preluată de mulți purtători ai lozincii #Rezist: „Ideea că un bătrân de 90 de ani manevrează planeta mie mi se pare de un comic uriaș. Pe de altă parte, văd că e o idee care prinde și pentru că dă explicații inexplicabile“.

Această declarație venea chiar în momentul în care presa din România începuse să scrie tot mai des despre implicarea lui George Soros în politica din România și avea rolul de a minimaliza acest subiect, ceea ce s-a și întâmplat, căci a fost preluată în diverse nuanțe de cei care au fost finanțați de Fundațiile Soros!

Iată însă câteva pasaje din această emisiune, în care Andrei Pleșu vorbește despre George Soros:

– „Soros acum este interzis și în Ungaria de domnul Orban. De altfel, a avut un destin foarte interesant. În Ungaria era tratat ca evreu și antipatizat, în România era văzut ca ungar și era antipatizat, în Rusia era considerat american și antipatizat. Prin urmare, oriunde se ducea, avea un portret sinistru. Ideea că un bătrân de 90 de ani manevrează planeta mie mi se pare de un comic uriaș. Pe de altă parte, văd că e o idee care prinde și pentru că dă explicații inexplicabile. E greu să înțelegi că un guvern ajunge să fie atât de incompetent și de netalentat în materie de guvernare. E mai la îndemână să inventezi o chestie în care guvernul devine piesă secundară, iar important e că se trag niște sfori. Cu mentalitatea asta nu o să facem niciodată nimic“.

– „Teoria conspirației are un succes extraordinar. E un fel de a pune batista pe țambal. E și o formă de lipsă de patriotism. Patriotismul, după mine, înseamnă să crezi în vigoarea nației, în resursele ei, să crezi în inițiativa ei și în buna orientare și în eficiența ei. Dacă ni se spune mereu că noi suntem formidabili, dar și în același timp numai cine nu vrea nu ne încalecă, ba Soros, ba Bruxelles-ul, ba Putin, tot timpul suntem victime. Eu nu cred că a fi victimă e o virtute. Și, în orice caz, nu e o virtute patriotică. Să ne hotărâm: ori suntem victimele unei conspirații, care ne-a castrat definitiv și o face în continuare, ori suntem ditamai națiunea respectabilă și eficientă? Mi se pare o contradicție între această amplă teorie a conspirației și am auzit de curând și o chestie jignitoare de-a dreptul: sașii sunt o adunătură de naziști. Bun, atunci ungurii sunt hortyști și românii sunt haiduci și cu asta punem istoria în conserve“.

– „Amintiți-vă că atunci când au izbucnit evenimentele din Timișoara în 1989, prima explicație dată de Nicolae Ceaușescu a fost că e vorba de huligani și de agenturi. Când a fost Piața Universității, Ion Iliescu a spus că e vorba de golani și de infiltrați, de incitări, cum a spus și acum, de altfel. A fost și un analist politic de curând, care încă de atunci susținea că demonstrația din Piața Universității era organizată de serviciile secrete franceze. Nu se știe brusc de ce erau francezii așa de implicați“.

– „E vorba și de un nivel al unei categorii de populație care se amuză să afle secrete. Tot ce este o țesătură ocultă pare interesant, plauzibil. Altfel, e plicticos. Pe de altă parte, cei care lansează teoriile și cei care le preiau și le difuzează sunt oameni care, întrucât au o teorie despre dedesubturi, se cred mai inteligenți decât ceilalți. Există o voluptate a penumbrelor, a rădăcinilor obscure, care au același succes cum au filmele de groază, filmele cu bățai. E trist, dar nu e prea surprinzător“.

Emisiunea de la Digi 24, post patronat de Zoltan Tetzari, în care a fost invitat Andrei Pleșu, poate fi inclusă ca exemplu în orice manual de dezinformare și manipulare! Ea a fost realizată în seara de 19 februarie 2017, în timpul manifestațiilor de protest din Piața Victoriei pe marginea Ordonanței 13. În presă apăruseră deja mai multe articole, preluate și de unele televiziuni, potrivit cărora organizatorii acestor proteste erau mai multe ONG-uri finanțate de George Soros.

În acest context, Andrei Pleșu a simțit nevoia să iasă public și să pună aceste dezvăluiri pe seama „teoriei conspirației“, adică în circa unora care cred că totul se datorează unui complot mondial împotriva României! Cu alte cuvinte, cei care spuneau că Soros este implicat în protestele din România sînt nebuni care „se cred mai inteligenți decât ceilalți“! Sigur, metoda este puerilă, însă s-au găsit destul de mulți adepți care au împrăștiat-o, mai ales că era susținută de un intelectual ca Andrei Pleșu.

Iată însă că prezența lui în conducerea „Fundației pentru o societate deschisă“, numit pe viață ca succesor al lui George Soros, lămurește pe deplin care este rolul lui Andrei Pleșu în spațiul public românesc. Și nu este un rol nou pentru Andrei Pleșu. Totul a început în 1978, cînd, potrivit dezvăluirilor fostului ministru Mircea Malița, PCR l-a trimis pe tînărul Andrei Pleșu în Indonezia, la conferința internațională „Arta și Viitorul“.

P.S. Reamintim că soția lui Andrei Pleșu, Catrinel Pleșu, fostă Petruțian, a fost racolată de DIE, încă de la 18 ani, avînd numele de cod „Maria“. A fost apoi numită director al Centrului Național al Cărții din cadrul Institutului Cultural Român (ICR), în mandatul lui H.-R. Patapievic. Deci, vorba poetului: „Toate-s vechi și nouă toate“!

IDEI, CURENTE ȘI TENDINȚE ÎN CULTURĂ

FOLCLORUL NOSTRU - „PICIORUL DE PLAI” ȘI „GURA DE RAI” A NEAMULUI

► Cristian Gabriel CĂLUGĂRU

Chiar dacă nu pare, rolul culturii populare în viața omului modern este încă important. Diferențele sat-oraș se estompează, globalizarea facilitând acest lucru. Însă folclorul, ca mod special de înfățișare a vieții, de transmitere a stării sufletești, într-un mod neacademic, departe de formele instituționalizate, nu are cum să dispară. Înglobând cunoștințe despre om și natură, însumând informații despre lumea perceptibilă sau despre cea transcendentă, folclorul exprimă contactul nemijlocit al omului cu lumea, fără artificii și fără teoretizare.

Indiscutabil, creația populară exprimă cel mai bine psihologia poporului care a creat-o, este oglinda sufletului național dar și a traiectoriei sale prin Istorie. A constituit în timp o inestimabilă sursă de inspirație pentru compozitori: e binecunoscut faptul că muzicieni importanți precum George Enescu, Ciprian Porumbescu, Bela Bartok, Franz Liszt și alții au creat capodopere de muzică cultă având ca punct de plecare folclorul. Nici muzica modernă, de astăzi, nu e lipsită de filonul popular, curentele pop, rock, folk preluând teme recunoscute imediat ca aparținând folclorului.

E de prisos să amintim faptul că nici literatura cultă nu a putut evita contactul cu mitologia populară, cu obiceiurile sau baladele răspândite pe un teritoriu circumscris sau nu de frontiere geografice. Nicio direcție în cultură nu a putut rămâne în afara influenței creației populare locale sau naționale, cel puțin în cazul României ea născând pe aceste locuri o civilizație țărănească din care s-a inspirat modernitatea prin arhitectură, literatură, muzică, dans sau chiar modă. Au existat și există multiple încercări de a arde etapele, evitând o evoluție organică, dar care nu au creat decât sincope în dezvoltarea firească (vezi fenomenul dezrădăcinării în timpul migrației de la sat la oraș, în perioada comunistă sau afectarea iremediabilă a unor locuri, provocată de exploatarea excesivă a bogățiilor solului și subsolului țării).

Deși pare neobișnuit sau chiar de neacceptat pentru omul supertehnologizat de astăzi, lumea satului autentic este încă un model de viață firească și de refugiu în calea unei lumi din ce în ce mai nivelată de instrumentele globalizării. Fiecare obiect din gospodăria țărănească avea un rost bine stabilit și chiar după ce se strica în urma folosirii îndelungate, se refolese în alte scopuri. Aceasta din considerente economice dar și din încredințarea că în spatele său rămânea efortul celui care l-a creat sau al celui care l-a folosit, păstrând în sine chiar parte din ființa țaranului. De acest respect beneficia, de exemplu, jugul pe care îl purtau boii, acesta, dacă se strica nu era aruncat sau ars pentru că păstra impregnată jertfa animalului și efortul omului. Cu atât mai mult omul, era angrenat într-un sistem de valori foarte vechi, care-și dovediseră cu timpul utilitatea și erau măturisite de întreaga comunitate, comunitate care în momentul unui derapaj sancționa și corecta pe cel ce depășea anumite limite. De asemenea, o particularitate des întâlnită este aceea că, dese schimbări și abateri de la normele de viață și cultură adoptate, pun în pericol chiar existența comunităților.

Este inevitabil, lumea se modernizează, societatea de consum ne permite risipa dar, fără să

Folcloristul **Paul Buța** și colecția sa de măști populare de la Șivița, județul Galați

fim nostalgici, simplitatea vechii lumi, ierarhizarea firească - universal acceptată, sau punerea în rost a oricărui lucru, sau atitudini ne fac să revalorizăm această lume veche și temelile ei solide.

În timpul individualismului pe care-l traversăm astăzi, e de folos să știm că vechile comunități știau să echilibreze extrem de bine raportul individ-comunitate, având inițial o funcție pragmatică și fără ca persoana să se simtă extrem de constrânsă de reguli. Astăzi însă, folclorul ca mod de manifestare a colectivităților determinabile geografic a devenit mai mult un mod și un instrument de manifestare a identității naționale sau de grup, nerămânând indiferent la schimbările sociale sau culturale.

Și în acest prim sfert al secolului XXI, cunoașterea și conservarea particularităților structurale ale folclorului rămân extrem de importante pentru educația muzicală generală dar și pentru dezvoltarea personalității artistice și intelectuale în albia culturii identitare a unei nații, ori a unui grup etnic. A-ți cunoaște și prețui folclorul este la fel de important cu a-ți cunoaște și a-ți folosi corect limba neamului tău.

Titu Maiorescu în studiul *Poezii populare române adunate de d. Vasile Alecsandri* remarcă tranșant cu referire la creațiile populare poetice dar și la celelalte producții folclorice „naivitatea lor, lipsa de orce artificiu, de orice dispoziție forțată, simțământul natural ce le-a inspirat. Sunt două moduri de a privi lumea care ne încunjură: cu reflecția rece, speculativă sau speculătoare, și cu inima plină de simțiri. Din cel dintâi mod ies pentru literatură cărțile de știință, din cel de al doilea - lucrările de artă. Ceea ce constituie defectul operelor de artă celor rele este confundarea acestor sfere, este lipsa de inspirație sentimentală și producerea sub impresia reflecției. [...] Și ce ambiție calculătoare ar putea îndemna pe simplul sătean ca să-și întrupeze simțirea în forma poetică! Ceea ce abundanța tristeții sau bucuriei i-a scos din adâncul inimei sale nu este niciodată al lui; în toate inimele își află un răsunset și la toate le devine o proprietate: fapta lui devine fapta lor, el însuș pierde necunoscut.” Elogiind în continuare valoarea volumului, se referă la valențele folclorului: „Cea mai adâncă simțire numai îl silește astfel a se arunca afară din sine, și de aceea din poezia lui îți vorbește însăș durerea și însăș bucuria, dar nu un individ care suferă, un individ care se bucură. Însă tocmai aceasta este semnul adevăratei poezii, și ne putem

explica cum asupra Iliadei, atribuite lui Homer, s-a născut controversa dacă în adevăr este compusă de un poet Homer, sau este numai un șir de balade populare de autori necunoscuți, într-atât poetul celei mai frumoase epopee s-a consumat și s-a pierdut fără vreo urmă a individualității sale în lucrarea ce a produs-o.”

Peste ani, marele compozitor și violonist român, George Enescu, într-un interviu, recunoaște cu sinceritate că „muzica noastră populară posedă însă și o atmosferă proprie, ce n-o găsești în muzica altor popoare. E adevărat, e foarte greu de deslușit această originalitate. Totuși este o caracteristică generală ce se desprinde din muzica noastră națională [...]; este tristețea chiar în veselie, [...] acest dor nelămurit dar adânc mișcător mi se pare că este caracteristica sigură a cântecelor românești.”

Sunt, toate aceste considerații ale unor genii din arta, cultura și civilizația românilor, o trimitere clară și atemporală către fibra noastră națională, către eposul și etosul acestui neam legat prin secole de „piciorul de plai” și de „gura de rai” pe care nu le putem ignora oriunde ne-ar purta pașii, destinul, nevoile sau bucuriile clipei. Îi zicem avere, îi zicem bogăție, îi zicem pilon al existenței noastre, îi zicem veșnicie.

Grupul „ALTIȚA” al Casei de Cultură din Tecuci la Festivalul de Folclor de la Praga, 2022

NOTE DE CĂLĂTORIE

MUZEUL DE ARTĂ MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ DIN PARIS, EMBLEMA CENTRULUI „GEORGES POMPIDOU“

► Ștefan ANDRONACHE

Mărturisesc că, în peregrinările mele prin Paris, avusesem prilejul să vizitez mai multe muzee („Louvre“, „Que d’Orsay“, „Jeu de Pome“ etc.) din acest centru artistic al lumii contemporane, dar niciodată nu avusesem ocazia să intru și în Muzeul de Artă Modernă. Prin faptul că acesta se afla instalat în partea superioară a extravagantei clădiri atipice din oțel, metal colorat și sticlă a Centrului Național de Artă și Cultură „Georges Pompidou“ (edificat între anii 1971-1977), unde obișnuiam să studiez, cu preponderență, doar cărțile relevante, revistele și mediile audiovizuale, expuse la primul și la cel de al doilea etaj (care aparțin Bibliotecii Publice de Informare), ajunseseam să tratez instituția muzeală cu o oarecare indiferență.

Centrul Georges Pompidou din Paris

În noiembrie 2021, după ce revăzusem Luvru, pentru a treia oară, și rămăsesem cu un gust amar după imixtiunile agresive, de dragul măriei sale internetului globalizat, în interioarele faimoase biblioteci - mediatecă a Centrului Național, mi-am spus că ar fi, totuși, cazul să descind și în spațiile ademenitoare ale muzeului pe care îl tot amânasem. Deja aflasem că Centrul Pompidou urmează să se închidă, pentru o perioadă de 3 ani, începând din 2023. Din cauza îmbătrânirii structurii sale, se va lucra iarăși pe un șantier deschis, investiția totală ridicându-se la 200 milioane de euro.

Cea mai importantă constatare este aceea că instituția pariziană, extrem de bogată și căutată de oamenii veniți de pe întreaga planetă (care funcționează, zilnic, între orele 11-21, cu excepția zilei de marți, când este închisă), a ajuns să fie considerată drept a doua mare colecție de artă modernă și contemporană din lume, plasându-se imediat după celebrul Muzeu de Artă Modernă din New York. Spațiul pe care-l ocupă, la etajele patru și cinci, însumează circa 111.500 colecții (expuse sau conservate în depozite) ale peste 6000 de artiști din 90 de țări! Acestora li se mai adaugă, la etajul inferior, impresionanta Bibliotecă Kandinski cu cca. 400.000 documente, precum și Atelierul sculpturilor lui Constantin Brâncuși, care ocupă, la rândul-i, un spațiu de 600 mp din exteriorul Centrului „Georges Pompidou“. (<https://www.youtube.com/watch?v=30-QPlt1Q2o>)

Intrarea la Muzeul Național de Artă și Cultură

Trebuie să facem precizarea, patrimoniul muzeului au fost segmentat în șase teme distincte: arta modernă (picturi din perioada 1905-1960), arta contemporană (picturi, sculpturi și desene, începând din 1960 și până în zilele noastre), colecția de fotografii (cea mai importantă din Europa), colecția de design (mobiliier, obiecte, prototipuri), colecția multimedia (diverse instalații, proiecții și audiții) și filmele remarcabile ale regizorilor contemporani.

* * *

Descinzând cu escalatorul elegant și spațios, la cel de al cincilea etaj al Centrului „Georges Pompidou“, de unde am avut o priveliște superbă asupra Parisului, m-am pomenit brusc în atmosfera propriu-zisă a Muzeului. Primul lucru care m-a impresionat, de la bun început, pot spune că a fost prezența consistentă a vizitatorilor, dorința lor evidentă de a se desprinde de activitățile lor cotidiene și de a se contopi cu creațiile originale și pline de frumusețe.

Vizitatori la Galeria de Artă Modernă

Întregul etaj, de la nivelul cinci al clădirii, a fost consacrat reprezentanților de seamă ai artei moderne atât din Franța, cât și din restul Europei.

Debutul și l-au făcut cei care au marcat, în forță, *fovismul*. Henri Matisse, cofondatorul mișcării, m-a încântat, din start, cu celebra sa „lie românească“, plasată chiar pe aleea centrală dinspre partea sudică. În această autentică femeie floare, el a știut să pună nu numai mult suflet, ci să ne facă cunoscută și țara. (<https://lablouseroumaine.io/>) Tot el este prezent aici cu tablourile „Lux, calm și voluptate“,

lia românească - Henri Matisse

„Femeie cu pălărie“ și „Marguerite cu pisica neagră“, care o înfățișează pe fiica sa. Belgianul Rouault cu cele 58 lucrări de grafică, intitulată „Miserere“, ce reușesc să decoreze complet peretele uneia dintre săli, ne dezvăluie dimensiunea umană a tragismului trăit de oameni în prima jumătate a secolului trecut. Acestora au fost integrați și alți colorști precum André Derain sau Raoul Dufy.

Cubiștii, cei ce au geometrizat forma, pictând ipostaze ale aceluiași obiect și au propus, începând cu anul 1908, o realitate insolită, sunt prezenți, aici, în mai multe din încăperi. Bineînțeles că Georges Braque, Pablo Picasso și Fernand Léger sunt capii de listă. Numai Picasso deține, aici, 65 de lucrări între care aveam să remarc, în special, portretele de inspirație feminină, între care pe cel atât de expresiv al Gertrudei Stein, câțiva arlechini sau naturi moarte cu chitare.

Alături de lucrările inconfundabile ce poartă semnătura lui Georges Braque, Juan Gris sau Marcel Duchamp, am avut plăcuta surpriză de a descoperi pe inventivul Fernand Léger a cărui artă, bazată în exclusivitate pe contrastele dintre obiecte, pare să fi fost inspirată de civilizația epocii sale. Personajele acestuia din urmă sunt, în mod predilect, robuste și, pe cât posibil, lipsite de orice urmă de sentiment sau de romantism. Anticipator al pop art-ului, Léger oferă publicului „Acrobați în gri“ sau scene animate din natură, așa cum mi s-a părut și cazul „Omagiului lui Louis David“, în care cele șase personaje nu au ezitat să-și etaleze bicicletele. Am privit cu atenție aceste lucrări cu vădit caracter decorativ și mi-am dat seama că ele reținuse destui privitori. (<https://www.youtube.com/watch?v=A87OzgMcr4Q>)

Omagiu lui Louis David - Fernand Léger

Futurismul, arta viitorului, lansată de italieni, după 1910, ca o revoltă împotriva ordinii, este prezentat de Gino Severini și Carlo Carrà. Lucrarea

de mari dimensiuni a lui Severini înfățișează atmosfera animată dintr-un cabaret din peninsula „Dansul «pan-pan» de la Monico“. Figurile schematice și pline de dinamism, precum și coloritul exuberant, capătă alura unui autentic caleidoscop.

Avangarda rusă, manifestată ca o reacție protestatară la instaurarea bolșevismului, este evidențiată în muzeu de nume sonore precum: Kasimir Malevitch, Marc Chagall ori Natalia Goncharova, artiști ce se situează între futurism și abstract. Desigur că vizitatorii sunt încântați de imaginile magistrale ale acestui maestru al culorilor cum este considerat Marc Chagall, cel care a știut să se lase întotdeauna purtat pe aripile fanteziei: „Negustorii de animale“, „Căsătoriții de la Turnul Eiffel“, „Cercul abastru“, „Îngerul cu paleta“ sau „Dublu portret cu un pahar de vin“.

Mai multe din săli au fost rezervate *expresionismului* de sorginte germană care s-a manifestat ca o reacție la impresionismul francez. Pictorii grupării își exprimau nu numai neliniștile lor existențiale, ci se dovedeau preocupați și de contrastele de culoare. Am constatat că ei puseseră accentul pe redarea portretelor oamenilor ca în cazurile lui Ernst Ludwig Kirchner („Îndrăgostiți“, „Femeie în fața oglinzii“), Otto Dix („Portretul jurnalistei Sylvia von Harden“) sau Emil Nolde care, în „Natură moartă cu dansatori“, aveam să identific absența contururilor și frenezia mișcărilor. Totodată, am remarcat și un portret în desen pe care Oscar Kokoschka l-a făcut pentru Constantin Brâncuși.

Desigur că din acest autentic maraton al perioadei moderne nu avea cum să lipsească mișcarea *dada* ai cărei contestatari și promotori ai absurdului sunt reprezentați de francezii Marcel Duchamp și Francis Picabia care au ridicat, la rang de artă, multe dintre obiectele uzuale sau mașinile din jurul oamenilor.

Suprerealismul, născut, pe parcursul anului 1922, din sânul dadaismului, s-a bazat pe spontanietate, fantezie și explorarea obsesivă a subconștientului. Printre reprezentanții săi de vârf, expuși aici, se numără Salvador Dali cu celebrul tablou „Șase imagini a lui Lenin pe un pian“ sau „Cal dormind lângă un leu“; René Magritte, cu câteva reprezentări vizuale de natură filozofică: „Trădarea imaginii“ și „Varianta tristeții“; Giorgio De Chirico, bântuit de „Ciudățeni tulburătoare“; Man Ray care seduce prin „Violon d'Ingres“ ori Joan Miró prezent cu un triptic impresionant, de factură minimalistă, alcătuit din trei pânze de un bleu intens, culoare care te țintuiește locului și te face chiar să te destiniți. (<https://www.youtube.com/watch?v=xqIEBzpDDKg>)

Arta abstractă, extrem de abundentă aici, încheie partea superioară a imensei galerii dedicată

perioadei moderne, determinându-mă să remarc demersuri motivate pline de impetozitate și strălucire inspirate, așa cum mi-i dat să constat, din pura realitate. Mă șochează, desigur, deformările tablourilor, geometrizarea excesivă a desenului și culorile oarecum solemne. Vassily Kandinsky își pune puternic amprenta originalității sale pe „Albastrul cerului“ sau „Galben-roșu-albastru“ în timp ce Piet Mondrian, care nu mai amestecă culorile, realizează compoziții fermecătoare chiar dacă se lasă mai mult sedus de liniile verticale și orizontale aflate întotdeauna într-un perfect echilibru.

Un grup de vreo cincisprezece tineri elevi, preocupați de cunoașterea creațiilor, ce li se ofereau din abundență pe pereții din jurul lor, deși păreau să se sufoce din cauza măștilor anti-covid, urmăreau foarte atenți comentariile pertinente, dar și pline de umor, ale unui ghid angajat.

O imagine de pe terasa nivelului V

La capătul acestui periplu extrem de interesant, pentru a-mi odihni puțin picioarele purtate prin zecile de camere, m-am așezat pe o bancă de pe terasa larg deschisă. În mijloc erau expuse, în grupajul din jurul fântâniei răcoroase, sculpturile planturoase din bronz ale lui Henri Laurens, majoritatea inspirate de femei. Din cauza apei care se prelingea și spre exterior, veneau în grupuri compacte, pentru a se adăpa ori scălda, stoluri de porumbei. În acest timp, pe latura nordică, vizitatorii se înfruptau, pe îndelete, cu priveliștile încântătoare oferite de panorama Montmartre-ului.

Etajul inferior, adică cel de la nivelul al patrulea, a fost dedicat în integralitate, colecției de artă contemporană care, practic, a debutat în anul 1960, continuându-se și astăzi, într-un ritm cât se poate de susținut.

Practic, începuturile acestei perioade distincte s-a produs, la puțin timp, după cel de al Doilea Război Mondial. Artiștii tineri, plictisiți de modelele înaintașilor lor, au abordat, din start, noi

materiale, au stabilit noi relații între ei, și-au propus să impresioneze, cu orice chip, publicul, dând curs tehnologiilor de ultimă generație, instalațiilor banale, proiectând lumini sau exaltând mișcarea cu orice chip.

O lecție pentru tineri la Muzeul de Artă Contemporană

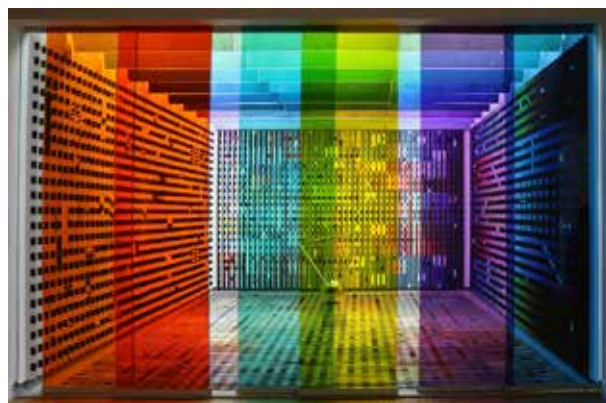
Săliile, destul de numeroase, de la etajul impresionantului edificiu, etalează, într-o succesiune logică și bine gândită, curente postmoderne care s-au răspândit mai peste tot în lume, aici fiind evidențiate: arta minimalistă, arta conceptuală, op art și arta cinetică, inclusiv Arte povera sau Budy art.

Bineînțeles că un loc de cinste ocupă Victor Vasarely, precursor al artei optice, care te captează, brusc, cu compozițiile sale geometrice și exuberanța culorilor veșnic mișcătoare ce plac ochilor. Cu acest prilej, mi-am amintit de spusele artistului de origine maghiară și anume că „frumusețea pură și universală poate fi atinsă numai cu armonia formelor și culorilor elementare“.

Mă impresionează și artistul de factură cinetică Yaacov Agam, a cărui pictură, de mari dimensiuni, fuzionează cu artele decorative. „Spațiul multidimensional“ s-a transformat într-o veritabilă simfonie cromatică, pardoseala camerei contopindu-se cu plafonul. Lucrarea, care înfățișează o anticameră pentru Georges Pompidou, i-a fost inspirată de apartamentele private pe care, fostul președinte, le petrecuse, cândva, la Palatul Élysée.

John Tinguely, din preajmă, propune curioșilor un „Requiem pentru o frunză moartă“ în care predomină elementele din oțel și lemn vopsit.

David Salle, din S.U.A., introduce în tablourile sale fluiditatea și surpriza conexiunilor imaginilor, simultaneitatea atât de specifică montajelor de film, mizând, desigur, și pe aspectele publicitare atât de răspândite. Francis Bacon, irlandez de origine și bine cotelat în epocă, întâmpină privitorii cu tablourile sale vesele redată în roz, galben sau portocaliu, în ciuda chipurilor sale, inspirate din creațiile literare,

Yaakov Agam - Spațiu multidimensional

care mi se par puțin oarecum grotești. Mi-am dat seama că, în fața artistului, te vei afla, întotdeauna, într-o dilemă: să îl iubești sau să-l urăști.

Continuându-mi drumul, întâlnesc și pe „Motanul purtător de noroc“, inspirat din tradiția japoneză, și postat la intrările din magazine sau restaurante din Țara Soarelui Răsare. Chris Marker a amenajat o instalație în sala de la intrare, intitulată „zapping zone“, etalând chiar serviciile specifice dintr-un restaurant obișnuit, adică sticle, câni, pahare, farfurii, scrumiere.

Am întâlnit și mostre ale grupului britanic „Art & Language“ ce redau aspecte ale artei conceptuale inspirate din Marcel Duchamps. Am privit zâmbind la o scândură suspendată ce conținea, pe suprafața sa, o suită de pătrate diferit colorate. Sub ea fuseseră împrăștiate, pe o podea albă, bucăți de pământ, se găseau cutii cu resturi de vopsele și chiar ghemotoace de hârtie sau sfori. Dar aceasta nu a fost nimic, pentru că, într-o altă sală, am întâlnit, pur și simplu, niște boxe suspendate de plafon și legate între ele prin niște cabluri, în timp ce, dedesubtul lor, fuseseră amplasate două bănci negre din fier ale căror speteze fuseseră concepute din fire elastice.

La un moment dat, crezând că mă aflu într-un spital al viitorului, am observat o cutie uriașă, deschisă cu creștături de faianță albă privite în perspectivă, pe fundal tronând, cum altfel, decât un însemn inconfundabil, cel al crucii roșii. Într-o altă sală, printre tablouri și vitrine părea să fi crescut o ciupercă uriașă de culoare roșie sub care s-au strâns vesele mai multe fete. Un alt artist, Loris Gréaud, propune privitorilor câteva sculpturi diforme în „Multiplicarea mesei obsesiilor“, incitându-i parcă pe cascadori să încerce să le vandalizeze.

Trecând prin aceste spații, mi-am dat seama că artiștii, excesivi de inventivi, precum Carsten Höller, biolog de profesie, nu ezită să facă exces de pictura acrilică, utilizând, în demersul său, bucăți de polistiren, poliuretan și rășini. Ciupercile sale descompuse își etalează efectele lor halucinogene direct pe pereți.

Întâmplător am identificat-o și pe Fiona Rae, o creatoare de factură abstractă, care, în „Dubla fericire“, introduce o multitudine de forme colorate în care primează: flori, stele, semne tipografice, motive abstracte, toate însă ca într-un univers kitsch.

Vizitatori într-una din sălile de la etajul IV

Printre ultimii pe care i-am mai văzut se numără și Julien Creuzet care prezintă un amestec de obiecte, elemente video și sonore ce i-au fost inspirate de preocupările lumii contemporane.

https://mediation-centrepompidou-fr.translate.google.com/education/ressources/ENS-Art-contemporain/?_x_tr_sch=http&_x_tr_sl=fr&_x_tr_tl=ro&_x_tr_hl=ro&_x_tr_pto=sc

Așadar, arta contemporană pare să aibă excentricitățile sale, reprezentanții ei, mai ales creatorii, care au debutat în acest mileniu și sunt ținuți cu ochii pe bienalele internaționale, încearcă să fie conectați cu orice preț la tehnologiile de ultimă generație., la instalațiile cât mai spectaculoase.

Oamenii, care vin aici, urmăresc, desigur, ceea ce se mai întâmplă în lumea artistică contemporană, dar, nici un într-un caz, nu și-ar dori ca, în propriile lor case ori apartamente, să-și găsească locul tablouri, sculpturi sau orice fel de elemente decorative cu caracter insolit și, mai ales, de asemenea dimensiuni.

Nu puteam încheia acest periplu, prin Muzeul de Artă Modernă și Contemporană din cadrul faimosului Centru Cultural parizian, fără a face precizarea că, în exteriorul său, în așa-zisa „piazză“, ca o completare la instituția pe care abia o parcursesem, fusese amenajat, de mai multă vreme, un alt fel de muzeu, dar la fel de important și de prețios, ce reușește să reconstituie, cu multă acuratețe, dar și cu respect, tezaurul artistic oferit statului francez, în anul 1956, de către celebrul sculptor român Constantin Brâncuși.

Cele patru ateliere, în care el a trudit, pe timpul șederii sale la Paris, și care sunt acum reconstituite cu multă fidelitate, etalează o bună parte din creațiile lui de vârf. Vizitatorii, care se deplasează cu viu interes în jurul vitrinelor din sticlă, admiră îndelung capodoperele sale ce dezvăluie: capete de femei, Măiastra, copii adormiți, Sărutul, pești, Coloana Infinitului, Domnișoara Pogany, Cocosul sau Pasărea în spațiu. Trecerea pe aici mă va determina să revăd (oare pentru a câta oară?) strălucitele lucrări ale artistului expuse în aer liber, la Târgu Jiu, sau adunate, la loc de cinste (din păcate atât de puține) în Muzeul de Artă din București.

(<http://bookofstyle.ro/2016/02/19/atelierul-dedicat-lui-constantin-brancusi-la-centrul-georges-pompidou-din-paris/>)

O imagine din Atelierul lui Constantin Brâncuși

POESIS

KATIA NANU

localizarea conflictului

sunt în gară, în tren, în compartiment
 cu o carte în mână.
 e cartea unei rusoaice tinere,
 nebune și neterminate,
 care scrie ca și cum ar trăi,
 dacă nu cumva trăiește chiar în timp ce scrie.
 pe-o votcă aş pune pariu că iubește contemporan
 cu mine!
 trenul a intrat în gara asta ca-n pâine
 și nu mai iese,
 s-a împotmolit între ciulinii ei
 și nu mai pleacă.
 oamenii vorbesc între ei în procente,
 calculează cât din viață pierd în acest tren,
 în timp ce rusoaica mea,
 încă neștiutoare de război sau de boala lui Putin,
 și-o trage nedumerit cu un batalion de puști aroganți
 exact la pagina 52.
 trenul nu se clintește din loc
 înțepenit între alte trenuri care vin sau pleacă.
 el nu poate fi pierdut.
 e un tren cuminte,
 sigur pe șinele lui nemișcate.
 în carte e o lume fluidă,
 curge ca la douăzeci de ani,
 implacabil și beat.
 trenul stă, ruginește între bălăriile gării,
 mirându-se că mai există ruși care scriu,
 rockeri ruși, tineri cu beții de bere la activ,
 într-o Rusie înecată în votcă
 mărșăluind către Ucraina, vomând la porțile ei,
 o Rusie împotmolită în buruieni
 ca trenul meu în gara Mizil.
 câteva case aduse de vânt pe terasament
 scot oamenii la vedere.
 locuiesc inconștienți lângă macii însângerați
 rupând roșul în două,
 departe de război...
 jumătate îmi intră mie direct în ochi
 omorând lumina de pe șine,
 cealaltă jumătate sunt macii sinucigași
 cu suflet de ruși beți turtă, depresivi și inconștienți.
 ei își dau sufletul între liniile de terasament

lăsându-se ritmic călcați de tren
 o dată
 și încă o dată.
 războiul a încremenit înainte de gara Mizil.

slava Ucraina!

războiul clocește călduț și în gara de nord,
 sub poala nopților bucureștene,
 războiul clocește până ies refugiați vii
 gata să-și tremure carnea
 în fața camerelor de luat vederi,
 să-și expună oasele dezgolite de speranță
 la televiziunile hămesite de știri
 până li se ia toată amintirea
 fostelor lor vieți
 și a vieților lor viitoare.
 războiul pândește după corturile portocalii,
 în salvarea parcată direct pe peron,
 în munții de sacose cu ajutoare inutile,
 gara de nord este tradusă noapte de noapte
 în limba ucrainiană
 de către traducătorii autorizați...
 refugiații plecați din propria lor viață,
 bezmetici și triști
 aleargă înspre năluca trenului care să-i ducă
 la Budapesta, la Viena
 sau undeva, muuult mai departe
 în căutarea urmelor lor de țară
 răspândite prin lumea întreagă.

războiul clocește mereu alți refugiați
 mereu proaspeți,
 cu rănile la vedere,
 defilând conștiincioși spre găriile
 mamei Europa.
 slava Ucraina!
 slava Ucraina, se aude din mileniul acesta
 strigătul lor de recunoaștere,
 o parolă pentru țărâmul durerii,
 strigătul lor
 de pui ieșiți de sub aripa ocrotitoare
 a mamei Rusia
 se împrăștie în gara pustie
 prinde forma roților de tren și
 se întinde sinucigaș peste șine.

Trenul

trenul trece pe la porțile sufletului tău
 alergând viața care a mai rămas acolo,
 fluierând-o strident, neobrăzat,
 strigând din toți rărunchii:
 ieși în drum!
 scapă imediat de tine, cea pe care amintirile o țin
 sub papuc.
 urcă în vagon!
 măcar pe ultimul ar trebui să îl prinzi
 din mers...
 mai ai o singură clipă în care să poți răsări.
 miroase mult a asfințit și trenul coboară din sine
 însuși
 atrăgător, necunoscut,
 în gara gării tale,
 strigând nerăbdător.
 mai ai o singură clipă sub talpă...
 arde-o de dimineață,
 fumează-o în drum către tine!
 lângă peron au înflorit macii de mai,
 sunt mai scumpi decât cireșele,
 trage-le culoarea după urechi
 și urcă!

vecinătăți

doamna din față are părul alb-gri
 și vene groase, albastre,
 încolăcite pe oasele mâinii.
 genele îi cad de sub ochelari în poală,
 una câte una,
 dorințe sfâșiate de timp.
 domnul de vizavi are două trunchiuri de copac
 în loc de picioare.
 își ține valiza mică,
 nesemnificativă,
 între genunchii uriași,

ocupând două locuri alăturate.
 nimeni nu îndrăznește să se așeze lângă el,
 peste el, în eul său imens, dilatat,
 transpirat și impasibil,
 de vârsta a treia.
 dinții îi scrâșnesc în gura adâncă, strâmbă,
 disprețuitoare.
 doamna întinde mâna,
 ia una dintre genele ei lungi,
 încărunțite
 și i-o aruncă direct în brațe.
 soarele urcă pe cerul ferestrei
 în goana trenului
 și copacul cel bătrân
 înmugurește timid un zâmbet...

impegata din gara Făurei

ce picioare nesfârșite avea
 impegata din gara Făurei!
 luuuungi cât drumul dintre
 două localități rătăcite de trenul
 ce taie Bărăganul în jumătate.
 într-o zi cu soare și cu două dimineți,
 una devreme și alta pe la amiază,
 impegata din gara Făurei
 a primit un buchet de trandafiri roșii
 tocmai de la trenul nostru.
 erau roșiiiiii
 mai roșii decât sângele macilor
 aliniați soldățește lângă calea ferată.
 un tânăr a coborât din tren
 i-a oferit buchetul
 și a urcat nedumerit înapoi.
 ea n-a vrut să primească trandafirii,
 a scuturat îndărătnică din coada pe spate,
 așa că el doar i-a așezat
 la picioarele ei.
 o impegată tânără și frumoasă
 dreaptă, cu semnul cel galben în mână
 și cu buchetul roșu la picioare
 s-a făcut din ce în ce mai mică
 a rămas din mers departe, tot mai departe.
 trenul nostru a plecat supărat
 țipând pe șine
 multiplicându-i băiatului nedumerirea,
 poate durerea...
 ea a rămas la Făurei
 o impegată tânără,
 dreaptă și frumoasă,
 călcând cu băgare de seamă,
 cu picioarele ei luuungi,
 printre trandafirii însângerăți,
 grijulie,
 să nu-și înțepe tălpile speranței.

POESIS

VIOREL DINESCU

SOLIE

La slonul de piatră,
 La stânca fulgerată,
 Din trei lature crăpată,
 Și de ploi adânci arată,
 Cine mi se adunără
 Dinspre noapte, dinspre seară,
 Din păduri fără hotară
 De pe la sfârșit de țară?...
 Păi, popor că se-adunără
 Toți în mână cu topoară
 Și cu inima amară!

De din peșteri neștiute
 Și din mlaștine stătute,
 Din adâncile coclauri
 Străjuite de balauri,
 Neamul vechi, neam de țără
 Cu ghioage și furci în mână
 Măre că se adunără
 La un ochi de vatră
 La ora de piatră
 Să-nvețe să moară
 Pentru-un cap de țară
 Că-i doboară anii
 Anii și dușmanii.

Da-n mijloc de ceată
 Cine mi s-arată?...
 Maica preacurată
 Cu toți pruncii roată.
 Plânge și suspină
 Maica de lumină,
 Floare de grădină,
 Că-n sânul pădurii
 Or să intre furii

Casa să ne-o piardă
 Cu izbiri de bardă
 Haitele-n furtună
 Foc or să le pună
 Să lase-n ruină
 Mândra ei grădină

Dar din cap de vatră
 Vine Ion de piatră
 Cu chica-nodată
 Și securea lată
 Adevăr să spună
 Vorba să-i rămână
 Maica noastră floare
 De ce tremuri oare
 Noaptea pe răcoare
 Ziua stând în soare?

Cine te apasă
 Sub tăiș de coasă
 Cine glia-ți spurcă
 Cu loviri de furcă
 Cine pâinea-ți frânge
 Chipul tău de plânge
 Cu lacrimi de sânge?

De când sunt pe lume
 Haitele păgâne
 Toate mă-mpresoară
 Pâinea că mi-o luară
 Fiii mi-i legară
 Alții că-mi plecară
 Dincolo de țară

De se-nstrăinară.
 Și-azi ca și-altădată
 Vin dușmanii gloată
 Mă-nconjoară lupii
 Îmi furară stupii,
 Aurul din munte,
 Vitele cornute,

Aurul din lanuri
 Icoana din geamuri
 Lيفةle spurcate
 Se chitiră toate
 Făr' de-obraz sau frică
 Limba de ne-o strică
 Fără de rușine
 Cu vorbe străine
 Și-n aști ani prea grei
 Feciorașii mei
 Au ajuns mișei
 Slugă pe la ei.
 Și-atunci cei bărbați
 Cu obraji tăiați
 La chip negurați
 Și la trup nălțați
 Jurară-mpreună
 La focul de stână
 Sub blestem de lună
 Să ceară-adunare
 La Zeul cel Mare
 Părinte din soare
 Zeului nălucă
 Jertfa să-i aducă
 Maica mea senină
 Icoană-n lumină
 Plângi și iar suspină
 C-au ales bătrânii

Strânși la focul stâniei
 Pe copiii tăi

Feciorași – flăcăi
 Să plece departe
 Cu solie-n moarte
 Și chiar mai departe
 Pe la poarta sfântă
 Cu solie cruntă
 Peste praguri nalte

Cu stele-nstelate
 Să ceară-ndurare
 La Zeul cel Mare

Și la cumpăna din stele
 Se-nălțară trei flăcăi
 Ca lăstarii subțirei
 Toți cu caii după ei
 Albi ca niște porumbei.
 Și din ceruri, de prin stele
 Cad trei suliți subțirele
 Parcă-ar fi niște nuiete
 Purtând veșnicia-n ele
 Și norocul orb spre stele.

D'alei viață-primăvară
 Cum de-mi lași fiii să piară
 Și în sulițe să moară
 Cum lași fala câmpului
 În groapa pământului?...
 Dar la focul viu al pietrei
 Se ridică Ion al Petrei
 Inimă zbatută
 Cu o jale mută
 Suflet ce se zbate
 Cu fiori de moarte
 Și spre maica vineri
 Jalea să-i aline

Maică preacurată
 Nu fi întristată

Că acei flăcăi
 Bravi ca niște zmei
 Sunt copiii mei
 Și nepoți de-ai tăi.
 Ei nu pot să moară
 Că spre ceruri zboară
 Să ducă în lună
 Ruga noastră bună

Nu cu moartea-n față,
 I-am trimis spre viață,

Sunt solii viteze
 Neamul să-l salveze
 Viața nu-și pot pierde
 Frunza dacă-i verde
 Cum ne ocrotește
 Codrul se-nverzește
 Și-a ferit străbunii
 De fiarele lumii.

Și-mi trecu seară de seară
 Zorii că se lumina
 Flăcăiașii că-mi plecară
 Cu obrazuri ca de prunci
 Cu privirile adânci
 Ne-nfricați ca niște stânci
 Cu priviri ca de erete
 Și cu trupuri ca de fete
 Cu obraji ca de lapte
 Și cu ochii grei de noapte
 Cu privirile senine
 Și cu flăcării în vine

Și e bine să se știe
 Că pentru a noastră glie
 Vom trimite iar solie!
 Solie după solie...

Foto: Valeriu Precupanu

POESIS

IONUȚ CARAGEA

Tu n-o să-nțelegi niciodată

tu n-o să-nțelegi niciodată
 ambiția mea literară,
 de unde își ia forța toată,
 cu ce adâncimi se măsoară

tu vezi doar un chip fără suflet,
 tu vezi doar o biografie,
 în loc să simți tainicul umblet
 și tainica mea melodie

tu n-o să-nțelegi niciodată
 la care enigmă mi-e rândul,
 ce lume în vis mi se arată,
 ce vrajă îmi mângâie gândul

tu vezi doar un kil de hârtie,
 tu vezi doar coperta lucioasă,
 n-ai ochi pentru-a mea poezie,
 tu vrei doar bucate pe masă

tu n-o să-nțelegi niciodată
 că eu te-nțeleg mult mai bine,
 că mintea ta nu e curată,
 că răul te-asmute spre mine

tu vezi în poet doar dușmanul
 ce trebuie-acuma să moară,
 ca tu să trăiești doar cu banul,
 cu sufletu-n inima chioară...

E ziua mea și astăzi, și mâine, și poimâine

dacă tu vrei să afli când am venit pe lume,
 o zi pe care mama mereu și-o amintește,
 va trebui să cauți în șaizeci de volume,
 pe pagina la care cuvântul te iubește.

e ziua mea când cerul m-apasă blând pe umeri,
 e ziua mea când mintea cu raza se unește,
 tu anii mei, iubito, nu trebuie să-i numeri,
 e ziua mea când Luna pe boltă strălucește.

e ziua mea când dorul își regăsește zborul,
 e ziua mea când visul cu umbra se-ntâlnește,
 e ziua mea când pasul bătătorește norul,
 e ziua mea când clipa adânc se-nveșnicește.

e ziua mea și astăzi, și mâine, și poimâine,
 e ziua mea când versul pe pagini se ivește,
 în pieptul meu se află un colț imens de pâine
 din care se hrănește acela ce citește.

Inimă orfelină

tras cu arcul meu nevăzut,
 gândul salvat din ruină,
 nouă ceruri a străbătut,
 țintind cetatea divină.

colo sus, a fost judecat
 și, neavând nicio vină,
 s-a întors mai viu, mai bogat,
 sădind în suflet lumină.

tras cu arcul meu fermecat,
 versul ca lacrima lină,
 cu ecoul mi-a vindecat
 inima mea orfelină.

Cam scârțâie toate, mon cher

cam scârțâie ușa cea veche,
cam scârțâie scara spre cer,
cam scârțâie într-o ureche
o frunză răpusă de ger.

cam scârțâie ventilatorul,
cam scârțâie traiul mizer,
cam scârțâie frâna, motorul,
și n-am niciun marche arrière.

cam scârțâie încheietura,
cam scârțâie clanța de fier,
cam scârțâie dinții și gura,
să scârțâi e tot ce mai sper.

cam scârțâie coarda viorii,
cam scârțâie glasul eter,
cam scârțâie bilele morii,
cam scârțâie toate, mon cher.

Scrum

Nu te văd, dar tu mă vezi.
Ochelarii mei n-au har?
Fac din mărunțiș grămezi,
Dar nu pot să mă repar.

Tineretea? A trecut.
Nu mai vine înapoi.
Frumusețea? Jalnic scut
Într-un nedorit război.

Ce-am în tolbă? Un cuvânt.
Nemurirea? Un pretext.
Lupt cu morile de vânt
Răsucind același text.

Amintirea? Un cal mort.
Steaua albă? Un reper.
Cine are pașaport
Pentru colțul lui de cer?

Bucuria? Un copil.
Părintește, îl educ.
Mai cu stil, mai fără stil,
Îmi ia locul, eu mă duc.

Stau pe margini de genuni,
imitând, hilar, un zbor,
Și repet trei rugăciuni
Cu mesaj înălțător.

Erezie? Nicidecum.
Doar mă cert cu Dumnezeu.
Dintr-o flamă, prea mult scrum
A rămas în pieptul meu.

lubește-mă cât sunt în viață

lubește-mă fără rețineri,
Acum, cât suntem încă tineri.
lubește-mă ca pe-o comoară
Descoperită prima oară.

lubește-mă cât sunt în viață,
În fiecare dimineață,
lubește-mă la prânz și seara,
Cât încă nu mă plânge ceara.

lubește-mă în miez de noapte,
Spunându-mi la ureche șoapte,
lubește-mă în pat de rouă,
Cât încă Luna este nouă.

lubește-mă cât încă soarta,
Deschide inimilor poarta,
lubește-mă cât încă visul
Deschide-n suflet paradisul.

lubește-mă ca pe-o magie
Cu vers și ritm de poezie,
lubește-mă, citindu-mi cartea,
Cât încă nu mă cheamă moartea.

lubește-mă fără orgoliu,
Nu aștepta o zi de doliu,
lubește-mă cât încă vântul
Ți-oferă darul meu, cuvântul.

Dimitrie Hârlescu, *Pe gânduri*

POESIS

FLORIAN SAIOC

fără speranță

nu mai era de îndurat,
nu mai aveam nici somn, nici stare,
îndurerat și tulburat
am luat-o razna-n lumea mare

mă confundasem cu natura,
doar gândul îți dădea ocol,
și ochii ți-i vedeam și gura,
piciorul, sânul, torsul gol

ca tine alta nu-i pe Terra,
cu ochii ținuteți mă lași,
e șoldul tău rotund ca sfera
iar sânii tăi sunt ucigași

cioplită cu zeești unelte,
ai fost, probabil, de Eol,
că-ți sunt picioarele mai zvelte
ca sticlele de monopoli

m-ademenești cu dulci ispite,
mă ții pe gheață și pe jar,
cu simțurile prionite,
mă răstignești ca pe-un tâlhar

că te-am pândit cândva-n răscrucea
acelui vis rămas restanță
și-mi urc Golgota, și-mi duc crucea
unei iubiri fără speranță

obsedanta clipă

ce-ascunzi în ochii tăi cumiți
renescătoare de dorinți?
când te privesc, de ce-mi ascunzi
sub pleoape ochii tăi rotunzi?
de mult în gând și-n visu-mi pur
tu căpătai ușor contur,
pân-am ajuns ca, într-o zi,
să nu mai pot deosebi
cu simțurile care-nșeală

pe cea din vis de cea reală!
te urmăream prin nopți, vibrând,
cu fiecare simț și gând
c-un gând te atingeam ușor
și trupu-ți devenea sonor
sub fuga-i orice nur, pizmaș
scotea un sunet pățimaș,
făcând din frageda-ți ființă
o melodie, o dorință
și-atunci, în suflet tulburat,
am îndrăznit și-am întrebat:
ce-ascunzi în ochii tăi cumiți
răscolitoare de dorinți?
„O, taci! ai repetat, o taci!”
și-au înflorit doi pudici maci
pe-obrajii tăi nedați cu fard.
mi-ai spus că ochii-mi frig și ard
ei ți-au răspuns că eu te cer
ca râuri iuți de foc și ger
curgea în mine viața-n pripă,
ea se strânsese într-o clipă,
se concentrase-n ea egală
o, ți-aș fi dat o veșnicie

din clipa-aceea colosală
dar ne-am oprit fără temeii
în piscul frumuseții ei,
uimiți, cu păru-n vânt, bălai,
păream ca izgoniți din rai
și tu fugeai plângând, fugeai...
azi poate-n ochii tăi cumiți
ascunzi regrete și dorinți,
ori poate că aștepți să vie
iar clipa care nu înșeală,
dar a trecut o veșnicie
din clipa-aceea colosală

ca un păcat

cât între miercuri și-ntre vineri,
cât între zilele de post,
am fost și noi odată tineri
și-am fost nebuni și proști am fost,

am fost grozavi, am fost obraznici,
am fost și neascultători,
iar în iubire-am fost năpraznici –
iubeam de seara, până-n zori

acum supuși grozavei firi,
și vremilor neiertătoare,
cărăm atâtea amintiri
c-abia ne ținem pe picioare

și când bătuți de suferinți,
privim spre cei mai tinerei,
le reproșăm că nu-s cumiți,
de parcă noi n-am fost ca ei

azi totul pare o poveste,
cum suntem, cine și ce-am fost
o, Doamne, tinerețea este
ca un păcat în zi de post

ne vom numi

iubito n-am venit să te alint
când luna începuse să răsară
mi-a-nfipt în suflet cornul de argint
și m-a rănit luceafărul de seară

dar nu-i nimic, noi fi-vom împreună
și sufletele noastre le-om uni
și iarbă ne vom face și țărână
și țară și pământ ne vom numi

iar dacă țara nu vom fi în stare
s-o **Reîntregim** așa cum se cuvine

să ne luăm mormintele-n spinare
și-n moarte să ne-ascundem de rușine.

Foto: Valeriu Precupanu

CARTUȘ (I)

Titlul volumului de versuri „La umbra cuvintelor” mi-a sugerat, din start, că poeta Eleonora Stamate mă va încânta cu o poezie de delicate trăiri, de profunde și diafane mișcări sufletești. Nu m-am înșelat.

Poezia domniei sale, blând metaforizată, nu forțat, nu șocant, este mai degrabă chemătoare la meditație, la mirate întrebări. Cortegiul de metafore devine, parcă printr-o magie estetică, o spectaculară metaforă globală, integratoare.

În versurile poetei Eleonora Stamate adie un delicat – pătrunzător fior metafizic. O pană încercată, o lirică emoționantă.

CARTUȘ (II)

Lirica sacră a poetei Elena Armenescu, elevat elaborată, cu accente liturgice este de-a dreptul tulburătoare.

Ecoul profundelor sale **versete** au darul de a stăruii și de a lucra mult timp în mintea și-n sufletul cititorului avizat și sensibil.

CARTUȘ (III)

Poezia lui Horia Gârbea, poezie de ample și profunde rezonanțe lirice, picură în sufletul meu, se combină tainic cu el spre „a ține minte/ note și litere/ (pe care) le va pierde cândva/ cum pier stropii de brumă/ pe frunza gherghinului”.

POESIS

DAN STOIAN

Pseudo liniște

Liniștea serii de Brumar naște iluzia
 unor clipe eclozate în amintirea
 exploziei din coasta lui Adam,
 femeia născută plânge a pierzanie
 și se șterge la nas cu bucata de frunză
 rămasă de la balul mascat
 din toamna Edenului de serviciu,
 pruncii țipă în așteptarea pilulei
 din tratatul de medicină alternativă,
 e trecut de ora nouă post meridian,
 pământul continua să se joace de-a
 rotația și revoluția,

mda,
 zice poetul de serviciu,
 nu e deloc liniște,
 hai să toarcem un poem,
 îi spune motanului Tom,
 la al șaselea semnal va fi ora...
 și totul amuțește,
iar au luat porcii ăia curentul,
 săturați-vă de liniște!

Nostalgii

Seara a picat peste nostalgia sezonului
 cald
 la ora șaptesprezeceșicinzecișitredeminute
 ora locală
 e întuneric și femeia promisă din vremea
 Edenului apare cu aripi de ceață
 topindu-se pe asfaltul rece din orașul cu două
 grădini botanice
 desenând o pată de sânge
 peste care aștern o picătură de viață,

it's OK, mama,
 voi zbura,
 și ea va zbura,
 ne vom pierde prin constelații

fără nostalgia orașului cu două grădini
 botanice

Doamna mea, Poezie

Sunt sânge din sângele tău,
 Poezie,
 păstrează-mă la pieptu-ți
 de virgină despletită
 și hrănește-mă din sfârcul acela
 bolnav de neumblare,

sfîntește-mă în tine,
 făcă-se voia metaforei
 precum în Cer
 așa și-n enclava noastră rămasă
 pustie
 de la facerea lumii de catifea
 peste care au trecut turcii
 și tătarii
 în căutarea Imperiului Zenitului,

ai grijă de mine,
 Doamna mea, Poezie

Ploaia

Ploaia asta are ceva cu mine,

mă udă numai în sensul invers
al acelor de ceasornic,
mai întâi mă privește chiorâș soarele
și mă abandonează stropilor
în sensul invers al creșterii frunzelor
stejarului din sufletul ostașului
căzut la datorie,

sunt ud și tremur de față cu nașterea
sezonului bobului de grâu,
apoi îmi simt sufletul
cuib de jeratic
cerșind un strop de lacrimă,

totul este atât de uscat,
paparudele se coc de sântămărie,
of, Doamne,
ploaia asta are ceva cu mine,
niciodată nu se află acolo
când am nevoie să-mi primenesc
sufletul!

Cireșar fără busolă

Soarele din privirea ta
îmi arde jumătatea de credință
în zeul cel bun al tăcerii,
zenitul dintr-o rostogolire a eului
frânge silaba versului kodakcolor,
așa se face noapte
și se naște paradisul rubicond al cucuvelei
renăscută din ștrangularea speranței,

niște fete trecute de tinerețea milenară
nasc zori și principii
pe câmpia tăvălită de cavalerii în alb
la ora ceasului istoriei prefabricată
prin ordonanță de urgență,

vin la tine, munte, acoperă-mă cu pădurea ta
rămasă nefranjurată, ce minune!
zise poetul într-o tovărășie cu sticla de Chivas
Regal,

ave, prințesă în mov,
do you know you are the happiness of my mind?

'r-ați ai dracului, cu poezia voastră,
puneți mâna pe muncă!
protestează clasa muncitoare călare pe strungurile
patriei
în așteptarea unei acadele guvernamentale.

Apocalipsa de proximitate

apocalipsa trece triumfal
pe strada mea
întâmpinată de vecini
cu semințe de prohod
și înjurături culese din programul
de guvernare,

Eva își contemplă în oglinda concavă
destinul macerat la ruleta rusească,
cei mai fericiți sunt băutorii de rachiu,
pe caiet,
ei trec de șapte ori pe zi
la magazinul de proximitate
și se întorc la fel de triumfal
odată cu apocalipsa
într-o tovărășie sub zodia clopotelor
care trag a pierzanie.

Homerică

Am intrat cu bocancii
în altarul ascuns al speranței,
era într-o zi de joi când
zgomotul se întretăia cu furia,
așteptat fiind de falșii apostoli
ai conclavelor
spre judecata de după vecernie,

n-am avertizat, le-am șoptit în urechi,
am doar acest stih ambalat în frunze uscate
de păpădie,
ești proscris,
țipau homeric, și te condamnă
la muncă silnică pe ogorul făcut
din agora literelor rămase în pământ
de la odiseea iliadei, ediție princeps,
secolul opt înaintea lui Hristos,

pledez vinovat,
satrapi ai universului desenat în cărbune

POESIS

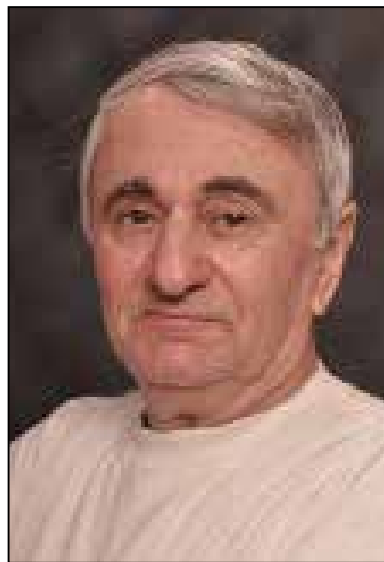
CORNEL FLORIN CUBLEȘAN

TOTUȘI E BINE

astăzi trebuia să fie Duminică.
 E o zi în care navighez
 cu o corabie scufundată .
 Copiii de la oncologie
 cântă imnul speranței.
 Parcă mi s-au scurtat mâinile
 nu mai pot ajunge
 la cartea de rugăciuni.
 Sunt preșul pe care
 își șterge timpul picioarele
 sunt pauza dintre căderi.
 Totuși e bine
 singurătatea crește în mine
 ca un cactus.
 În oglinzile uitate
 îți despletesti și acum părul
 erai flacăra ce aprindea
 ferestrele mansardei.
 Astăzi trebuia să fie Duminică
 e o zi în care navighez cu o corabie scufundată .

ȘI NOR ȘI PIATRĂ SI PASĂRE

o stea poate naște o altă stea
 apoi se stinge
 în lumina sa
 o piatră nu e decât o piatră
 care poate naște o altă piatră moartă. O pasăre
 poate să-i dea viața altei păsări
 poate să nască un cântec
 apoi să moară în cântecul său.
 Un sfârșit naște un nou început care moare.
 Eu pot să fiu orice
 și nor
 și piatră
 și pasăre
 pot să mă nasc să mor și să renasc apoi în cuvânt
 să fiu totul.

DE PRIMĂVARĂ

primăvara abia mai încape în curte
 în sat
 ciresii in floriti împușcă moartea
 ce umblă pe uliți
 sub formă de dricuri de cârje.
 Mi-am umplut sufletul de prieteni
 nu mai am loc unde să-i pun în vie
 au înflorit rănilor lui lisis
 sârmele de telegraf sunt o orga vie.
 În iesle se naște din nou pruncul
 în șura mai izvorăște un soare
 din rugăciunile mamei.
 Primăvara abia încape în curte
 în sat ciresii in floriti împușcă moartea. Viețile noastre
 poate se vor repeta cândva ne vom regăsi în altă
 primăvară când vom fi doi muguri sângerand
 pe aceeași ramură.

ECOUL

am în inimă o cicatrice
 care vorbește cu un glonte de aur
 m-ai împușcat
 În golul rămas ecoul nu se stinge.

ÎN NOAPTE

În noapte se-aude cum crește fluviul nevăzut.
 Privesc cum se scurge flacăra
 din paharul pe care l-ai băut.
 Nu am citit constituția neantului. Rămân un mic
 adaos la marea mulțime.

PEISAJ CU TURN

din turn medieval cad glasuri bolnave se sparg pe
 pavaj privitori speriați așezați ca într-o catapeteasmă
 își așteaptă rândul.
 Roata de tors umbre nu se oprește.

ÎNFLORIRE

Cerul a coborât
 în teiul înflorit
 naște cuiburi de stele.

MILA

Casa bătrânească e o rană deschisă mila mea o mai
 ține
 uși
 ferestre de pământ
 acoperă strigătele.
 Ploi ce nu se mai opresc
 duc cu ele cenușa.

Moldova mea

Moldova mea, tu singur-ai vrăjit
 Pe drumul vieții mele călătoare
 De când dormeam în codrul nesfârșit
 În vis de flori, de cântec și de soare...

Și n-a rămas o rază-n asfințit,
 Și nici un zvon în unda călătoare,
 Și nici un strigăt de privighetoare
 Să nu-mi fi spus că și tu m-ai iubit...

Când va suna-ntr-o zi și pentru mine,
 Din turla veche, clopotul de-aramă
 Și voi porni spre zările senine

Și de pe cer se va mai stinge-o stea,
 Să mă cuprinzi cu dragoste de mamă
 La sânul tău cel cald, Moldova mea.

G. TutoveanuDimitrie Hârlescu, *Portretul poetului George Tutoveanu*

AFORISME

SURĂSURI MIGDALATE

► Vasile GHICA

- După ce s-a trecut, în România, de la 15 edituri la 5000, nimeni nu se îndură să-și lase maculatura netipărită.
- Veleitarului îi lipsește talentul, dar îi prisosește râvna.
- În lumea animală, nu orice jigodie ajunge șef de haită, așa cum se mai întâmplă prin partidele noastre politice.
- Scriu și cu speranța că nu vom fi doar țărăni.
- Nu-mi voi scrie autobiografia. Pentru curiozitatea generațiilor viitoare, datele de pe cruce vor fi arhisuficiente.
- Creștinismul nu va muri, pentru că plăcerile terestre limitate nu vor putea să potolească niciodată stropii de absolut din noi.
- Mult mai des au reușit strămoșii, decât noi, să pună un strat de glorie pe numele de român.
- Îndesăm toată ziua burdihanul, cu iluzia că așa scoatem vidul din noi.
- Nu poți să-i ceri prea mult omului. Pentru că, în definitiv, el nu este decât un biet produs secundar al iubirii.
- Educația a făcut progrese uriașe. Părinții nu-și mai bat copiii, decât dacă sunt în legitimă apărare.
- De trei decenii, România este o țară de găini, guvernată de vulpi.
- Cea mai dificilă luptă e cea cu tine însuși. Pentru că ai suporteri în ambele tabere.
- Să lăsăm să vorbească viața. Nu sărmenele noastre cuvinte.
- O fi viața noastră tristă, dar salariile sunt destul de hazlii.
- Fiind singura ființă inteligentă din natură, omul și-a însușit și întreaga cantitate de ingratitude.
- Pe scările ierarhice, urci mult mai repede în patru labe.
- Procesul de autocunoaștere poate fi și drumul spre vindecarea sufletului.
- Nu ne drămuim timpul, care ne-a mai rămas, pentru că îl considerăm infinit.
- Rețelele de socializare stimulează dependența, nu empatia.
- Marea „izbândă” a românilor după 1989, a constat în transformarea responsabilității în nepăsare.
- Când iubești, ai impresia că și stâlpii de telegraf înmuguresc.
- Reputația ta te poate face cunoscut, nu și liniștit.
- Suntem din ce în ce mai mulți pe planetă. Și din ce în ce mai singuri.
- Numai iubirea și arta pot semna ordinul: clipă rămâi!
- Pentru speranțele noastre de mai bine nu au mai rămas decât urale răgușite și interjecții răsuflate.

Dimitrie Hârlescu, *Micul țăran*

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

► Pr. Ionel RUSU

Fraților, seara trecută, pe când mă rugam, mi s-a arătat chiar necuratul. Acesta, cu chipul lui înspăimântător, m-a anunțat că o să vină la biserica noastră, peste trei zile, după-amiaza, la 5.

„Peste trei zile, la amiază, biserica deja dădea pe afară. Înăuntru nu mai aveai unde să arunci un ac, curtea gemea, lumea stătea agățată pe garduri. Părintele înăuntru, în altar. Din când în când, ieșea pe ușile diaconești, își privea cu îngrijorare ceasul, dădea din cap preocupat, apoi intra din nou la adăpost, în sfântul altar. Pe la cinci fără un sfert, tensiunea atinsese cote de avarie. Se putea auzi musca în zbor; cu toții își țineau răsuflarea, parcă pentru a nu speria duhul ce urma să se arate în mijlocul bisericii lor. Părintele își face apariția pentru ultima dată. Lac de apă, uitându-se tot timpul la ceas, ridicând iscoditor ochii spre cer, încet, pe ușă, s-a strecurat și preoteasa lui. Pendulul bate de cinci. Cu tonalitatea obișnuită, ca de obicei, dar celor prezenți le bubuiau deja urechile. O bătrână a leșinat de emoție, un copil a izbucnit în plâns. Doi tineri râdeau nervos, într-un colț. La cinci și un sfert, atmosfera se detensionase ușor. Chiar dacă cei prezenți veniseră să îl vadă pe dracu' gol, absența lui parcă i-a ușurat. Într-un târziu, de după catapeteasmă a apărut părintele. „Fraților, după cum vedeți și voi, dracul tot nesperios a rămas. N-a apărut, așa după cum a spus. Și voi, care ați venit așa de mulți să-l vedeți... Dar știți ceva? Dacă la întâlnirea cu „Ucigă-I Toaca“ sunteți prezenți într-un număr așa de mare, de ce nu veniți toți atâția și la Dumnezeu, că doar suntem în casa Lui? Șade frumos?”¹.

Brothers, last night, while I was praying, the devil itself was shown to me. With its frightening appearance, it announced to me that it will come to our church in three days, at 5 in the afternoon.

After three days, in the afternoon, the church overflowed with people. Inside you had nowhere to throw a needle, the yard was moaning, people were hanging on the fences. The priest was inside the altar. From time to time he stepped out through the deaconess doors, looked in wonder at his watch, nodded concerned, then entered once again in the holy altar's shelter. About a quarter to five, the tension had reached breaking point. One could hear the fly in flight; they all held their breath, as if not to scare the spirit that was going to appear in the middle of their church. The priest makes his appearance for the last time, sweating with emotion, obsessively watching his watch, raising his eyes suspiciously to the sky; slowly his wife sneaks in also. The pendulum strikes five with its usual tone, but the ears of those present were already exploding. An old lady fainted. A child burst into tears. Two young people were nervously laughing in a corner. A quarter past five the atmosphere calmed down slowly. Even if the people came to see the devil itself, its absence provokes their release. Finally, after the catapetesasm, the father appeared: “Brothers, as you can see, the devil is still untrustworthy. It didn't appear as it said. Poor you that so many came to see him. By the way, if at the meeting with the devil you are present in such a large number, why don't you all come to God as well, because we are in His house after all? Is it appropriate?”

¹ *** *Dracul de la ora 5*, în rev. «Rost», nr. 12, an I, 2003, p. 8.

EXPRESII CELEBRE

„PRIETENIA LUI AHILE CU PATROCLU“

► Theodor PARAPIRU

Jignit de Agamemnon, marele războinic Ahile se retrage în solitudinea unei supărări mistuitoare (v. Mânia lui Ahile). În absența lui, troienii obțin tot mai multe succese pe câmpul de bătaie, amenințând tabăra asediatorilor și fiind gata să le incendeze corăbiile. Primejdia iminentă nu-l înduplecă pe vestitul viteaz să revină asupra hotărârii sale. El respinge toate demersurile împăciuitoare și darurile care i se oferă. Situația grecilor este deosebit de grea. Căpitanii lor de frunte (Agamemnon, Ulise, Diomedea, Evripil și alții) sunt răniți, ceilalți abia izbutind să reziste asalturilor inamicului.

Bătrânul înțelept Nestor apelează la Patroclu, prietenul inseparabil al lui Ahile, sugerând o cale de salvare: „Armele-i mândre să-ți dea, să te porți la bătaie cu ele;/ Poate, văzându-te asemenea lui, să se retragă troienii/ De la război, să sufl e voinicii ahei care-atâta/ Sufer-acum, că puțin li-i răgazul în greu luptării.” (Homer, Iliada).

În copilărie, Patroclu ucisese din greșeală un tovarăș de joacă și fusese trimis în exilul de purifi care la curtea regelui Peleu tatăl lui Ahile, în insula Egina. Între cei doi tineri se născuse o prietenie trainică. Patroclu arată un devotament nemărginit față de Ahile, alăturându-se necondiționat protestului acestuia la adresa lui Agamemnon. Este și el un luptător temut, dar are un bun renume și ca tămăduitor priceput de răni și boli. Cuvintele tatălui său Menețiu îi călăuzesc prietenia pentru Ahile: „Fiule, -Ahil după neam te întrece pe tine, tu însă/ Ești mai în vârstă ca el; iar dacă-i cu mult mai pu ternic,/ Poți cu grăire așe zată să-l iei și pe calea cea bună/ Să-l sfătuiești, să-l îndrumi, iar el o s-asculte spre bine.” (op. cit.).

Preluând argumentele lui Nestor, Patroclu se adresează lui Ahile și primește încuviințarea acestuia. Împrumutarea armelor este o dovadă de supremă afecțiune, dacă avem în vedere faptul că ele constituiau adevărate forme de identitate a luptătorilor acelor timpuri. Surpriza apariției lui Patroclu pe câmpul de luptă – în aceste circumstanțe – are efectul scontat, până când troienii îl recunosc. El luptă vitejește, doborând mulți adversari întâlniți în cale, însă este răpus de marele Hector. Luptând

cu înverșunare, conduși de Ajax și Menelau, aheii reușesc să-i aducă trupul în tabără.

Ahile află tragica veste de la Antiloh, unul dintre fi ii lui Nestor. Invazia durerii este instantanee: „Astfel i-a zis, iar pe el îl acoperă norul durerii,/ Neagra cenușă împreună și-o-mprăstie-n capu-i slujindu-și/ Mândrul obraz și se umple de ea strălucita lui haină./ Însuși în pulbere apoi, cât este de mare, se-ntinde/ Părul și-l smulge nebun cu mâinile schimonosindu-l.” (op. cit.). Desperarea eroului este atât de mare, încât lui Antiloh îi este teamă că s-ar putea sinucide.

Pierderea prietenului drag îl reconciliază cu Agamemnon: „Oricât de vie fusese mai înainte rana pricinuită amorului său propriu de către Agamemnon, moartea lui Patroclu sapă în Ahile abisul de suferință și de pasiune care îl face să uite cu totul restul.” (A. Bonnard, Civilizația greacă, I).

Eroul se reîntoarce la luptă, măcelărind pe dușmani și înfrângându-l pe redutabilul Hector, deși îi este cunoscut că fiecare pas îl apropie de propriul sfârșit. El închină victoria prietenului căzut: „Și în al morții lăcaș mi te bucură, scumpe Patrocle,/ Iată c-aduc la-mplinire ce eu juruisem; pe Hector...” (Homer, op. cit.).

Din tărâmul umbrelor, Patroclu apare în vis și dovedește același devotament tulburător: „...De-asta eu rogu-te încă și cer să-mi ascuți rugămintea:/ Oasele mele să nu pui tu osebit de-ale tale,/ Ci împreună să fie cum furăm acasă la tine,/ Când de la noi, din Opunta d-abia m-adusese/ Tata Menețiu la voi...” (op. cit.).

Când Ulysse ajunge în împărăția lui Hades, găsește umbrele lor umblând împreună: „Veni apoi și umbra lui Ahile,/ Feciorul lui Peleu, și-al lui Patroclu...” (Homer, Odiseea).

Cărările prieteniei celor doi rămân neschimbate de cutremurul trecerii într-o altă lume.

Expresia „Prietenia lui Ahile cu Patroclu” este o referință comparativă și metaforică exemplară pentru dimensiunea umană a acestui sentiment.

„PRIETENIA LUI ARISTOTEL“

Gânditor de geniu și mare savant, Aristotel (384-322 î.e.n.) este un înnoitor de lume și un deschizător de vaste drumuri ale cunoașterii. La 17 ani se mută de la Stagira (colonie grecească în Tracia) la Atena, unde frecventează Academia lui Platon până la moartea maestrului (347 î.e.n.). Petrece apoi câțiva ani în Asia Mică, la Assos, la curtea tiranului Hermias, dar acesta este ucis de perșii cotropitori și filozoful se retrage la Mitilene,

în insula Lesbos. În anul 342 î.e.n., regele Filip al II-lea al Macedoniei (359-336 î.e.n.) îi solicită serviciile de educator pentru fiul său, Alexandru, faimosul cuceritor de mai târziu (v.Comoara lui Alexandru, Complexul Alexandru). Când elevul urcă pe tron după asasinarea tatălui (336 î.e.n.), Aristotel revine la Atena și înființează propria școală, Lykeion (Lyceul)/Peripatos, activând 13 ani ca profesor (335-322 î.e.n.), interval în care elaborează cea mai mare parte a operei. La un an de la moartea lui Alexandru, se stinge și Aristotel la Calcis (ins. Eubee), unde se autoexilase cu scopul elegant și impecabil formulat, de a evita să ofere atenienilor prilejul să săvârșească o nouă crimă împotriva filozofii ei. Se referea la procesul de impietate ce i se pregătea, întrutotul asemănător cu acela al lui Socrate, eveniment care înălțase ingratitudea pe culmile cele mai stupide ale democrației (v.Procesul lui Socrate).

Excepționala erudiție i-a permis lui Aristotel să aibă contribuții fundamentale în numeroase discipline (metafizică, logică, biologie, etică, retorică, morală, politică, estetică, filozofie, religie): „Aria de cuprindere a operei lui Aristotel este imensă. Ea merge de la harta planetelor la clasificarea peștilor; de la studierea vânturilor, a mărilor și a vremii până la analiza tragediei dramatice; de la morală și politică până la geometrie și număr. Influența lui Aristotel a fost incomensurabilă.” (Diané Collinson, Mic dicționar al filozofiei occidentale). Dante Alighieri îl prezintă cu admirație superlativă drept „Il maestro di color che sanno” – „maestrul celor care știu” (al cărturarilor părinte): „Cătând apoi mereu tot mai departe,/ văzui pe-al cărturarilor părinte/ șezând c-un pâlnc de înțelepți deoparte./ / Toți îl cinstesc și iau la el aminte,/ dar Platon și Socrate cel vestit/ În preajmă-i stau și-s dintre toți 'nainte.” (Divina Comedie, Infernul).

Pentru Platon, maestrul său, Aristotel nutrește mult respect și mărturisită prețuire, elogiindu-l postum în Elegie către Eudemos, la ridicarea unui altar al prieteniei: „... (Platon) întâiu-ntre muritori

arătat-a prea bine/ Pildă fiindu-i viața, învățătura vehicul...”. (Diogenes Laertios, Despre viețile și doctrinele filozofilor). În timpul comun, cei doi poartă controversă de idei, de opinii, de metodică a cercetării etc., mult apreciate de amândoi, pentru că probează viabilitatea susținerii doctrinei.

Există teme suficiente: Platon este artizanul Ideilor și al Formelor, Aristotel pledează pentru necesitatea investigației științifice prin experiment; conceptul de cu noaștere este altfel înțeles de fiecare; sunt inerente dispute despre artă și realitate, despre specificul mimesis-ului și al catharsis-ului, despre legi ale naturii și despre condițiile lumii divine, despre iluzie și despre rațiune etc. În mod firesc, apar constatări inconfortabile: „Nimeni, poate mai mult decât Aristotel n-a avut vreodată sentimentul exact al confuziei și al contradicțiilor în care cădea Platon, când, cu trecerea anilor, s-a obișnuit să-l considere cu ochi detașat și critic. Nu înseamnă că nu i-a purtat mereu respect...” (Indro Montanelli, Istoria grecilor).

Relația dintre cei doi a fost întemeiată pe comunicarea stimulativă de tip intelectual, care a permis fiecăruia să-și edifice sistemul filozofic și argumentele individualizante. Fără să fi lipsit, afectivitatea s-a manifestat în sensul asumat de Aristotel: „La întrebarea: Cum trebuie să ne purtăm cu prietenii?, dădu răspunsul: Așa cum am dori ca ei să se poarte cu noi.” (Diogenes Laertios, idem). Specularea pe tema unor raporturi tensionate, generate de atitudinea critică a lui Aristotel, a condus la o formulare memorabilă care îi este atribuită: „Amicus Plato, sed magis amica veritas” (Mi-e prieten Platon, dar mai prieten mi-e adevărul).

„Prietenia lui Aristotel” este metaforă pentru formă a sentimentului nu numai ca devotament și afecțiune din partea unei persoane pentru alta, ci și ca atitudine critică plină de considerație, de respect și de admirație, manifestată prin confruntare de idei și de aspirații spre performanță. Conferirea de conotații negative este eronată și vizează ingratitudea și invidia.

Foto: Valeriu Precupanu

PRINȚESA PROZEI FEMININE

AMINTIRI DE LA HOTARUL VIETȚII

► Cristina LUCA-PARAPIRU

Chase locuia în Marele Pântec, lângă Hotarul Vieții. Acolo nu putea ajunge nici un om care se născuse, deoarece se afla după pereții Universului și era Lumea Copiilor Care Nu S-au Născut. Marele Pântec însemna garanția viitorului, iar copiii, sub formă de atomi invizibili, aveau vacanțe îndelungate, întrerupte de Misiuni de Naștere și de Călătorii de Viață.

Chase depusese Cerere de Naștere pentru America din urmă cu 50 de ani pământeni, opt luni și trei zile, dar nu fusese preluată și avizată, poate fiindcă fusese rătăcită în birocrăția administrativă a Marelui Pântec.

Într-o zi, băiatul-atom o întrebă pe Briana, prietena lui de joacă:

- Tu unde te vei naște?
- În România, unde „Briana” se scrie cu un singur „n”.
- În America, te-ar chema „Brianna”.
- Îmi place cum am dorit eu!

Cei doi se jucau împreună pe tărâmul minunat al Mărețului Pântec și ar fi vrut să fie frați în călătoria din Misiunea Vieții.

La puțin timp după discuția lor, Briana a fost aleasă de o mamă din România. Chase a fost supărat că a plecat, dar și-au promis să se revadă cândva. A căutat un alt tovarăș de joacă, pe Teo-Daniel, cu care îi plăcea să hoinărească pe plaiurile înverzite.

„Teo-Daniel s-a născut în urmă cu cinci ani!”, i s-a comunicat telepatic.

Era descumpănit. Își aduse aminte că Teo-Daniel avea un frate pe nume Cristi.

„Acela s-a născut în urmă cu 16 ani!”, a fost informat pe loc.

Câte evenimente s-au întâmplat! Deodată se auzi strigat:

- Chase, ești dorit de o mămică din America! Călătorie bună și frumoasă!

- OK, mulțumesc!

O zbughi din loc, fericit gol-goluț, în Hotarul Vieții.

*

Au trecut mai mulți ani, Pe Pământ, Chase nu a mai întâlnit-o pe Briana. Ba chiar nu a mai pomenit de ea vreodată. Se pricopsise cu un frate mai mic, Jacob, visător și gânditor. Pe neașteptate, când împlinise zece ani, Jacob i se adresă:

- Chase, tu îți mai amintești de lumea dinainte de naștere, de prietenii de atunci?... Eu n-am uitat nimic...

Fratele mai mare a râs cu poftă:

- Aiurezi, băiete, și spui prostii fără noimă!

Jacob se abținu să-i răspundă. Liniștit, merse în grădină, se așeză pe o bancă de lemn și formă un număr de telefon din România. Vorbi abătut:

- Uf, Briana, Chase nu-și amintește nimic, absolut nimic! Îmi pare foarte rău!... Am rămas numai noi cu memoria intactă...

INTERVIURI

CU POETA ANGELA FURTUNA

Cea mai înaltă formă de iubire azi mi se pare a ierta

► Angela BACIU

A.B. - Nu știu când au trecut anii. Și iernile. Ce înseamnă să fii femeie-poet într-o lume a bărbaților-poeti? Ce înseamnă să deschizi ușa biroului în care lucrezi și să nu ți se dea „Bună ziua”? Ce înseamnă iubirea și prietenia literară, ce înseamnă Poezia? Ce însemni tu pentru ceilalți?

– Anii au trecut pe nesimțite, dragă Angela Baciu. Da, *viața e un vis...* a venit vremea când îi dăm dreptate lui Shakespeare. După un timp, pe măsură ce ne împușinăm, atunci când privim în adâncul nostru, fiecare din noi vede un copil din ce în ce mai speriat, pentru că orfan de lume, deși îl are pe Dumnezeu (în altă parte, unde imaginarul domnește, eu spun, dimpotrivă, într-un poem, vorbind despre starea de orfan nedesăvârșit a poetului, *de ce e Dumnezeu atât de singur, iar eu nu?*). Iar la finalul drumului, atunci când ne privim, din când în când, în oglindă, vedem o persoană străină, care seamănă din ce în ce mai puțin cu acest copil interior, statornic martor al trecerii noastre, și care este sufletul nostru etern tânăr. Cred că sufletul acesta nerevelat, abia ghicit chiar de noi înșine, cu care stăm mereu la taifas în adâncul nostru, căruia îi destăinuim toate nedumeririle firești, este locul geometric al tuturor iluminărilor neașteptate, în care Dumnezeu ne-a luat în brațe și ne-a salvat. Prin minuni, în viață, prin operă... În fine, viziuni și reprezentări de artist, care trăiește prin imaginar cea mai mare parte a propriei existențe... Pentru români, femeia este mai ales un fel de entitate maternal inferioară, perturbatoare, toxică și demonizată. O *Ana lui Manole*, ce va fi mereu îngropată în zidul capodoperei de către bărbați. Din păcate, meteahna aceasta clișeistică s-a perpetuat pe mai multe planuri, și chiar s-a rafinat, odată cu tranziția politică analfabetizatoare și cu mutația modelelor publice de impact colectiv devastator, de la o *Elena Ceaușescu* și până la o... *Elena Udrea* sau *Monica Columbeanu*. Altminteri spus, de la activista primitivă, vicleană, delincventă și coruptă, cea mai tipică pentru memoria colectivă comunistă, până la activista penală, șmecheră, cu spate prezidențial, aproape porno-politică, arivistă și

carieristă, devenită cea mai tipică pentru memoria colectivă post-comunistă și straniu-capitalistă de dată mai recentă, sau, respectiv, până la toate femeile-păpuși din media, care se vor obiecte sexuale de lux, rasate și degeaba-inteligente, toate aceste modele ajungând atât de râvnite de adolescentele noastre, în lipsa altor idealuri de realizare personală... Aceste pendulări între modele de femei dominante pentru lumea românească în care trăim sunt catastrofale. Iar agresivitatea comportamentelor imitaționale e greu de oprit, câtă vreme societatea nu oferă alte oportunități democratice la îndemâna femeilor. Aceste efecte, sociologic descrise ca perverse, fac mult rău, întârzie mult construirea unei lumi normale, dar fac și mult bine misoginilor, care sunt greu de deturnat de la satisfacția lor de a profita de pe urma erorilor ... *inamicului*. Dacă sunt mulțumită că asistăm la aceste evoluții? Ei bine, nu. Nu sunt. Nici nu voi deveni o

feministă agresivă, nici nu voi înceta să critic lipsa de șanse. Dar nici nu prea avem ce face. Nu ne vom închide ermetic în clișeu, azi dominant, despre ceea ce este tema feminității din societatea noastră, ci vom continua să rămânem independente. Originale și oneste. Trecerea anilor nu este neapărat un lucru de care să ne speriem. La nivel social, pe mine mă bucură trecerea anilor, pentru că dintotdeauna mi-am dorit să ajung cu bine la un liman, deci, finalmente, să fiu întotdeauna bine în pielea mea, în rolul meu și în destinul meu, să devin finalmente doar o bătrână demnă printre ceilalți semeni, și asta nu întâmplător: momentul de culme, al stadiului gerontic, mi se pare că este singurul în care societatea masculilor, așa cum este ea funcțională în Balcani, este capabilă să vadă, să valideze, și cortexul femeilor. În acest context, statutul de femeie senior pare a fi cel mai convenabil și onorabil, într-o lume construită pe puternice discriminări de gen aplicate stadiilor juvenile, cum este în lumea românească. Cândva, am scris un poem remarcabil despre femeile bătrâne și femeile tinere, dar și despre energiile lor: „privind fără să vadă nimic din cel care pleacă/ eu nu pot vedea/ eu pot doar să privesc și să nu simt energia cuvintelor/ pot să uit cine sunt și pot să nu deslușesc graba care mă alungă de aici/ și pot să spun unde se opresc femeile tinere și unde nu se opresc ele/ atunci când văd femei bătrâne cuibărite în lumină/ femeile tinere vor lua desenele tale/ drept o scriere tainică/ și îi vor spune copilului că lumea e doar o poveste/ femeile bătrâne vor lua lutul tău/ drept carne/ și îi vor spune copilului că orice poveste este o lume/ ce se închide de îndată ce a fost atinsă/ dar lumea văzută de cel care pleacă/ nu este decât un fel de a nu vedea lucrurile ce rămân:/ singurătățile tuturor zbatându-se în însingurarea fiecăruia/ eu nu pot vedea/ pentru că doar o femeie bătrână închisă într-o femeie tânără/ una prin cealaltă privind fără să se uite la mine/ femeile tinere și femeile bătrâne s-au înțeles întotdeauna la preț:/ copilul va fi luat de femeia ce va povesti cum a fost sfârșitul lumii/ cealaltă va lua totul de la capăt/ va privi/ nu va vedea”/ Barocul (citește încărcăturile) mentalului public românesc e din ce în ce mai evident. Și oarecum amenințător. Vecinătatea crizei și iminența nefastelor ei consecințe au readus la lumină, ca scoase din laboratoare străvechi de ideologie și de cutume arhaice, procedurile rușinoase de identificare a *vinovatului de serviciu*: în civilizația occidentală, acest *vinovat de serviciu* este fie femeia, fie evreul sau *negrul*. Și, ca să nu uit, ... *vinovatul de serviciu* este, după mulți, și... pisica. În culturi ca ale noastre, *vinovații de serviciu* sunt demonizați, minimalizați, în spatele lor se aruncă toate poverile imaginare ale unei majorități ce are

nevoie, astfel, într-un mod foarte primitiv, de relegitimare prin... exorcizări. Prețul acestei relegitimări stă în limojarea publică și mentală a *vinovaților de serviciu*. De multe ori, procesele așa-zis purificatoare au loc în contextul unei organizări oculte, de tip omerta. După legile nescrise ale unei atari constituiri, femeia neexistând ca valoare, nici nu merită să fie luată în calcul, scoasă în evidență sau susținută, atunci când construiește și creează bunuri materiale sau simbolice. Doar trecută cu vederea, ca o insectă sau ca un obiect tolerat, ce are o oarecare utilitate. Iată-ne, deci, trăitori într-o lume complicată, problematică, greu de suportat, dar și limpede, în același timp. Cu legi dure de joc. Artistul, scriitorul, creatorul, filosoful... ei bine, ei au avantajul că pot privi la lumea aceasta ca la o versiune neconvenabilă, deci care poate fi respinsă, și ulterior, ... în fața acestei realități nedorite, își pot *strânge jucăriile*, se pot replia prin imaginar, deci se pot retrage, fiecare, în lumea proprie. Măcar pentru atâta lucru, care înseamnă de fapt o mare și adevărată libertate, putem fi recunoscători Creatorului suprem. De aici, din această revoltă împotriva versiunilor respinse ale realului, vine energia prin care artistul își alimentează cosmogoniile. Astfel ne scriem cărțile, astfel vine la noi metafora, vine Poezia, vine proza, iar jocurile memoriei ne ajută să plutim în cerul al nouălea, fericiți, în timp ce din cerul cel cvasireal nu cad decât picături de ploaie și fulgi de zăpadă. Doamne, dar prietenii literare sunt atât de rare..., și doar atunci când ele sunt posibile, totuși, în lumea noastră cea atât de agitată și de intoxicată prin formele moderne ale inducerii de dizarmonii, ele devin o binecuvântare fără seamăn. Așa cum este și amiciția noastră, dragă Angela Baci. O raritate. Căci, da, ne vedem rar, trăim în lumi îndepărtate și diferite, plutim în spațiile aproape incongruente ale unor generații diverse, dar întotdeauna vom avea sentimentul că ne-am despărțit acum cinci minute, și mereu vom ști că legătura noastră e indestructibilă, pentru că în această prietenie adevărată fiecare știe că vine cu un combustibil unic și infinit, pentru a pune laolaltă energii luminoase și dătătoare de speranță, din care se vor deschide căi și porți și pentru ceilalți. Oamenii care se iubesc sincer și care sunt în mod onest prieteni sunt capabili de gesturi nobile, de generozitate reală, de admirație și de respect pentru valorile umane universale și producătoare de salturi în percepții, pur și simplu de dragul Adevărului, al Binelui și al Frumosului.

* * *

Mă întorc în timp. Mă văd în casa atât de caldă într-o iarnă cumplită (cred că erau – 20 grade în Suceava) și primitoare. Mai întâi fac cunoștință

cu un motan serios, care nu prea avea chef de conversație și musafiri (cum îl chema?!), trece pe lângă mine, apoi pe lângă castronul cu mâncare, atenționându-mă că nu am voie, deh, e teritoriul lui. Angela mă îmbrățișează, cu același chip frumos și sensibil. Intrăm în sufragerie, intru în alte timpuri, cărțile așezate frumos, pianul deschis, miros de scorțișoară. „Îmi place muzica” zice. „În copilărie ascultam muzică, în familia mea toți am iubit arta!”. Trec dintr-o încăpere în altele și mă izbesc trei lucruri: cărți multe, o casă primitoare și mirosul de scorțișoară. Ne cocoțăm pe scaune (parcă suntem în alte timpuri!) și începem să...sporovăim. Angela face o cafea la ibric, de undeva se aude o muzică veche, mi-o imaginez pe Angela la pian, cred că ar cânta precum scrie: cu minuțiozitate, calm, rafinement. Gândul zboară, intuiția mea merge în direcția bună. Angela îmi oferă o carte cu autograf. Zâmbesc, și eu i-am adus o carte (volumul II de interviuri), dar... nu îndrăznesc s-o fac. Nu încă. Încerc să mă apropiu de această femeie fascinantă, te impresionează privirea ei, dar, mai ales când începe să vorbească. Vorbim despre orice, e un fel de femeie-pedagog, femeie-dicționar, femeie-carte, nu îndrăznesc s-o întrerup, vorbim despre literatură...vorbim...

A.B. - Am venit în casa ta cu gânduri curate și mi-ai deschis ușa cu inima largă...e bine aici la tine. Ce înseamnă casa ta pentru tine?

– Multă vreme am considerat că acasă există numai în suflet, și atunci el este ceva foarte larg și abstract (poți să te simți acasă în gerul năprasnic dintr-o auroră boreală sau într-o sală de muzeu), în timp ce casa e locul în care doar trupul e cel ce se simte în largul lui (având sentimentul cochiliei care îl apără pe melc de iminența atacului). Acum cred că aceste viziuni fac parte din exercițiile prin care tânărul învață multe lucruri despre sine, își creează și delimitează teritoriul, învață să-și descopere granițele dureroase și descoperă că, oricât de puternic și de invincibil ar fi, sau i se pare că este, între lume și sine trebuie să pună o fereastră menită

să adauge libertății trupului noțiunile de înafară și înăuntru, iar sufletului să-i creioneze spațiile intime versus cele sociale, respectiv personale versus universale. Pe această nevoie foarte omenească se bazează instinctele noastre față de casă și de acasă. Dar e sigur că cel ce vine în casa mea intră de fapt, cu voia mea, în sufletul și în inima mea, și, de pe această poziție de gazdă primitoare, eu îți spun, dragă Angela Baci, bine ai venit! Aici e lumea unde citesc, trăiesc, officiez simplitatea și bucuria vieții, celebraz nevoia de armonie și de liniște. Precum un englez drag mie, îți spun *My Home is my Castle*.

A.B. - Ai trăi în altă parte, alt oraș, altă țară?

– Da, aș trăi cu bucurie într-un oraș care să aibă deschidere la mare, la ocean sau la un râu important. Mi-am dorit întotdeauna bucuria de a sta pe un țărm. Mi-ar plăcea un oraș și o țară cu o climă mai prietenoasă cu astmul meu, din ce în ce mai greu de controlat. Dar veștile recente nu neagă capriciile generale ale climei și ale comportamentelor umane anti-ecologice ce au loc cam peste tot în lumea noastră globală. Atunci când am revenit din București în Suceava natală, în anii '90, aveam măcar speranța că revin într-un oraș destul de frumos și de civilizată. Între timp, după 25 de ani, și această speranță a murit. Suceava a avut conducători nepricepuți și care nu au iubit-o, în anumite etape ale sale recente, iar astăzi este urâtă, înapoiată civic și din punct de vedere al culturii majore de elită, cu economia ruinată și fără cultura politeții. Aproape un sfert din locuitori au fugit la muncă în străinătate, iar politicile sunt neprietenoase cu cetățenii zonei. La trecutul istoric și economic al orașului, cândva important, prăbușirea lui actuală și casta coruptă care l-a subminat, pun public oglinda unei comparații deloc măgulitoare. Ei bine, fiind un om ce adoră spiritul urban, valorile culturale reale și un grad de civilizație onorabil, cum aș putea fi altfel decât decepționată de prăbușirea orașului meu natal, după 25 de ani de la căderea totalitarismului?

– Cu mâhnire, recunosc că aș pleca departe de această dezamăgire, *Suceava ruinelor*, care este un mare eșec al clasei politice și oligarhice locale. Norocul meu este că-mi trăiesc, totuși, finalul vieții, într-o bibliotecă frumoasă și bogată, printre clasicii dragi ai literaturii române și universale, de lângă care nimeni nu ne poate alunga...Câtă dreptate avea un tânăr discipol, alungat și el prea devreme din lumea aceasta: eu nu vreau să trăiesc, eu vreau să citesc!

A.B. - Ți se potrivește numele, dragă Angela?

– Se spune adesea că, de fapt, numele e cel ce ne alege pe fiecare dintre noi, trasându-ne ulterior și personalitatea și drumul. Ursitele fac ce fac și leagă sau dezleagă. Angela este un nume ce *m-a găsit*, așadar, pe 19 iunie 1957, abia născută, pe la prânz,

în brațele părinților mei. Desigur, totul e un amestec de intuiții, revelații, memorie și povești de viață și de nemurire. Prenume de inspirație religioasă, Angela corespunde numelui de origine latină - Angelus, care are la baza substantivul „angelus”, tradus prin „înger”, „trimis al lui Dumnezeu”, „sol al divinității”. Cuvântul a fost împrumutat de romani de la greci („angelos” - „mesager”), devenit Anghelis sau Anghelinam, nume creștine aflate în calendarul ortodox. Ca prenume, Angela a pătruns în onomastica românească mai întâi prin contactul cu textele grecești și mai apoi cu formele latine, fiind atestat sub diferite forme, cum ar fi: Anghel, Anghela, Angheluță, Anghelache, Anghelina, Anghelușa, Anghei, Anghie, Angonescu, Anghioiu, Anghenia, Luța, Luția, Luțoiu, Angheloiu, Anghelit, Andilina etc. Fiicele lui Neagoe Basarab și Alexandru Lăpușeanu se numeau Anghelina. Numele nu mai este iubit în zilele noastre. În momentul de față, numele a preluat și anumite forme apusene, care merg pe rădăcina vechiului nume de Angelus: Angel, Angelo, Angelica, Angelina sau Gela (prenume căruia îi corespunde masculinul Gelu). Tot această rădăcină dă numele plantei „Angelica”, o erbacee care are semnificația de cea „care trebuie iubită”, iar în termen popular este supranumită „Anghelina”. De sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, sunt sărbătoriți și Anghelii și Anghelinele, Angelele... și eu. Da. Mă recunosc mult în numele meu, cuvânt și, apoi, viață de origine arhanghelică: fire blajină, dar și apărătoare a prietenilor adevărați și a cauzelor bune și drepte, care pot fi incomode și chiar febril militante. Cauze ce sunt mai degrabă ale lumii, decât ale mele, eu fiind un caz cultural clasic de egofobie. Arhanghelii nu au fost niște balerini firavi din *Lacul lebedelor*, ci niște războinici dispuși la sacrificii, arhistrategii ce păzesc bunele rânduieli din lumea îngerilor noștri păzitori. Ei au avut de îndeplinit grele misiuni divine, conform vechilor scripturi, și tocmai de aceea numele lor, derivând din Angelus, în general, atestă această investire: „Dreptatea lui Dumnezeu”, „Dumnezeu este lumină”, „Îngerul cel înalt”, „Secretele lui Dumnezeu”, „Prietenul lui Dumnezeu”, „Cel care vindecă”, „Cel care e asemenea lui Dumnezeu”, „Cel care veghează asupra copiilor de pe Pământ și din Ceruri”, „Frumusețea lui Dumnezeu”, „Mila lui Dumnezeu”, „Gloria lui Dumnezeu”, „Leoaica lui Dumnezeu”, „Trimisul lui Dumnezeu”, „Cel care îl vede pe Dumnezeu”, „Cel pe care îl ajută Dumnezeu”... Mă întreb adesea oare de ce poezia mea este ea însăși o mistică atât de zbuțuită... Dedicată naturii arhanghelilor. De ce mă mai întreb?

A.B.- Să ne întoarcem în copilărie, cum era fetița și adolescenta Angela? Cum era în familia ta? – Fetița Angela a iubit dintotdeauna cartea, animalele,

muzica. Am citit de mic copil, de la patru ani, am avut șansa să mă nasc într-o casă cu bibliotecă, sobă cu lemne, pian, ceainic dătător de veșnice arome și podul cu multe cufere cu vechituri, cu poze fumurii trimise de pe front de diverșii soldați, rude de familie, care au luptat pentru România (am avut mulți unchi și veri, bunici și străbunici militari, care au pierit pe nenumăratele fronturi unde eroii români au fost sacrificați în ultimele două secole). O familie în care au dominat valorile, sacrificiul, cultul eroilor, prețuirea muncii și a competenței. O familie dedicată cauzelor neamului, în care ar fi trebuit să am trei frați, dar am fost singurul copil supraviețuitor epidemiilor anilor 50, care au ucis mulți copii. Din păcate, am rămas singurul copil în viață, eu, o fată, în timp ce băieții au murit. Am fost o elevă eminentă, mai întâi a Școlii generale nr. 1 din Suceava, apoi a Liceului „Ștefan cel Mare”, tot din Suceava, șefă de promoție, olimpică. Toată copilăria am muncit performant, am învățat și am câștigat și un ban pentru cărți, am fost un camarad bun pentru mulți copii colegi și am fost dintotdeauna un suflet generos, amic de încredere. Dacă primeam o jucărie, o dădeam altora. Eu aveam ceva matern față de ceilalți copii, ca și cum mă simțeam responsabilă pentru ei, de aici mi s-a tras și porecla, de mică, până la liceu, Mamița. (râde) Împărțeam totul cu prietenii, rari și buni, pe care i-am avut. Noaptea mi le furam, citind cu un nesăț și un instinct al timpului: ceva nelămurit mă presa neconținut, parcă știam că vor veni ani grei, când timpul lecturii ne e măsurat, iar cultura temeinică nu se face decât la vârstele fragede.

A.B.- Cred că și astăzi vi s-ar putea spune „Mamița”? Dar studenta Angela?

– Studenta Angela deja trăia în București. Urmam Universitatea. Capitala culturii românești a avut ce să-mi ofere. Eram abonată la Ateneul Român și mergeam mereu la teatrele noastre naționale: Teatrul Mic îmi era cel mai drag (cu Ștefan Iordache, Poldi – Leopoldina Bălănuță, Valeria Seciu, Monica Ghiuță și toți ceilalți), dar și Naționalul, Nottara, Bulandra, Comedia, Foarte Micul, și mai departe Opera sau Opereta. Cinemateca, întâi la Sala Palatului, apoi Sala, toată mov, de pe Eforie... Galeriile de artă, vernisajele, lumea cosmopolită și aerisită, atâția prieteni și oameni cu care împărțeam bucuria de a pluti în imaginarul și creația ce ne apăra de frustrările și de suferințele din epoca dictaturii. Nu vedeam foamea, frigul, nu le resimțeam atât de mult, pentru că ne salva cultura. Desigur, mai erau bibliotecile, BCS, BCU, librăriile, cozile la cărțile ce se lansau, era lectura - la vremea aceea, citeam aproape non-stop, și mai era și scrisul, încă foarte ascuns. Încă nerevelat. La ce bun, îmi spuneam, să încerc să public sub dictatură? Nu eram

capabilă să bifez rigorile cenzurii din epocă. Așa că am preferat să-mi amân *sie die* destinul literar. În schimb, protestul și libertatea noastră se defineau în studenție prin muzica progresiv-rock, jazz-rock sau clasică. Ascultam mai ales Pink Floyd, Genesis, Yes, Van der Graaf Generator, Mahavishnu Orchestra, Gentle Giant, Peter Hammill, Joe Zawinul, Phoenix, Dan Andrei Aldea, Johnny Răducanu, cam din zona aceasta. Aveam un club în Schitul Măgureanu, sau Club A... Nu e puțin lucru să faci studenția în Centrul Bucureștiului, să fii la doi pași de teatre, academie, bibliotecă, galerii, ambasade, cu proiectele lor culturale, muzee...E un bagaj important pentru mine, din care mă hrănesc și azi.

A.B.- *Ce muzică, ce vremuri, ce oameni... Putem vorbi despre îndrăgostire? Despre iubire?*

– Nu. Nu-mi face plăcere.

A.B.- *De ce?*

– Probabil deziluzia primului fior. La vârsta aprinsă, eu am iubit, dar nu am fost iubită sincer la rândul meu. Am dat peste un histrionic. Asta distruge cuplul. Cum se spune, nepotrivire. O poveste cu același fir ca la Constanța Buzea. Nenorocul de a fi victime ale unor parteneri neloiali cu ei înșiși și cu cei din jur. Oamenii histrionici nu sunt parteneri ce pot face familiile fericite în iubire... Noroc că, fire cerebrală fiind, am înțeles la timp cât de tragic e totul, dar nu am și luat-o în tragic. Am lăsat sentimentele tragicului pentru opera literară și pentru pictură. Viața trebuie trăită așa cum vine, pentru că rostul ni-l dă Dumnezeu, dar înțelegem mult mai târziu. M-au iubit sincer, în schimb, părinții, profesorii mei (multora le mulțumesc, pentru că miau alimentat astfel valoarea naturală, prin educație și austeritate, prin severitate și prin perfectibilitate, dorind de la mine performanță și expresie la nivelul genialoid la care fusesem cotate...Din păcate, România comunistă nu a prea știut să iasă în calea copiilor performanți), m-au iubit prietenii de joacă, de meditație și de studiu. Tema iubirii dintre bărbat și femeie nu-mi mai spune azi nimic. Ea poate fi doar un pretext literar pentru o carte bună... Iubesc ceea ce a mai rămas din familie, față de care am respect și sentimentul devotat al datoriei. Iubirea creștinească e cea mai puternică formă de iubire care triumfă după clocotul vieții, și trebuie să fim fericiți dacă după o viață de decepții ne înnobilăm în iubire creștină și nu scădem în capacitatea de a iubi profund și onest. Mi se pare atât de important ceea ce e simplu, a iubi lucrurile vechi, care vorbesc despre cultura mea, animalele, păsările, natura salvată, cărțile. A iubi oamenii care sunt capabili să se despărtimească. A iubi lumea mea, aceea de artist, care va rămâne generațiilor de după mine, să o judece, eventual să o locuiască, așa cum și eu, la rândul meu, am locuit în lumile multor

înaintași ai mei, m-am adăpostit acolo și am învățat de la ei. A ierta. Cea mai înaltă formă de iubire azi mi se pare a ierta.

A.B.- *Mi-e atât de drag să stăm de vorbă, ai atâtea de povestit, parcă poveștile tale se derulează de la prima și până la ultima carte publicată, nici nu știu cu ce să încep... spune-ne, te rog, poveștile cărților tale...*

– Cărțile mele sunt apariții târzii. Eu am debutat la 40 de ani, în numărul 42 al *României literare* din 1997, la rubrica Poșta redacției a regretatei doamne Constanța Buzea, apoi pagina *Poemul cu scrisoare*, din numărul 46 al aceleiași reviste, tot din 1997. Fiecare carte publicată a luat câte un premiu important în România. *Prizonier în Ego* - Premiul special al Juriului la un Festival George Coșbuc, *Metonimii de word-trotter* - Marele Premiu la Festivalul Național Tudor Arghezi, *Primul Kaddish* - Marele Premiu al Festivalul Ad Visum, *Viețile mele nesfinte, Îl văd pe Dumnezeu și nu mor* - Nominalizate la Premiul pentru Poezie al UR, *Pelerinul din Aqualung* - Premiul Mihai Ursachi al UR, *Post—hipnotice* - Premiul Cezar Ivănescu al UR...*Caietele Anul Paul Celan... Monica Lovinescu, Est-etica, Geneze*, Premiul pentru Eseu al revistei Convorbiri Literare, care se dă unui autor numai o dată în viață...atâtea alte texte memorabile... Sunt cărți de maturitate și de profunzime, dedicate marilor teme dominate de meditația asupra frumuseții etice, asupra morții, asupra rostului trecerii noastre pe pământ, asupra iubirii și sacrificiului, asupra solitudinii creatoare. Lupta cu formele Răului totalitar domină adesea paginile acestor cărți, fără a fi tezistă. Dar literatura nu se poate sustrage memoriei, iar de la Bloom, memoria, se știe, este artă. Sunt stadii ale arderii existențiale și ale memoriei suferinței personale și ale neamului nostru, genul de mutații ce intră în codul genetic, fie și sub forma experienței culturale. Scriitura sub zodia est-eticului. Sunt teme care m-au condus finalmente la teoretizarea post-hipnotismului, această nouă direcție în poezia română contemporană, poate că una din cele mai adaptate la epoca globalizării.

A.B.- *Tema interviului nostru este, așa cum ți-am spus, prietenia literară. Te-aș întreba mai întâi cum este să fii femeie-poet într-o lume a bărbaților-poet?*

– E bine, e și bizar. Chestie de gust. În fond, bărbații-poetși sunt un fel de femei-poetși, numai că au barbă. Au rezervația lor, au vitrina lor, au statuile lor, unde pot fi admirați, adorați, periați, mai ales de către femei. Reciproca nu este valabilă. Însă, ținând cont de faptul că lor le lipsește o coastă și adesea chiar și o doagă, totul e sub control. O spun cu umor și cu sororitate. Am mulți prieteni poetși bărbați. Sunt

oameni de bun gust, de finețe, generoși și dezlănțuiți, ca și noi, femeile-poete. Astăzi, dificultatea majoră este, pentru ambele genuri, căderea Poeziei, în general, de pe pedestalul adorației mulțimilor. Teama de a nu ne pierde nobila misiune ne unește, așadar, mai mult decât oricând. Suntem, împreună, poeții bărbați și poetele, cruciații salvatori ai naturii poetice a omului contemporan. Deși, în cele mai multe cazuri, se pare că nu prea mai avem ce salva, pentru că civilizația actuală conține multe suflete distruse, pe care tot noi, poeții, avem misiunea să le oblojim, și tot la noi vin căutătorii de idealuri, pentru a se mântui. Poezia... asta este: literatură ca elixir și ca leac miraculos.

A.B.- Ce prietenii literare ai legat de-a lungul vieții? Prieteni de ieri, de azi...

– Puține și selecte. Prin oameni cu diferite orientări de idei. Din cauza geloziei și intrigilor ce domină viața noastră publică, însă, nu le voi numi aici. Voi spune, în schimb, cât de mult au contat pentru mine prietenii mei scriitori. Cei dotați cu o natură specială, de prieteni adevărați, deci nu având naturi de tovarăși de interese de grup literar sau de camarilă, cum li se întâmplă altora. Ci oameni cu fire de zei. Căci ei, prietenii adevărați, există, da, și în viața mea. Zei ai libertății. Ca modele, ca sfătuitoari, confesori și admirabile redate ale buneii credințe și libertății interioare.

A.B.- Dacă s-ar putea să revezi pe cineva drag, un scriitor care poate ți-a fost model, pe cine ai dori să revezi și de ce?

– Aș dori să o revăd pe Constanța Buzea. Dar, din păcate, nu mai este posibil, pentru că geniala poetă ne-a părăsit acum doi ani. A fost un Om care a suferit mult, iar Poeta Constanța Buzea a stărui totuși într-o operă literară egală cu sine însăși de-a lungul timpului, la cea mai înaltă cotă valorică, supraviețuind literar și uman încercărilor vieții. M-a iubit mult, mi-a deschis drumul în vizibilitatea literară, m-a tratat, alături de domnul Manolescu, drept un mare poet român, și nu voi înceta niciodată să o invoc, să o evoc și să o iubesc. Din păcate, în anii în care prietenia noastră înflorea mai ales epistolar (ne despărțeau drumurile lungi dintre Suceava și București, și spitalizările, diabetul ei și astmul meu), au existat câțiva confrăți nedemni care, prin intrigi și lucrări perfide, au încercat să ne despartă, parțial reușind. În ei, invidia și ura, în mine și în Constanța, statornicia și devotamentul. Dumnezeu va judeca totul, cu dreapta sa măsură. Pe Monica Lovinescu, de asemenea, aș dori să o mai pot revedea. Să o mai pot asculta, vorbind despre *lumea pe dos*, *lumea în jos*, și să o mai putem invita la dialog cu tinerii de azi, cu ce a mai rămas din noi, cei care visam cândva o democrație adevărată pentru

România și o evoluție economică prin care poporul român să poată trăi mai bine. Tot neamul ei a fost unul de martiri, neînțeleși prea bine de români, care ar trebui să se mândrească cu E. Lovinescu, Monica Lovinescu sau Ecaterina Bălăcioiu, dar nicidecum să-i marginalizeze. Și pe Cezar Ivănescu aș dori să-l mai pot vedea. El a murit tot ca un martir, secerat de confrăți și de ura patologică dintre oameni, ce caracterizează vremurile recente. Mie mi-a prezis aceeași soartă, mi-a prezis, adică, un destin tragic, supusă persecuțiilor unor cercuri de oameni cu miez negru, și a rostit toate astea într-un discurs pe care l-a susținut în martie 2008, la Suceava, la o lansare de carte, cu puțin timp înainte de a muri. Psihologii spun că lumea artiștilor a dat cele mai multe crime, de imagine sau reale, comise din invidie și din gelozie. Niciodată nu voi putea înțelege aceste resorturi.

A.B.- Cum era mama ta? Cui ai vrea să îi mulțumești pentru ce ești azi?

– Mama a fost o bucovineancă foarte harnică și devotată la modul clasic românesc, o femeie înțeleaptă și dedicată până la sacrificiu familiei și muncii ei. Lubitoare, demnă, cuminte și onestă, cum sunt tipologic oamenii Bucovinei. De la ea am învățat să știu să aștept, în spiritul cel mai creștin și omenesc. Timpul lui Dumnezeu este infinit, numai noi construim idealuri imediate. Dar cu răbdarea treci marea. *Răbdare, răbdare, răbdare*, îmi spunea și mama, pe urmele unui mare sfetnic spiritual.

A.B.- Ai regrete? Ai dori să faci ceva ce nu ai făcut încă?

– Regretele mele cele mai sincere țin de vremurile în care trăim, care nu au ochi pentru valorile reale și care cultivă prea des mediocritățile. Poporului român i se administrează azi doze prea mari de superficialitate și de găunoșenie, după ce dictaturile veacului trecut l-au istovit mental, fizic și moral... Cine știe ce va ieși de aici? Pe de altă parte, este uluitor cum decade astăzi literatura după ce a însoțit omul timp de mii de ani de dezvoltare a

civilizației, este uluitor felul cum azi literatura este înlocuită din ce în ce mai mult de culturile hibride ale globalizării și evoluțiilor din aglomerările umane, în drumul lor spre catastrofe și exterminisme de tip nou, informațional și comunicațional. Până la urmă, apocaliptic, omenirea se va putea salva, cine știe, în mod poetic, printr-un verset, sau poate că prin cel mai frumos poem din toate timpurile, *Rugăciunea inimii...*

A.B. - Un gând pentru cititorii tăi...

– Dragilor mei cititori, le spun, din nou: distinși cititori, nu puteți dumneavoastră citi cât putem noi, scriitorii, să scriem, totul e să aveți răbdare cu noi și să ne cumpărați cărțile. Alături de tablete, de gadget-uri, de ceasuri, de alte bucurii ale tehnologiei, nu uitați de noi, făuritorii de cărți. Am fost și am rămas cei mai umani negustori de vise și de povești.

II

După alți ani ne revedem la Iași. Întâmplarea (se pare că nimic nu este întâmplător) face să locuim împreună în același hotel și aceeași cameră. Îmi revăd prietena. Același chip senin, același zâmbet șarmant. – Ești neschimbată! îi zic. – Ei, am mai îmbătrânit! zice râzând...

Nu, nu a îmbătrânit. Uneori are un fel al ei de a privi pe fereastră. Stă așa câteva clipe cu ea, apoi își atinge cochete obrazul. Se aud clopotele bisericii „Sfântul Nicolae Domnesc” Văd și umbra Casei Dosoftei.

A.B. - Cartea ta Post-hipnotice este fascinantă, treci dintr-o pagină în alta și nu dorești să te oprești. Cât ai lucrat la ea?

– La *Post-hipnotice* (Ed. Timpul, 2013, Coperta și grafica Devis Grebu) am lucrat, cu pauze, și, prin inserție la alte proiecte, circa cinci ani. Este viziunea mea asupra poeziei actuale. Post- post-moderne. În secolul XX, criminal și post-criminal, Occidentul a creat post-modernitatea și postmodernismul, care să slujească ideea războiului de atunci. Azi, postmodernismul nu mai e suficient. Trăim un alt război. Mi se pare că posthipnotismul corespunde noului om, noii sale poezități, altoită pe globalism. *Post-hipnotismul* meu e o întregă filosofie, pe care eu o reduc la următoarele idei: Dacă în urmă cu mai bine de optzeci de ani post-modernismul, început în anii 1920 (trecând prin dezvoltările filosofice ale unor Derrida, Baudrillard, Foucault, Barthes, Heidegger, Wittgenstein, Kierkegaard, Barth, Nietzsche, și ajuns la diversele sale accepțiuni axiomatice de maturitate, ce au parcurs cu stoicism drumul de la un Olson, Howe și Levin, și până la un Jencks, Jameson sau Lyotard), păruse că va vindeca eclipsele majore ale unui secol care,

pentru Occident, a însemnat mai ales gestionarea războiului, iată că funcționalitatea actuală a post-modernismului își autodevotă programul master: lumea nu se mai identifică doar cu o parte a unui război unic, ci, simultan, își recunoaște organic mai multe paradigme beligerante, chiar un război al tuturor contra tuturor, pe care se centrează de fapt identitatea de fond a omului din era globalizării. Vectorul acestei disociații umane permanente, petrecute pe mai multe niveluri de realitate, în simultaneitate, este informația. Ea este și cauza, și efectul distorsiunilor, inducând la nivelul conștiinței percepții și mecanisme de feed-back în majoritate contradictorii. Rezultatul e neașteptat, niciodată regăsit în specia umană de până la noi. Această stare de competiție inter-identitară e dusă azi la extrem și e impusă cu ostentație prin mecanismele de comunicare intraspecifică: societatea globalizării își creează astfel iluzia menținerii unei stări de agregare, dar în realitate această iluzie a dezvoltat, pentru culturile actuale, o stare de *zgomot* ontologic, mnezic și decizional permanent, care pervertește în mod radical inclusiv mecanismele de receptare, de discernământ, nemaivorbind de cele de apărare, de creativitate sau de supraviețuire. Problema definirii spațiului critic, așadar, ajunge să fie, ca la Virilio, una deosebit de grea, întrucât nu perspectiva accelerată, anamorfoza, pare a fi falsă, ci profunzimea însăși a comunicării în timp real, a percepției realității, a jocurilor dintre real și imaginar, a acribiei sugestiei. Omul actual este definit de transa hipnotică, chiar de imersia în mai multe spații hipnotice adeseori antagonice ele însele și care îl înscriu în evidențele unor conexiuni pe care nu el le mai controlează. Dacă în această paradigmă identificăm mediul de viață și plaja de luciditate a omului actual, tot aici se află și tărâmul pe care se desfășoară creativitatea lui. Pentru poeți, starea de conștiință artistică de transă astfel intensificată și instituită duce la diverse fenomene de marea de reflux prin care metafora se îndepărtează de creator, lăsând loc *locuirilor* și *bântuirilor* oneste, care dau naștere poemelor produse precum niște manevre de resuscitare. După mai multe astfel de *renașteri* asistate, poetul constată că se zbate ireductibil, în fond, între o hiperluciditate dureroasă derulată *în ralenti* și o tranchilizare hipnotică accelerată, problema fiind defazajul dintre cele două tipuri de trăiri, care se concurează prin mecanisme de fascinație egală, având ca rezultat, finalmente, nevoia de trezire, care va duce, însă, la o nouă traumă: conștiința literară post-hipnotică, din care va irumpe poezia poeziei, ca *ființă post-hipnotică*. Dintr-o astfel de lume, de fapt, nimeni nu se poate trezi numai o dată, ci la infinit, printr-o acceptare a trezirilor multiple, extrapolate

la infinitatea tuturor proiecțiilor posibile. Și toate acestea se petrec aieva, în lumea globalizată și prin acceptarea tuturor nivelurilor de realitate simultane, în condițiile în care nici vorbă nu poate fi de clivaj al personalității, ci de asumarea unor noi forme de psihism și de normopsihism creator.

A.B.- De unde vine poezia și unde se duce ea? Ce simte omul în sine? Cât de apropiată este poezia de om?

– Eu cred că Poezia este în om și este dintotdeauna acolo. Și este acolo încă de la Facere, când... *la început a fost cuvântul*. Apoi, cuvântul însuflețit a devenit, din duh, om însuflețit. Ceea ce simte omul în sine, cu sine și pentru sine este iluminarea lăuntrică, duhul cuvintelor, bocet, scâncet, cântec de leagăn și de alint, adică Poezie. Ceea ce are omul de împărtășit cu ceilalți e, însă, altceva, e ceva din speța epică, e poveste adică, e proză. Așadar, Poezia îi este, omului, structural și fiziologic, mult mai apropiată și intim atașată. Poezia e cea mai complexă formă de comunicare. Mai ales și mai întâi a omului cu sine însuși. Căci aici este esența rostului nostru în lume. În clipa ultimă, după ce se stinge mai întâi văzul, și la final auzul, sufletul se pregătește de marea despărțire prin tânguirea rugăciunii, adică prin vălurile poeziei. Nici nu se știe dacă sufletul nostru nu este cumva adevărata poezie a lumii, învelișul ei poetic, adică, din care se nasc și se hrănesc îngerii noștri păzitori.

A.B.- Orice carte are destinul ei...vei avea lecturi și lansări, crezi că îți cunoști destul de bine publicul să te înțeleagă așa cum ești?

– Dragă Angela Baci, eu cred că niciodată publicul de azi nu poate fi intuit. Lumea noastră e fără reguli, fără norme valorice și fără limite. Adesea, o publicitate agresivă poate "furniza" unei cărți un public inconștient, care pur și simplu e manipulat și care ajunge să consume ceea ce scrie într-o reclamă, fără să discearnă. Eu nu am avut șansa sa fiu descoperită și promovată de vreo editură cu vizibilitate maximă. De aceea, mă limitez la condiția mea și fac ce pot: eu prefer să arunc cărțile în lume precum sticle cu mesaje în ocean. Cândva, un înotător, dintr-un timp oarecare, nu neapărat cel de acum, va descoperi o carte. Cartea mea. Și un mesaj. Mesajul meu. Sau poate că nu. Asta e riscul. În orice caz, atât cât s-a putut, critica de azi a consemnat trecerea mea prin literatura română, undeva „pe raftul de sus și în față”. Aici, adică, unde și praful atacă mai mult.

A.B.- Dar colegii de breaslă (scriitorii, colegii de birou) te înțeleg? Te cunosc cu adevărat?

– Trăiesc vremuri contradictorii. Dar vechi de când lumea. De tipul *nimeni nu e profet în țara*

lui. Cel mai bine mă cunoaște numai motanul meu, Gabriel Ibn Dibuk. (râde)

A.B.- Descrie-mi cum te pregătești să scrii, ce ai pe birou, ce nu îți lipsește...

– De obicei, mă pregătesc de scris după niscai foială. Câteva zile nu-mi găsesc locul, cumva mă împovărează câteva obsesii sau urgențe expresive. Pentru a ajunge să scriu, mai întâi toate acestea ajung să devină un fel de disconfort... Obsesiile, temele, gândurile, ideile... după care brusc se instituie un fel de magnetism care agregă și coagulează direcțiile, șirurile de idei noi și de gânduri, fluxurile de cuvinte, firul epic și fragila atmosferă lirică... Încep să caut foaia de hârtie sau pagina de fișier... se potolește furtuna, se găsesc soluții stilistice, scriu, scriu, scriu... liniștea cucerește ființa pe măsură ce energia scrisului o armonizează din nou... Cea mai puternică prezență când scriu e aroma cafelei, muzica de Bach și de Mahler, de care sunt dependentă, atmosfera biroului meu, plin de cărți. E un stil de viață. Dar e multă muncă, solitudine creatoare, salahorie, așteptare, chiar pânda.

A.B.- Ce e inspirația?

– Inspirația e un animal rar, care vine când vrea el și care fuge repede, lăsându-te în suferință atunci când l-ai ratat.

A.B.- Ce faci când nu ai inspirație?

– Râd mult cu prietenii, citesc pe rupe, am și un scris pe pilot automat pentru a menține tonusul expresiei, fac jogging, gantere, plan înclinat, fitness, călărie, bulimie, visătorie, conversație, filme noi, pictură, fotografie, documente și arhive, pagini de cercetare pe istorie literară și critică literară, probleme de geometrie plană și de trigonometrie, amintiri, periaj compulsiv motan, spart alune în dinți, șah, bridge, udat flori și curățat tulpinile de frunze moarte, îngrijit bătrâni... Existență și ruminare, așa cum vine. Și, dintr-o dată, în mod neașteptat, după un stagiul pe la halta vieții, pe la hamalăcul existenței, din nou țâșnește... inspirația, ca o apă rece și proaspătă, purificată de arderea luminoasă a faptului că am rămas vie...

A.B.- Următoarea carte?

– Volumul al II-lea la *Monica Lovinescu*. Apoi, drumul înainte al *Post-hipnotismului* prin războaiele din Est... cu poezie și cu speranță. Dar același spirit pe care îl știi deja la mine, dragă Angela Baci: *cealaltă lume, starea iscoditoare a celui alt dumnezeu. o lipsă de inhibiție în expresie face diferența dintre curaj și exaltare trebuie să vă spun că totul în artă stă în adevăr și în sinceritate, în instinctele asmuțite asupra realului o luptă directă sângeroasă cu ghearele ascuțite, cu tăișul dinților necariat, cu porii deschiși, cu irișii largi adulmecând clipa când cealaltă lume e mai puternică decât sinele*

și decât platoșa mea – clipa ce te-a consumat ca pe un vânat proaspăt îți este a doua mamă – (ți spun că lumea aceasta se structurează precum mazurcile lui Chopin, în mici deliruri dominate de inefabil și de mister, pedagogia lui La Flèche nu l-a influențat prea mult pe Descartes nici lecțiile lui Verrocchio la Florența nu l-au creat pe Da Vinci cum nici Brâncuși nu l-a modificat pe Jalea cel ascuns nici lecțiile dure de la Rimsky nu l-au format pe Stravinsky nici Enescu nu l-a domolît pe Menuhin din plâns nici orele cu fanfara de la penitenciar nu l-au scos la lumină pe Louis Armstrong în spiritul formelor anterioare ci poate că, dimpotrivă, în direcția propriilor revolte, adevărate uragane și răzvrătiri, care s-au lăsat apoi cu o mare liniște – o amnezie, în fapt, întâlnirea de gradul trei a artistului cu iluminările sale, tragice incantații plătite cu viața) – trebuie să știi că rolul mentorului este acela de magician: prin pase și prin mantre, el își transmite arta de a te amâna cât mai mult, până la cristalizarea perfectă, pentru a avea răgazul să înveți mai întâi cum să te aperi de timp și de drogurile ieftine – zborul precoce e sinucigaș ca orice prăbușire cealaltă lume veghează, neîntrupată, am văzut anotimpuri sosind și plecând, prin ochii ei, mi-am văzut viețile apropiindu-se și părăsindu-mă,

prin ochii ei, prin cuvintele ei am regăsit bucățile de hârtie ruptă dintr-un poem dedicat întâlnirii cu Lupasco și cu terțul tainic inclus, cealaltă lume veghează, neîntrupată, prin intuițiile ei mi-am perceput respirația, de fapt o aptitudine pentru revoltă și fidelitate, și am știut că aceasta este starea mea în limba română și în pământ – o femeie se simte atrasă de pământ ca de un fiu care va merge la război pentru idealurile ei, dacă va câștiga bătălia, fiul va duce mai departe alți fii, iar de va fi învins, fiul se va întoarce resemnat la pământul matern devenind o brazdă pentru recolta din anul următor.

A.B.- Atât de multe lucruri aș vrea să mai vorbim, ești de acord să nu terminăm interviul acum, ci doar să-mi lași un mesaj, un gând...?

– Cel mai frumos interviu de până acum: fără ostentație și fără piedici. Pentru când ne vom mai întâlni: oare ce am putea spune despre prietenia oamenilor frumoși? Mai există oameni frumoși, astăzi? Din ce sunt făcuți oamenii frumoși? Pe curând, așadar! Mulțumesc, om frumos!

(Iași, 2014)

Interviuri publicate în volumul „Despre cum nu am ratat o literatură grozavă”, Angela Baci, Editura Junimea, 2015.

Foto: Valeriu Precupanu

FRAGMENTE INEDITE

„SPIEGEL SCRIE PESTE TOT”

► Angela BACIU

locul 15, vagonul 2. **e african**. are părul mare creț mă întrebă dacă vorbesc limba lui. mormăi ceva n-am chef de conversație. zice că nu a mers niciodată în egipt. zâmbesc. și ce treaba am eu? păi, cum, **nu ești egipteancă?** nu.

pare dezamăgit. scoate din rucsac o hartă și îmi întoarce spatele. nu înainte de a-și lega de încheietura mâinii stângi o pereche de șireturi. *îmi poartă noroc*, zice.

nu am fost duminică acasă mi-e frică de clopote nici ambulanța n-o mai suport doar mirosul trabucului de cireșe amare lasă-te pe spate închide ochii: *glasul roșilor de tren*

lăsasem robinetul deschis și ce dacă apa se prelingea până la etajul I vorbele oricum zboară ca zepelinul nu-i așa că ți-e mai ușor să ții minte visul de astă-noapte decât să înghiți valdoxan?

știi cum va arăta azi cerul? nu îl văd nu îi pot vorbi nu îi deslușesc chipul aseară la știri au anunțat tornade și vânt.

poate că avem nevoie din când în când să ne împreunăm mâinile a rugăciune joi spuneai că te-ai spovedit ce bine acum poate să vină primăvara și tu, enkidu, apucă-te să vânezi lei!

mă tot uit în cutia cu scrisori două facturi o hârtie de la întreținere că trebuie să citesc apa o reclamă la crema de mâini un fluturaș cu servicii funerare...complete. și o carte Pasternak. e o glumă, gândesc. stau în holul blocului în fața cutiilor poștale din tablă și mă gândesc cât de minunat este că ai început „Locotenentul Schmidt”. sigur, du-te în Gruzia, îți va trece depresia. „Doamnă! Ați auzit că astăzi se oprește apa, nu? Se fac lucrări la subsol.” Bormașina vecinului de la 3 iar e pornită, semn că și sâmbăta oamenii mai vor să strice ceva. Întorc cartea poștală, pe spate scrie doar atât: *pasternak, cele mai bune lentile de contact*.

în biblioteca mea: cărți vechi bețișoare parfumate colier din lemn de abanos *huliganii* un pinochio mic primit la târgul de crăciun din sibiu lumânare *cel mai iubit dintre pământeni* ochelarii tăi de vedere cum mă mai vezi?

zice că l-a schimbat pe Dumnezeu, adică l-a scos din casă și l-a ascuns.
apoi a lăsat ușa deschisă, femeia de serviciu adună mucerile. lasă-le
așa, sunt ale Lui.

alerg de pe o stradă pe alta. intru în prăvălii colorate poftă de cataif poftă să dansez
în picioarele goale îmbrăcată în șalvari. în piața de pește din Balik Pazarı
mă privește. nu mă recunoaște prin voalul lăsat. un câine fără un picior. fug iar

astăzi sunt caleidoscop în loc de cap am un cilindru în loc de trup
fragmente de oglinzi sunt colorată nu mă înțeapă nimic mă tot rostogolesc
agit strig nu mă aude nimeni sunt în lumea mea îmi simt
mâinile legate
oglinzi oglinzi oglinzi oglinzi oglinzi

după-amiază toridă pe o străduță ascunsă în orășelul de munte.
bătrâna cu chip de vrăjitoare vinde pe banca din fața casei: două balerine,
șosete împletite. poartă o diademă neagră vinde și cărți vechi,
miroase a naftalină. trenul oprește brusc într-o haltă părăsită a vrut să
își ia zilele săraca, ce tânără și frumoasă!

*ați auzit de „lăudărosul Pietro della Valle” se spune că prin 1615 a vizitat
orașul Istanbul și a descoperit cafeaua neagră era înnebunit după ea, cică era cea
mea bună cafea, doar era lăudăros, nu?!*
nu mai striga în urechea mea curge sânge a dispărut destinul din
ceașca de cafea

la hanu' lu' manuc lume multă *platou giugiuc frigărui din vechiul fanar
pohtele duduii la desert pavlova și cataif* zice chelnerul. trage-ți sufletul
vioara își frige arcușul micii sfârâie pe grătar și *azi ești frumoasă* mi-ai
zis. îți aduci aminte anii ăia stăteam deasupra hanului și te așteptam
precum penelopa să vii de la operă. ora 14.00 nu întârzi ai nici o
secundă pălăria ta de fetru apărea prima ridicați privirea același mers
calm semn că vii acasă.

(„Spiegel scrie peste tot”, Editura Charmides, 2021)

► Firiță CARP

PROZĂ SCURTĂ

INSTANTANEE

**AMINTIRE tare dragă, de 4 ani
Frate de scriitor**

Dacă m-ar întreba cineva câte feluri de frați cunosc, i-aș răspunde: frate bun, frate vitreg, frate mai mare, frate mai mic, frate geamăn, frate de cruce.

Și, desigur, mai poate fi și un alt fel de frate, dar eu azi povestesc despre fratele de scriitor.

Da, există și frate de scriitor, nu fratele scriitorului, asta e altceva, despre frate de scriitor vorbesc, un frate care poate fi mai mare sau mai mic, dar neapărat bun, generos, sensibil. Pentru că toate acestea, adică bunătatea, generozitatea, sensibilitatea, zămislesc un asemenea frate, un frate care nu se naște ci se face.

Eu chiar cunosc un om care, cu ani în urmă, s-a făcut frate de scriitor.

Nu știu exact cum și unde l-a întâlnit pe viitorul lui frate, dar i-a plăcut probabil cum își pune Ștefan Mitroi sufletul în pagini de cărți și de reviste și, ce și-o fi spus, ia să fac și eu ceva mai mult cu sufletul meu. Și pentru că locul în care trăiește îmbie la o îmbrățișare perpetuă a câmpiei, s-a apucat să-și răsfire semințele simțirii peste împrejurimi ca pe niște îmbrățișări. Din ele, din aceste semințe, au început să se înalțe, an de an mai frumoase și mai viguroase, lanuri de grâu, de porumb, de floarea soarelui și de ce or mai fi conținut germeii miraculoaselor semințe. În asemenea împrejurări, când lanurile în care el a răsădit semințele dragostei față de pământ au început să semene cu paginile cărților însăsmântate cu vraja cuvintelor, tocmai în asemenea împrejurări zic eu că l-a întâlnit pe Ștefan Mitroi în carne și oase. L-a întâlnit și l-a privit în ochi cu ochii săi mari și luminoși, ochi mai mereu scăldați în roua unor emoții pe care nu și le poate ascunde, și va fi spus: frate! Și frate de scriitor a rămas!

Cândva, mai târziu, după ce aceste desfășurări de cuvinte și simțăminte dintre și dinspre sufletele lor către sufletele multor altora vor fi devenit obișnuință, m-a invitat Ștefan Mitroi pe meleaguri arădene să-mi arate ceva ce n-am mai văzut. Nu mai știu ce anotimp era, clipele petrecute cu Ștefan Mitroi oricum miros toate a primăvară, dar țin minte că o lumină cum nu mai văzusem ne-a întâmpinat în poarta unei gospodării. Frate, a grăit lumina, ne-a fost tare dor. De ce vii așa rar la noi?! Așa a grăit lumina și a lăsat să coboare două lacrimi mari pe obraji arși de soare.

E greu de înțeles cum pot fi frați doi oameni atât de diferiți, unul cultivând cuvântul celălalt pământul?! Nu știu, dar eu am văzut atunci și încă mai văd din când în când lacrimile acelea. Alunecă direct din sufletul lui Nelu Gherman, frate de scriitor din Sântana de Arad, și vorbesc despre o prețuire nepereche.

Mersul spre capodoperă

Am avut privilegiul să dialoghez în mai multe rânduri, de-a lungul anilor, cu gânditorul clujean Teodor Vidam, ale cărui preocupări creatoare sunt dedicate predilect filosofiei morale, despre spațiul larg al eticii scrisului. Încercările mele de a justifica, într-un fel, mai mica vizibilitate a unor producții editoriale de care m-am ocupat se izbeau de nedumerirea sa întrebătoare: CARTEA, unde-i CARTEA, dragul meu editor?!

Maimultsaumai puțin întâmplător, unrăspuns la întrebarea importantului filosof contemporan amintit l-am aflat ieri, la Brebu, în județul Prahova. Sub bagheta magicianei Lorena Crintea, gazda Seratelor ELSTAR cu sediul în Câmpina, ajunse, iată la a 50-a manifestare, bineînțeles, cu sprijinul întregii echipe, s-a desfășurat o lansare de carte cu totul aparte. Despre volumul în cauză, MUZEUL VÂRSTELOR, mă pronunț după ce îl

voi citi, se află printre prioritățile mele. Dar cum, tot mai mult sau mai puțin întâmplător, urmăresc de câțiva ani urcușul tinerei autoare spre culmile beletristicii, acum voi spune altceva. Atmosfera din jurul lansării, dar mai ales originalitatea prezentării propriei strădanii literare de către efervescenta și talentata scriitoare bucureșteană m-au determinat să-mi zic: iată CARTEA! Fiindcă Eveline Păuna nu a vorbit despre ea, ci despre oricare dintre noi, prinși într-un mod sau altul în scrisul său. Dacă aveți sentimentul că vă aflați în preajma unei bucurii, n-o lăsați să se risipească în vânt, ca puful pădăriei mature, ci atingeți-o, apropiați-o, nu pierdeți clipa, îndemnați cuvintele ei. Curățați vitrinele în care vă aflați de balastul nefast și adăugați, în locul lui, efemiridele fericirii care vă luminează viața cu senzația nesfârșirii ei!

În fapt, asta am aflat că face tânăra scriitoare punându-și sufletul în cărți. Iar eu, cunoscându-i în bună parte traseul de până acum, știu că și-l continuă spre împlinire. M-a convins oferindu-mi cea mai sugestivă definiție a scriitorului din câte am întâlnit. Când poți, doar cu un creion și o bucată de hârtie, să mergi oriunde te poartă gândul, ești scriitor!

Eveline nu a spus chiar așa, ea vorbește mult mai frumos și mai convingător decât îmi pot eu aminti. Ce știu sigur este că ieri a fost vorba despre mersul ei original spre capodoperă, adică spre CARTE, cum intuitiv o definește Teodor Vidam, adică spre acel pisc al creației literare alcătuit din toate piscurile atinse deja!

Știu sigur că vei ajunge sus, sus de tot, ai demonstrat că poți draga noastră și a literaturii române, minune de temeritate creatoare cu care ne-a îmbogățit Divinitatea, plina de har Eveline Păuna!

În rotundul prețurii

La sfârșitul lunii iulie, mai exact în ziua de 29, s-a încheiat cea de-a XIV-a ediție a Taberei de Creație și Re-Creație organizate de Asociația culturală „Universul Prieteniei” din Iași. Desfășurată sub genericul „Scripta manent”, la ȘELIMBĂR-SIBIU, ea a reunit scriitori, jurnaliști, artiști plastici, cantautori, iubitori de cultură, toți dimpreună devenind realizatori și beneficiari ai unui program dens, variat și bogat în conținut. Inimioasa și răzbatătoarea Rodica Rodean, președinta acestei entități de factură spirituală cu prezență tot mai evidentă în peisajul cultural românesc actual, a adunat din nou în jurul ei entuziasmul și

creativitatea, demonstrând că acestea coabitează fericit cu pasiunea și preocuparea. Ca participant direct la câteva ediții, pot afirma cu argumente că aceasta a fost una dintre cele mai reușite. Desigur, și-a spus cuvântul experiența, dar au avut un rol important în crearea acestei impresii și locurile și oamenii acestor meleaguri. Mustind de o vibrantă românită, ele sunt legate de nume nemuritoare ale ființării noastre. Constantin Noica, Octavian Goga, Emil Cioran, ca să mă refer doar la trei dintre acestea, într-o ordine aleatoare, au scris pagini exemplare de istorie spirituală în cartea devenirii noastre. Iar Rodica Rodean, sprijinită de colaboratori, știe să folosească asemenea pagini, cum, de altfel, a dovedit și în alte prilejuri. Înclinația nobilă a acesteia spre a împărtăși frumosul cu semenii, spre a-i valoriza esențele și a pune în lumina prețurii tot ce avem mai de preț, cred că este o altă pârgie a reușitelor despre care vorbeam. În acest context, mi se pare cu totul aparte faptul că „Universul Prieteniei” editează cărți. Un număr de opt autori, unii consacrați, dar și unii aflați la început pe urcușul permanent spre piscurile scrisului, și-au lansat în acest program volume de versuri. Cred că în domeniul cultural încurajarea valorii este la fel de importantă, ori poate aproape la fel de importantă, ca promovarea acesteia. În tabăra de Creație și Re-Creație la care mă refer este mereu deschisă ușa spre nou, spre originalitate, spre inițiativă. În acest rotund al prețurii pentru valoare mi se pare esențial să lași deschisă ușa pentru primirea noului. Și Rodica Rodean o lasă cu o generozitate în care se văd și însemnele exigenței, dar acestea poartă aura cultivării încrederii, a convingerii că se poate, nicidecum spinii refuzului. Legat de acest lucru, mi se pare necesar să subliniez încărcătura aparte a momentului dedicat memoriei lui Doru Dinu Glăvan. Din rotundul prețurii s-a născut ideea, după cum în rotundul prețurii s-a și concretizat. Exceptionalul elogiu pe care doamna conferențiar universitar doctor Anca Sîrghie l-a adus marelui dispărut, celui care a urcat Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România la prestigiul cel mai înalt din întreaga sa existență, asta a însemnat: exprimare elevată de sentimente în rotundul prețurii. De altfel, domnia sa, contribuind remarcabil în toate cele cinci zile cât a durat tabăra, asta a arătat: în rotundul prețurii ai loc și tu, dacă știi să-i prețuiești pe ceilalți!

PROZĂ

URMELE EI PE NISIP

► Roxana RACARU

Marea în valuri albe succedându-se pînă la marginea orizontului. Banda subțire de nisip de-a lungul țărmului pînă la stîncile gri și negre. La marginea stîncilor, chiar la liziera pădurii, muntele de deșeuri pe care valurile continuau să le aducă la țărm. Iar pe nisip, doar urmele ei, efemere, amintindu-i cît a pierdut. Cît putea fi de absurd că se găsea încă aici... Cel mai greu de suportat erau amintirile, în timp ce înainta pe linia nesigură a oceanului, nici măcar singurătatea, amintirile.

Totul era plin de viață pe această insulă din Pacific în ziua cînd ajunsese aici. Și dimineață, cînd Eva se trezise în cămăruța ei de hotel cu vedere către cheiurile pline de yachturi, străzile din jur și portul erau goale. Bărcile străluceau albastre și albe, luminile de la semafor continuau să treacă de la roșu la verde, și apoi din nou la roșu... dar nici o mașină, nici o bicicletă, nici un trecător nu tulbura liniștea orașului. Stătuse așa un moment. Nimic.

Coborîse nedumerită pînă la brutăria de la capătul străzii, unde luase micul dejun cu o zi înainte. În interior mirosea a pîine abia scoasă din cuptor. Galantarele erau pe jumătate umplute și două tăvi mari, pline, așteptau pe teighea. I se făcuse foame numai privind-le.

Dar în brutărie nu era nimeni. Spusese de cîteva ori „Hello? Anyone here?”, destul de timid, și așteptase o vreme, dar nu apăruse nimeni. După un timp, se hotărîse să treacă în încăperea din spatele teighelei. Cuptoarele erau aprinse și aluatul de pîine pregătit în tăvi, dar nu se vedea nimeni. Stătuse un moment fără să înțeleagă, pînă cînd frica își găsisese drum pînă la ea. Atunci ieșise în fugă răsturnînd o tavă, zgomotul de metal pe gresia ieftină împingînd-o și mai repede pe ușă. Strada era pustie. Mersese din magazin în magazin cu respirația tăiată în fața fiecărei uși pe care o deschidea. Casele de marcat erau încă aprinse, dar nici un vînzător, nici un client, nimeni. Orașul părea intact. Toată lumea dispăruse și străzile arătau la fel, de parcă locuitorii n-ar fi contat.

Acum era pe plajă, în decorul de film din pozele agenției de turism, valurile se spărgeau împrôșcînd-o pe glezne, dar totul părea fals, o imensă glumă proastă, genul de farsă pentru camera ascunsă.

Unde erau ceilalți? De ce ea era încă aici? Se ascuseseră pe undeva? În timpul nopții primiseră toți un soi de ordin de evacuare și o uitaseră aici? O bombă care spulberase pe toată lumea lăsînd orașul neatins?

Așa de adînc dormise?

Cutreieră orașul, casă după casă, nici țipenie. La început suna la ușă înainte să intre, dar acum deschidea direct ușile, cele pe care le găsea descuiate, și trecea din cameră în cameră, căuta un semn, ceva. Intra în pivnițe. Degeaba. În oraș nu era nimeni. Dacă un ordin de evacuare fusese dat, nu era nici o urmă pe nicăieri. Nimic printre hîrțile de pe birourile polițiștilor, nimic în birourile primăriei. Soarele apunea cînd ieși din clădirea poliției. O seară tropicală fără nici o umbră de nor, cu briza care aduce mirosul mării în mijlocul orașului. Ici și colo cîteva lumini se aprindeau singure pe străzi. Ziua o epuizase. Și nici o ipoteză care să explice cît de cît ce se întîmplase. Nici o ieșire către lumea dinainte. Un coșmar.

Înapoi în cameră, aprinse televizorul. Ecranul proiectă o lumină gri în penumbra din jur, apoi deveni negru. Căută totuși canal după canal. Găsi pînă la urmă un singur post care părea încă în funcțiune, un post care transmitea filme vechi încontinuu. Se strînse sub pătură ascultînd vocile actorilor într-o limbă necunoscută, asta îi făcea bine, aducea un pic de normalitate. Va adormi și a doua zi totul va fi ca înainte, locuitorii vor reveni și ea se va trezi în zgomotul infernal al camionului de gunoi hurducîndu-se pe străzile înguste.

A doua zi însă orașul era în continuare gol. Spitalul avea ușile de la Urgențe larg deschise și o alarmă se declanșă cînd Eva intră undeva la etajul trei, Boli infecțioase. Fusese un virus care ucisese pe toată lumea? Dar nici un cadavru nu se vedea nicăieri.

În port apa clipea ca și înainte legănd yachturile și bărcile pescărești.

Și dacă nu doar pe insulă se întîmplase ceva? Și dacă ceva groaznic se întîmplase peste tot? Dacă ea era cea care avusese noroc? Sună numărul părinților, îndelung, nici un răspuns. Sună rînd pe

rînd toți prietenii, cunoscuții, colegii de serviciu, cei nesuferiți și indiferenți deopotrivă. Nu răspunse nimeni. Cu răsuflarea tăiată, îl sună pe Liviu. Nici un răspuns. Se prăbuși pe o bancă.

Apa purta încoace și-ncolo cîteva cutii goale de suc și o sticlă murdară de plastic.

Liviu pe care nu putuse nici măcar să-l sune înainte de plecare. Să-l felicite. Dar toate astea îi părură dintr-o dată vechi, puerile, cu el ratase deja ce era cel mai important. Căsătoria lui... nu, îl pierduse cu mult mai demult, dinainte de a o întîlni pe Anja, îl pierduse dintotdeauna, de la bun început, pentru că nu îi spusese niciodată... Respiră adînc, briza aducea aer proaspăt din larg. Toate erau acum inutile. Era prea tîrziu.

Dar poate că nu li se întîmplase nimic, poate era doar o uriașă pană de comunicații, poate era doar insula asta pe care se întîmplase ceva și fusese evacuată. Eva căută febrilă pe telefon, conexiunea la internet funcționa. Site-urile erau valide, rețelele de socializare și ele, doar că... și asta îi păru și mai fără speranță ca tot restul: ultimele mesaje peste tot, ultimele știri, erau de dinainte...

Se ridică dintr-o mișcare înainte ca frica să revină întregă, ca și cum frica ar fi ceva de care s-ar putea desprinde. Se îndreptă către bărci. Căută în grabă una la care cheile să fi rămas înăuntru. Dar ce însemna asta? Ce proprietar ar pleca lăsînd cheile în contact? Nu avea timp de speculații, sări în barcă și demară.

Nu mai navigase niciodată, poate că era adrenalina, pentru că asta nu i se păru important, și după cîteva ciocniri ușoare reuși să iasă din port. Nu se uită înapoi să vadă insula micșorîndu-se. Toată atenția îi era îndreptată spre insula vecină, un contur palid undeva între valuri. Vîntul se înteteșe ridicînd hula, zgîlțîind ambarcațiunea ușoară în toate direcțiile. Eva strîngea cîrma cu toată puterea ca să nu piardă linia instabilă a țărmlui. Asta nu-i lăsa loc pentru alte gînduri. Era bine. Nu-i lăsa loc pentru frică.

Ploaia începu cînd se apropie de cealaltă insulă. Perdele lungi de apă printre care Eva desluși cu greu stîncile mari ieșind din apă, și dincolo de ele, un orașel într-o parte pe coastă. Imposibil să se apropie. Făcu semn cu farurile, încercă toate frecvențele radio, trimise un SOS din lumini în timp ce valurile amenințau să o răstoarne, dar nici un semnal nu-i răspunse de pe țarm. Undeva la capătul insulei se ghicea silueta unui far. Era stins.

Începea deja să se întunece și pe țarm nu se aprindea nici o lumină, nici o barcă nu se îndrepta către port, nici o mișcare pe cheiuri. În miezul furtunii, insula îi păru încă și mai amenințătoare decît marea pe care barca ei ușoară abia își ținea echilibrul. Nu mai avea nici o ieșire. Întoarse cîrma cu greutate, lacrimile amestecîndu-se cu șiroaiele ploii, brațul

drept dureros, abia reușind să mențină direcția. Ajunse cu greutate înapoi pe insulă, după cîteva ore de rătăcire disperată în mijlocul mării fără să vadă linia țărmlui, manevrînd cu ultimele forțe printre valuri haotice, rostogolindu-se unele după altele.

Orașul o primi cu luminile aprinse, dar era încă și mai pustiu așa, fără nici o speranță. Cînd ajunse înapoi în hotel era epuizată.

Și, tîrziu în noapte, ceva o făcu să se trezească. Marea vuia în port, în vîntul care zguduia geamurile, dar nu asta o trezise, ci un ciocănit insistent la ușa hotelului, un ciocănit care răsuna în toată clădirea, ritmic. Ascultă un moment cu inima bătîndu-i în tîmple. Un supraviețuitor ca și ea?

Se repezi jos pe scări în cămașa de noapte, cu vocea rațiunii, Eva cea calculată, strigîndu-i din toate puterile să nu deschidă. Ciocăniturile se înteteșeau, cel care bătea își pierduse răbdarea. Deschise cu greutate ușa veche și vîntul o lovi din plin, încărcat de apă. Cîteva secunde în care rămase în prag, biciuită de ploaie, fără să distingă nimic. În stradă funcționa un singur lampadar, de partea cealaltă, și lumina era prea slabă. Dar la ușă nu era nimeni. Eva stătu un moment nehotărîtă. Era doar vîntul, care lovea ritmic placa de lemn de deasupra ușii.

Și furia o cuprinse dintr-o dată, furie contra farsei care i se juca aici, contra zilei ăsteia interminabile în care nimic nu era la locul lui, contra sentimentului stupid că nu va mai avea niciodată nici o șansă, nici cu Liviu, nici cu tatăl ei, că își ratase viața, că tot ce făcuse pînă atunci nu mai avea nici un sens. Fugi prin ploaie și aprinse luminile din toate clădirile în jur, pînă la capătul străzii. Dacă orașul o abandonase singură aici, măcar să și-l imaginezeze mai puțin mort. Străzile părură mai puțin lugubre, dîre de lumină pe trotuare ici și colo, ca și cum toată lumea ar fi sărbătorit în familie, toată noaptea.

Cîte zile trecură așa? Nu mai știa. Praful se aduna pe tejghelele magazinelor, frunzele rupte de furtună se uscau aruncate pe străzi, propriile ei gunoaie zăceau în mormane în jurul coșurilor. Și în ciuda a tot ce încerca, insula era din ce în ce mai fantomatică. Pîinea din brutărie se uscuse, prăjiturile căpătaseră un gust de hîrtie, carnea se strica încet, încet în magazinele alimentare. Și ca să mănînce, Eva începu să caute prin camerele frigorifice ale restaurantelor, începu să mute unele alimente în congelatoare, să calculeze cît ar putea rezista așa. Obosise să mai caute un sens.

Pînă la urmă ar putea spune că avusese noroc, era încă aici. Dacă ceilalți au fost evacuați, nici o nenorocire nu venise încă să o amenințe. Sistemul electric funcționa, cine știe pentru cît timp, furtuna răsturnase cîțiva stîlpi în partea cealaltă a orașului, dar sistemul rezistase. În schimb conexiunea la

internet era întreruptă. Nu mai funcționa nici canalul singuratic cu filmele vechi în alb-negru.

Cît de mult ar fi vrut să-l fi sunat pe Liviu înainte să plece. Din cauza lui a plecat, a invitației la nuntă pe care nu avusese nici măcar curajul s-o deschidă. Acum ar fi preferat să fi rămas. A venit aici pentru a fi departe de toate și viața ei s-a îndepărtat atît de mult acum... Și părinții, care erau îngrijorați că pleca singură. „Cu cine pleci tu în vacanță? nu se poate să te duci singură!”

Uite că se putea, și se putea atît de bine, că nu mai era nimeni în jur.

Și într-una din zile, în timp ce aprindea cuptorul într-un restaurant pentru a-și pregăti ultima porție de carne congelată, văzu teancul de farfurii albe pregătite pentru serviciu așteptînd în tăcere pe masă. Farfuriile erau acolo ca și cum cineva le-ar fi pus ieri, ca și cum ar mai fi avut un sens, ca și cum totul în jur ar mai fi fost încă în așteptarea lumii vechi, pierdută pentru totdeauna. Cînd prima farfurie se izbi de gresia albă, zgomotul umplu spațiul în jur pentru prima dată de atîtea zile. De îndată ce cioburile se împrăștiară într-un clinchet pe sub mese, luă încă o farfurie și o aruncă. Și apoi încă una, și încă una, pînă cînd le sparse pe toate. Tăcerea reveni însă și mai apăsătoare la sfîrșit, bucătăria în jur era și mai mincinoasă. Nu era de ajuns. Avea nevoie de ceva mai mult, ceva care să alunge spectrele tot mai grele ale lumii vechi.

Lăsă pîinile să ardă, făcea pîine acum, și urmări pe geam cum aluatul se înnegrea. Dar fumul nu părea destul de gros, așa că aruncă unul după altul prosoapele de bucătărie în cuptorul deschis. Flăcările apărură după cîteva secunde. Sistemul anti-incendiu se declanșă aproape în același timp, și Eva ieși, șiroind de apă, în lumea la fel de apăsătoare ca înainte.

Crusta lumii vechi se rumenea încet-încet în soarele tropical, zi după zi, și Eva avea nevoie să provoace orașul rămas în mijlocul insulei ca o piele năpîrlită. Deschise robinetul de gaz din bucătăria restaurantului. Mirosul îi umplu nările, aprinse unul din cuptoare și ieși. Ziua era călduroasă, poate mai mult decît celelalte, și soarele îi încingea părul, dar Eva rămase la capătul străzii, aștepta.

Restaurantul explodă spulberînd geamurile clădirilor de jur împrejur, arzînd cu flăcări înalte, pînă la acoperiș. Eva avea mîinile tăiate de la cîteva cioburi ajunse pînă la ea și urechile înfundate de la bubuitură. Explozia zguduise insula ridicînd păsările de jur împrejur într-o cacofonie de strigăte. Geamurile zburaseră cu zgomot de sticlă spartă, împrăștiată pe asfaltul fierbinte. Dar acum liniștea era din nou aici. Clădirea restaurantului ardea liniștit, încă în picioare.

Și intrînd în farmacia cu geamurile toate sparte acum, clinchetul acela familiar de la ușă o

făcu să tresară și să caute în spatele teighelei, cu frică, un farmacist cu ochii încă într-o rețetă. Luă pansamentele după care intrase și ieși în fugă.

Începu să scrie un jurnal. Să lase un semn despre ce se întîmpla, despre viața ei de dinainte... Poate prin absurd, undeva cîndva va exista cineva care va putea citi.

Acum putea fi oricine, s-ar putea chema oricum, ce mai conta numele, nu mai rămăsese nimeni care să-l poată pronunța. Și tot ce fusese important vreodată în viața ei dispăruse... o viață așezată, poate prea mult, de contabilă fără pretenții, pe care colegii o puteau da ușor la o parte, tot ce fusese important, mai ales meseria asta aleasă la insistențele tatei... Acum putea să intre în casele unor necunoscuți și să-și imagineze viețile lor, să asculte muzica lor, nouă, exotică, vieți pline de posibilități. Putea fi oricare dintre ei, putea alege orice altă viață. Dar era prea tîrziu. Nimic din toate astea nu mai avea nici un sens.

Plaja se întindea ca și înainte, prinsă între marea care rostogolea în continuare deșeuri la țarm și orașul abandonat, descompunîndu-se la soare. Eva închise jurnalul.

Era deja seară, lumina urma să descrească rapid pînă la a transforma insula într-un loc bîntuit. Dar în bătaia ultimelor raze de soare, o siluetă mărunță fugea pe plajă către valurile rostogolite într-o spumă albă.

Un copil.

Eva își ținu răsuflarea de teamă să nu fie o iluzie. Un copil de 2-3 ani fugea pe plajă în penumbra unui minunat apus tropical, ca și cum nimic ciudat nu s-ar fi întîmplat. Se apropie de el cu inima bătîndu-i în tîmple. Ce farsă i se mai făcea acum? De unde răsărise ?

Copilul fugea rîzînd către apă și în urma lui venea o femeie.

Și dintr-o dată plaja se umplu de lume, de șezlonguri, de umbrele, de prosoape întinse pe nisip, de zgomote de motor de pe străduța îngustă din capăt, de strigăte de copii care fugeau peste tot la limita valurilor.

Eva urlă înspăimîntată, un urlat neomenesc, venit de undeva de dincolo de ea, de dinaintea ei, și se repezi departe de plajă, departe de toată mulțimea asta apărută dintr-o dată în mijlocul singurătății ei absolute, în momentul în care pierduse orice speranță.

Fugind, fu lovită de o mașină care o claxona cu disperare. În capătul străzii, clădirea restaurantului încă fumega, vitrinele în jur erau înlocuite cu placaje, în forfota regăsită a lumii vechi era singurul lucru pe care-l recunoscuse. Lacrimi liberatoare îi țîșniră din ochi în timp ce se prăbușea în mijlocul trecătorilor.

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

CAPCANE ALE LIMBII ROMÂNE: ASPECTE MORFOSINTACTICE (III)

► Gh. N. VASILACHE

Acorduri și dezacorduri gramaticale

Definit cât mai simplu cu putință, acordul reprezintă potrivirea formală – în gen, număr, caz sau persoană – a unor cuvinte care, de obicei, sunt părți de propoziție și între care există anumite raporturi sintactice. Mecanismul acordului presupune existența obligatorie a doi termeni (A și B), dintre care primul este un substantiv (pronume), iar al doilea e un verb la un mod predicativ, un adjectiv sau orice parte de vorbire asimilată cu adjectivul. În cazul acordului, termenul flexibil A impune termenului B propriile sale categorii gramaticale. Într-un sens mai larg, se poate vorbi de acord și la substituirea unui nume prin pronume (mai ales prin formele neaccentuate ale pronumelui personal care reiau sau anticipează un complement direct sau indirect) sau prin alte cuvinte cu valoare cvasipronominală (unele articole și numerale). Lucrările de specialitate disting următoarele categorii de acord: a) acordul gramatical sau formal; b) acordul după înțeles (semantic sau logic); c) acordul prin atracție (cu cel mai apropiat termen). Necesitatea acordării predicatului cu subiectul sau a atributului cu numele determinat reprezintă o regulă elementară a vorbirii curente. Cu toate acestea, greșeli sau inexactități de acord se întâlnesc destul de frecvent la vorbitorii limbii române și nu numai în exprimarea orală, mai puțin controlată, ci chiar în scrisul cu pretenții de corectitudine, erori pe care le vom semnala în paginile următoare ale revistei.

Aspecte ale acordului predicatului cu subiectul (I)

Propoziții cu subiect unic

1. Subiectul este un substantiv colectiv

O mulțime de copii **au participat** la concurs? *Un grup de studenți* **a cerut** modificarea regulamentelor?

Substantivele cu sens colectiv *mulțime, sumedenie, grămadă, grup* etc. apar deseori urmate de un atribut exprimat printr-un substantiv la numărul plural, în acuzativ cu prepoziția *de* ca în primul enunț de mai sus. În acest caz, substantivul *mulțime* exprimă ideea de număr mare (*foarte mulți copii*); de aceea, **predicatul se pune la numărul plural (au participat)**, deși subiectul este la numărul singular. Acordul la plural al predicatului este influențat atât **de înțelesul** colectiv al substantivului-subiect, cât și de atracția exercitată de

substantivul la plural cu funcție de atribut, „interpretat ca centru de grup”, ca și în exemplele: *Un grup de studenți* **au cerut** modificarea legii., *O grămadă de cărți* **erau adăpostite** în geamantan. În al doilea enunț din titlu, accentul cade pe substantivul colectiv (*un grup*), considerat ca o entitate unitară și nu pe ideea de număr. Prezența articolului hotărât (*grupul de studenți*), a unui determinant adjectival (**toată mulțimea, tot grupul**) sau a unui adverb cu nuanță restrictivă (*doar, numai*) accentuează importanța primului termen al construcției, înțeles ca o masă compactă de elemente, facilitând **acordul formal la singular** al predicatului: *Grupul de studenți de la Facultatea de Medicină din Iași* **a lipsit** de la deschiderea festivă a congresului. *Doar un grup* **restrâns** al studenților **a rămas până la sfârșitul congresului. Tot grupul** de români **cere** cu insistență un avion spre a ajunge în țară.

Obs. Sunt inacceptabile, în privința acordurilor, asocierile cu pluralul ale unor substantive-subiect de tipul *grupul* (fără determinanți la plural), *lumea, familia* etc. ca în exemplele: *Grupul* **Vouă ne-au pregătit** două scenete.; *Multă lume* **care** au rol de educație. *Familia Georgescu* **au plecat** în vacanță. Existența unor atribute coordonate pe lângă același substantiv-subiect poate sugera, în mod greșit, unor vorbitori, necesitatea unui acord la plural al predicatului: *Apariția coronavirusului și a consecinței acestuia* **au bulversat** întreaga omenire. *Revenirea naturii la sosirea primăverii, a plimbărilor în parcuri, a muncilor agricole* **au împrumutat** un aer de prospețime tuturor.

2. Subiectul este cuprins într-o construcție partitivă

O jumătate dintre studenți **a lipsit** de la deschiderea festivă?

Relația partitivă se exprimă, în limba română, cu ajutorul prepozițiilor *dintre, din și de*. *Dintre* presupune apariția unui substantiv numărabil la plural, care poate influența acordul. *Din* selectează un substantiv ai cărui membri nu sunt individualizați (*o parte din echipă*), iar *de* selectează, de multe ori, un substantiv nume de materie (*un pahar de apă / de ulei*). În construcțiile partitive pot apărea fie un substantiv de tipul: *o jumătate, un sfert, o parte, o pereche, o duzină, o multitudine, o cantitate* etc., fie un pronume nehotărât, negativ (*fiecare, vreunul, toți, nimeni, niciunul*), fie un

numeral. În astfel de construcții, acordul corect este **cel formal**, predicatul având persoana și numărul impuse de subiectul cu formă de singular. Când au funcție de subiect în propoziție, **numeralele fracționare** pun probleme de acord (în număr, uneori și în gen sau persoană) al predicatului. Făcând parte dintr-o construcție partitivă, cele mai multe numerale fracționare cu funcție de subiect admit acordul formal – strict gramatical – făcut direct cu ele: **O treime dintre participanți provine din zonele afectate de COVID19. Două cincimi din recoltă a fost compromisă. Majoritatea de doar de 55% a parlamentarilor nu poate vota legi organice.** În alte contexte, substantivul de pe poziția a doua, care nu este în nominativ, poate fi, din punct de vedere semantic, mai adecvat poziției de subiect, favorizând astfel acordul după înțeles sau prin atracție al verbului-predicat, al numelui predicativ sau al participiului pasiv cu acesta. Este un acord semantic (tolerat frecvent de vorbitori), situat la granița dintre corect și incorect: **O jumătate dintre studenți au lipsit de la deschiderea festivă. Un sfert din bani au fost cheltuiți pentru achiziționarea de produse farmaceutice.**

Construcțiile **jumătate** + atribut la plural – exprimat sau subînțeles – se comportă diferit, după cum **jumătate** este însoțit sau nu de numeralul cardinal propriu-zis **o**. Neînsoțit de numeralul cardinal **o**, fracționarul **jumătate**, cu valoare substantivală, impune acordul după înțeles la plural (**Jumătate dintre studenți au lipsit de la deschiderea festivă.**), dar **o jumătate** admite ambele tipuri de acord: **O jumătate dintre studenți a lipsit / au lipsit de la deschiderea festivă.** Un acord similar este impus și de substantivul-subiect **majoritatea**: **Majoritatea elevilor au dat răspunsuri bune.**

Obs. Sub influența tipurilor de acord (formal/ prin atracție și după înțeles) menționate anterior, în ultima vreme au apărut exprimări greșite cu predicatul la plural „impus” de substantivul **număr**: **Numărul cazurilor de gripă cresc mai ales în lunile de iarnă la persoanele cu sistem imunitar scăzut. Au crescut / s-au mărit numărul cazurilor de persoane contaminate, vindecate la spitalul din Timișoara.** În construcții atributive de tipul **Un număr restrâns de persoane au avut acces în sala de judecată**, acordul la plural al predicatului. este recomandabil.

Când subiectul este exprimat prin pronumele nehotărât **fiecare** sau prin pronumele negative **nimeni, niciunul**, neînsoțit de un atribut la plural, acordul corect este cel formal, deci cu **predicatul la singular**, ca în exemplele: **Fiecare va ști ce are de făcut.; Fiecare purta un ecuson.; Niciuna nu a rămas la cabană.** Limba literară **admite** și acordul la **plural**, dacă pronumele nehotărâte **fiecare, oricare** și cele negative **niciunul, niciuna** sunt urmate de atributele partitive **dintre noi, dintre voi, dintre dv., dintre ele**, (exprimate sau subînțelese). **Fiecare dintre noi am avut ceva de spus. Fiecare dintre voi ați avut ceva de spus.**

Preferința vorbitorilor din zilele noastre se îndreaptă spre formele cu pluralul prin atracție cu partitivele situate în preajma predicatului: (Vezi G. Gruită, *Acordul în limba română*, p.74)

3. Subiectul este un substantiv de tipul: fel, tip, soi, specie, rasă

Un fel de musculițe ciudate și-au făcut apariția // și-a făcut apariția în vara aceasta?

În enunțuri asemănătoare celor de mai sus, substantive ca: **fel, tip, categorie, soi, rasă, specie** reprezintă, de fapt, subiectul logic al acestora. Ele însă nu mai transmit predicatului categoria de singular care le este caracteristică în asemenea comunicări. Deși au determinanți proprii numelui (adjectiv, articol), substantivele notate mai sus au, în aceste contexte, mai mult o valoare de adjectiv-atribut. Rezultatul diminuării sensului și al funcției substantive în asemenea îmbinări este mai evident la cuvântul **fel**, care a devenit parte componentă a unor locuțiuni adjectivale ca: **astfel de, fel de fel de: Astfel de oameni reușesc să se strecoare prin viață; Fel de fel de oameni au participat la comemorarea marelui dispărut.** Exprimând **gruparea**, substantivele amintite, **urmate de determinanți la plural**, reclamă fără excepție, **pluralul predicatului**. În lipsa determinantului prepozițional la plural, predicatul nu mai poate fi pus la plural, ci la singular: **Acest tip este foarte bine cunoscut în țara noastră.**

4. Subiectul este un toponim

Humuleștii și pe vremea aceea nu erau așa un sat fără căpătâi?

Toponimele aflate în poziția subiectului ridică unele dificultăți în privința acordului, pentru că prezența articolului hotărât poate influența acordul gramatical. Numele proprii cu formă de singular favorizează acordul gramatical: **Sibiul ne-a primit cu brațele deschise.** Și informația de gen se transmite numelui predicativ sau participiului pasiv, în general conform regulilor gramaticale: **Luxemburgul este mic. Tot Brașovul este treaz în noaptea asta. Franța este deja amenințată de coronavirusul global.** Un toponim nearticulat, cu formă de plural, impune predicatului acordul după înțeles, **la singular**: **Galați este un oraș la Dunăre. Iași este un mare centru cultural. Cotnari are faima vinului bun.** Articulația numelui propriu la plural nu schimbă raportul în favoarea acordului gramatical; prevalează informația semantică (localitatea denumită este una singulară): **Hotarele are nevoie de o școală nouă.** Contextele cu predicatul la plural, în care toponimului i se adaugă articol, sunt marginale și, în general, evitate: **Și-apoi Humuleștii și pe vremea aceea nu erau așa un sat fără căpătâi. Bucureștii arătau ca Parisul în timpul revoluției. Ca arhitectură, Iași au destule de oferit, și ca împrejurimi.** Pluralul se explică numai dacă numele denumește referenți diferiți. **Crișurile străbat partea de vest a țării.** Pentru toponimele nearticulate cu formă de plural vorbitorii preferă, de multe ori, articolul de singular,

ceea ce rezolvă, morfologic, contradicția dintre formă și conținut: *Ploieștiul, Galațiul, Iașiul*.

5. Subiectul este un cuvânt inclusiv facultativ

Toți și-au exprimat / ne-am exprimat / v-ați exprimat părerea în cadrul ședinței.

În enunțurile de mai sus, subiectul gramatical este pronumele nehotărât *toți*, socotit în lucrările de specialitate **cuvânt inclusiv facultativ**. Sunt considerate cuvinte inclusive facultative acelea care exprimă o **pluralitate** (*unii, alții, puțini, fiecare, oricare, câțiva* ș.a.) și care beneficiază de **posibilitatea** de a include în această pluralitate pe unul dintre **protagoniștii comunicării** (emițătorul sau receptorul). În mod normal, conținutul lor este noninclusiv (ca în primul enunț), situație în care acordul predicatului se face la persoana a III-a plural. Includerea vorbitorului sau a ascultătorului atrage după sine punerea predicatului la persoana I plural (ca în al doilea enunț) sau la persoana a II-a plural (ca în al treilea enunț). Un astfel de acord este doar **tolerat** de limba literară, acordul formal rămânând cel recomandat de lucrările normative. (Vezi G. Gruită, idem, p. 69 și urm..)

6. Subiectul în construcții pronominale

Cine a absentat / au absentat ieri de la cursuri?; Ce se petrece / se petrec aici?; Nu știu cine va merge / vor merge la spectacol?

Pronumele interogative *cine* și *ce* au întotdeauna valoare de singular, masculin. De aceea, predicatul cu care intră în relație de acord va fi **mereu** la persoana a III-a singular (masculin): *Cine este mai activ la ore?; Ce este mai valoros în viață?* Unii vorbitori acordă predicatul cu răspunsul scontat, nu cu subiectul *cine* sau *ce*. Aceasta este o greșală de acord, așa cum se remarcă în a doua variantă din chenar. Corectă este prima formulare: *Cine a absentat ieri la cursuri?; Ce se petrece aici?*, ca și în *Cine are de făcut vreo propunere: elevii sau părinții lor?* ș.a. Pentru a se evita condițiile restrictive impuse de *cine* sau *ce*, se recomandă celor care nu au siguranță în folosirea corectă a acestor pronume să utilizeze interogativul *care*, întrucât acesta are forme variabile după gen și număr: *Care este mai activă, Ana sau Alina?; Care au dreptate, elevii sau părinții lor?* În enunțuri de tipul *Ce-s cu discuțiile acestea?* sau *Ce-i cu discuțiile acestea?* verbul *a fi*, cu valoare predicativă, se va acorda cu pronumele interogativ *ce* (cu formă numai de singular). De teama unui dezacord, unii vorbitori preferă un **acord prin atracție** cu complementul predicatului (*discuțiile*) în locul acordului formal/corect cu subiectul *ce*, care are numai formă de singular. Acordul gramatical este cel realizat în al doilea enunț.

Ca unul care am funcționat / ai funcționat / a funcționat în această școală pot spune...?

În asemenea enunțuri, predicatul atributivei ar trebui să fie întotdeauna la persoana a III-a, acordat cu pronumele relativ. Acesta are în regentă un antecedent: *unul, una, unii, unele*, care nu pot

fi puse la persoanele I sau a II-a. Cu toate acestea, în limba actuală predicatul atributivei este deseori utilizat la persoanele I sau a II-a, după cum se poate observa în prima variantă a exemplului din titlu sau în: *Ca unul care cunoști mai bine realitățile școlii, m-ai putea ajuta la elaborarea acestui material informativ*. Pronumele nehotărât *unul* este eclipsat de subiectul (inclus) al regentei, când acesta include emițătorul sau receptorul, fiind vorba de o atracție după importanță care explicitează și reliefează mai pregnant subiectul din regenta atributivei. Cu toate acestea, nici în acest caz acordul gramatical nu este total abandonat, după cum se poate vedea în a treia variantă a enunțului.

Tu ești acela care creează / crezi probleme în clasă?

Dată fiind echivalența semantică dintre subiectul *tu* și numele predicativ *acela* ale regentei, acordul după un fals antecedent nu deranjează, el fiind foarte frecvent. Acordul formal ne obligă însă să punem predicatul la persoana a III-a, ca în prima variantă.

Sunt unul dintre oamenii care a luptat / au luptat pentru aplicarea corectă a legii?

Îmbinarea de tipul *unul dintre + care* pune serioase probleme de acord în număr indiferent de funcția sintactică a lui *unul*. În astfel de fraze, predicatul subordonatelor atributive neizolate trebuie acordat cu subiectul *care*. Acest pronume relativ are ca antecedent substantivul *oamenii*. Ca atare se spune corect numai: *Unul dintre sporturile care pot concura prin eleganță și grație este baletul; Sunt unul dintre oamenii care au luptat pentru aplicarea corectă a legii; Unul dintre romanele care au făcut epocă a fost Ion al lui Liviu Rebreanu*. Când subordonata este izolată (prin virgulă/pauză), *care* nu mai trebuie raportat, în mod exclusiv, la substantivul/pronumele aflat la plural. În acest caz, predicatul atributivei poate să apară în egală măsură și la singular: *Aceasta a fost una dintre propunerile rezonabile, care a fost votată în unanimitate*.

„Scrisul corect e pâinea profesorilor de limba română.” (Camil Petrescu)

Foto: Valeriu Precupanu

FRAGMENT DIN ROMANUL „KRAINA”

PE URMELE CAZACILOR ZAPOROJENI

► Elena NETCU

Nesfârșită stepă! Margine de țară! O unduire de deal și vale între Urali și Marea Caspică, întindere de câmpie a nimănu, bătătorită de nenumărate triburi pe care lumea nu putea să le încapă!

O lume frământată de dorul spațiilor ample venea, fie din adâncul Asiei, izvorând ca o vijelie, împinsă de Ghinghis-han, fie formată din triburi, de-a valma, tătari, cumani, pecenegi, unii cu origini îndepărtate chiar mai înainte de migrația triburilor slave.

Cine știe, poate erau urmași ai sciților, amestec de goți, khazari, bulgari, ruteni, toți dominați de același suflu al libertății, fiind călăreți neîntrețuți, negăsindu-și locul și stăpâniți de același neastâmpăr precum vârtoarea apelor, precum zborul fără margini al păsărilor, într-un zbucium fără sfârșit. Toate aceste neamuri nu-și imaginau viața fără faimoșii lor cai, devenind neîntrețuți călăreți, alergând într-o goană nebună prin toată stepa și prin toată lumea de la un capăt la altul al pământului nemărginit.

Se simțeau neîntrețuți luptători, iubitori de libertate, cucerind și luând în stăpânire totul în fuga nebună a cailor lor neprețuiți. Triburi, clanuri, federații, armate ad-hoc sau unități bine coordonate, în stepa dintre Urali și Marea Caspică, dintre Kuban și Caucaz, dintre Nipru și Volga, preamăritul și impetuosul Don cu toată forfota neamurilor adunate acolo val-vârtej, toate aceste forme de organizare au stat mărturie la frământată istorie a omenirii, s-au bucurat de izbânzi, s-au întristat de înfrângeri, toate au stat în puterea omului, într-o ambiție continuă spre mărire și inevitabilă prăbușire.

Fie că au trecut pe acolo cumanii și mai târziu tătarii, fie că după ei veneau rușii călări, apoi khazarii, calmâcii, bulgarii și la urmă slavii, încoace și-ncolo, răscolind pulberea drumurilor, istoria se repeta, poveștile și dramele erau aceleași.

Numai stepa rămânea neclintită de-a lungul secolelor, plină de sevă, de unduiri mătăsoase, de cărări șerpuite, de crânguri periculoase, unde stăteau la pândă bandiții, atacând pe furiș. Luau tot, omorau și plecau triumfători. Nimeni nu era cruțat. Doar cel puternic, semănând spaimă, lăsând răni, anulând vieți, punând stăpânire pe tot ce le ieșea în cale.

Aici, în întinderea asta primitoare s-au țesut cele mai încălcite drame, cele mai neașteptate prietenii, dușmăni, conviețuiri vremelnice, devenind locul celei mai zbuciumate istorii.

Cu cât te apropiai de colinele ondulându-se în depărtare, cu atât aveai certitudinea că acolo printre dealurile acelea golașe freamătă viața. Din loc în loc se ridicau coloane de fum spre înalt, izvorau parcă din colibe rotunde de culoarea cerului pe un drum greoi, căci orice urcuș pare anevoios. Pe unul dintre dealuri cu vârful teșit, se înălța o iurtă de culoarea galben-auriu, lăsată parcă înadins așezată acolo ca să fie mai vizibilă și să fie mișcată în rafale de vânt.

Omuleții și cailor minusculi se întrezăreau de departe, lăsând impresia unui furnicar omenesc.

Această așezare oarecum haotică se afla pe malul Volgăi, la frontierele hanatului Kazan. Acolo trăiau cazacii-tătari de Ozu și de Akkeman, acolo au ajuns fugarii umiliți de boierii nevolnici, acolo toți au primit numele de cazaci. Unii trăiau pe Don, alții pe Nipru, în Zaporojie.

După o zi toridă de vară, cu lanuri coapte de in, secară, miei, soarele își mai slăbise jarul rotund ca o roată de foc, iar în depărtare, vântul ondula greoi pâlcurile de iarbă arămie. Din loc în loc sărea câte o căprioară, țâșnea câte un animaluț speriat, în urma căruia se ridica puzderie de potârniche, prigorii, mierle, păsări zburătăcind, tulburând oarecum liniștea verii în această stepă infinită.

În orizontul îndepărtat se profilau Caucazii, dincolo de ei o altă stepă, alte râuri învolburate, toate ducându-și poverile spre Marea de Azov și Marea Neagră. Pe alocuri, se vedeau herghelii de cai cu spinări curbate și cozi răsfirate, săltând și zvâcnindu-și grumazul într-un continuu neastâmpăr. Printre ei se plimbau stăpânii lor îmbrăcați în cămeși lungi albe, răsfrânt la gât și încinși la mijloc cu un brâu de culoare grenă, iar pe cap purtau un fel de căciuli din pânză cu o croială sub formă de trapez, peticite cu un pătrat în vârful capului, de culoare roșie pentru a fi vizibili printre cailor năvăși.

În fața unei colibe, câteva femei scaldau un copil rotofei, cu părul negru cărlionțat, care se răsucea în palmele bătătorite ale celor câtorva bătrâne care nu

mai conteneau să-l descânte sau să-i îngâne cuvinte fără șir pe care cu greu le puteai desluși. Asistența era formată din bărbați între două vârste, din femei și copii alergând încoace și încolo, în ritmul unor dairale și al unui fluier ce imita freamătul și tropăitul cailor. Un foc imens se ridica în rotoacele spre cer, în timp ce micuțul se zbătea să se elibereze din captivitate:

*Să te rumenească soarele cu puterea lui
dădătoare de viață...*

Să fii nesupus, pui de cazac,

Liber ca păsările cerului

Aprig ca fiarele pădurii

Războinic precum strămoșii tăi cumani

Menit pentru a învinge pe dușmani

Drept și cinstit pentru a pedepsi

Purtător de pace, nestatornic precum peștele din ape curgătoare,

Nicicând să nu te atingă sabia,

Întăritor de inimi și de neam,

Stenka Razin, Stenka Razin, Stenka Razin

Una dintre bătrâne îi șopti micuțului la ureche vorbe numai de ea știute, cum că își va purta prin secole povara de a fi martor la toate nenorocirile cazacilor care nicicând n-au făcut parte dintr-o țară, niciând n-au fost un neam, doar au trăit după legi haotice, nerecunoscute de nici un țar, de nici un sultan, trăind în afara societății, la margine de lume, revoltați și puși pe harță, prigoniiți, jefuind și trăind pentru a se răzbuna.

Așa vor fi până îi vor înghiți pedepsele și vor fi azvârliti la margine de lume, într-o KRAINĂ a nimănu.

De sus o voce umplea aerul în pragul înserării:

*Stenka Razin, pregătește să urci pe calul tău iute ca
vântul și repede ca gândul.*

Nu știa Stenka Razim până unde va ajunge, nici ce vrea să însemne această imensitate a pământului, îmbinarea liniei dintre cer și pământ. Privea în urmă aceeași zare de unde se ivise. Plecat în lume cu primele amintiri, scufundat în apă la vorbele ursitoarelor, Stenka va fi fărîtor de neam urgisit.

Să fie oare aceleași semne pe care omenirea le găsisese undeva încrustate într-o peșteră de cinci mii de ani, semne ale trecerii omului pe pământ?

– Stenka Razim, auzi aceeași voce profetică, vei aduna sărăcimea câtă frunză, câtă iarbă și vei asalta Moscova.

Stenka auzea toate aceste vorbe venite de peste tot, dar nu se împlinise sorocul. Mai avea multe de pătit. Stenka era tânăr, căuta iubirea, căuta femeia care să-i urmeze, dar regulile erau prea dure. Cazacii nu aveau voie să aibă femei.

– Sunt Stenka Razin, voi aduce mireasa de peste mări și țări. Bătrânul dădu din cap a uimire:

– Au nu știi, tu, Stenka, nu-ți va fi hărăzită femeia, decât în vis, femeia ta va fi o himeră!

Stenka își luă cazacii de pe Don și plecă pe mare. Ajunse pe coasta Mării Caspice. În timpul raidurilor a luat ostatică o prințesă persană pe care și-a făcut-o femeia lui.

Hara își purta părul negru până la brâu, drept, cu refelxe albastrii, tenul creol, cu trăsături fine. Era gingașă ca o orhidee. Stenka o prinse de braț, în timp ce Harra se zbătea să se elibereze.

– Sălbaticule, cine ești? Îți pregătești mormântul. Lasă-mă liberă, sunt așteptată la Palat, vei pătimi, dacă-mi vei face vreun rău.

– De când te caut, frumsețe neasemuită. Vei fi a mea pe veci!

– Tu crezi în veșnicie, când zilele îți sunt numărate? Harra se smuci și căzu de pe cal. Stenka o prinse de hainele somptuoase, îi înfășură rochia de brâu lui și o lega de șaua calului.

– De aici nu te voi elibera decât pe malul Donului. De acolo nu vei mai avea unde să pleci. Acolo este împărăția mea. Aceștia sunt servitorii mei. Vei fi în grija lor, căci vor asculta de porunca mea.

Cazacii lui Stenka rămăseră încremeniți pe cai, privind frumoasa persană. În sinea lor nu acceptau nici măcar gândul că hatmanul lor ar putea să se lase robit de o femeie, oricât de frumoasă ar fi! Deveniră bănuitori.

– Cazacii mei, vom porni pe mare cu dor de a ataca corăbiile piraților. Vom elibera creștinii! Dar veți avea grijă de femeia mea.

– Doar în seara aceasta, hatmane, atât. Măine o vom elibera. Vom avea mari necazuri. Noi nu permitem, hatmane, prezența femeilor în tabăra noastră. Nu ne este îngăduit!

– De unde și până unde hotărâți voi în locul meu? Sunt îndrăgostit! Harra este destinul meu.

– Harra este mormântul tău, dacă nu vei respecta regulile cazacilor. Ne vom răscula, te vom ataca. Scapă de ea!

Stenka știa că oștenii lui trăiesc într-o lume a sălbăticiiei, o lume a bărbaților unde nu avea voie să trăiască nici o femeie. Noaptea, Stenka își luă femeia în brațe, o urcă pe cal și plecă spre crâng. De departe Marea Caspică se vedea ca o pată neagră, învolburată. Sclipea albăstrui, cu valuri ridicându-se ca niște coame de balauri. Începea furtuna pe mare. Se opri, privi cerul întunecat fără nici o stea și rosti cu palmele împreunate:

– Părinte al meu, cum să alung femeia din inima mea? Tu, părinte al meu, ce-mi poruncești în stepa asta singuratică, imensă, pustie, sufletul meu tânjește după iubire!

Acestea erau vorbele haiducului Stenka pe care le striga în fiecare noapte ca pe o rugăciune. Cine să-l asculte?

Era tânăr Stenka. Bătrânul nu-l asculta. Îi tot povestea despre alți conducători ai cazacilor care au

îngenunchiat Polonia. Unul era Bogdan Hmelnițki, unul dintre cei mai cruzi hatamani. I se dusese vestea despre repeziunea cu care ataca fără milă, era cel mai temut dintre toți. Bătrânul îl instruia în fiecare noapte:

– Ai exemplul lui Hmelnițki, îi vei urma în cel mai scurt timp. Dar nu vei face asta, pentru că tu, Stenka, ești apărător al dreptății, mai ai încă inimă, dar vei face cel mai mare păcat, îți vei arunca în apele învolburate ale Mării Caspice femeia pe care o iubești cu adevărat. După această faptă a ta, soarta te va arunca în hău!

Stenka nu luă în seama vorbele bătrânului care veneau din mintea lui, din adâncul conștiinței, dintr-o lume ancestrală.

Stenka își ocroti femeia, o iubi cu blândețe și se ferici în singurătatea nopții.

– Tu, Harra, vei fi liniștea mea! Voi părăsi armata, vom fugi în lume, vom trăi sub cerul plin de stele, în mijlocul stepei, vei fi a mea pe veci. Harra îl credea. Se lipi de pieptul lui, îl înfășură cu părul pe după gât și se făcu una cu el.

– Așa să fie, Stenka, cum zici tu! Numai că tatăl meu te va urmări și-n gaură de șarpe. Ce-ai făcut tu cu mine, cere ofrandă, cere moarte de om. Asta se întâmplă în legea noastră. Hai să fugim până nu vom fi descoperiți.

– Vom fugi dimineată pe mare.

La întoarcere, cazacii lui Stenka, priveau încrunțați spre stăpânul lor.

– Stenka trebuie să moară, dacă n-o face pierdută pe femeia lui persană, ne vom răscula și-i vom îneca în mare pe amândoi. Donul nostru nu îngăduie încălcarea regulilor căzăcești.

– Stenka trebuie să moară, strigară și ceilalți cazaci în cor.

Hatmanul mergea în fruntea cazacilor, fără să știe ce frământare este în interiorul trupelor. Cazacii rămaseră în urmă și făceau planuri cum să-l atace într-un popas, înainte de apuca drumul spre Donul inferior. Erau înșirați pe malul Mării Caspice, într-o liniște deplină. În fața lor se profilau stâncile ascuțite pe care valurile le acopereau ritmic cu apă zdumecată, din ce în ce mai amenințător. Un tânăr cazac, Evghenin, se apropie de Stenka, îi ieși în față și-i spuse conspirativ:

– Stăpâne, e răscoală în interiorul armatei noastre. Cazacii nu acceptă compania unei femei, cu atât mai mult cu cât nu ai de gând s-o părăsești. Vor să te atace în această noapte. Salvează-te, stăpâne! Se lasă cu moarte de om! Vom rămâne fără hatman! Am auzit de mai multe ori: *moarte lui Stenka Razin!*

Stenka îi făcu semn să se întoarcă. Scrâșni din dinți și-i veni să scoată spada și să atace fără șovăire, dar era inutil. Știa ce înseamnă furia căzăcească!

– Evghenin, transmite-le oștenilor mei că într-o oră voi veni sau nu voi mai veni. Să-mi dea răgaz această oră! Să aștepte până la asfințitul lunii. Mie nu de moarte mi-e frică, ci de pustiul din inima mea!

– O să le transmit, stăpâne, măcar până le trece furia!

– Nu le va trece, Evghenin, cunoaștem jurământul căzăcesc!

Stenka o luă pe Harra în brațe și-i șopti:

– Dulcea mea femeie, te voi iubi mereu! Viața mea nu mai contează în această seară. Ne vom arunca în apa mării și ne vom juca amândoi cu valurile, îți voi răsuci pletele în apa acesta înveninată și vom pluti neconținut deasupra ei, ne vom dărui mării să fim a ei pentru totdeauna.

Harra nu înțelgea sensul vorbelor sale. Se lăsă toropită de dor la pieptul cazacului ca într-un joc de zar. Bărbatul îi înfășură părul negru-albăstrui în jurul palmelor lui puternice, o răsuci spre el, o sărută cu patimă până simți gustul sângelui, apoi o învărti de câteva ori în aer, izbind-o ca din întâmplare de stânca ascuțită care îi sfâșie o parte din veșminte. Harra se prelinse moale în apa mării cu părul răsfirat ca o rozetă pe toată întinderea apei.

Stenka o privi cum se risipește în apă și se întreba cine este această femeie fără chip și fără nume, ascunsă în apă cu sângele dizolvându-se până departe. Cine să fie această femeie necunoscută, nevânată și nelumită?

– Scufundă-te în adânc, femeie fără de noroc!

Harra plutea deasupra apei, bolborosind într-un geamăt prelung!

Cazacii adunați ciorchine în jurul lui Stenka, prinseră a înălța urale pentru triumful morții, în timp ce Stenka mai urmărea valurile tulburându-se într-un vârtej amețitor, înghițind totul.

– Am săvârșit ce-ați poruncit! De acum viața mea se află în mâinile voastre. Eu nu mai sunt decât un biet servitor, cazacii mei! Veți fi purtători ai dezastrului, căci pe unde veți ajunge, viața se va curma dintr-o sorbire!

– Ai săvârșit, Stenka, ce spune legea căzăcească. Tu nu poți rămâne în afara noastră. Ești ales de noi să fii hatmanul nostru, tot noi te vom spulbera, dacă încalci regulile.

Hatmanul își continua drumul în fruntea cazacilor și se simțea prizonierul lor. Tăcea. Nu avea putere. Sufletul suna a gol, marea nu mai avea culoare, era o întindere cenușie, cerul pierise într-un hău, nici frunzle copacilor nu mai aveau culoare. Păreau scame nemișcate, încremenite, fără viață. Stenka murea puțin câte puțin în drumul acesta spre surghiun. Părăsi Donul și se alătură cazacilor zaporojeni.

► Ion MANEA

PROZĂ SCURTĂ

UN PĂTUȚ ABANDONAT

Tocmai alăptase pruncul de trei luni și șase zile și se gândi că ar fi mai bine pentru el să-i mute pătuțul mobil mai aproape de șemineu. Era destul de cald în livingul penthouse-ului în care abia se mutaseră, dar vântul de ianuarie șuiera prea înfricoșător la ferestrele lor generoase. Flacăra jucăușă a căminului isca jocuri vesele de lumini pe chipul bebelușului, femeia le admiră cu încântare, dar când ridică întâmplător privirile spre baza de sus a șemineului, scoase un răcnet cutremurător.

- Mamă!

- Mama se arată imediat în capot și papuci în formă de ursuleți.

- Ce-i, fata mea?

- Ia uite ce e deasupra copilului! apucă să bâiguie, sub tirania spaimii ce-o cuprinsese.

- Vai de mine, e un drob! Cine naiba a pus drobul acela acolo? întrebă, panicată și ea, bunica.

Mai curajoasă decât tânăra mamă, ea se apropie totuși cât putu de mult, apasă cu indexul pe bolovan, îl roti de două ori stânga-dreapta, îl vârî apoi în gură, gustă și strigă, plină de spaimă:

- E sare! Drobul de sare! Cade drobul de sare pe copilașul nostru drag. Săriți, ajutor!

După câteva clipe de uluială, realizând că n-o poate auzi nimeni, ea se îndreptă glonț spre telefon și formă 112.

Mama bebelușului, rămasă stană de piatră lângă pătuț, semăna cu o statuie vivantă arătând cu degetul spre bolovanul alb spre gri care apăruse pe șemineul apartamentului lor de lux de la etajul 87.

Primii care intrară fură pompierii. Un furtun extrem de mobil apăru ca din neant și prăvăli un jet ferm spre focul din cămin. Dar tocmai când un altul întinse mâna pentru a lua drobul ce amenința bebelușul, se auzi un glas de bariton:

- Nu se atinge nimeni de obiect! Trebuie să prelevăm probe!

Cel ce strigase, un bărbat în costum de protecție, era de la poliția antidrog. Cu o pipetă minusculă, ciupi cu grație câțiva granule din bolovanul de pe șemineu și le introduse într-un pliculeț alb.

- Nu e niciun drog, domnule, interveni bunica.

Am gustat eu, e drob, nu e drog. Și e de sare!

- Spuneți-mi, doamnă, de unde ați cumpărat acest drob de sare? întrebă reprezentantul Oficiului pentru Protecția Consumatorului.

- Tocmai, că nu l-a cumpărat nimeni. A apărut așa, deodată, răspunse bunica.

- Eu credeam că l-ați procurat pentru murături.

- Murături în penthouse? Ar fi o blasfemie, domnule!

- Totuși, trebuie să stabilim dacă este iodată sau nu, mai zise funcționarul. Cum stați cu guta?

Luată discret pe după umeri, mama se trezi cu un tip uscățiv și blond șoptindu-i la ureche:

- Cine credeți că v-a strecurat drobul în casă, stimată doamnă? Aveți dușmani? Poate vreun vecin gelos. Sunt de la poliție...

- N-avem, domnule, niciun dușman, noi abia ne-am mutat aici.

- Atenție la cabluri! strigă cu glas pițigăiat o fătuică purtând o bluză albă pe care scria CNN.

Televiziunile se încurcau între ele, încercând să obțină cel mai bun unghi pentru drob.

- Doamnă, îi șopti mamei o femeie în blugi, sunt vecina de la 86, îmi puteți împrumuta și mie drobul, că la mine nu e nimeni? E pustiul! Vreau și eu o anchetă.

Gazda zâmbi grațios și-i întoarse spatele:

- Ai vrea tu, invidioaso!

Foto: Valeriu Precupanu

Un reprezentant al Consiliului Național Antidrog îi strecura bunicii o carte de vizită:

- Când vă mai liniștiți, cineva din familie să ne facă o vizită. Aveți adresa acolo. Luați și copilul!

Atunci intră în uriașul living ticsit de lume și tatăl bebelușului, care lucra la o multinațională și nu mai venise acasă de trei săptămâni. Uluit de ce vedea în casă, se îndreptă spre soție, pe care o găsi cu greu între trei reporteri, un pompier și doi analiști politici.

- Ce se întâmplă aici, draga mea?

- Tu ai cumpărat drobul, dragul meu? răspunse femeia printr-o altă întrebare.

- Care drob?

- Ăla de pe șemineu.

Bărbatul se apropie și-l zări. Începu să râdă, încercă să ia obiectul de acolo și să-l dea deoparte, dar tocmai atunci soția, care-l urmărise, îl înghionti scurt:

- Să nu te atingi de el! E drobul meu, eu l-am descoperit!

Bărbatul tăcu și ieși pe balcon, să fumeze o țigară. Acolo mai mulți specialiști discutau aprins despre iminența căderii drobului, despre greaua moștenire a regimurilor trecute, Ion Creangă fiind înjurat de mama focului pentru povestea lui neghioabă, și despre cantitatea prea mare de iod transmisă de Laboratorul central.

- Domnule, îl abordă între două fumuri de țigară femeie extrem de corpolentă, să vă tai o chitanță de asigurare doar pentru bebeluș, sau pentru toți membrii familiei? Nu se știe când, unde și peste cine cade drobul.

- Nu știu, vorbește cu soția!

Soția tocmai acorda un interviu unei reviste pentru adulți.

Bunica nu mai prididea cu cafele și pișcoturi, servind în toate părțile și scuzându-se pentru papuceii ei în formă de ursuleți.

- Doamnelor și domnilor, se auzi dinspre scările care duceau la dormitoarele de la etaj, se anunță vizita președintelui. Vrea să analizeze drobul la fața locului. Primul ministru nu poate veni, e în Israel.

O rumoare densă cuprinse încăperea, cât era ea de mare. În liniștea aceea stranie, se auzi:

- Mamă, mai lasă naibii drobul ăla și hai să mă duci la școală! Nu vezi că e 15 septembrie?

Băiatul, căci băiat era, strecurat printre picioarele neinvitaților, manevra cu abilitate un smarphone, în așteptarea primului clopoțel.

Nimeni nu mai știa ce se întâmplase cu pătuțul lui mobil.

ÎMPUȘCĂTURI SUB MĂRUL FERMECAT

Capra l-a plâns enorm de profund pe țapul ei iubit și fidel. Lacrimi amare s-au scurs în barba ei suferindă. Doar imensa avere moștenită - și aceasta doar într-o anumită măsură - i-a mai alintat adânc durere. Atât de dărâmată a fost după decesul soțului într-un tragic accident, încât, dacă n-ar fi fost la mijloc cei trei iezi pe care îi avea, și-ar fi pus de îndată capăt zilelor și chiar nopților.

Timpul vindecă însă mai toate rănilile și iat-o, după câteva luni, pe capra noastră, destul de mulțumită de noua ei viață alături de cei trei feciori, unul mai frumos și mai isteț decât celalalt. Ea administra acum cu succes acțiunile în petrol și gaze rămase de la țap, și, în plus, se ocupa zilnic de buna întreținere a palatului moștenit, de grădina cu flori și pomi fructiferi, de cele trei piscine (fiecare ied avea câte una, ea nefiind înotătoare și, oricum, sacrificându-se), dar și de dereticarea zilnică a unei camere speciale de la etajul doi, în care avea acces doar ea, feciorii fiind sever avertizați:

- Dragii mei, în toate camerele palatului, precum și în dependențe, puteți intra, dar în aceasta, nu! le-a spus ea.

- Am înțeles, mamă! au răspuns iezi în cor, deși, fiecare dintre ei era răcâit aproape insuportabil de o curiozitate indescritibilă.

Să nu vă închipuiți însă că distinsa capră era total lipsită de griji. Nu le luăm în considerare pe cele mărunte, de zi cu zi, dar peste cea cu mărul fermecat nu putem trece.

Pe scurt, în partea dreaptă a palatului, era un măr năzdrăvan care, indiferent de starea vremii, înflorea de Crăciun și rodea în preajma Paștelui. Mai mult decât atât, merele erau de aur și toate privirile răuvoitorilor se îndreptau spre grădina caprei, întinsă pe trei mii de mp în comuna Cernica, Județul Ilfov.

Cu un an în urmă, imediat după decesul țapului, chiar în noaptea de dinainte culesului, toate merele de aur din coroana ce strălucise atât de frumos sub soarele primăverii dispăruseră.

Supărare mare a fost în palatul caprei. Ea plângea cu lacrimi aurii și doar feciorii au mai ostoit-o.

- Lasă, mamă, că uite, la anul, eu personal am să stau de veghe sub măr și am să-l dibuiesc pe nesimțitul de hoț, a zis iedul cel mare.

Zis și făcut. Când, în anul ce a urmat, merele erau aproape coapte, el își luă tableta și se postă sub pom încă de cu seară.

Noaptea trecu și, când nu se crăpase încă de ziuă, iedul năvăli la ușa mamei, strigând din toată puterea:

- Mamă, iartă-mă, am adormit cu tableta în poale și hoțul ne-a furat iar merele!

Capra s-a enervat la culme, dar nu l-a certat pe fecior.

- Lasă, puiul meu, c-om avea și la anul rod!

Veni rândul celui de-al doilea ied să stea de pândă. Acesta, ca să nu mai repete greșeala celui mare, luă cu el doar smartfonul 5G.

Dar istoria se repetă.

- Știu, dragul meu, ai adormit cu tableta în poale, îl întâmpină capra, încă din ușă... Scrie în zodia ta.

- Nu, mămuică, eu n-am avut decât telefonul.

- Lasă, nu te stresa, om vedea ce facem la anul.

De Crăciunul următor, mărul înflori mai frumos ca niciodată, iar florile lui albe se amestecau în dansuri tandre și protectoare cu fulgii mari de nea presărați din inima norilor negri aduși deasupra de un vânt domol dinspre mănăstire. Nu vă mai spun ce rod nemaipomenit se înfiripă pe ramurile zvelte, mângâiate de palmele calde și invizibile ale luminii lui April.

- Să fii vigilent, puiul meu, să nu pățești ca frații tăi mai mari! îl rugă din sufletul ei încă cernit (de aici și denumirea mănăstirii) capra.

- Nicio grijă, mămuică! Nici nu va cânta cocoșul de trei ori și eu îl voi prinde pe fur, oricare ar fi el.

Atunci, iedul cel mic lăsă tableta și telefonul mobil pe noptieră și luă direct din rastel pușca cea mare a tatălui său, cea cu care mergea el în fiecare sezon la vânatoare de lupi.

La cinci minute după miezul nopții, Prâslea auzi foșnete dubioase în coroana de deasupra, așa că, fără a mai sta la îndoială, trase trei focuri unul după altul. Urmare imediat două bufnituri înfundate. Iedul cel mic aprinse lanterna și privi înmărmurit cele două trupuri doborâte. Zăceau însângerați sub merele de aur chiar cei doi frați mai mari ai lui.

Plânsetele desperate o treziră din somn pe mama-capră, care veni în trap la fața locului.

- Ce-i, iedul meu drag, ce s-a întâmplat?

- Cel mic nu putu decât să arate cu degetul spre cadavre.

- Ei, da! izbucni capra. Bănuiam eu! Le verificasem conturile și, ale naibii, crescuseră uimitor exact după ce păziseră mărul.

Se adresă apoi celui mic:

- Fiule, nu plânge, ai făcut ce trebuia! Și Cain a procedat la fel...

- Bine, mamă, nu mai plâng. Hai să-i înmormântăm!

- De ce să-i înmormântăm, tu știi cât costă acum așa ceva?

- Dar ce facem cu ei, îi congelăm?

- Nu, fiule, îl chemăm pe lup să-i mănânce, că tot vă dă el târcoale de atâta vreme.

Și, fără să mai aștepte, capra formă numărul lupului.

- Alo, cumetre, iezii mei cei mari tocmai au fost împușcați, nu vîi să-i mănânci? Sunt proaspeți.

- Fezandați sunt? se auzi dincolo. Oricum, voi veni! adăugă el înghițind în sec.

Capra închise și zise cu năduf:

- Auzi ce mă întreabă, dobitocul! Tu fiule, apucă-te și pune niște otravă pe frați și spală-te îndelung pe mâini după aceea. Să dai și cu dezinfectant!

- Mamă, zise ieduțul, care parcă își mai revenise, acum, c-am rezolvat-o cu merele de aur și-o să-i venim de hac și lupului cu otrava, poți să-mi spui și mie ce ascunzi matale în camera aceea tănuită?

- Dragul meu, secretul acesta numai Ion Manea îl știe. Dă-i un telefon! E un tip valabil.

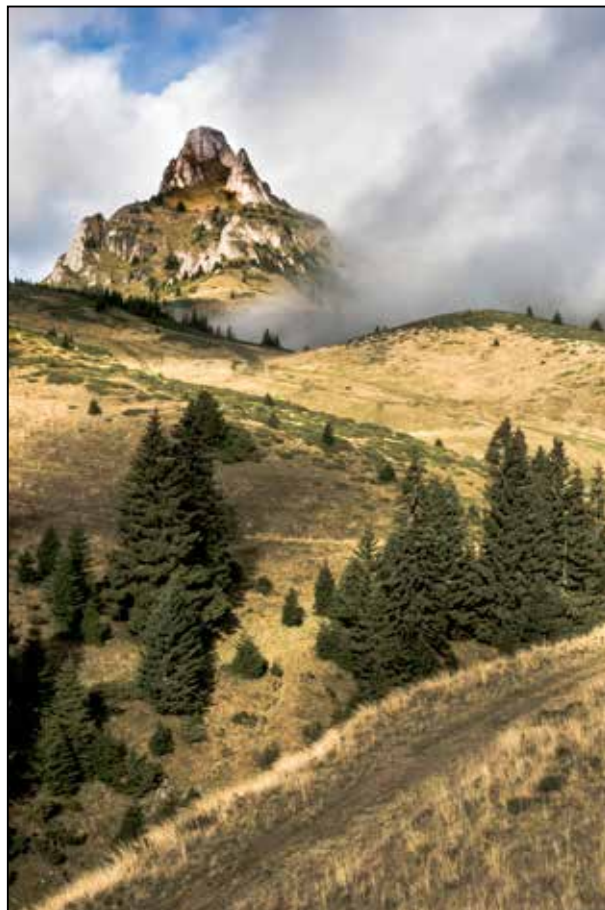

Foto: Valeriu Precupanu

PROZĂ SCURTĂ

LINIȘTEA GALBENĂ

► Gheorghe ȘERBAN

RÂUL

Drumul care duce la întâmplarea nefericită, se desprinde din altul, să-i zicem principal, pornind din orașul D. înspre un alt D., la aproximativ 45 km, către nord. După ce trece fără mari probleme prin câteva sate (Dragalina, Dumbrăvița, Smârdan) se sperie parcă de abruptul deal spre Lișna și face unghi drept către stânga. S-a înșelat însă. Acum începeau problemele. Curbele erau mai multe, uneori prea strânse, prundișul sărea în urma mașinilor, praful îneca pe cei aflați în calea lui, de gropi nici nu mai vorbim. Trece prin sâtucul Plevna, răsufă mai mult la Suharău, centrul de comună, care se zice că-și trage numele de la „suhat” și „rău”, se strecoară tot spre nord, printre casele comăneștenilor , după care se repede în coasta unei păduri. Se pare că n-a avut curajul să-și facă loc printre copaci și o luă în unghi drept la dreapta, ocolind un măr-pădureț bătrân pe care nimeni nu și-a pus în gând să-l taie. Iarna, când totul este troienit, el îți arată că pe acolo trebuie să mergi, dacă nu vrei să ajungi în șanț. Chiar este trecut pe hărțile militare ca punct de orientare. După aceea cotitură pășește liniștit, dar imprevizibil, se pierde într-o vale adâncă. Un călător străin nu putea bănui ce cale va urma. Partea asta era piatra de încercare la intrarea și ieșirea din sat. Curbele sunt deosebit de periculoase, terenul fuge. Când plouă sau se topesc zăpezile de pe coaste, șoferii și căruțașii răsufă ușurați dacă scapă de aici. Apoi, triumfător, drumul înaintează printre case, la început mai rare, dar tot mai înfrățite cu cât se apropie de centrul satului. Aleargă voios, alunecând fără probleme, desenând curbe aproape ca la munte până când se ridică pe coama unui deal alungit întocmai ca o spinare aparținând unui animal preistoric. Alergarea îi este răsplătită prin imaginea care se deschide în partea dreaptă. Din păcate cineva i-a blocat înaintarea, separând în mod tragic pământul aceleiași mame. Este sârma ghimpată a graniței cu Ucraina. Dincolo sunt tot „ai noștri”. Drumul ducea la Herța, Movila, Mămăliga s.a, până la Cernăuți. Sătenii care-și lucrează pământul în apropierea graniței au găsit un mod ingenios de a comunica cu cei de dincolo. Dând cu sapa sau coasa

și, fără să ridice capul, pun întrebări cu voce tare, să-i audă frații rămași sub altă stăpânire. Tot așa fac și cei de peste sârma ghimpată, aflând câte ceva despre rude sau prieteni aflați în România.

Satul Oroftiana e cap de linie pentru autobuze. Călătorii coboară în așa numitul centru. De o parte a drumului este dispensarul, de cealaltă biserica, un corp de școală, căminul cultural și un magazin mixt. Chiar pe vârful dealului e o moară mică. De aici poți vedea până departe satele din țara vecină, atât de departe încât privirea aproape că nu are putere să distingă prea bine contururile. E fertila luncă a Prutului, teren ca în palmă, cu lanuri de cereale și sate compacte. Aici intră Prutul în țară. Cum vine, cum se și izbește în coasta dealului din jos de moară. Dealul a opus rezistență și, dintr-odată își schimbă direcția închizând o bucată de pământ, ca o uriașă ventuză aplicată pe locul dureros. Oamenii nu prea și-au făcut case în partea prăvălatică spre Prut de teama apelor dezlănțuite. Cum cobori spre curgerea șerpuitoare și copacii sunt tot mai rari. Nu preaau timp să crească. Atunci când prind rădăcini și se cred stăpâni, mânia apelor le apleacă frunțile. Prutul nu vrea să-i primească pe domeniul pe care-l crede numai al lui. An de an a depus în luncă nisip și prundiș. Oamenii au deschis aici o balastieră exploatând materialul dăruit gratis de apă. Se încărcau mașinile cu lopata, era muncă destul de grea, dar cei care lucrau acolo erau bucuroși că au un venit. Basculantele cu nisip sau balastru ieșeau cu greu din balastieră, gâfâiau la deal și răsufiau ușurate când ajungeau în drumul principal, acea cale mai îngrijită care duce în centrul satului sau, în sens invers, spre Dorohoi.

Și satul Oroftiana, ca mai toate satele de pe marginea unei ape curgătoare, era durat de-a lungul ei, de o parte și de alta a drumului principal. Avea însă unde se extinde către pădure, pe un loc drept, străbătut de un drum, glodos pe timp de ploaie și cu un colb gros când era secetă. Pornea din centru și ajungea în drumul principal mergând aproape paralel

cu acesta. Acolo începea o altă parte a satului, Oroftiana de Jos. Oamenii spun că merg pe „țarnă”. Pe țarnă erau școala și grajdurile C.A.P. Pădurea de care spuneam era formată din arbori bătrâni falnici, un codru împărătesc, dar foarte greu de străbătut. Alăturat pădurii seculare este un cătun cu câteva case, numit Bour, nici acum nu știu de ce se numea așa. În vreme de ploaie și zăpadă era vai și-amar să te aventurezi prin locurile acelea. Îmi aduc aminte o întâmplare hazlie legată de cătunul acesta. Nu spun cu ce prilej, oricum nu din plăcere, mă aflam pe acolo într-o primăvară capricioasă. Am auzit un copil, de fapt era o fată, strigând: „Vino, măi Mi'ai, măi, că s-o mă'itbu'aiu-n ' lei”, în traducere „vino, măi, Mihai, măi, că s-o mălit buhaiu-n hlei.” Atunci m-am gândit că or fi fost pe acolo, prin acei codri și bouri, astăzi ajungând doar niște buhai (boi).

Și totuși Bourul era căutat de multe ori, mai ales de flăcăii care organizau baluri la căminul cultural și, de cele mai multe ori, pe la case. În cătun trăiau niște muzicanți care veneau la orice chemare pentru că le ieșea și lor un ban. Moș Vulpe (Neculai) era mai în vârstă dar își lua în serios meseria. Cânta destul de bine la vioară. Altul era Sandu Burduja, un tuciuriu pitic, îndrăgostit de acordeon de după care i se vedea doar capul cu o față diformă dar zâmbitoare mai mereu. Când râdea își arăta dințiilungi cu pauze mari, ca la o greblă. Acordeonul îi ajungea până la genunchi lăsând să se vadă doar niște ciubote mari de cauciuc, mai tot timpul pline de glodul galben și cleios adus din Bour. Lăutarii nu se jucau și, în doi, alteori câte unul, făceau față solicitărilor, nu erau niciodată mofturoși, mai ales că rachie li se dădea că de „broasca nu cântă pe uscat”. Și apoi, dacă făceau nazuri, altădată de unde ar fi câștigat un ban? La zilele de sărbători creștinești, cei doi erau completați și de Burduja bătrânul la contrabas și mai ales de vestitul Țintă din Fundu-Herței, un adevărat artist al arcului, a cărei fată i-a moștenit talentul muzical ajungând să fie cunoscută în țară și în străinătate. Ce să facă tineretul la depărtare mare de oraș, într-un sat cu un cămin cultural cam vechi, iarna cu greu încălzit? Se distra și el pe unde apuca și atunci când nu se organizau jocuri se întâlneau la crâșmă. Crâșma era în același corp de clădire cu magazinul. Avea geamuri de lemn vopsite în verde închis, culoare care abia dacă se mai distingea. Ploile și soarele le-au deteriorat și crâșmarul nu prea avea grija lor. El era interesat să vândă cât mai multă băutură, să facă profit. Fusesse învățat cubani. În anii de până la pensie a fost percepător și, din câte spunea lumea, se comporta rău cu sătenii. Acum își găsisse un loc de muncă unde tot el să fie vioara întâi. Ce-i drept, despre severul de altădată se vorbea mai rar, asta și pentru că acum devenise mult mai prietenos. Poate în sinea lui purta o permanentă frică de o eventuală răzbunare din partea unui sătean nedreptățit odinioară.

Lui nea Grigoraș îi plăcea totuși să stea de vorbă cu oamenii, îi asculta, se băga și el în vorbă de multe ori, nu ca la oraș unde ești servit și chelnerul își vede de treaba lui. Magazinul nu mai avea gard. Era protejat cu ani în urmă de unul făcut din scânduri. Parii și scândurile au putrezit și a fost înlăturat complet. Doi plopi care fremătau la cea mai mică adiere de vânt mai estompau atmosfera neîngrijită, deprimantă chiar a micului local. Se părea că lor nu le pasă de timp și de cei care trec pe aici. Ei voiau să se înalțe, să-și arate vrednicia. La început a fost doar unul, acum copac scutit de griji. Nea Grigoraș s-a gândit să mai planteze unul, cam la trei pași distanță de celălalt. De fapt voia să facă niscaiva umbră deoarece crâșma se afla mai tot timpul în bătaia soarelui. Acum cei doi plopi păreau ca tată și fiu, ba chiar bunic și nepot. Acesta din urmă, udat mereu, crescuse frumos și avea ambiția de a-și întrece bunicul, numai că tot subțire și în primejdie se afla.

Drumul trecea prin fața plopilor, mergea mai departe neștiind că, nu la mare distanță, cineva striga „Strileail”, poate pentru a se mai odihni și el sau, poate pentru a nu ști prea multe despre ceea ce s-ar petrece „dincolo”. Ușor-ușor plopii au devenit punct de reper. Îi auzeau pe unii spunând să se întâlnească „la doi plopi” nu la Grigoraș. Acesta auzise formula și, mai în glumă, mai în serios, spunea la toți că de fapt el este „nașul” plopilor și deci n-ar fi corect să fie înlocuit. „Bine, nașule”, spuneau cei mai mulți, hai nu te supăra om drege-o noi. Și lucrurile s-au amestecat. Auzeau când „la doi plopi”, când „la nașul”. La intrarea în bodegă, formula tinerilor era obligatoriu „săru ' mâna, nașule”. După teighea se auzea glasul mulțumit al lui Grigoraș: „Bine ați venit, finilor !” Seara mai cu seamă, cele patru mese erau pline, se vorbea tare, se ciocneau pahare, toți se simțeau liberi și fericiți. Nașul știa să potolească unele porniri certărețe, mai ales că era încă în putere și vorba îi era viguroasă și hotărâtă. Clienții se potoleau și totul reintra în normal.

În spatele crâșmei, dealul cobora vertiginos. Până la Prut era o distanță bunicică. Oamenii și-au așezat casele și acolo unde credeau ei că pământul le oferea protecție. Tot mai mulți au fost nevoiți să părăsească însă acele locuri. Terenul o lua la vale, pericolul devenind din ce în ce mai mare, nu se simțeau în siguranță, întocmai ca Ovidiu când spunea că „Omul nu-i sigur de nimic.”

Ca un paradox, deși Prutul le făcea probleme, ei nu dădeau vina pe el, ba chiar îl iubeau și-l înțelegeau. Făcea parte din viața lor.

În nopțile cu lună apa Prutului lua foc, un foc fluid de o rară măreție, diferit de oglindirea astrului în luciul stător al unui lac. Prutul devenea o panglică galben-roșiatică care se mișca pe valuri. În locurile cu bulboane, părea că apele înghit fluida Lună în rotiri necruțătoare.

De aici, de pe culmea dealului, spectacolul ce-ți încânta ochii era acompaniat în serile de vară de inegalabilul concert al greierilor ascunși printre ierburi și flori. Din vale, din lunca Prutului, se înălțau trilurile felurite și încântătoare ale păsărilor. Îți doreai ca acele momente să nu se mai sfârșească, dar...

Câteodată, mai cu seamă primăvara, Prutul devenea furios. Îl vedeai cum vine drept și se izbește în coasta satului. Era negru și înspăimântător, chiar dacă distanța era destul de mare și oamenii erau feriți aici, la înălțime de răutatea involburată. Acum spectacolul era dezolant. Apele măturau ce găseau în cale. Se vedeau copaci ruptți, scânduri, butoaie dar, ce e mai groaznic, animale care n-au avut timp să fugă din calea puhoaielor. Revărsarea bestială îți dădea fiori chiar și de pe coasta dealului iar de aproape, dacă aveai îndrăzneală, era apocaliptică. Vuietul apelor dezlanțuite îi făcea pe oameni să se simtă dezarmați. Pentru săteni Prutul era ca o ființă, cu necazuri și, din când în când, cu bucurii. Avea și el dreptul să răbufnească așa cum li se întâmplă oamenilor când li se umple paharul. Și pe urmă nu era numai voia lui. Alții îl alimentau așa cum se întăreau ființele care se credeau cu judecată. Atunci gemea, se zbătea câteva zile, făcea prăpăd până obosea, după care revenea la puterile obișnuite. Nu-i vorba că și așa te prindea amețea pe malul lui. După o astfel de ofensivă demențială, Prutul lăsa în urmă semnele unei încăleștări colosale, trecătoare și nedrepte, care te duceau cu gândul la pătimirile locuitorilor din alte locuri pe unde-și avea făgașul șuvoiul care, de aici de la Oroftiana și până la vărsarea în Dunăre este graniță naturală. Oricât l-ar fi iubit, oamenii nu puteau accepta stricăciunile acestui balaur. Pentru ceva vreme se simțea o ură mocnită, sugrumată. De sus, femeile își duceau mâna la gură nemaștiind ce să zică, după care își făceau cruci după cruci. Se mai auzea și câte un „Ducă-se pe pustii...” sau un „Doamne apără-ne”, în timp ce bărbații erau mai dârji, dar împietriți, cu ochii încruntați. Cei care dăduseră piept cu dușmanul în război, așa îl vedeau acum, un dușman care le călca pământul cu o forță de neoprit. N-aveau cu ce i se împotrivi. Făcuseră ei din nuiete un fel de întăritură la maluri, dar tot degeaba. Vijelios din cale-afară Prutul mătura totul ca pe niște firimituri. În zadar s-ar fi împotrivit ei cu un „Pe aici nu se trece”, așa că își măcinau furia într-o disperare continuă. După ce apele băteau în retragere, în luncă rămâneau băltoace, acolo de unde se scosese nisip și balastru. Era bucuria copiilor pe timp de vară. Aici nu era primejdios să se scalde, ba chiar prindeau și pești. Alergau prin luncă să găsească trofeele întâmplării aruncate peste bord ca într-o bătălie navală, se laudau cu ce a găsit fiecare și, în inocența lor, nu-și băteau capul cu adevăratul dezastru. La câțiva zeci de metri, Prutul își continua drumul tot de el croit și alerga impasibil spre alte meleaguri.

Tânărul făcea plimbări în sus și în jos pe la poarta casei parohiale. Nu îndrăznea să se apropie prea mult. Cu preotul Vasilică nu avea probleme. Se întâlneau, vorbeau, dar nu în biserică. Nu prea frecventa biserica acest profesoraș tânăr. Chiar și atunci când l-a lăsat fără copiii care vesteau apropierea preotului cu „Chiralesa”, nu a fost o supărare prea mare pentru blânda față bisericească. Profesorul nu făcuse nimic rău în mod voit. Copiii l-au văzut pe drum și au fugit spre o uliță lăturalnică, nu i-a izgonit el, după cum au clarificat cei doi situația, oarecum stânjenitoare pentru amândoi. Copiii nu aveau nici o vină, așa era datina, mai câștigau și ei de pe la casele unde intra părintele câte ceva.

Preotul n-a avut ce face, rămas doar cu dascălul, nu putea să strige la „vestitori” să vină înapoi, ei fiind deja ascunși pe unde au putut și, apoi nu se cădea să facă asta. Profesorul n-a avut în intenție să-ia la întrebări.

Sigur la școală se știa că elevul nu are voie „să umble cu popa”, să meargă la biserică de Paște... Asta era politica: școala era separată de biserică. Situația o știa și preotul, tocmai de aceea au dat-o la pace, mai ales că tânărul profesor a făcut primul pas, mergând chiar acasă la acesta, unde au lămurit lucrurile. Așa s-au cunoscut mai bine și au rămas apropiați, atât cât le permitea profesia și vârsta. Acum, profesorul nostru nu îndrăznea să strige la poartă. Nu prea îi venea să spună că a venit pentru Geta. Aceasta era o bălaie cam spălăcită, cu ochii de un albastru-tulburui, cam înaltă pentru o fată, dar, cu toate acestea foarte iute în mișcări, neastâmpărată uneori. Tânărul o văzuse

Dimitrie Hârlescu, *Părăsitul*

în primăvară. Cum e la țară atunci când apare un personaj nou, era și el curios să vadă în ce ape se scaldă „prospătura”. Numai că aceasta nu apărea prin curtea casei parohiale, casă veche cu un pridvor stăpânit pe niște stâlpi cam subțiri care începuseră să cedeze, așa încât pridvorul era prăvălatic. Pe la geamurile din față preoteasa avea flori bine îngrijite, dar care nu dădeau prea bine pe geamurile vechi și nevopsite. Dintr-o dată se auzi strigat, ba chiar pofțit de cucoana preteasă. Ce să mai stea pe gânduri, deschise porțile, și ea șubredă, întră în curte, zise „săru' mâna” și chiar sărută mâna întinsă a femeii în pragul bătrâneții, dar încă dârză și frumoasă.

- Nu ai mai trecut pe la noi cam de mulțor, ori ești supărat pe noi?

- N-am nici un motiv, nu se pune problema, numai că n-am vrut să deranjez, se scuza tânărul.

- Ei, e bine că te-am văzut și acum. Tocmai ce a sosit la noi și nepoata de la Petricani, fată cuminte și rușinoasă, e de la soru-mea cea mare. Și fără să mai zic eu ceva o și strigă pe Getuța. Aceasta apăru într-o ținută mai neglijentă și până să mă prezinte coana preteasă o zbughi pe o ușă de unde apăru pieptănată, cu o bluză cu decolteu larg și minijup, pe atunci la modă, așa cum erau pantalonii evazați la băieți. Tenul ei de un galben - pal era acum îmbujorat, nu știu dacă din efortul depus la îmbrăcat ori de prezența mea. Mai târziu am dedus că i se vorbise de mine și că, tot după cum am înțeles, aș fi fost o „partidă” bună. „Taci că-i bine” își zise tânărul, ușurat că nu e nevoie să spună el de ce se plimba prin fața porții. După ce sărută cu putere și îndelung mâna domnișoarei, preteasa îi pofți să ia loc pe o canapea veche, acoperită cu o cergă bucovinească.

Preteasa aduse un vin roșu spre negru, adevărat vin popesc și păhărele, turnă și cuvântă: „Să fie într-un ceas bun”. Aoleo ! își zise tânărul, aici se pune ceva la cale, dar nu se dădu de gol.

- Acuma, eu vă las, mai vorbiți de ale voastre, că eu am ceva treabă prin grădină, vorbi Aspazia și chiar ieși pe ușa din față.

Geta, foarte perspicace, văzu paharul tânărului și, fără să întrebe, îl umplu. Repetă mișcarea asta de vreo două-trei ori până când tânărul îi făcu semn să se oprească. Numai că, cu fiecare plin al paharului se așeza tot mai aproape de el. Și, ce să vezi ? cu o mișcare neașteptată îi trecu un braț pe după gât, îl trase spre ea și-i aplică un sărut zgomotos. Ce era să facă flăcăul? Se implică în joc, o prinse și el și buzele s-au sărutat atât de pătimaș, încât li s-a tăiat răsuflarea. Poziția era cam incomodă dar nu era un impediment. Pentru un moment n-au știut ce fac. Era clocotul ascuns al tinereții ? Era o tactică ? Se vedea că ea avea mai multă experiență. Chiar era cu circa cinci ani mai mare, deci...

Se auzi o ușă scârțâind. Geta sări la locul ei și-și aranjă părul și bluza. De fapt părul era făcut

„permanent”, cu bucle mari, nu prea în ton cu vârsta. La „permanent” apelau femeile în toată firea pentru că era mai ușor de întreținut. Nu-i stătea deloc bine coafura. Nu-i acoperea bine capul, gâtul rămânea gol, mai ales că nu prea era atrăgător.

- Mai servește și tu băiatul, uite are paharul gol, apucă coana să zică, dar tânărul refuză cu politețe. Mulțumi și își ceru voie să plece.

- Atunci condu-l tu, Getuța, o îndemnă mătușa ei.

La poartă nu s-au sărutat, era mătușa în pridvor. Au convenit să petreacă după-amiaza zilei următoare pe mica plajă de la Prut.

Soare. Soare dogorător. Era o amiază de vară din aceea care te face să cauți umbra. Cerul își declanșase ofensiva unui senin de cuptor, arzând aerul pământesc. Până și frunzele nu se mai puteau apăra. Se răsuceau în speranța salvării, dar în zadar.

Pentru un pălc de copii zăpușeala nu părea să fie o piedică în calea dorinței lor. Fuseseră la locul numit de săteni „chisc” se și roiră pe pământul nisipos, obosiră de atâtea urcări în vârful dealului, în plus erau și cam murdari. Așa că s-au hotărât să meargă la scaldă. De pe „chisc” se vedea mica plajă, așa că au ținut-o într-o fugă, de parcăle-ar fi fost frică să nu le ia alții locul. Profesorașul le-a făcut pe plac, a alergat și el cu puștii, departe de ceea ce se petrecea în școală. Acum era o descătușare a energiilor.

Nu prea s-au uitat cine mai era pe nisipul cald. Fără să se dezbrace s-au aruncat în apă, chiar dacă educatorul încerca săle explice că nu e bine să intre în apă așa încălziiți. S-a băgat și profesorul printre ei, să nu cumva să se aventureze cineva spre mijlocul repeziciunii, mai ales că nu era voie să se depășească mijlocul râului. Pe malul celălalt grănicerii ucrainieni erau atenți la orice tentativă de încălcarea acestei dispoziții.

Pe mal era o distracție aparent dezordonată. Dacă te uitai mai bine vedeai că nu e chiar așa. Copilașii se jucau mai departe de apă, construiau un fel de forme din nisip, de regulă castele, se lăudau, alții le stricau, începeau plânsete, adulții interveneau să-i împace și o luau de la capăt.

Mai aproape de apă, câteva fetișcane jucau un fel de volei cu o minge ușoară. Geta era și ea printre ele. Alerga de parcă o fugărea cineva.

Fetele localnice își cam băteau joc de ea. Trăgeau tare în minge și Getuța alerga numai ea s - o repună în joc. Cu părul ud, fața îi ieșea mai mult în evidență, ca un bidon turtit. Nu știu de unde s-a ivit formula „bidonville”, care se auzea tot mai des. Am înțeles după un timp că așa o porecliseră pe nestăpânita fată venită de la Petricanii Săveniului. Apelativul ar însemna că fata de la oraș (de fapt un biet orașel) avea o față de bidon turtit. Curios era că ea nu s-a prins de batjocora ivită din senin, continua

să alerge după minge, ba chiar dădea cu piciorul în ea și fugea ca o zăpăcită. Celelalte râdeau mai pe îndelete, mai fără nici o reținere. Ea nu era deloc supărată. Băieții au încins o miuță dar s-au plictisit repede. Unii și-au aprins câte o țigară, mai sorbeau dintr-o sticlă cu bere, dar toți se cam uitau la tinerele fete care, după cum aruncau cu vorbe, ar fi vrut să intre și băieții în joc.

Profesorul, cu fața spre apă, se întinsese pe nisip. Nu-i trebuia nimic, voia liniște. Simțea nisipul cald, vedea firul apei fugind amețitor, deasupra cerul neobișnuit de senin. Grișa, Mircea, Gicu, Puiu și alți vreo doi-trei tineri au plănuit ceva și, ca la o comandă, au atacat din ambele părți. Au început să arunce cu nisip peste profesor. În hohote de râs aceștia l-au acoperit, forma semănând cu un mormânt. Nu știu care dintre ei a și adus două bețe, le-a legat ca o cruce și a înfipt-o în dreptul capului. Cu capul afară din nisipul - mormânt profesorul râdea cu poftă de nebunia prietenilor. Unul chiar a strigat la copii:

- Măi, elevașilor, profesorul vostru a plecat! Veniți să vă luați rămas bun !

Copilașii au venit repezitor, au chicotit și s-au prins într-un „Doamne miluiește” în jurul formei alungite de nisip. Și să mai zici că nu au imaginație acești copii dintr-un sat îndepărtat!?

Fetișcanele au lăsat jocul haotic de-i zicea volei și au fugit spre apă să se răcorească. Au început bălăceala aruncând la întâmplare apa cu palmele căuș. Nu și-au dat seama că inamicul era aproape. Tinerii au considerat că acum e momentul să atace. Au sărit iute în apă și, scufundându-se, au ieșit printre fete. Le-au prins de unde au nimerit, le-au băgat în apă pentru puțin timp, ele râdeau fericite, se făceau a nu fi de acord dar nu părăseau „câmpul” de luptă. Se vede treaba că le cam plăcea. Getuța, cea mai înaltă dintre toate, prinse pe unul în brațe și-l apăsă înapă. Au ieșit la suprafață într-un fel de îmbrățișare, temătoare dar și pofticioasă. Ea îl ținea strâns cu brațele, capul lui era lipit de sânii îndrăzneți și obraznici, rotunzi și proaspeți. Prin bluza udă sfârcurile se vedeau ca o ademenire arzătoare. Cu nasul la sânii fetei ar fi vrut să se oprească timpul, dar fata își dădu seama că făcuse un gest provocator față cu atâția ochi și țipă ca și cum ar fi înțepat-o ceva, împingându-l de lângă ea cu putere. Ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic ieși din apă și după ea au ajuns pe nisipul cald și celelalte. Băieții se uitau la ele curioși să le vadă formele prin rochițele scurte, lipite de corp. Fiecare, de bună seamă, jinduia la câte una, numai că nu prea era locul potrivit. Se gândeau pe care s-o invite la o plimbare când luna se va arunca în Prut, sărutându-l.

Era înainte de sărbătoarea creștinească Constantin și Elena. Primăvara timpurie, peste așteptări de caldă, a grăbit cireșele, acum erau coapte binișor și numai bune de mâncat. Tocmai de

aceea „nașul” Grigoraș le făcu o invitație nepoților de la Dorohoi. Bogdan avea 8 ani și Marius 11. Erau nerăbdători să ajungă la cireșele gustoase din copacul bunicului. Dorința lor depindea însă de hotărârea părinților. Aceștia, Mirceași Viorica Holeiciuc aveau o obligație la un prieten, la Botoșani.

Prietenul își serba ziua numelui. Ca să-i liniștească pe copii le-a promis că a doua zi vor merge și la țară.

Ei, dar petrecerea e petrecere și Mirciulică a făcut-o lată.

Dimineața numai avea chef de condus mașina. Soția a hotărât să meargă numai ea cu băieții și cu vărul Dăruță Velniceru.

Cireșele roșii le-au astâmpărat pofta copiilor. Acum se jucau într-o băltoacă, un ochi lăsat de Prut să amintească de furia lui.

Bunicul, Darie și Todiriță Axinte pregăteau grătarul. Fetele s-au ascuns pe după niște răchiți, mai departe, să-și stoarcă hainele. Profesorul era îngropat în nisip. Băieții mai mari s-au adunat în jurul lui făcând glume care mai de care mai deșucheate.

Puștii erau pe la bălți, mângâliți cât erau ei de „mari”, de nu li se vedeau nici ochii prea bine.

„Mingea, mingea” se auzi un glas disperat de fată. Toți și-au îndreptat privirile spre apă. Ușoara minge, lăsată uitată într-o bălțiță de lângă mal, plutea acum pe râu, la început foarte lent, apoi curentul o prinse mai curajos și o ducea la vale. Fetița cu părul blond și ochii ca cerul senin, începu a plânge cu lacrimi mari ca stropii unei ploii de vară. „Ce va zice mama?”. Tocmai i-o cumpărase de la oraș. Se uită în jur cerând ajutor, dar nimeni nu se încumetă. Fără să-și dea seama ce face, profesorul își scutură repede „mormântul” și fugi spre apă. Rămase însă descumpănit.

Obiectul plutitor se apropia de mijlocul apei și tot mergea spre pierzanie. Dintr-o dată începu să se rotească. Dăduse de un vârtecuș din acelea care te trag la fund. Nu știa ce să facă. Intră în apă, timpîn care de pe mal toți strigau să se oprească. Nu putea să facă asta, ar fi fost rușinos. Inima îi ajunsese în gât, dar înaintă către pâlnie. Simți că picioarele îi sunt luate de curenți. Făcu o sforțare și împinse mingea. Desprinsă din capcană, plutea încet pe spinarea vâlrindă. Profesorul se retrase ușurel mai spre mal uitându-se neputincios. Și totuși norocul fu de partea lui. Mingea se opri. El înaintă cu precauție. O creangă de răchită, căzută în apă, avea niște rămurele mai spre suprafață. Ele au salvat mingea dar și onoarea profesorului. Un oftat de ușurare se auzi de pe mal, chiar și ceva aplauze. Fetița ținea în brațe mingea albastră ca ochii ei, cu un zâmbet de fericire pe chip.

Prutul a încercat, așa cum s-a mai întâmplat și în alte dăți, să-și ia tributul, fie el și o bucurie de copil.

Rămas acasă singur, Mircea se odihnea, când auzi bătăi în ușă. O vecină îl înștiință că trebuie să meargă și el la Oroftiana. Mai multe nu i-a spus. Ce să fie ? Se gândea că e gata grătarul și nu vor să petreacă fără el. Dădu telefon la nașii lui Bogdan. Stela îi spuse că merge ea cu mașina. L-a lăsat la școala de pe țarnă, pe unde stăteau părinții ei. De aici Mircea o luă pe jos. Apropiindu-se de casa socrilor auzi bocete, țipete, jeluiri. Nu-i a bună, își zise. Îl întâmpină soția:

-Ce s-a întâmplat ? Întrebă el cu mirare, deși înțelesese că e ceva rău de tot.

- S-a înecat tata ! îi răspunse Viorica printre hohote de plâns.

Simți un fel de ușurare necreștinească, dar Viorica adăugă:

- Și Bogdan.

A împietrit de parcă cineva îi turnase plumb în picioare sau îl lovise cu ceva în cap. Fără să știe ce face se urcă în mașina cu care veniseră ai lui. Ajunse pe malul Prutului. Acolo era o tăcere apăsătoare. Copii, fete și băieți mai mari, adulți, toți așteptau o minune, care se vede că nu era posibilă. Până la urmă șeful de post îndrăzni să-i spună câte ceva și-l rugă să semneze un proces-verbal pentru hainele socrului și ale băiatului, rămase în dezordine pe mal. Semnă ca un robot și vorbi cu comandantul Pichetului de grăniceri. Acesta informase deja autoritățile, a cerut permisiunea consulatelor de la Cernăuți și Chișinău să-i caute pe cei furați de ape.

Todiriță Axinte îi spuse că Bogdan s-a dus la Prut să spele nămolul de pe el și a alunecat, apa l-a furat. Todiriță i-a întins un băț, dar l-a scăpat. Într-un timp bunică-su s-a dezbrăcat din fugă și s-a aruncat.

L-a prins pe nepot numai că a dat de un vârtecuș. Bunicul îl ținea pe copil deasupra apei. Dintr-odată a dispărut, a reapărut fără nepot și apoi nu s-au mai văzut.

Pe mal oamenii alergau în josul apei, gândind că îi vor vedea. Nu prea aveau cum să intervină. Ajunseseră într-un loc drept unde apa avea o viteză amețitoare.

„Cum e posibil așa ceva? Socrul lui trecuse Nistrul printre sloiurile de gheață și acum să nu poată face față curentilor?” - se întreba Mircea. Dezlegarea „misterului” a venit de la medicina legală. Făcuse stop cardiac. Nu avea apă în el. Asta a aflat după ce, pe la ora trei noaptea, braconierii l-au prins în plasele de pescuit pe la Oroftiana de Jos, către Baranca. Vestea s-a răspândit repede așa cum focurile de pe movilele din lunca Prutului vesteau odinioară apropierea vrăjmașilor. Scafandrii chemați n-au mai venit. Oamenii din sat s-au mobilizat și au început în zori căutările copilului. N-a fost găsit niciodată, cu toate că de la grăniceri i s-a pus la dispoziție o barcă și autorizația necesară de a străbate Prutul.

Barca cu steagul României, cu Mircea la bord, înainta pe Prut. Nici urmă însă de Bogdan. Seara, căutătorii au dormit la o stână din Baranca. Au reluat căutările în zori. În dreptul satului Mămăliga din Ucraina, grănicerii făceau instrucție. La vederea bărcii s-au oprit, au luat poziția „drept” și au dat onorul. Tot așa s-a întâmplat, de data asta cu grănicerii noștri, la Păltiniș și Rădăuți - Prut. Mircea și cei din barcă au rămas doar cu onorul.

În cimitirul de la marginea satului, două morminte amintesc de viața schimbătoare a omului. Pe plaja de la Prut a rămas acea cruce făcută dintr-o pornire nevinovată, prevestitoare de rău, profesorul salvator al unei bucurii a continuat să predea elevilor câțiva ani acolo, în frumosul sat de graniță. De Geta nu se mai știe nimic. Marius, fratele lui Bogdan a ajuns tehnician veterinar și are și o afacere, părinții lui Bogdan și Marius sunt acum pensionari și îi plâng pe cei dispăruți, fără speranța de a-i revedea.

Bunicul Grigoraș și-a găsit odihna în pământul satului. Bogdan, căzut pradă apelor, are și el un mormânt gol alături de bunic.

În fața crâșmei, cei doi plopi, unul falnic, altul mai firav, cu ambiția de a-l ajunge pe celălalt, amintesc nefericita zi de 22 mai 1983.

- Săru' mâna, nașule !

- Să trăiți, finilor !

Dimitrie Hârlescu, *Vedere spre grădină*

CRONICĂ LITERARĂ

PENELOPA, DE LA HOMER LA... NĂSTASE MARIN *

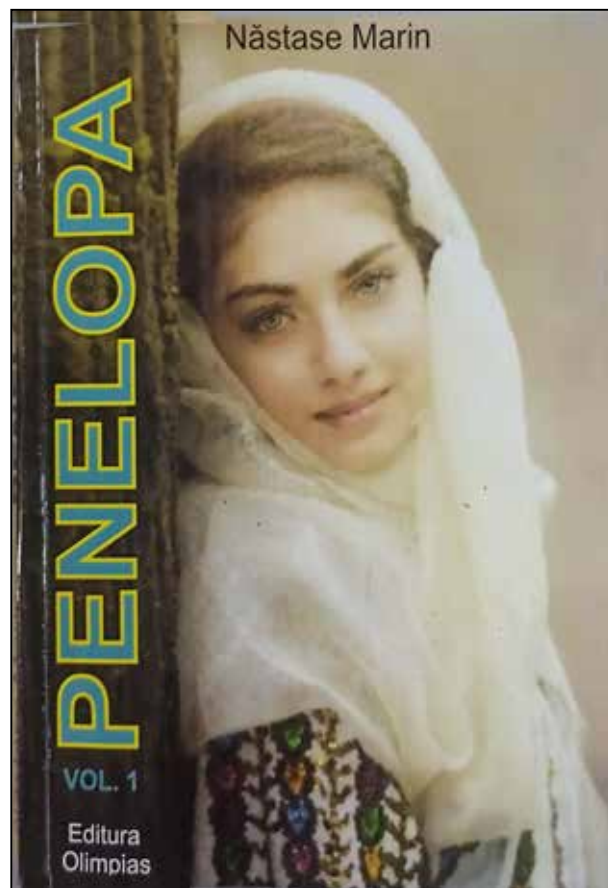
► Ghiță NAZARE

După peste 3000 de ani, Homer, Ulise și Penelopa revin în actualitate, la Galați. Un Ulise contemporan, alias profesorul Gheorghe Felea, revine în Ithaca danubiană printr-un „florilegium in honorem” dedicat de mai mulți colegi și prieteni (v. Gheorghe Felea, Gheorghe Lateș, *Ithaca Danubiană, Florilegium in honorem profesorii Gheorghe Felea septuagenarii contextum*, vol.1, Editura Universitară *Danubius*, Galați, 2021), în vreme ce Năstase Marin face un remarcabil efort oferindu-ne o Penelopă contemporană, în aproape 1000 de pagini, dispusă să suporte o așteptare de peste 10 ani nu pentru anticul și miticul Ulise, ci pentru Ionuț al ei din satul gălățean Visa, plecat la muncă în Italia.

Năstase Marin nu debutează editorial acum. *Penelopa*, care face obiectul considerațiilor noastre în rândurile următoare, este cea de-a opta carte apărută sub semnătura autorului gălățean (v. *Penelopa*, Editura *Olimpias*, vol. 1-2, Galați, 2022). După debutul la editura *Școala Gălățeană*, în anul 2004, cu romanul *Mărțișor*, ca și cea de-a doua carte, *Fermecate obiceiuri*, apărută un an mai târziu, Năstase Marin devine „clientul” editurii *Olimpias*, unde publică *Magia colindei* (2007), *Domnișoara Iulia* (2009), *S.R.L. AMARU* (2012), *Limba românilor* (2013) și *Noaptea sufletelor stinghere* (2019). De asemenea, Năstase Marin semnează contribuții semnificative în mai multe antologii (*Călătorie de vis*, *Armonii celeste*, *Comori de vise*, *Viitorul trecutului prezent* și *În vârful picioarelor pe tărâmul copilăriei*).

Cum spuneam mai înainte, Năstase Marin face un efort remarcabil pentru a scrie cele două volume însumând aproape 1000 de pagini, unde își pune în valoare harul de povestitor, dovedind că stăpânește foarte bine arta dialogului, ca și cu alte prilejuri, este meticolos în ceea ce privește documentarea socio-economică și financiară în probleme specifice perioadei postdecembriste, de trecere de la economia centralizată, socialistă, la economia de traziție, spre capitalism, un capitalism, totuși, confuz, așa zis sălbatic. Este semnificativă în acest sens concluzia-exemplu pentru alți

întreprinzători a unui antreprenor ambițios, angajat în mari proiecte de dezvoltare, ale cărui afaceri, însă, „se zbăteau în insolvență și își dădeau duhul în faliment”. „Ce-ați crezut voi că este capitalismul ăsta...sălbatic?, se adresa el începătorilor. O cursă infernală, dragii mei. Cine nu găfâie, încetinește și iese din cursă, dispăre. Așa că...scumpilor, obișnuiți-vă să alergați mereu, cu tot efortul în această interminabilă cursă contracronometru în care ne-am înscris și din care nu ieșim decât cu picioarele înainte. Ha, ha, ha! Dacă nu vă obișnuiți cu ritmul ei, în lături cu voi! Sau...respirați adânc, calmați-vă și alergați mereu...mereu...mereu...” (p.407, vol.2). Era o palmă dată celor care au crezut și, din păcate, mai cred încă într-un capitalism primit în dar, venit peste noapte, fără trudă și sacrificii. Din păcate, mulți și-au pierdut busola și s-au înregimentat în cea de-a

doua categorie, a celor fără de lege, a îmbogățiților fără muncă, a profitorilor, a multora care au crezut că politica le poate oferi doar șansa prosperării.

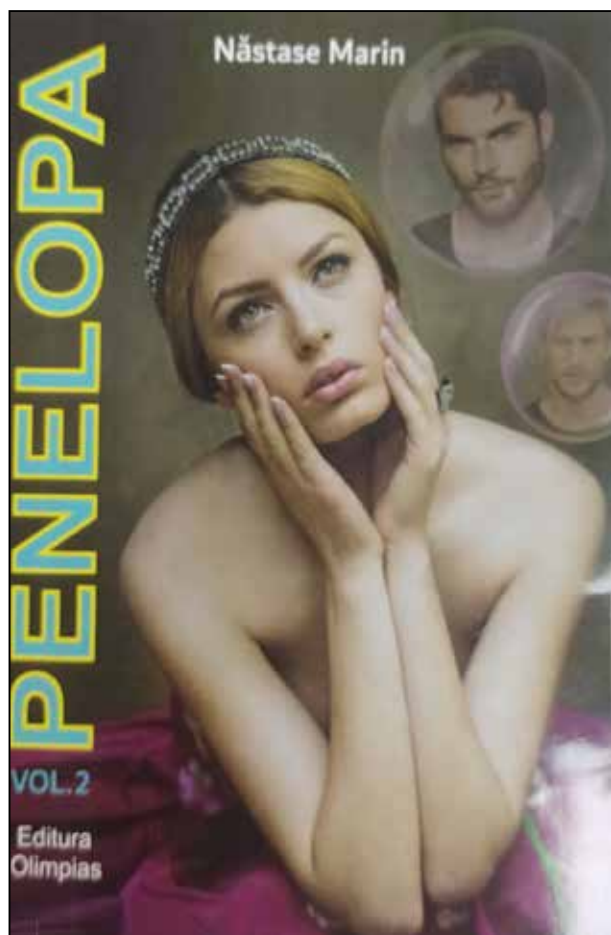
Mulți oameni ai satelor, între care și cei de la Visa, s-au aruncat în tot felul de inițiative, pornind afaceri solicitând mari împrumuturi de la bănci, cum ar fi: ferme de creștere a păsărilor sau a porcilor, magazine alimentare, ferme de tractoare pentru a lucra pământurile devenite acum proprietate privată, câmpuri de eoliene și panouri solare (aspecte pe care, surprinzător, autorul le cunoaște foarte bine și le pune în scenă cu lux de amănunte) etc. Nepriceperea, cât mai ales datorită acumulate la bănci datorită împrumuturilor i-au dus însă pe entuziaștii antreprenzători la faliment. În acest context, apare ideea concentrării capitalurilor, a înființării unei Cooperative la Visa, în care să fie atrași și „ultimii proprietari care își mai muncesc singuri bucățelele de pământ, fără nicio speranță de a ieși din sărăcie”, era opinia unor mici proprietari mai luminați la minte, chiar fără prea multă școală (vezi cazul lui George, sătean cu spirit de inițiativă, care renunță să meargă la facultate din respect pentru munca tatălui său, zootehnia, pe care încearcă să o dezvolte), cât și a altora plecați în străinătate (cum era cazul lui Emil, băiatul primarului cu trei mandate la activ), devenit reputat inventator în Anglia (vezi

inițiativa acestuia, în colaborare cu George, de a aplica la Visa descoperirile sale în ceea ce privește sistemul de eoliene, ca și panourile solare). „Nu vreau să vă întorc în comunism, dar nici în capitalismul ăsta stupid în care vă zbateți fără scăpare. În final, vă propun să încheiem un act numit așa: *Act de colaborare și ajutor mutual* între..., reprezentată de...și...reprezentată de...” (p.194, vol.2), le explică sătenilor unul dintre vizionari. „Englezul” Emil Suruceanu, inventatorul, vine la Visa să-și prezinte marea invenție în domeniul eolienei și să încheie un contract privind amplasarea acestora pe câmpiile Cooperativei din comuna natală.

În afara faptului că micile ferme nu erau deloc productive, chiar înglodându-i pe proprietari în datorii, făceau și mari probleme comunității. Spre exemplu, fermele de porci și de păsări ale familiei Dobrescu (George, fiul lui Vasile Dobrescu și al Drinei) afectau și atentau la sănătatea locuitorilor comunei, situație în care proprietarii erau avertizați de autoritățile locale că „activitatea dumneavoastră este extrem de poluantă, nocivă chiar și nu poate fi tolerată de vecinii dumneavoastră” (p.31, vol.2), existând astfel chiar un conflict deschis cu Primăria din Visa, ceea ce-i va determina pe proprietari să renunțe la contractele pe care le aveau pentru porci (p.77, vol.2).

Deși tangențial, Năstase Marin surprinde și câteva scene privind alegerile „curat democratice” din perioada postdecembristă. Victorița îi propune soțului, primarul Radu Suruceanu, să nu mai candideze pentru al cincilea mandat de primar la Visa, „să lase naibii politica și primăria, să iasă la pensie, ca să trăiască liniștiți și fericiți împreună, ajutând cele două genii tehnice – copiii lor, n.n. - să-și realizeze proiectele”. Intrigat de propunere și stăpân pe situație, Radu îi răspunde categoric soției, într-un stil caragiesc: „Nu se poate, dragă, să renunț. Tocmai acum, în prag de campanie, să renunț la primărie? Acum, când ticălosul de Titi Bădic, javrele de subalterni, vicele și perceptorul, toți se încumetă să mă înfrunte, să mă *atace la baionetă*, să mă facă pulbere, eu să mă retrag din cursă ca un laș? Cum să-mi abandonez alegătorii, ca pe niște pușori lipsiți de apărare în fața corbilor necruțători? Ar fi o inconștientă, dragă, o lipsă de responsabilitate” (p.121, vol.2). Discuția continuă pe un ton ridicat, apar jignirile, dezvăluirea unor combinații amoroase etc., dar las cititorului plăcerea de a savura dialogul dintre cei doi soți. Din păcate, chiar în plină campanie electorală, Radu Suruceanu suferă un accident vascular și este nevoit să renunțe la o nouă candidatură de primar la Visa.

Totuși, cartea lui Năstase Marin se dorește a fi și o carte de dragoste, ideea mustind

aproape în fiecare dintre cele 60 de capitole care alcătuiesc cele două masive volume. Chiar titlul cărții sugerează o asemenea constatare. Dragostea este însă transpusă de autor – ficțiune sau chiar dincolo de ficțiune – în diferite ipostaze, uneori obsedante, provocatoare: dragoste din amintirile tinereții (Radu Suruceanu și Drina Dobrescu), oameni ajunși acum la vârsta senectuții, cu familii încheiate; dragoste bănuită între Emil, „englezul”, băiatul lui Radu Suruceanu și Ioana (Penelopa), fata Drinei Dobrescu; dragostea adevărată între George și Lucia, care au și întemeiat o familie, dragoste la prima vedere, între Victorița, soția lui Radu Suruceanu, primarul localității, și „un lungan de la tractoare”, drept răzbunare că femeia a fost înșelată de soț cu iubirea lui din tinerețe, Drina Dobrescu, prietena Victoriței; dragostea împărtășită a americanului Mike pentru Ioana (Penelopa) bruiată însă permanent de verișoara acesteia, Mirela, care, din dragoste pentru Mike îi acceptă acestuia și iubirea totală pentru Ioana, în detrimentul ei. Nu de puține ori, din dorința de a demonstra dragostea nebună, totală, chiar între partenerii enumerați mai sus, autorul insistă în folosirea unui limbaj licențios în descrierea momentelor amoroase (vezi, spre exemplu, vol.2, p.219; p.252). Nu v-ați plictisit de atâtea combinații amoroase? În cele două volume veți mai găsi și alte exemple.

Revenim la ceea ce consider că este, de fapt, nucleul acestei cărți de dragoste, iubirea dintre Ioana Dobrescu, devenită pe măsura trecerii anilor Penelopa, o prea frumoasă fată, adorată și râvnită de mulți tineri, și holteiul abia venit din armată, vecinul ei, Ionuț, cu 10 ani mai mare. Dragostea „chioară” dintre Ioana și Ionuț pare de la început cimentată pe ideea comună de a întemeia o familie. „Vreau să trăiesc numai cu tine, pentru că tu ești femeia visurilor mele”, îi spune Ionuț Ioanei, iar aceasta îi răspunde incredibil de matur pentru vârsta unei copile: „Crezi că, dacă am numai paisprezece ani, nu înțeleg ce este o căsnicie?”, „Nu pricepi că, în afară de tine nu pot să mai iubesc pe altul?” (p.5, vol.1).

Din păcate, plecarea lui Ionuț la muncă în Italia din dorința de a agonisi bani pentru a construi o gospodărie cu Ioana, răcește relațiile dintre cei doi. Ioana, conform declarațiilor sale, este dispusă să-l aștepte oricât pe cel pe care îl considera alesul inimii sale. Rezistă tuturor avansurilor venite din partea multor tineri care râvneau la frumusețea ei. Surprinzător este că Ionuț nu-i destăinuie Ioanei ce și unde lucrează în Italia (asta rămâne o enigmă!) și, mai mult, doar sporadic și prin intermediari mai comunică cu Ioana. Prietenia lor lăncezește, mai pâlpâie doar în sufletul Ioanei. Este, poate,

și deznădejdea care o determină să accepte, în ceasul al doisprezecelea, propunerea lui Mike de a-l urma în America. Și tot întâmplarea face ca lucrul acesta să nu se întâmple, deși Mike și Ioana ajung în aeroport cu biletele cumpărate pentru drumul peste ocean, situație de care va profita verișoara ei, Mirela. Momentul este unul apoteotic, dar nu-l dezvăluim lăsându-i cititorului curiozitatea de a-l descoperi.

Personal, mi-ar fi plăcut ca Ioana să suporte până în final chinurile dragostei pentru Ionuț, să fie mai prezentă în paginile cărții pe timpul cât Ionuț a lucrat în Italia, și să-l aștepte până la întoarcerea acestuia, împreună cu care să construiască apoi o CASĂ DE PIATRĂ, iar autorul să fi urmărit în romanul său, cu prioritate, firul dragostei adevărate dintre cei doi, chiar și numai pentru a fi un exemplu altor mii de tineri, altfel subiectul povestirii poate fi dus și într-o altă direcție. Poate și efortul de a citi o carte de aproape 1000 de pagini este prea mare pentru timpurile noastre. Evident, este dreptul autorului de a-și construi povestirea, fie adevărată, fie închipuită, precum dorește.

* Năstase Marin, *Penelopa*, vol.1-2, Editura *Olimpias*, Galați, 2021, 968 pagini

Dimitrie Hârlescu, *Interior*

CRONICĂ LITERARĂ

SCRIITORUL IONEL NECULA – „ULTIMUL EPISTOLER” (VOL. III)

► Petruș ANDREI

Admirația mea față de oamenii de spirit ai Tecuciului (și nu numai), crește mereu, precum cotele apelor Dunării, după iernile de mai an bogate în precipitații.

Profesorul, filosoful și „omul de cultură și de reflecție” Ionel Necula a avut amabilitatea de a-mi trimite trei dintre recente sale apariții editoriale.

„Ultimul epistoler” (vol. III), „Ion Petrovici - Recurențe” (vol. III) și „Culluri – Cronica unei familii italo-române”, tustrele văzând lumina tiparului la aceeași editură („Studis”, Iași, 1921), încât putem zice, asemeni cronicarului dar și lui G. G. Constandache, că „Mai nasc încă la Moldova oameni.”

Autor a peste o sută de volume, unele având colaboratori, scriitorul Ionel Necula surprinde, mereu în mod plăcut, prin talent, reflecție, putere de creație, civilitate și noblețe atitudinală. Când este dezamăgit de cineva, nu-l înjură, cum arată practica zilelor noastre, ci îl ucide cu ironie, așa cum se întâmplă cu primarul agronom Gheorghe Lazăr care, neîndeplinind proiectele culturale inițiate de profesorul Ionel Necula, „a încurcat culturile între ele și-a rămas înfeudat în tarlăua cu legume.” (p.61)

Îl invidiez sincer pe scriitorul Ionel Necula pentru calitatea și mulțimea prietenilor pe care îi dovedește cu acte în regulă.

Ca un nod de cale ferată (Tecuci Nord și Tecuci Sud) cercetătorul Ionel Necula adună în „babilonia arhivei” sale numeroase scrisori sosite din toate colțurile țării și din lumea largă. Spiritele nalte se întâlnesc astfel, „creând la planuri din cuțite și pahară”, asemeni lui Cantemir, făcând și desăvârșind proiecte literare, altele eșuând însă din pricina plecării corespondenților într-o lume mai bună, că omul, vorbe eclesiastului: „ca iarba pământului, viața lui ca floarea câmpului.” (p.116)

Apreciez umorul fin, de bună calitate, oriunde s-ar afla el. Dan Mihăilescu, plângându-se că „torsul și tonusul intelectual îi sunt în diminuare, adaugă bonom: Ca moldovean voi trece pe viteza *încetișor* dar n-aș dori să ajung la *dilloc*.” P.119) Se vede

treaba că geniul humuleșteanului ne tutelează pe toți moldovenii.

Epistolele, acum când sunt înlocuite de semeseuri și de alte bazaconii, au asupra mea un efect magnetic. Scrisorile dintre „arheul spiritualității românești, centrul canonic iradiant” (după Theodor Codreanu) și „Dulcea sa Doamnă” Veronica Micle, prezentate de ilustrul meu magistru, acad. Constantin Ciopraga la una din întâlnirile cu „Promoția Constantin Ciopraga 1970”, m-au determinat să scriu un întreg volum de versuri (editura „Sfera”, Bârlad, 2002), cu același titlu pe care l-a dat Christina Zarifopol Illias la Editura Polirom, Iași, 2000.

Din bogata corespondență a scriitorului Ionel Necula, care a văzut recent lumina tiparului, aflăm lucruri extrem de interesante despre oameni și locuri, despre proiecte și cărți apărute deja, despre frumosul uman și artistic.

Scrisoarea de început a Magdei Ursache mi-aduce în minte două chipuri familiare: pe cel al asistentului meu Petru Ursache și pe cel al colegului de an Luca Pițu, pe care-l invidiam pentru nota 11 din carnetul de note. Mie, prof. univ. dr. Ștefan Cuciureanu numai mi-a spus că merit nota 11 la examenul de limbă italiană, dar în carnet mi-a trecut doar cei trei de 10 la tustrele examene.

În privința eminentului eminescolog Theodor Codreanu pot spune și eu, asemeni gânditorului tecucean, că: „Relația mea cu Theodor Codreanu datează de ani buni, de decenii, și în tot acest interval de timp n-a apărut nimic care s-o umbrească sau s-o compromită.” . Ca și pe Ionel Necula și pe mine „Mă copleșește hărnicia și productivitatea lui.” (p.11)

Din nefericire, arealul meu: Puiеști, Bârlad, Bacău, Tecuci, Neamț, Iași și timpul necesar lecturii și scrisului nu mi-au permis să particip la numeroasele evenimente și activități literare importante desfășurate în zone mai îndepărtate ale țării, încât unele nume mi-au rămas necunoscute până acum, așa încât nu voi insista asupra lor decât în măsura în care cele scrise confirmă și punctul meu de vedere. De pildă, Ignatie Grecu se plânge

În scrisoarea sa de două lucruri: „Apoi mai este și oarecare distanțare în timp, ca să nu zic părăsire cu totul a vieții literare și a modei în a scrie azi literatură – în special poezie, fără nici un Dumnezeu”, și eu fiind întru totul de acord cu cele scrise.

Un alt motiv de invidie este modul în care corespondenții se adresează scriitorului și profesorului Ionel Necula: reverențios, amical sau familiar: „Mult stimată Domnule Ionel Necula”, „Dragul meu prieten de departe”, „Coane”, „Dragă Ionel Necula”, „Dragă Dane” ș.a.m.d.

Explicațiile pe care ni le dă autorul sunt la fel de valoroase pe cât sunt scrisorile.

Umorul și ironia comentatorului sunt folosite cu finețe și cu măsură: „Cu scrisul său mărunț Maria Cogălniceanu putea scrie și un roman pe o ilustrată”, notează Ionel Necula. (p.50)

Correspondența cu bârlădeanul, tecuceanul, bucureșteanul și puieșteanul (Burdusaci, locul său natal, este la o aruncătură de băț de Puiești) C. D. Zeletin este una dintre cele mai bogate și mai fascinante. Îl văd pe C. D. Zeletin ca pe o figură renesantistă (medaliat cu aur pentru traduceri din italiană și franceză), un iluminist și un enciclopedist. „Poet liric”, după cum singur recunoaște, dar și „om de reflecție”, președintele Academiei Bârlădene pare „să le știe pe toate”, lucru pe care îl neagă cu modestie. „Ferească Sfântul! E o simplă impresie, deoarece vorbesc numai despre ceea ce știu și

niciodată despre ceea ce nu știu și mai ales despre cât nu știu.” (p. 35). L-am ascultat ori de câte ori am avut prilejul să ne întâlnim, așa cum ascultam în amfiteatru pe marii mei „profesori de profesori”, Al. Dima, Constantin Ciopraga, Al. Husar, Ștefan Cuciureanu, I. D. Lăudat, Liviu Leonte...

Imperativul „- Hei, voi de acolo, puțină răbdare. Faceți loc să nu mai fiu” al lui C. D. Zeletin ar trebui să se bucure de un adaos, deși în felul acesta se pierde din poezie: „Faceți loc să nu mai fiu printre muritori, ca să fiu printre cei eterni.”

Bogăția informațiilor, gradul de afectivitate, frumusețea și rodnicia prietenilor, noblețea relațiilor dintre personajele acestui „roman epistolar” ne face să mai uităm de dictonul lui Plaut: „Homo homini lupus.” („Omul pentru om e lup.”) și să ni-l amintim pe cel al lui Seneca: „Homo res sacra homini” („Omul e ceva sfânt pentru om.”)

„Postfața” vine cu o mărturisire emoționantă despre cei ce sunt când nu mai sunt: „În tot timpul cât am lucrat la aceste alcătuirii am stat de vorbă cu fiecare dintre ei, le-am aprins o candelă și le-am dăruit o lacrimă.” (p.122)

Un amplu curriculum vitae, lista cu lucrările publicate, cu edițiile îngrijite și cu operele prefațate sau postfațate precum și cu „Prezența autorului în lucrări colective” încheie această frumoasă și captivantă „carte cu prieteni” peste vreme și peste vremuri.

Foto: Valeriu Precupanu

OAMENI ȘI SEMNE

CORNELIU STOICA, „SILVIU CATARGIU”,

Editura Axis Libri, 2022

► Katia NANU

Monografia sculptorului Silviu Catargiu, plecat dintre noi în anul 2016, i se datorează profesorului Corneliu Stoica, un atent și sistematic observator al vieții plastice gălățene. Cartea a apărut anul acesta, în luna iulie, la prestigioasa editură a Bibliotecii V.A. Urechia, "Axis Libris".

Moldoveanul Silviu Catargiu, școlit în ale artelor plastice mai întâi la Iași, unde își face studiile liceale, apoi al Cluj unde le desăvârșește pe cele academice, ajunge la Galați, prin repartiție, în 1965 și rămâne pe malul Dunării. Face parte din prima generație de nume mari ale plasticii gălățene, sculptori și pictori care își înscriu hotărât numele prin opere menite să înfrunte posteritatea.

Silviu Catargiu este un personaj complex, cu respect pentru construirea unei opere care să-l reprezinte și cu lucrări care pot sta mărturie trecerii sale onorante prin lumea artei. Merită așadar această lucrare, pe care Corneliu Stoica i-o dedică la șase ani de la plecarea sa.

Lucrarea cuprinde date biografice, imagini inedite cu sculptorul și familia sau prietenii, o scurtă prezentare a celor mai reprezentative dintre operele sculptorului, o antologie critică, note bibliografice și fotografiile ale unor lucrări de for public, sau din colecții muzeale și particulare.

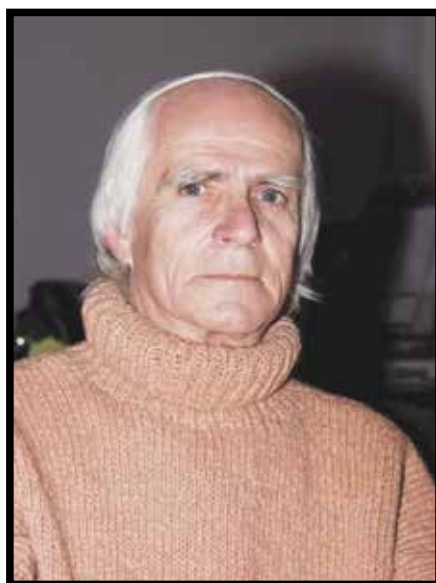
Răsfoind monografia, pentru care Corneliu Stoica merită respectul nostru (puține locuri din țară beneficiază de un cornicar la fel de activ în domeniul artelor plastice precum Galațiul), mi-au revenit în minte câteva lucruri pe care le uitasem. În primul rând că eu, ca și Corneliu Stoica și la fel ca Silviu Catargiu am fost profesor la Școala nr. 29 din Galați, școală ce deține câteva dintre sculpturile

plasticianului. În al doilea rând, mi-am reamintit cu plăcere că unul dintre primele mele articole dintr-o serie devenită apoi rubrică în ziarul "Viața liberă"

("Din atelierul artiștilor plastici gălățeni") a fost un interviu cu sculptorul, în atelierul acestuia. Și nu în ultimul rând, m-am gândit că Silviu Catargiu nu a avut niciodată o expoziție personală în Galați, cel puțin așa afirmă autorul monografiei. Cartea acesta poate ține loc de „personală”. Sau poate că va chema UAP Galați către un astfel de demers...

Mergând pe Faleza Dunării, pe lângă "Pasărea apelor", lucrarea în metal cu care Silviu Catargiu a pus o pecete de val și zbor peste trecerea noastră și a lui prin aceste timpuri și pe acest

meleag mi se face dor de oameni ca el. Cei care pot, știu și îndrăznesc să dăruiască ceva. Și să rămână.

CRONICĂ LITERARĂ

UCIDE CE IUBEȘTI ȘI SCRIE POEZIE!

► Raluca FARAON

Pentru cine e familiarizat cu poezia lui Gabriel Gherbăluță, volumul *Ucide ce iubești!* reprezintă o reconfortantă oază de liniște, un prilej de reflecție și de visare, deopotrivă. Un semn caracteristic poetului e, și aici, variațiunea

pe temă dată, în toate volumele anterioare configurându-se – mai tensionat sau, dimpotrivă, elegiac – un imaginar poetic original, marin sau fluvial, cu motive recurente: regele sau împăratul pește, orbul, scribul, omul/ poveste, lescărușa, pescărușii etc., cu o mitologie personalizată – poezul ca spațiu al poveștii, adică impuls primar de redobândire a liniștii cuvântului originar. Iată decorul cu care cititorul s-a familiarizat deja, dar, în plus, volumul de față propune, de data aceasta, un echilibru emoțional, o siguranță a formulării lirice remarcabile. Unitatea de viziune și de stil este dată, în principal, de minimalismul versurilor – doar libere – cantabile, așa cum poetul ne-a obișnuit, prin repetări sugestive ale unor cuvinte-cheie, în exprimări simple, simplificate, esențializate chiar, evitând neologismele (dar folosind inserții de cuvinte în engleză, franceză, germană sau latină,

în special în titluri), cu preferință clară pentru cuvântul la îndemână. De pildă, „ai trecut/ de partea cealaltă/ a oglinzii/ omule/ poveste/ purtând în piele/ cuvintele/ și frunzele toamnei// în fața oglinzii/ ai rămas tu/ cititorule/ cu un stol/ negru/ de păsări/ cuvinte/ dintr-un poez/ pe care crește/ toamna” (*dincolo de dincoace*). În ciuda faptului că în multe texte se evidențiază modalizatori dubitativi, mai ales la finalul lor (probabil, poate etc.), ceea ce ar putea da impresia unei nesiguranțe a căutării/ mărturisirii, ei bine, e doar o capcană. Spre deosebire de celelalte volume, *Ucide ce iubești!* se remarcă prin liniștea cu care creatorul (scrib, plăsmuitor de poez, de zbor, de cădere, om/ poveste, iubitor al mării, al cerului, fluviului și cuvântului) ia la cunoștință lumile care îl înconjoară: din înalt, din visare, dorință sau renunțare, lumi pe care le recrează, determinat de trei obsesii lirice: dragostea pentru femeia-cuvânt (ce întâmplare binefăcătoare că poezia e de genul feminin, nu?), dragostea pentru cuvânt, dragostea pentru viață.

Oarecum paradoxal – pentru că Gabriel Gherbăluță poate cultiva echivocul, dar nu poate trișa, este blând, duos, chiar când se joacă prin satiră sau ironie – titlul volumului, susținut și de două texte eponime la sfârșit, dă impresia unei atitudini extreme, contradictorii. „Ucide ce iubești”, dar păstrează, transfigurează, renaște, cam asta ar fi ideea. Un creator este obligat să „ucidă” sursa de inspirație, referențialul, pentru că dintre toate speciile literare, poezia nu poate fi niciodată mimetică față de realitate. Creator de rangul doi, nu e de mirare că *omul/ poveste* se raportează de multe ori la Dumnezeu: „cuvântul este/ marele alchimist/ iar eu cel ieșit/ din alambicul/ prin care/ milioane de/ cuvinte/ și-au picurat/ milioanele/ de înțelesuri// literă cu literă/ poezul

acesta/ despre eu/ poezul// copil al cuvântului/ și Dumnezeu/ la început/ tânjesc/ să mă înalț/ prin El (*transformări*). Considerațiile despre poezie/ cuvânt (cu tot câmpul semantic adiacent: silabe, litere etc.), adumbrite de tonalitate amară, ori, dimpotrivă, entuziastă când poeziei îi este asociată imaginea obsesivă a *Iescărușei* (iubită-copil, femeia idealizată, abia atinsă, niciodată păstrată, de unde și referirea la cer/ soare) sunt cvasiprezente, pentru că, orice s-ar zice, mai mult decât un poet al iubirii, Gabriel Gherbăluță este un căutător de sens poetic autentic. În consecință, creează un univers compensatoriu, adică *poezolandul*, căruia îi conferă, cu autoritate, viață. Adânciți în pliurile acestui univers abstract, dar și carnal, deopotrivă, va trebui să urmăm legile acestei împărțiri, în care ne spunem singuri „A fost odată ca niciodată”, abandonându-ne unei emoții vizualizabile, pentru că vom avea siguranța că suntem iubiți dacă iubim poezia: „cuvântul ăsta are obrazul plin de riduri/ asprit de tăieturile făcute pe el/ în căutarea poemului perfect/ cuvântul ăsta te iubește/ cum nu a iubit pe nimeni/ și îți oferă

casa lui/ palatul lui/ un poez// lumea/ miracol – alta decât lumile obișnuite/ populată de cuvinte magice adunate/ într-o traistă cu povești// cuvântul ăsta este doar al tău/ trebuie să îl culegi din copacul cu poeme/ și să îi mângâi ridurile obrazului/ până îi dai o formă nouă/ apoi/ iubește-l (*îți desenez un cuvânt*). Interesantă este simetria aceasta între începutul și finalul volumului, ca și dintre cele două tonalități ale cărții (prima parte este duioasă, a doua, mai aspră). Iată, primul text îndeamnă la iubire cu ajutorul poezului, iar ultimele propun, imperativ, uciderea a ceea ce iubești, pentru că „poezia e doar o iluzie/ cum o iluzie e/ și cuvântul acesta/ care ne desparte”, pentru că, „de teama orbirii/ [bine e a] ucide lumina/ din ochiul florilor”. Scopul e însă altul, ni-l spune chiar cel care se tot alintă că e doar „scrib”: „eliberează binele/ ascuns sub masca răului”.

Așadar, ucide ce iubești, în sensul că doar așa poți crea poezie, un univers al tău, pe care îl dăruiești cititorului, care, la rândul său, va trebui să îl „ucidă”, fie și numai prin actul lecturii atente, empatică, revelatoare.

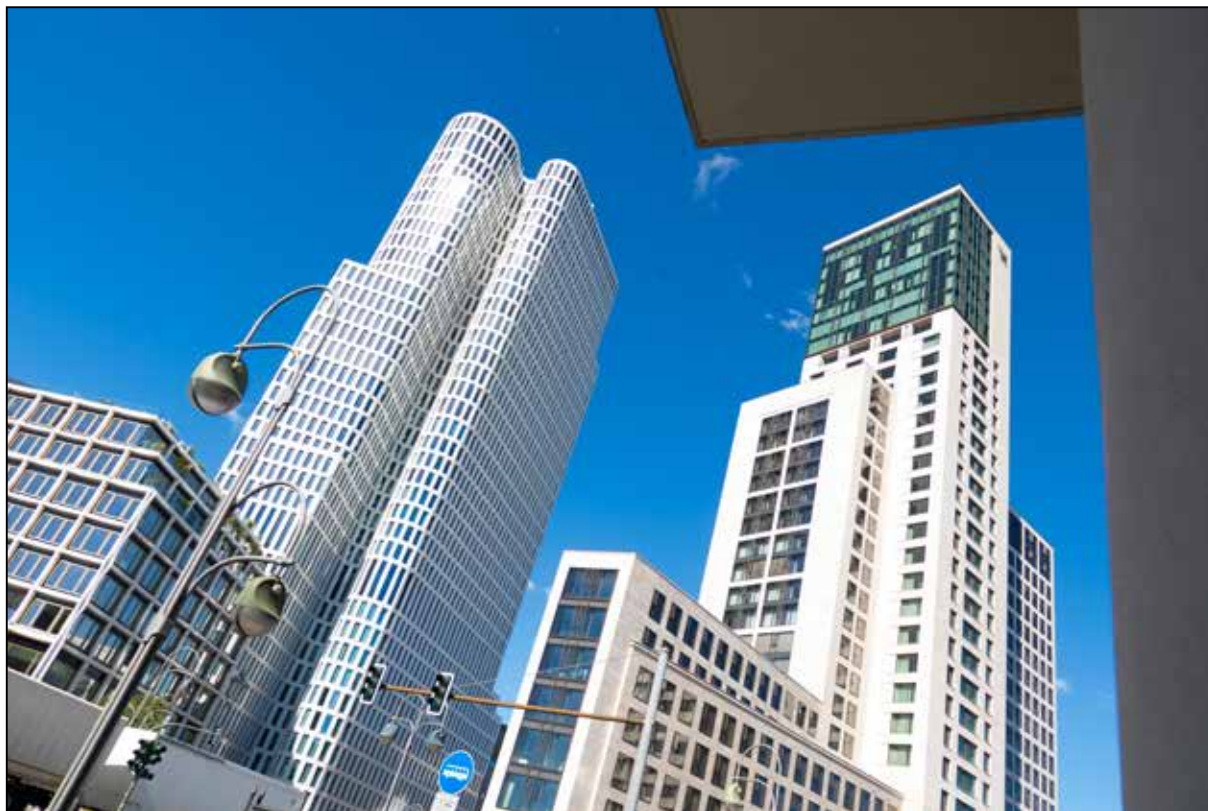

Foto: Valeriu Precupanu

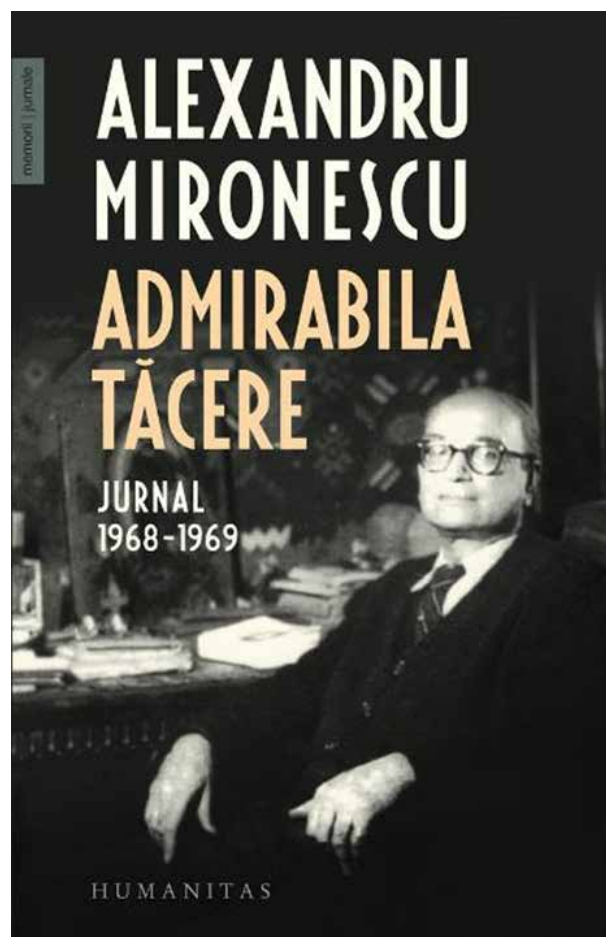
► Ionel SAVITESCU

CRONICĂ LITERARĂ

ADMIRABILA TĂCERE

Este titlul unui Jurnal* al lui Alexandru Constantin (Codin) Mironescu (1903 – 1973), om de știință, filozof și scriitor, deși Alexandru Mironescu nu se considera decât un *om obișnuit*, născut la Tecuci – în treacăt fie zis, un bust al acestuia pe *Aleea Personalităților* din Parcul Alexandru Ioan Cuza lipsește, la fel al lui Miltiade Filipescu (1901 - 1993), la nivel local casa în care a văzut lumina zilei nu se cunoaște -, cu o operă bogată alcătuită din romane, lucrări de știință, jurnale, iar după cum aflăm dintr-o notiță însoțitoare a volumului, Alexandru Mironescu obținuse un doctorat în chimie la Sorbona și un altul în filozofie la Universitatea din București. Îndepărtat din învățământul universitar în 1949, după care a urmat o perioadă de aproape două decenii, când existența lui Alexandru Mironescu ne rămâne necunoscută, în sfârșit, în 1958 este arestat împreună cu fiul său, Șerban, student la limbi clasice, ulterior, traducător al dialogului platonician **Protagoras** și părintele Daniil Sandu Tudor, aflat în vizită. Detenția a durat până în 1963, deși fusese condamnat la 20 de ani de închisoare. Probabil, suflul destalinizării se abătuse și asupra României, conducerea PCR din acea vreme pregătind *Declarația din aprilie 1964*. Se mai poate menționa faptul că Alexandru Mironescu fusese membru fondator al grupării *Rugului Aprins* de la Mănăstirea Antim din București. Ieșind din detenție în 1963, Alexandru Mironescu trece la scrierea unui jurnal care însumează, spune dl Marius Vasileanu, în prefața actualului volum, un număr de 19 caiete, volumul I apărut în 2014 cuprinde patru din 19 caiete (1967 – 1968). Volumul actual este o continuare (1968 – 1969). Dintr-o notă asupra ediției mai aflăm că textul acestui volum a fost pus la dispoziția editurii de familia profesorului Alexandru Mironescu, care dactilografiasse textul după decesul autorului, încât d-nii Marius Vasileanu și Dionisie Pîrvuloiu au îndreptat anumite inadvertențe. Așadar, Jurnalul debutează cu însemnări din anul 1968, an în care Uniunea Sovietică invadase Cehoslovacia, zdrobind Primăvara pragheză, invazie petrecută la doi ani după înăbușirea revoltei maghiare (1956). Ce a

însemnat ocuparea Europei Răsăritene de către Armata Roșie după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial se cunoaște în genere. Bunăoară, în România s-a încercat o rezistență armată în munți contra noului regim comunist, s-a deschis șantierul Canalului Dunăre – Marea Neagră, unde au fost decimați intelectuali, muncitori, țărani și tot ce era ostil regimului, iar închisorile de tristă amintire au fost umplute de deținuți politici. Eliberarea lor în 1963 – 1964 a fost considerată ca un act de clemență din partea regimului și la presiunea puterilor occidentale, ei, deținuții politici, continuând să fie supravegheați, iar oamenii încă trăiau cu teamă. Dar tot răul spre bine: Nicolae Steinhardt a scris **Jurnalul fericirii** o carte fără egal în literatura română, iar Constantin Noica l-a citit pe Marx în detenție, apoi,

după ispășirea pedepsei și-a reluat rolul de antrenor cultural, înconjurându-se de tineri dornici de a face cultură de performanță, susținând două ediții academice: Mihai Eminescu și Platon. În schimb, alții au ieșit cu sănătatea șubrezită, stingându-se curând. Nici Alexandru Mironescu n-a trăit mai mult de un deceniu după ieșirea din închisoare. Nu cunoaștem unde a fost închis, condițiile, cum și-a petrecut timpul, dacă i s-a permis să citească sau să scrie ceva. Pentru Alexandru Mironescu ieșirea din detenție a fost o binefacere: gânditorul, credinciosul și omul de știință Mironescu a profitat din plin de presa literară existentă, cărțile și evenimentele politice pe care le-a comentat cu acribie în mici eseuri. Este impresionat de existența unui Testament al lui Petru cel Mare, de presupusa existență a farfuriilor zburătoare, de *Ierarhia Îngerească* al lui Dionisie Pseudo-Areopagitul, în fine, ascultă asiduu Europa Liberă și comentează, condamnând, totodată, opulența unor preoți. Vizitează expoziții, vernisaje, librării, vizionează spectacole de teatru și filme, face recomandări tinerilor excepționali să nu greșească, să nu cadă pradă ispitelor și să se consacre vieții științifice. Citește presa străină câtă era permisă, observă încercarea de submimare, de defăimare a Bisericii, încât se exprimă fără echivoc: **Hristos este de neînlocuit. Nici o filozofie și nici o doctrină politică nu poate înlocui concepția creștină, iar în vremea noastră încercarea de a-l substitui pe Marx lui Hristos e una din cele mai enorme absurdități încercate vreodată de niște oameni în istorie** (p. 35). În apropierea Crăciunului își propune o perioadă de introspecție și meditație. Deși prieten cu Ion Biberi, îi critică sever cartea acestuia **Orizonturi spirituale** (pp. 51 – 52). În *Scânteia* urmărește *discuțiile intelectuale* pe tema *vechi și nou*, la care participă Șerban Cioculescu, Pop Simion, E. (Eugen) Lovinescu, p. 53 (evident o eroare, poate, Horia Lovinescu, fiindcă Eugen Lovinescu era decedat din 1943). În fine, la pagina 143 în filmul *Un om pentru eternitate* nu e vorba despre Thomas Mann, ci despre Thomas Morus. Venirea lui Nixon la conducerea Americii îl bucură, Nixon contribuind la îmbunătățirea relațiilor internaționale cu China și Uniunea Sovietică. Este impresionat de *miracolul grec*, de spiritualitatea grecească, dar acestea au avut în spate civilizații mai vechi: Egiptul, Urul, Sumerul (S.N. Kramer **Istoria începe la Sumer**). Efortul intelectual este materializat în câteva volume pe care îl vede ca o mărturie testamentară ce va vedea probabil lumina tiparului. Este atent la convulsiile din Uniunea Sovietică, unde 95 de intelectuali au semnat un protest contra arestărilor și condamnărilor, dar și la situația din țările socialiste ocupate de Armata Roșie: *Comunismul rusesc a*

devenit o primejdie infinit mai mare și mai dezastruoasă decât hitlerismul. Acesta era pe față rasist, antisemit, dictatorial, afirmând drepturile abuzive, sfruntate ale unui herrenvolk care aspira să domine lumea. Comunismul urmărește aceleași obiective, dar vorbind de libertate, democrație, umanism, fericirea omului și a popoarelor în numele unei revoluții și doctrine care au lucrat ca o hipnoză, la un moment dat aproape inexplicabilă (pp. 109 – 110). În sfârșit, la pagina 295 scrie următoarele: *Imperialismul sovietic este o realitate mult mai înfricoșătoare decât cel țarist. El este tot atât de acaparator, dar mult mai silnic și chiar brutal... Imperiul sovietic apare ca un șarpe boa chinuind un animal, ca o oribilă caracatiță tentaculară*. Anul 1968 se încheie cu un apetit nesfârșit pentru cunoaștere: **Voiam să știu tot, să citesc tot, să aflu tot, să-mi vâr nasul peste tot. Cunoașterea a fost și este ceva de mișcare a existenței mele** (p. 107). Anul 1969 începe cu comentarea evenimentelor politice și a unor aspecte ale literaturii române, citând câțiva scriitori tineri în curs de afirmare: Marin Sorescu, Ion Alexandru, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Nicolae Breban. Dintre scriitorii străini apreciază în mod deosebit pe Kafka: *Pe Kafka îl consider unul din cei mai mari scriitori. Nu s-a scris încă despre el esențialul. Castelul, Procesul și alte pagini eu le-aș trece într-un soi de Filocalie – introducere pentru uzul profan. Într-adevăr, Castelul nu e altceva decât aproape imposibila și aproape irealizabila călătorie spre propria ta inimă* (p. 163). Însă, Kafka, după opinia noastră, este mare și prin nuvelele sale: **Metamorfoza, Colonia penitenciară, Fochistul**, apoi printr-un **Jurnal** magnific. Pledează pentru actualizarea lui Panait Istrati, mare scriitor, dezamăgit atât de dreapta politică, cât și de comunism: *Vagabond de geniu, aventurier, un Gorki balcanic, povestitor mai mult sau mai puțin folcloric, naufragiu de dreapta etc. etc... P.I. (Panait Istrati) este un mare exemplu de om de convingeri care a plătit prețul greu al acestei conduite. S-a măsurat cu colosul rusesc în plină revoluție, opunându-i convingerea ca va fi o grozavă înșelătorie și eșec dacă derogă de la principiul dreptății și al respectului omului. I s-a oferit o situație mirobolantă și a refuzat-o... Față de R. (Romain) Roland nici o clipă n-a avut atitudinea de săru-mâna!, ci la un moment important a vorbit de la egal la egal* (p. 168). Dintre scriitorii români exilați revine, în mai multe rânduri, asupra lui Eugen Ionescu, Mircea Eliade, Cioran. Vizionând spectacolele de teatru **Ucigaș fără simbrie, Victimile datoriei**, jucate la București, Alexandru Mironescu nu este satisfăcut. Totuși, pe Eugen Ionescu îl apreciază pentru faptul că este singurul intelectual care vorbește fără menajamente

despre ruși și raporturile cu occidentalii (p. 189): *Eugen Ionescu este un scriitor celebru, dar sigur nu este un mare scriitor* (p. 276). La New York i s-a jucat **Setea și Foamea**, apoi a dat interviuri. Mircea Eliade este cunoscut din epoca *Criterionului* dar el era încă *de atunci o mică vedetă, foarte volubil, agitat, interesant și destinat unei cariere pe care a și făcut-o, nu s-ar putea spune deloc peste așteptări... a fost și a rămas foarte marcat de anii petrecuți în tinerețe în India* (p. 269). A se vedea și impresiile de la paginile 281 – 282. Vizitându-l pe Ion Petrovici împreună cu Sașa Solomon, Alexandru Mironescu constată că bătrânul filozof era amator de anecdote, de chestiuni politice, de mondenități. În schimb, problemele fundamentale ale vieții și existenței umane erau ocolite. Alte vizite sunt făcute lui Nichifor Crainic. A doua vizită se încheie cu câteva considerații asupra unor scriitori români (pp. 323 – 324). Câteva aprecieri asupra lui Ionel Perlea și George Enescu uimesc prin radicalismul său (pp. 203 – 204). Merge adesea la Mănăstirea Cernica, apreciază pe patriarhul Athenagoras, dar este uimit când află că patriarhul nu mai este amintit la Athos, pentru că se îmbrățișase cu Papa (p. 210). După vizionarea filmului *La dolce vita* de Fellini, scrie următoarele: *M-am întors în seara asta la nevoile și lipsurile mele, la sărăcia și simplitatea vieții mele, ca la o rază de fericire, și m-am rugat cu feroare să ne trimită Dumnezeu sfinți, căci acesta e adevărul: Lumea are nevoie de sfinți!* (p. 215). Este în relații de prietenie cu preoții Benedict Ghiuș și Sofian Boghiu, cu Anton Dumitriu, Ion Biberi, Ștefan Todirașcu, acesta oferindu-i să citească studii proprii sau poemul **Adevărul**, o capodoperă de Iancu Văcărescu, poem expedit de G. Călinescu, care-l socotea *criptic*, iar Densușianu îl considera *prolix*. În semn de omagiu, Alexandru Mironescu și Ștefan Todirașcu se duc la Belu și depun la mormântul lui Văcărescu un buchet de flori. Dintre gânditorii religioși ruși îi citește cu nesaț pe Lossky, Evdokimov, Berdiaev. Invitația lui Pierre Emmanuel de a veni la Paris nu este onorată, deoarece nu i se eliberează pașaportul, în schimb, lui Ion Caraion i se aprobase plecarea în Franța. Corespondența primită de la Virgil Ierunca, comentariile acestuia la Europa Liberă și ale Monicăi Lovinescu îi produc liniște, încredere, satisfacție. Este încântat de succesele navelor spațiale americane și de vizita lui Nixon în România (p. 254). Surprinde, fără regrete, decesele lui Parhon (numit de popor Tarhon) și George Oprescu (a respins oferta lui Brâncuși de a lăsa României opera sa, p. 262). Nu sunt excluse din observațiile sale slaba aprovizionare a populației cu alimente, starea deplorabilă a Bucureștiului (pp. 192 – 193), iar la pagina 313 notează: *Am privit, la ducere și la*

*întoarcere, din tramvai Bucureștiul. Praf, murdărie, oameni triști, prost îmbrăcați, amărâți, străzi înguste, case mici, jerpelite, trotuare desfundate, peisaj provincial, nenorocit, tipic. Lipsa clădirilor monumentale îl deprimă, îl stânjenește. Crăciunul anului 1969 este sărbătorit cu destule lipsuri alimentare, dar se consolează cu predica de la Biserică. Ultimele considerații asupra comuniștilor încheie un Jurnal captivant, care se citește pe nerăsuflăte și cu reale satisfacții: *Comuniștii, chiar a doua zi după prăbușirea lui Hitler, au îmbrățișat toate atributele hitlerismului, pe care de atunci le practică cu perseverență și cu din ce în ce mai mare amploare, și probabil cu aceleași consecințe, și sper cu același deznodământ* (p. 339).*

* ALEXANDRU MIRONESCU ADMIRABILA TĂCERE. JURNAL 1968 – 1969. Prefață de Marius Vasileanu, Ed. Humanitas, 2019, 346 p.

Dimitrie Hârlescu, *Jucătorul de maimuțe*

ISTORIE

UNIREA DIN 1859 ȘI MASONERIA

► Sorin LANGU

Masoneria e chestiune complicată și plină de mistere, de aceea nu dorim să o abordăm acum. Este cert însă că a exercitat o influență, mai mică sau mai mare (depinde și de comentatori) asupra evenimentelor ultimei jumătăți de mileniu: Revoluția engleză, Revoluția americană, Revoluția franceză, congresele de pace din sec.XIX, unificarea Italiei și cea Germaniei, Revoluția rusă, ambele războaie mondiale (legăturile nazismului cu societățile secrete gen Societatea Thule sunt cunoscute parțial, vezi și **Ian Kershaw**, *Hitler*, București, 2012), apariția statului Israel, decolonizarea, căderea comunismului, apariția UE (vezi cartea fostului ministru al culturii din Spania **Ricardo de la Cierva**, *Masoneria invizibilă*, Ed.Fenix, 2009) etc.

În acest context ne putem întreba dacă și marile evenimente din istoria românilor din ultimile două secole pot fi conexe cu societățile secrete în general și cu masoneria în special.

Întrebarea din titlu a apărut după 1989, în contextul „reevaluării” tuturor personalităților istorice, și a contextelor istorice în care au evoluat. Căzută a devenit o personalitate controversată, (cam toate sunt!), iar rolul lui de modernizator este pus sub semnul întrebării. Legăturile oamenilor politici cu masoneria, subiect interzis până în 1989, au fost în prin-planul istoriografiei și mass-mediei, în prelungirea ideii de secret, de societăți secrete, de conspirații universale etc.

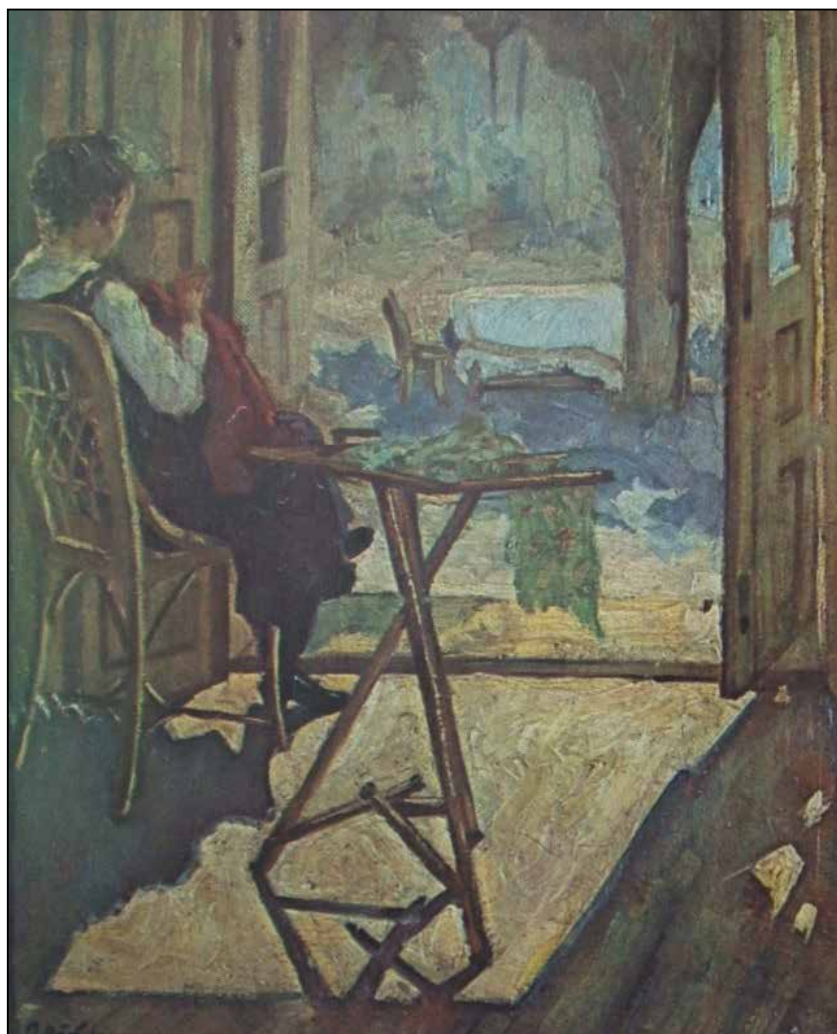
Începuturile masoneriei în România sunt situate în sec.XVIII, în timpul lui Nicolae Mavrocordat, dar nu pe la 1734 – 1735 ci puțin mai târziu pe la 1748 (**D.Berindei**, *Românii și francmasoneria*, București, 2009, passim). Primele informații certe apar pe la 1820, când tinerii boieri plecați la studii iau contact cu masoneria franceză și intră în „Athenee des Etrangers”. Numele lor: I. Heliade-Radulescu, Vasile Alecsandri, Mihail Kogălniceanu, Costache Negri, Ion Ghica, frații Golești, frații Brătianu, Nicolae Balcescu, nume care alături de altele vor pregăti Revoluția de la 1848 (**D.Berindei** în „*Ziua*”, 10 nov.2008, **Radu Atanasiu**, *Istoria francmasoneriei române*, Buc.1936, p.25, **N.Djuvara**, *Între Orient*

și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne (1800-1848), București, 2007, p.347). După Congresul de la Paris activitatea masonică se întetește: se pare că a existat o lojă „Steaua Dunării” cu 3 locații (Galați, Iași, București), cea de la Galați avându-l ca venerabil pe Al. I.Cuza, dar nu există nicio dovadă în acest sens. În schimb se înființează la București în 1856 o lojă străină „Steaua dunăreană”, iar în 1859 apare la București Marea Lojă „Steaua Dunării” cu mulți români în componență.

Alegerile din 1858-1859 au fost desfășurate și ele sub semnul masoneriei. Masoneria rusă (o lojă sub autoritatea ei se înființase la Iași în 1772, **V.Georgescu, *The Romanians: A History***, Ohio State University Press, 1991, p.98) dorea să determine alegerea ca domn al Moldovei pe Grigore Sturza, fiul fostului domnitor Mihail Sturza, ceea ce va declanșa un conflict cu masoneria română, care ținea de cea franceză. Cuza este ales de masoni (**V.Georgescu, *The Romanians: A History***, p.149) pe un program în esență masonic (**I.Bulei, *O istorie a românilor***, București, 2007, p.102): secularizarea averilor mănăstirești, vot cenșitar, reforma agrară, program pe care și-l îndeplinește cu tot dezacordul partidei conservatoare. Faptul că masoneria română nu era unitară se vede și din faptul că doi membri importanți ai camarilei, Cezar Bolliac și Christian Tell, erau iluștri francmasoni (se pare că sunt implicați și în asasinarea lui Barbu Catargiu din 1862). Dorința lui Cuza de a governa singur, legătura cu Maria Obrenovici Catargi, socotită de mulți agent rus, camarila în creștere de putere și influență, duc la un conflict între Cuza și francmasoneria națională.

Cuza va pune în adormire marea lojă națională, dar fruntașii ei vor întemeia o altă lojă „Înțelepții din Heliopolis”, curând atacată și aceea de poliție, se pare din ordinul lui Cuza. (incendiul din 1864) - **D.Berindei, *Epoca Unirii***, București, 2000, p.120-121, **R.Theodorescu, *Cultură și civilizație europeană***, București, 2003, p.102. „Monstruoasa coaliție” este creată sub auspiciile masonice, toți șefii fiind masoni, inclusiv trei din ofițerii care-l vor aresta pe Cuza în noaptea de 11 februarie (**D.Berindei, *Epoca Unirii***, p.120-121, **N.Djuvara, *O scurtă istorie a românilor povestită celor tineri***, București, 2002, p.180). Concluzionând nu știm dacă a fost mason sau nu (**M.Cojocariu, *„Ipoteza masonică” cu privire la alegerea lui A.I.Cuza ca domn al Principatelor***, în vol. ***Posteritatea lui A.I.Cuza***, coord.Oltea Rășcanu-Gramaticu, Bârlad, 2008, p.56-66, respinge inițial orice încercare de a-l “masoniza” pe Cuza pentru ca apoi, p.67-68, să recunoască că există posibilitatea apartenenței lui Cuza la masonerie.), prietenii lui au fost, a fost ales cu ajutorul masoneriei, dar a avut și diferende cu facțiuni ale ei.

Dimitrie Hârlescu, *Cosând*

PROFIL

PROFESORUL AETIU HOGAȘ PENTRU COLEGI ȘI DISCIPOLI

► **Adrian HORODNIC**

În viziunea unui coleg de cancelarie, profesorul Anibal Ionescu era „un om ciudat”, cu comportament de neînțeles. Deși era corpulent („trup imens, cu barba inelată și cu capul deseori plecat”), se temea „de microbi” și „de orice animal”, neputând suporta în special câinii.¹ Ironiile profesorului de limba franceză (scriitorul Anton Holban) nu se limitau la atât; de fapt, ele începeau cu numele de botez și continuau cu aspecte ce vizau profesia: Anibal Ionescu „era torturat de nu era pus în comisia de bacalaureat”, insista ca în norma didactică „să aibe ore cât mai multe, fără să se știe ce făcea cu banii” și adesea nu ezita să se plângă colegilor sau autorităților (director, inspector, ministru chiar) pentru „nedreptatea ce i se făcea”² dacă nu primea ceea ce solicita. Cu toate că portretistul face precizarea că aceste trăsături sunt comune multor profesori, Aetiu Hogaș s-a recunoscut ușor în personajul Anibal Ionescu pentru care, spre final, descrierea devine lipsită de ironie, chiar afectuoasă („...a fost, se spune, unul dintre cei mai eminenți studenți cu 30 ani înainte”)³.

Aetiu Hogaș s-a născut la 28 octombrie 1880 la Piatra Neamț, ca al șaselea copil al soților Elena și Calistrat Hogaș, într-un mediu familial intelectual, cu ascendenți preoți, atât materni cât și paterni. Prenumele „Aetiu”, unic sau rarism în onomastica românească, trebuie justificat prin interesul tatălui pentru istorie și literatură, fapt ce a determinat ca la botez copiii să primească nume cu rezonanțe istorice sau poetice: Eugen, Cleopatra, Cornelia, Eloiza, Sidonia, Marioara, Cecilia⁴. În copilărie și adolescență Aetiu s-a aflat mai mult în grija bunicului matern de la Piatra Neamț

întrucât în septembrie 1886 Calistrat Hogaș era transferat la gimnaziul din Alexandria care tocmai se înființa. Aetiu a urmat învățământul primar la școala domnească ce funcționa „în ograda bisericii Sf. Ioan”⁵, departe de căldura și ocrotirea familiei restrânse. Abia în anul 1891, când familia

Calistrat Hogaș se stabilește la Roman, copilul Aetiu, înmatriculat la gimnaziul din localitate, este reintegrat în familia reunită. După moartea lui Eugen, pentru părinți Aetiu devine „băietul” pentru care, ca și pentru surorile sale, nu lipsesc îndrumări și încurajări specifice parcursului școlar. Tatăl, mutat la Liceul Internat din Iași, îi scria: „Băiete dragă..., tu caută să te silește cu vioara și cu cartea”⁶, iar studentului de mai târziu îi cerea să fie „perfect în toate” și să devină „un limbist desăvârșit iar filozofia și dreptul să le ai ca studii de agrement”⁷.

Fără îndoială, tatăl a înțeles bine caracterul „băietului” ce urma studii universitare la București, caracterizându-l „susceptibil și bănuitor”, reproșându-i direct traiul de până atunci: „ți-a viciat natura și sufletul, te-a făcut timid, materialist, bănuitor, gata să dezeperezi de orice”, cerându-i aproape imperativ să nu demisioneze din calitatea de pedagog la seminarul centrului pedagogic din București⁸, funcție ce-i asigura resurse financiare pentru studenție. Este evident faptul că tatăl era nemulțumit de caracterul lui Aetiu din moment ce în 1905 îi scria: „îmi place bărbatul să fie bărbat”; „bărbatul merge înainte cu fruntea sus și sufletul deschis, muncește și învinge toate piedicile ce-i stau în cale și la urmă iese învingător”⁹. Este posibil ca Aetiu să fi ajuns un adult introvertit și datorită copilăriei și adolescenței parcurse fără

dificultăți materiale majore, dar și fără prezența permanentă a tatei și a mamei.

Aetiu Hogaș a urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București fiind coleg cu Vasile Pârvan, Oreste Tafrali, Dimitrie Mihail Teodorescu, Ion M. Marinescu, cu toții deveniți docenți în domeniul istoriei antice sau literaturii clasice. După absolvire (în anul 1904) s-a specializat în Germania, la Heidelberg, obținând titlul de doctor. Sora sa (Sidonia Hogaș) îl considera și autodidact, cunoscător a 15 limbi străine. A funcționat ca profesor de învățământ secundar la Piatra Neamț, Bacău și Galați. La Liceul „Principele Ferdinand” din Bacău a fost angajat doi ani școlari (1907-1909), fiind încadrat „profesor provizoriu” pentru limba română și limba germană¹⁰. La liceul din Galați (azi Colegiul Național „Vasile Alecsandri”) a fost profesor de limba română, mai întâi „provizoriu” (1909-1910), apoi titular (1926-1938).

În anul 1999 Universitatea „Dunărea de Jos” a conferit titlul de Doctor Honoris Causa arheologului Mircea Petrescu-Dâmbovița, membru al Academiei Române. Acesta l-a cunoscut bine pe profesorul Aetiu Hogaș căruia i-a fost elev la Liceul „Vasile Alecsandri din Galați” în perioada 1926-1933. În discursul de răspuns la Laudatio, istoricul Mircea Petrescu-Dâmbovița a optat pentru un elogiu extins la adresa profesorului său din liceu: Aetiu Hogaș. „Era înalt, pleșuv, cu trăsăturile feței regulate, privire pătrunzătoare, veșnic preocupat și meditativ, dârz, și, în același timp, blajin întruchipând în ținuta lui impunătoare trăsăturile omului de munte...”¹¹ Ca profesor de limba română era „...calm și echilibrat, manifestând nervozitate numai atunci când reușeau să-l supere unii elevi prin tentativele de copiere la teze sau prin răspunsurile sub orice nivel. În predarea lecțiilor dovedea mult tact și bun simț pedagogic, încercând, sub diferite forme să ne ridice, pe cât posibil, la un nivel mai înalt de înțelegere și interpretare a fenomenului literar decât cel obișnuit. În acest scop, își ilustra lecțiile cu material bibliografic, uneori vechi și rar, din colecțiile Bibliotecii „V.A. Urechia”, instalată pe atunci în localul liceului”¹². Cu deplină recunoștință, viitorul academician (recompesat cu premiul secund la concursul național organizat de „Tinerimea Română” în anul 1933¹³) își amintește de profesorul „de mare erudiție” care preda cu pasiune limba română „în conexiune cu istoria, arheologia, filosofia și alte discipline”¹⁴. Din lecțiile sale a aflat despre „Istoria Arheologiei” de

Al. Odobescu și despre „Getica” lui Vasile Pârvan urmându-i îndemnul de a le cerceta. Aprecierile sale erau completate de cele ale universitarului Ioan Andrieșescu, care avea și el o deosebită considerație pentru omul de mare erudiție și cultură, profesorul Aetiu Hogaș. De altfel, elevul Mircea Petrescu-Dâmbovița se afla adesea în compania profesorului Aetiu Hogaș, cu ocazia unor manifestări culturale sau ca invitat acasă, recunoscând faptul că a optat pentru studii de arheologie și datorită pasiunii cultivate de profesorul său de la liceul galățean. Studentul și apoi istoricul Mircea Petrescu-Dâmbovița a păstrat legătura cu profesorul din liceu pe care-l vizita ori de câte ori venea la Galați.

În „Parada dascălilor” despre activitatea extrașcolară a profesorului Anibal Ionescu sunt doar câteva mențiuni: era nehotărât, meloman („deși susținea că nu-i place muzica”), abonat și utilizator tenace al unicului tramvai din oraș (chiar și pentru distanțe foarte mici), mențiuni menite să justifice caracteristica de „om ciudat”. În realitate, profesorul Aetiu Hogaș se implica în importante activități educative ce-i vizau pe elevi. La liceul din Bacău a contribuit la organizarea unei excursii la Predeal și Brașov (acțiune ce implica atunci trecerea frontierei spre Transilvania)¹⁵ sau la regizarea unui spectacol de teatru cu „artiști”, elevi¹⁶. Dincolo de ironiile și malițiozitățile lui Anton Holban, profesorul Aetiu Hogaș a fost un om de cultură, cu preocupări de cercetător a literaturii române. A colaborat cu reviste de interes național („Convorbiri literare”, „Adevărul literar”) sau regional. La Galați a publicat articole în revistele „Vremea” și „Orizonturi”. În cea din urmă (editată de filiala județeană a Asociației profesorilor secundari) a publicat un studiu asupra personajului Ion din „Năpasta”, studiu care „lărgeste orizontul criticii literare, prin informarea la zi din literatura școlii psihologice franceze, care a dezvoltat studiul personalității dezechilibrate psihic” și care, pentru Aetiu Hogaș, probează „o veridică asimilare... a lecturilor din domeniul psihiatriei franceze” de la începutul secolului al XX-lea¹⁷.

Aetiu Hogaș a murit la 26 octombrie 1941, la Pitești. A fost incinerat, urna cu rămășițele sale este depusă în cimitirul „Eternitatea” din Piatra Neamț.

Pentru cadrele didactice putem distinge păreri diferite, de la ironii și critici la aprecieri conjuncturale sau recunoștință sinceră. Primele se întâlnesc îndeosebi în timpul destinat școlarității și vin din partea elevilor sau a colegilor. Recunoștința,

dacă există, vine mai târziu, îndeosebi de la foștii elevi, după o judecată matură exprimată la ceva timp de la absolvirea parcursului școlar. Credem că pentru un profesor este mai puțin importantă părerea colegilor sau a autorităților cu funcții în educație (director, inspector, autorități politice sau administrative) comparativ cu părerea beneficiarilor direcți ai educației (elevi, părinți, societate în general) exprimată mai târziu. Revenirea absolvenților la școală după cel puțin un deceniu confirmă această apreciere ce nu se practică și la alte profesii liberale.

Note:

- ¹ Anton Holban, *Parada dascălilor*, în *Opere*, vol.I, Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, București, 2005, p.109-167.
- ² *Ibidem*.
- ³ *Ibidem*.
- ⁴ Constantin Ciopraga, *Calistrat Hogaș*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1960, p.43.
- ⁵ Sidonia C.Hogaș, *Tataia. Amintiri din viața lui Calistrat Hogaș*, Editura Crigarux, Piatra Neamț, 2000, p.170-171.

- ⁶ C.Ciopraga, *op.cit.*, p.65.
- ⁷ Sidonia C.Hogaș, *op.cit.*, p.192.
- ⁸ *Ibidem*, p.192-194.
- ⁹ *Ibidem*, p.192.
- ¹⁰ Serviciul Județean Bacău al Arhivelor Naționale, Fond „Liceul George Bacovia”, Dosar 2/1909, f.p.
- ¹¹ Mircea Petrescu-Dâmbovița, *Amintirile unui arheolog*, în „Bibliotheca Memoriae Antiquitatis”, XVII, Editura „Constantin Matasă”, Piatra Neamț, 2006, p.19.
- ¹² *Ibidem*, p.20.
- ¹³ „Revista Societății Tinerimea Română”, an LI, nr.9/1933, p.327. Mircea Petrescu-Dâmbovița nu este singurul laureat la concursurile organizate de Tinerimea Română pregătit de profesorul Aetiu Hogaș. În 1930, de exemplu, Dan Gh.Taşcă obținea premiul întâi „cu cunună”, alți trei elevi erau clasati pe locurile doi și trei (*Idem*, an XI, nr.9-10, mai-iunie 1930, p.50-52.
- ¹⁴ Mircea Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*,p.20
- ¹⁵ Serviciul Județean Bacău al Arhivelor Naționale, Fond „Liceul George Bacovia”, Dosar, nr.1/1908, f.111.
- ¹⁶ *Idem*, Dosar nr. 2/1907, f.94.
- ¹⁷ Mircea Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*,p.21-22.

Foto: Valeriu Precupanu

ISTORIE LOCALĂ

O PRIMĂ SARCINĂ A COMUNIȘTILOR DIN JUDEȚUL TECUCI: „LICHIDAREA MOȘIERILOR”

► Daniel BRADEA

Dacă într-un articol publicat anterior am prezentat câteva aspecte semnificative referitoare la modul în care a fost înfăptuită reforma agrară, vom exemplifica acum ce a însemnat **aplicarea Decretului 83/1949 în județul Tecuci** și consecințele acestuia asupra „moșierilor” (proprietarii care dețineau suprafețe de 50 hectare) din acest județ.

La 2 martie 1949, prin Decretul nr. 83 pentru completarea unor dispoziții din Legea nr. 187 din 23 martie 1945¹, a fost desăvârșită lichidarea moșierilor și, în același timp, a marcat începutul violent al procesului de colectivizare a agriculturii.

În conformitate cu prevederile articolului 2 din decret treceau în proprietatea statului, ca bunuri ale întregului popor: exploatările agricole moșierești care au făcut obiectul exproprierii, potrivit Legii nr. 187/1945 și fermele model constituite prin efectul aceleiași legi, cu întreg inventarul viu, mort și clădiri ce aparțineau sau erau destinate acestor exploatări indiferent de locul unde se aflau; instalațiile agricole și semi-industriale, bunurile și materialele destinate exploatării agricole, produsele agricole destinate valorificării, oriunde se găseau depozitate și aparțineau exploatării moșierești expropriate; toate creanțele, titlurile, precum și participările și drepturile cuvenite provenite din activitatea exploatărilor moșierești expropriate².

Proprietățile expropriate prin acest decret au stat la baza organizării gospodăriilor agricole de stat (G.A.S.), a gospodăriilor colective (G.A.C.) și a stațiilor de mașini și tractoare (S.M.T.³). Înființarea acestora a fost prevăzută în rezoluția adoptată la Plenara C. C. a P. M.R. din 3-5 martie 1949. Tot la această plenară s-a hotărât și „lichidarea imediată a proprietății moșierești”⁴.

Organizarea acestei acțiuni a fost făcută în cel mai mare secret. Înainte de publicarea decretului și a hotărârilor adoptate la plenară, comuniștii au înființat Comisia Centrală pentru Desăvârșirea Reformei Agrare care avea rolul de a coordona activitatea comisiilor județene (alcătuite din secretarul județean P.M.R., delegatul U.S.S.A.R., prefectul județului, directorul județean

agricol). Aceste comisii urmau să preia exploatările și bunurile agricole (înscrise în niște tabele anexate instrucțiunilor venite de la București), dar aveau și misiunea de a identifica proprietățile agricole ce eventual nu au fost înregistrate.

Comisiile județene erau însărcinate cu înființarea de comisii comunale (câte una pentru fiecare proprietate preluată), iar reprezentanții comuniștilor desemnați în aceste comisii au fost convocați la sediile județene ale P.M.R. pentru instruire și primirea materialului necesar desfășurării acțiunii⁵.

Despre modul în care a fost pus în aplicare decretul în județul Tecuci aflăm din documentele păstrate în arhive. Să răsfoim câteva file. Întreaga operațiune de preluare a proprietăților agricole „moșierești” a fost organizată și dusă la îndeplinire de comuniști „în cea mai completă conspirație”⁶.

Această acțiune a început simultan pe tot cuprinsul județului în ziua de 1 martie 1949. În ziua respectivă, responsabilii comuniști ai comisiilor s-au prezentat la sediul P. M. R. din Tecuci unde s-a desfășurat o ședință secretă, în care „tov. secretar al județenei Tecuci ne-a expus planul de preluare, felul în care trebuie să procedăm în această luptă”. După instructajul primit aceștia s-au dus „la Prefectură unde s-au îmbarcat în mașini și au plecat la punctul obiectiv”⁷.

Din rapoartele de activitate întocmite de responsabilii acestor comisii rezultă că nicio

persoană din comunele pe teritoriul cărora s-au desfășurat acțiunile nu au avut cunoștință despre ceea ce urma să se întâmple. Spre exemplificare, prezentăm modul în care s-a produs preluarea proprietăților moșierești în comuna Umbrărești.

Delegații Comitetului Județean al P.M.R. Tecuci în Comisia Comunală pentru Desăvârșirea Reformei Agrare au ajuns la sediul Primăriei în jurul orei 23,30. Aici, conform relatării tovarășei Roman Elena, administrator în comisia de preluare a bunurilor (era persoana desemnată de comuniști să se ocupe cu administrarea proprietății expropriate n. n.), „*imediat tov. Popovici delegatul principal a chemat primarul într-un birou secret și i-a trasat sarcini. Și primarul a trimis omul de serviciu de a chemat secretarul de organizație comunală, dându-i dispozițiuni să adune în 20 de minute 20 de membri de partid buni, verificați, fără să le spună pentru ce. Iar primarul a rămas cu noi pe loc. Și la ora 12 [24] am intrat în ședință până la ora 2,25 cu întreaga comisie de preluare. La ora 2,25 am plecat spre conacul d-lui Demetriade. Cu noi au mers și 2 milițieni și 5 m.c. [membri ai comisiei n. n.]. Am mers până acolo fără ca să știe nimic nici milițienii. Numai un singur membru că i-am spus că noi nu știam conacul, dar l-am ținut mai aproape ca să nu poată vorbi cu ceilalți. La ora 3 am ajuns la conac, și am oprit comisia și le-a expus tov. Nechita, delegatul de preluare, scopul venirii noastre, și după 3 minute am intrat înăuntru*”⁸.

Acțiunile comisiilor de preluarea exploatărilor și bunurilor agricole s-au desfășurat în mod similar pe tot cuprinsul județului Tecuci. În urma acestei operațiuni au fost trecute în proprietatea statului, conform unei situații realizate de Camera Agricolă a județului Tecuci, 121 de proprietăți agricole, și anume: terenuri expropriate - Ecaterina S. Ascher 19 ha, Teodor Apolzan și Petre Oțetea 16 ha, Maria și cpt. Țuchel 6 ha, Silvia și dr. Popescu 17 ha, col. Jean Crăciunescu 7 ha, G-ral Alexandru Eftimescu 11 ha, Dumitru Velicu 22 ha, moștenitorii N. Păcleinu (?) 220 ha (**Nicorești**), Adela dr. Romalo 80 ha, Maria

col. Ștefan Pungă 66 ha (**Negrilești**), Otelu Beceanu 232 ha, Elena Zamfiropol și Alexandru Paleologu 112 ha (**Blânzi**), Liza și Rene Bogdan 107 ha, Alina dr. Taicu 30 ha, Marta, Elena și George Swan 214 ha⁹ (**Ungureni**), Ioan N. Miron 95 ha (**Puțeni**), D-tru Demetriade 56 ha, Angela Demetriade 31 ha, Jana cpt. Dumitriu 33 ha (**Movileni**). ing. Radu Gh. Rosetti 205 ha, Ileana Rosetti 250 ha, Ioana cpt. Sturza 227 ha, Elisabeta Varlam 215 ha (**Mândrești**), Anton N. Cincu 276 ha, Fernanda Apostoleanu 187 ha, Magdalena Gusei_147 ha, Artemisa Ionașcu și G-ral Ionașcu 20 ha (**Munteni**), I. Pastia 14 ha, Cecilia Ronescu și Lucia Berlescu 159 ha (**Tălpigi**), Constantin Sachelarie 268 ha, Grigore Sturdza 17 ha (**Tecuci**), Antonela Varvara și moștenitorii S. Vartinez [Cristea Vartinez, Valeriu Vartinez și Deodat Vartinez] 55 ha, Nicolae Robovici 127 ha, Sofica I. Tomița 52 ha (**Barcea**), Elena Constantinescu 30 ha, Ștefan Moisă 4 ha, Petru Moisă 143 ha, Țița lordache Bulai 50 (**Bucești**), Virgil Mironescu 20 ha (**Drăgănești**), Maria G-ral Baranga 100 ha, Vera P. Vereș 100 ha (**Fundeni**), Corneliu Fărcășanu 50 ha, moștenitori M. Alexandriu 144 ha (**Grivița**), Alexandru G-ral Averescu 614 ha (**Ivești**), soții Al. Dănăilă 1 ha (**Liești**), Paul Pienescu 243 ha, Eliza Alexiu 283 ha, Gh. Gheorghide 651 ha, Valentina Orleanu 295 ha (**Șerbănești**), Olga Oretos 51 ha, Denis Vertos 38 ha, Sanda Tatușescu 50 ha, Maria col. Lupașcu 129 ha (**Tudor Vladimirescu**), Petre Demetriade 44 ha, Persofonia Demetriade 46 ha, Alexandru Demetriade 54 ha, Angela Demetriade 32 ha, Romulus Itu și Elena Itu 210 ha, Jana cpt. Dumitriu 33 ha (**Umbrărești**), moștenitorii generalului Ioan Istrati 99 ha [Ionel Istrati, Georgeta Istrati, Ecaterina Alexandrescu (n. Istrati) și Elena Vernescu (n. Istrati)] (**Buciumeni**), Cornelia Cnadel 70 ha, Aurel Vidrașcu 270 ha, Generalul Davidoglu 240 ha, Ițic Haimovici 46 ha (**Florești**), Ștefănică Diamandi 65 ha, I. EL. George N. Buzdugan 98 ha (**Cerbești**), Romeo Vidrașcu 293 ha (**Corni**), moștenitorii Matei 146 ha (**Găiceana**), I.M.C.D. Frâncu 52 ha, El. Văsei și M. Tracău (**Homocea**), Jean Boureanu 24 ha, Ștefănică și V. Banea 23 ha, I.C. Derebintu 250 ha (**Huruești**), preot Cărlan Gh. și T. Lepădatu 72 ha, Cerasela și Gh. Pelin 62 ha, M. și I. Decuseară 9 ha (**Negulești**), G. Istrate 30 ha, Gh. Nicolau 30 ha (**Ploscuțeni**), Gh. Guriță 39 ha, col. Traian Mironescu 48 ha, Marta și C. Lupu 10 ha, preot I. Mironescu 3 ha, Victor Milea 10 ha (**Burdusaci**), Ion Cristian 13 ha, Eugen Cinchi 3 ha, Gheorghe V. Apostoleanu 199 ha (**Colonești**), Lucreția Dumitrescu 3 ha [204,80 ha conf. raportului întocmit de delegatul principal Popa (*ibidem*, f. 16)], Safta Dumitrescu 23 ha, Ioan Mucenica 10 ha, moștenitori Cel Beldiman 25 ha (**Crăești**), Iancu M.

Ilie 72 ha (**Stănișești**), Alexandru Zisu 400 ha, C. Panu și D-tru Balaban 50 ha, C. Gh. și Vasile Plitos 87 ha (**Slobozia**), Romeo Vidrașcu 217 ha, moștenitori preot Lepădatu 57 ha, Ștefan Racoviță 18 ha, Ioan N. Cârlan 74 ha, moștenitori Demetriade 39 ha, Eliza și N. Mihăilescu 61 ha, Smaranda Mihăilescu 67 ha, Artemiza Ionașcu 25 ha (**Vultureni**), Alexandru Crețu 100 ha, Paul Crețu 100 ha, Ion Crețu 92 ha, Maria Crețu 50 ha (**Godinești**), Aurel Atanasiu 2 ha, Elena Atanasiu 4 ha, Ioan Gh. Berza 57 ha, moștenitori Genoiu [Virginia și Coca Genoiu] 2 ha, Aurelia Ponrug (?) 26 ha, moștenitori T. Beran 26 ha (**Brăhășești**), Sultana și Nicolae Beldie 30 ha, Ioan N. Beldie 5 ha, Mărioara Suter 18 ha, Maria Plagino 111 ha (**Galbeni**), Dumitru Velicu 85 ha (**Gohor**), Anton N. Cincu 383 ha (**Nărtești**), Anton N. Cincu 52 ha (**Țepu**), Primăria orașului Tecuci 52 ha¹⁰.

Facem mențiunea că în unele cazuri suprafețele înscrise în această situație, întocmită de Camera Agricolă a Județului Tecuci, nu concordă cu cele din procesele verbale încheiate cu prilejul preluării acestor proprietăți. Omisiuni sunt și în ceea ce îi privește pe proprietarii expropriați (vezi cazul lui Constantin Cristofil din comuna Galbeni).

Legile și decretele date de comuniști, în perioada 1945-1949, prin care proprietățile au fost împovărate de impozite și cote obligatorii, au făcut ca atât moșierimea cât și țărănimea să fie sărăcite și puse în imposibilitatea de a lucra pământul. La acestea s-au adăugat și măsurile luate de comuniști în anul 1948, când au limitat spațiul locativ al moșierilor, prin măsuri de rechiziționare parțială sau totală a conacelor.

Rechiziționarea atât a conacelor de la moșii cât și a imobilelor din orașul Tecuci s-au făcut încă din toamna anului 1944, atât pentru satisfacerea nevoilor armatei sovietice, a diverselor instituții și organizații ale statului, precum și a nevoii de spațiu locativ pentru cadrele partidului comunist. Iată câteva exemple: conacul Cincu de la Țigănești (rechiziționat de trupele U.M. sovietică nr. 18.840)¹¹, imobilul Maria Penescu, din Tecuci, str. Dr. Copetschi nr. 3 (U.M. sovietică nr. 24. 599)¹², imobilului A. Teodorescu, din str. Elena Doamna nr. 4 (U.M. sovietică nr. 49.694)¹³, imobilul I. Kaț din str. Catedralei nr. 2 (Școala primară sovietică nr. 2)¹⁴, imobilul D. Ghețu din str. Mărășești nr. 60 (Spitalul pentru copii sovietici)¹⁵, clădirea moștenitorilor Dumitriu din str. Carol nr. 45 (Maternitatea sovietică)¹⁶.

În aceste condiții, multe din proprietățile moșierești ajunseseră într-o stare jalnică. De pildă, în comuna Liești, în momentul exproprierii moșiei Dănăilă, „bătrânul trăia în mizerie”¹⁷. În comuna Gohor, la proprietarul Velicu „nu s-a găsit nimic”. Moșierul Ludovic Pană, din comuna Slobozia, a fost

„găsit dormind într-un bordei razant cu pământul. I s-au dat 2000 lei de la cooperativă pentru drum”¹⁸. La moșiile Buciumeni și Poiana „vitele și oamenii nu au ce mânca”¹⁹.

Evacuarea moșierilor

Deși Decretul 83/1949 prevedea doar confiscarea pământului și a inventarului agricol, în noaptea de 1/2 martie 1949, în județul Tecuci, odată cu acțiunea de preluare a proprietăților a avut loc (în mod ilegal) și evacuarea foștilor moșieri, precum și a administratorilor acestora, dacă se aflau la moșii. Celor găsiți în alte localități li s-a fixat domiciliu obligatoriu acolo (în mod legal, abia peste un an, prin Hotărârea nr. 1154/1950 a Consiliului de Miniștri).

În raportul Comitetului Județean Tecuci al P.M.R. privitor la definitivarea reformei agrare se specifică faptul că au fost ridicați cu această ocazie toți proprietarii sau administratorii găsiți și familiile acestora²⁰.

Iată câteva exemple. Virgil Mironescu, proprietar din orașul Tecuci, a fost ridicat împreună cu soția Cleopatra și îmbarcat la stația Frunzeasca, de unde au fost trimiși la Focșani.

De la moșia general Ionașcu, din comuna Vultureni, au fost evacuați Maria Marinescu (Ionașcu) și fiica sa în vârstă de 7 ani. Au fost îmbarcați la stația Cosmești și trimiși la Făurei, județul Brăila.

La Huruești, moșia Jean Boureanu, doamnei Aurelia Boureanu, căreia i s-a făcut rău, membri comisiei i-au pus la dispoziție o căruță și, mai apoi, a fost evacuată la Focșani. De la proprietatea lui Constantin Sachelarie, din Tecuci, au fost evacuați El. Sachelarie și fiica sa, Ivona Sachelarie. Aceștia au fost îmbarcați la stația Frunzeasca și trimiși la Focșani. Au luat cu ei îmbrăcăminte și alimente conform instrucțiunilor.

Din comuna Galbeni au fost ridicați trei capi de familie (Constantin Cristofil, Jean Beldie și Neculai Beldie) cu soțiile lor. Aceștia au fost îmbarcați la gara Berheci. În comuna Mândrești, de la moșia lui Neculai Voinescu, cele 3 persoane (Neculai Voinescu, soția sa Elena Voinescu și nepoata Rodica Ungureanu), au fost transportate la gara Barcea cu destinația

Râmnicu Sărat. Pe de altă parte, persoanele găsite pe moșia fraților Rosetti (administratorul Neculai Platon împreună cu soția sa Ortansa Platon și fiul, precum și femeia de încredere Leanca Neagu cu copiii ei, Alexandra Neagu și Mihai Neagu) au fost evacuați prin gara Frunzeasca și trimiși la Focșani.

De la moșia Romalo, din comuna Negrileşti, au fost evacuați Romalo împreună cu trei membri ai familiei care și-au luat îmbrăcăminte și alimente.

Proprietarul Ion Cristian, din comuna Colonești, a fost ridicat împreună cu soția și copilul, după care au fost trimiși la Tecuci. Pentru că nu aveau bani au primit 1000 lei pentru transport. Din comuna Slobozia au fost evacuați Lupu Grigore și Ludovic Pană. Ultimul „a fost găsit dormind în paie, într-un bordei razant cu pământul. I s-a dat 2000 lei de la Cooperativă pentru drum”.

La moșia generalului Baranga, din comuna Fundeni, a fost găsit administratorul Cincu, împreună cu soția și un copil. Inițial au fost evacuați la Hanu Conachi, dar după ce au luat legătura cu partidul au revenit în comună. Proprietarul Ițic Haimovici, din comuna Corbasca, a fost ridicat împreună cu soția sa și trimis la Bacău, iar mai apoi la Focșani.

Se întâlnesc și cazuri de familii numeroase care au luat calea domiciliului obligatoriu. Proprietarul Gheorghe Perju, din comuna Giurgioana, a fost ridicat împreună cu soția și cinci dintre copiii săi, iar alți cinci copii au rămas în comună. După ce și-au luat cu ei îmbrăcăminte au fost imbarcați pentru Adjud.

În comuna Puțeni, la moșia lui Ion Miron, doi membri ai familiei acestuia au fugit. A fost ridicat împreună cu soția, un nepot și o fată. Au fost evacuați și Tinca Miron cu soțul. Cu toții au fost trimiși la Vaslui. Tot din comuna Puțeni a fost ridicat și Melinte Ștefanache împreună cu cei 4 membri ai familiei sale. În comuna Crăești au fost evacuate 3 persoane de la moșia Lucreția Dumitrescu și 6 persoane de la proprietatea Nazarie.

Proprietarii I. Chirvăsuță și D. Velicu, din comuna Gohor, au fost ridicați și trimiși la Miercurea Ciuc. În comuna Burdusaci, la proprietarul Gheorghe Guriță au fost evacuate 6 persoane, la Gheorghe Mironescu 4 membri ai familiei acestuia, iar la Maria Lupu o persoană.

Întreaga operațiune de evacuare a proprietarilor s-a desfășurat fără incidente. Pentru moșieri surpriza a fost totală. Practic nu a existat niciun fel de rezistență în momentul ridicării acestora. Un mic incident s-a produs la evacuarea familiei Jean Boureau. Soția acestuia, Aurelia, a suferit un șoc nervos, și a avut nevoie de îngrijiri medicale, fapt pentru care a fost evacuată două zile mai târziu. Au reușit să fugă doi

membri ai familiei proprietarului Ion Miron din Puțeni și băiatul mai mic al proprietarului Nicolae Boureau din Huruești²¹.

Din procesele verbale întocmite cu prilejul preluării proprietăților moșierești rezultă că proprietarii din județul Tecuci au fost trimiși (cu domiciliu obligatoriu), în special, în localitățile: Focșani²², Râmnicu Sărat²³, Adjud, Vaslui, Bacău, Făurei și Miercurea Ciuc²⁴.

Membrii comisiilor implicate în acțiunea de preluare a bunurilor foștilor moșieri au fost însărcinați și cu **organizarea de mitinguri** pentru lămurirea sătenilor în legătură cu aceste operațiuni ce vizau „definitivarea reformei agrare”. Pe lângă consemnările seci referitoare la numărul de participanți (între 35 și 300) activiștii comuniști făceau în rapoartele lor și mențiuni cu privire la **starea de spirit existentă în rândurile sătenilor** din comunele județului Tecuci. La Munteni populația era calmă. În comuna Fundeni cei 200 de participanți s-au manifestat prin aplauze și mulțumiri față de acțiunea de definitivare a reformei agrare. La Huruești cei 60 de săteni participanți au primit cu bucurie legea pentru înfăptuirea reformei agrare. Însă nu în toate comunele populația a fost entuziasmată. Spre exemplu, în comuna Liești „starea de spirit este rece, întrucât în această comună sunt mulți locuitori înstăriți”. La Bucești „starea de spirit era foarte agitată din cauza fricii, care a făcut pe unii să se ascundă prin poduri”. La Ploscuțeni și Crăești nu s-au ținut mitinguri, iar în comuna Corbasca mitingul a fost întrerupt din cauza incendiului de la Scărișoara.

Aceste rapoarte conțin și informații referitoare la modul în care s-au comportat membrii comisiilor de preluare a proprietăților moșierești. La Fundeni inventarierea bunurilor s-a făcut încet, fiindcă „membrii comisiei au început să cânte cu patefonul și au părăsit munca, aducând moartea a câteva oi și porci”.

În comuna Liești, la moșia Dănăilă, membrii comisiei „s-au supărat pentru că nu au avut voie să bea vin mult”. La proprietatea Ștefan Moise, din Bucești, tovarășul Sava Dumitrescu s-a îmbătat în sat. În Tecuci, la proprietatea lui Anton N. Cincu, din greșeala unui milițian, un anume Vulpe a fost împușcat în picior și internat la spitalul din oraș.

În județul Tecuci, „la **inventarierea și preluarea bunurilor rezultate din exproprierea efectuată la 1 martie 1949**”, conform Decretului nr. 83/1949, au participat 240 de activiști de la organizația județeană P.M.R. Tecuci. Dintr-un calcul consemnat la sfârșitul situației cu numele comuniștilor, prestatori de muncă în cadrul executării D.L. 83/1949, rezultă că au lucrat în medie 5 zile fiecare, și au primit o

diurnă de 300 lei/zi, aceasta ridicându-se la un total de 360.000 lei.

Într-un tabel întocmit la 1 martie 1949 de Comisia Județeană pentru Desăvârșirea Reformei Agrare sunt înregistrate moșiile la care au lucrat acești indivizi. În tabel sunt consemnate numele membrilor comisiilor care au acționat la 64 de proprietăți. De regulă 1-2 delegați și 1 administrator -persoana însărcinată cu administrarea bunurilor expropriate²⁵.

Într-un raport al comitetului județean P.M.R. Tecuci sunt nominalizați mai mulți comuniști evidențiați în această muncă: Giogloman Tudose, Lungu Simion, Bulgaru, Vladimir Golovanov, Mircea Vlad, Matei Gheorghe și Ghiță Marin²⁶ - primarul orașului Tecuci. În document este menționat faptul că acești „tovarăși” au dat dovadă de „*spirit revoluționar și hotărâți în luptă ducându-și sarcinile la bun sfârșit pentru cauza clasei muncitoare*”²⁷.

La nivelul întregii țări au fost expropriate 6.317 conace, dintre care Ministerul Agriculturii a reținut 5.000 de clădiri (transformate în sedii administrative ale G.A.S-urilor și locuințe pentru muncitori), iar pentru 1.317 conace s-au făcut propuneri (în ședința Secretariatului Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 18 octombrie 1949) să se împartă Comitetele Provizorii (377), să devină cămine culturale (132), scoli (86), grădinițe, creșe (50), case de nașteri (20), dispensare umane și veterinare (90), case de odihnă (31), spitale și ambulatorii T.B.C. (33), localuri pentru instituții și organizații de masă (320), diverse (178)²⁸.

Finalizarea aplicării Decretului 83/1949

La încheierea procesului de aplicare a Decretului 83/1949 suprafața totală de pământ expropriat din cele 58 de județe era de 464.142,29 hectare, inclusiv terenurile fermelor model particulare (110 ferme cu suprafață de 12.281 ha), create prin legea de reformă agrară din 1945. Au fost expropriați 6.675 de proprietari²⁹.

Autoritățile comuniste susțineau că prin această acțiune „s-a smuls din mâna moșierilor hrăpăreți toate suprafețele de teren și inventarul agricol viu și mort, creându-se gospodării agricole de stat astfel devenind bunuri comune a întregului popor”³⁰.

În județul Tecuci au fost expropriate 121 de proprietăți cu o suprafață totală de 11.604,02 hectare³¹, din care: 4.600 ha teren arabil, 61 ha grădini legume, 51 ha orezării, 481 ha pășuni, 130 ha fânețe, 83 ha plantații pomi, 371 ha plantații vii, 4789 ha păduri etc³². Pe lângă acestea, au fost expropriate 780 de clădiri și construcții (185 clădiri de locuit, 91 grajduri, 92 magazii cereale, 50 remize mașini, 28 crame, 51 puțuri apă, 1 uzină electrică, 9 ghețării,

6 cuptoare uscat fructe, 10 ateliere diferite etc.)³³. Au fost trecute în proprietatea statului și animalele domestice existente în momentul exproprierii pe proprietățile moșierești: 87 cabaline, 402 bovine, 566 porcine, 2050 ovine, 1916 păsări³⁴.

În urma aplicării Decretului 83/1949 statul s-a ales cu importante rezerve de teren (și-a completat patrimoniul funciar cu 500.000 de hectare³⁵), care au fost înglobate Gospodăriilor Agricole de Stat deja existente, iar o parte au fost utilizate pentru înființarea altora noi. Fermele constituite pe teritoriul județului Tecuci aparțineau de Direcția Gospodăriilor Agricole de Stat Putna³⁶.

Ferme noi s-au format la Mândrești (cu o suprafață de 1.177,65 ha)³⁷, Brăhășești (908,20 ha)³⁸, Ivești (1.762,75 ha)³⁹, Bucești (435,60 ha)⁴⁰, Umbrărești (272,63 ha)⁴¹, Huruești (883,85 ha)⁴², Burdusaci (294,70) și Crăești (608,23)⁴³.

Au fost înglobate importante suprafețe agricole și la Gospodării Agricole de Stat existente înainte de aplicarea Decretului nr. 83/1949, precum cele de la: Țigănești (1.680,60 ha)⁴⁴, Șerbănești (568,80 ha)⁴⁵, Drăgănești (226 ha)⁴⁶, Vultureni (2.919,37)⁴⁷, Nicorești (569,90)⁴⁸, Tecuci (602,4)⁴⁹.

Notă. Pe 1 mai 1945, în condițiile în care cel de-al Doilea Război Mondial nu se încheiase, iar pe teritoriul Tecuciului se aflau trupele Armatei Roșii, în oraș, a avut loc prima demonstrație prilejuită de Ziua internațională a muncii. Manifestația s-a desfășurat sub deviza „Munca este viața noastră”.

Fotografiile din acest material documentar ne-au fost puse la dispoziție de domnul **Ștefan Andronache**.

Note :

1. Gheorghe Iancu, *Aspecte din procesul colectivizării agriculturii în România (1949-1960)*, în Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, nr. XL, 2001, p. 205-230.
2. Decretul nr. 83 din 2 martie 1949 pentru completarea unor dispozițiuni din Legea nr. 187 din 1945, emis de Ministerul Agriculturii, publicat în „Monitorul Oficial”, nr. 1 din 2 martie 1949.

3. În octombrie 1948 a luat ființă S.M.T. Tecuci cu sediul în cartierul „Nicolae Bălcescu”. (Ștefan Andronache, *op. cit.*, p. 64).
4. *Rezoluția Ședinței Plenare a Comitetului Central al P.M.R. din 3-5 martie 1949, asupra sarcinilor partidului în lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii*, Editura Partidului Muncitoresc Român, București, 1949, p. 9, 15-16, 31-34.
5. SJAN Galați, *fond Comitetul Județean al P.M.R. Tecuci*, dosar 59/1949, f. 6.
6. *Ibidem*, f. 11.
7. *Ibidem*, f. 71.
8. *Ibidem*, f. 71.
9. Familia Swan (originară din Anglia) deținea și la Deleni, județul Botoșani, o moșie de 500 ha (Dumitru Șandru, *Reforma agrară din 1945 în România...*, p. 179).
10. „*Situația terenurilor expropriate de la proprietari pe comuni, din județul Tecuci*”, în care sunt înregistrați 121 proprietari (*Ibidem*, f. 81-83).
11. *Ibidem, fond Prefectura județului Tecuci*, dosar 112/1945, f. 3.
12. *Ibidem*, dosar 113/1945, f. 1.
13. *Ibidem*, dosar 114/1945, f. 1.
14. *Ibidem*, dosar 221/1947, f. 1.
15. *Ibidem*, dosar 222/1947, f. 1.
16. *Ibidem*, dosar 223/1947, f. 1.
17. *Ibidem, fond Comitetul Județean al P.M.R. Tecuci*, dosar 59/1949, f. 16.
18. *Ibidem*, f. 15.
19. *Ibidem*, f. 16.
20. SJAN Galați, *fond Comitetul Județean al P.M.R. Tecuci*, dosar 59/1949, f. 14-18.
21. *Ibidem*, f. 14, 15, 16, 17, 18, 70, 72, 73.
22. *Ibidem*, f. 14, 73.
23. *Ibidem*, f. 71 (moșierul Demetriade, ridicat de la conacul din Umbrărești).
24. *Ibidem*, f. 14-18.
25. *Ibidem*, f. 14-18, 41, 47-49.
26. A fost primul primar comunist al orașului, instalat în funcție în luna ianuarie 1947 (Ștefan Andronache, *op. cit.*, p. 63).
27. SJAN Galați, *fond Comitetul Județean al P.M.R. Tecuci*, dosar 59/1949, f. 18.
28. Nicoleta Ionescu-Gura, *Decretul 83 începutul sfârșitului la sate în „Magazin Istoric”*, 2000, an 35, nr. 11, p. 40-44.
29. *Ibidem*, p. 43.
30. SJAN Galați, *fond Comitetul Județean P.M.R. Tecuci, Comisia țărănească*, dosar 62/1949, f. 1.
31. *Ibidem*, f. 81-83, *Situația terenurilor expropriate de la proprietari, pe comuni, din jud. Tecuci*, realizată de Camera Agricolă a județului Tecuci.
32. *Ibidem*, dosar 59/1949, f. 44.
33. *Ibidem*, f. 44
34. *Ibidem*, f. 45.
35. Nicoleta Ionescu-Gura, *Decretul 83 începutul sfârșitului la sate în „Magazin Istoric”*, 2000, an 34, nr. 10, p. 27-31.
36. SJAN Galați, *fond Comitetul Județean P.M.R. Tecuci, Comisia țărănească*, dosar 59/1949, f. 50.
37. *Ibidem*, f. 50. Ferma a fost constituită din moșiile: Ottelo Beceanu (Blânzi, 67 ha), Zarișopol El. (Blânzi, 36 ha), Sturza S. (Blânzi, 50,5 ha), frații Rosetti (Mândrești, 329,25 ha), N. Voinescu (Mândrești, 47,4 ha), I. Miron (Puțeni, 161,2 ha), T. Miron (Puțeni, 233,4 ha), Ștefan Melinte (Puțeni, 65,4 ha), Ferma A.F.S.M. Mândrești (187,5 ha).
38. *Ibidem*, f. 51. Formată din moșiile: moștenitorii Berza (Brăhășești, 106,5 ha), moștenitori Al. Genoiu (Brăhășești, 148,25 ha), Batin Aneta (Brăhășești, 26, 45 ha), A. Paiuș (Brăhășești, 11,5 ha), Nicolae Beldie (Galbeni, 76,2 ha), Jean Beldie (Galbeni, 23, 4 ha), Cristofil C. (Galbeni, 329 ha), I. Chirvăsuță (Gohor, 65,7 ha), D. Velicu (Gohor, 50,3 ha), Gh. Perju (Giurgioana, 45 ha), I. Mucenica (Podu Turcului, 25, 9 ha).
39. *Ibidem*, f. 52. Tot terenul provenea din moșia Elena G-ral Grigorescu din Ivești (1.465,5 ha păduri, 135 ha vii, 133,25 ha teren arabil, 6 ha pășune, 0,50 ha livezi, 10 ha orezării, 12,5 ha diverse).
40. *Ibidem*, f. 56. Cuprindea moșiile: Petre Moise (Bucești, 93 ha), Ștefan Moise (Bucești, 283,10 ha), Alex. Dănăilă (Liești, 59,50 ha).
41. *Ibidem*, f. 58. Terenurile proveneau din moșiile: Dr. Itu (Umbrărești, 49,6 ha), V. Zaporosenco (Umbrărești, 123,03 ha), P. Demetriade, Umbrărești, 100 ha).
42. *Ibidem*, f. 61. Formată din moșiile: C. Candel (Corbasca, 51,25 ha), I. Haimovici (Corbasca, 65,10 ha), Ștefan Diamandi (Scărișoara, 360,20 ha), I. Boureanu (Huruești, 49 ha), Ștefan Banea (Huruești, 27 ha), N. Boureanu (Huruești, 56 ha), A. Vidrașcu (Florești, 49 ha), I. Frâncu (Ploscuțeni 61,3 ha), moștenitori Nicolau (Ploscuțeni, 73 ha), Gh. Davidoglu (Florești, 50 ha), Ferma A.F.S.M. Corni (37 ha).
43. *Ibidem*, f. 62. Avea în componere moșiile de pe cuprinsul comunei Burdusaci, și anume: Gh. Mironescu (74 ha), preotul Mironescu (50 ha), Gh. Guriță (55 ha), N. Lupu (37,5 ha), V. Milea (78,20 ha). Ferma era formată din terenurile provenind de la proprietarii: N. Dumitrescu (Crăești, 203,75 ha), V. Celmare (41,75 ha), I. și C. Ilie (Stănișești, 108, 86 ha), I. Lupu (Slobozia, 105,25 ha), Gr. Lupu (Slobozia, 97,12 ha), I. Cristian (Colonești, 42 ha), Gh. Apostoleanu (Colonești, 9,50 ha). *Ibidem*, f. 63.
44. *Ibidem*, f. 53. A fost formată din moșiile: moștenitorii Nestor Cincu (Munteni, 115,5 ha), Adela Romalo (Negrișești, 89,10 ha), Aron Katz (Negrișești, 22 ha), Maria Pungă (Negrișești, 50 ha), Const. Taicu (Negrișești, 50 ha), G-ral Ionașcu (Tecuci, 5 ha), Ferma A.F.S.M. Țigănești (1.149 ha), Ferma A.F.S.M. Tecuci (139 ha).
45. *Ibidem*, f. 54. Avea în componență moșiile: Maria Baranga (Fundeni, 100,80 ha), moștenitorii Vretos (Tudor Vladimirescu, 47 ha), I. Cocei (Fundeni, 34 ha), Gh. Gheorghiane (Șerbănești, 15 ha) Ferma A.F.S.M Șerbănești (272 ha).
46. *Ibidem*, f. 55. Ferma a fost constituită din moșiile: V. Vertirez (Barcea, 55,50 ha), I. Tomișă (Barcea, 54,5 ha), Emilia Bobovici (Barcea, 61 ha), Virgil Mironescu (Tecuci, 55 ha). În tabel este trecută și Ferma A.F.S.M. Drăgănești, fără nici o suprafață.
47. *Ibidem*, f. 57. S-a format din terenurile expropriate de la 17 proprietari: R. Vidrașcu (Vultureni, 50 ha), M. Tului (Vultureni, 102,75 ha), N. Mihăilescu (Vultureni, 92,30 ha), preotul Cârlan (Vultureni, 45,60 ha), Gh. Lepădatu (Vultureni, 115,36 ha), S. Mihăilescu (Vultureni, 51 ha), I. Cârlan (Vultureni, 60,50 ha), Ștefan Racoviță (Vultureni, 50 ha), A. Ionescu (Vultureni, 84,5 ha), N. Motoiu (Găiceana, 908,25 ha), Olga Tonov (Găiceana, 858,38 ha), N. Cârlan (Găiceana, 145,53 ha), N. Crețu (Godinești, 100 ha), Gh. Lepădatu (Nehrișești, 50 ha), Gh. Pelin (Negrișești, 92 ha), I. Decuseară (Negrișești, 58 ha).
48. *Ibidem*, f. 59. Cuprindea moșiile: Alex Buti (42,75 ha), moștenitorii Păcleanu (25 ha), av. Jak Iliescu (12 ha), G-ral Eftimescu (50 ha), Emil Constantinescu (53,31 ha), Jana Crăciunescu (57 ha), D. Tiroiu (12 ha), Col. Bitescu (51,94 ha), Cpt. I. Țuchel (46 ha), ing. Zotinca (53 ha) toți din Nicorești. Ferma A.F.S.M. Nicorești (106,9 ha) și dr. S. Popescu (Tecuci, 60 ha).
49. *Ibidem*, f. 60. A fost constituită din terenurile moșiilor: D. Demetriade (Movileni, 185, 4 ha), Angela Demetriade (Movileni, 50 ha), Alex. Demetriade (Movileni, 50 ha), G-ral Ionașcu (Tecuci, 7 ha), Ferma A.F.S.M. Tecuci (310 ha).

► Adrian RĂCARU

„TELEGRAF SELECTIV”

REVISTA REVISTELOR

Revistele beletristice – frumoasele triptice cu poezie, proză și critică - sunt înrudite între ele, prin alianță generică (o fi și genetică?!).

La familia „din Țara de Jos”, la redacția revistei *Tecuciul literar-artistic*, au ajuns rudele binevoitoare, pe care le prezentăm cu reverență, în ordinea sosirii:

Plumb (iulie 2022, nr. 184) Revistă de cultură și atitudine

Pe prima pagină, un portret de prinț, cu privirea înflăcărată parcă de „traduceri din poezia medievală”. Poate recitind propriile traduceri din Charles D’Orleans: *Cântecul unui uitat* sau *Sărutul ce nu l-am dat frumoasei ce n-a fost s-o cunosc în viața mea*. În caseta „Personalități băcăuane” aflăm că cel evocat este „marele intelectual”(cum îl numește cu prețuire Zoe Dumitrescu Bușulenga)

și cu „dreptul la neuitare”: „IULIAN ANTONESCU (n.26 iulie 1932, Piatra Neamț – d. 24 ianuarie 1991, București) – profesor universitar, muzeograf, istoric și publicist, cetățean de onoare (post-mortem) al municipiilor Piatra Neamț (1999) și Bacău(2002). Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău îi poartă numele (azi Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”).”

În acest număr cu „atitudine” pledează:

Mihai Buznea, cu *SPERAȚI, VOI OROPSIȚI AI VIETII!*... „Sperați români, pentru că visele nu costă, ne pot aduce doar dezamăgiri...” și Romulus-Dan Busnea cu *Noua Revoluție Culturală, Marea Resetare și Sfârșitul Democrației* unde după o concluzie aparent serafică „Oamenilor nu le mai pasă de democrație. Ei vor doar să trăiască în siguranță.”, autorul ne pironeste cu întrebarea „... „cui îi mai pasă cine e la putere?”. Răspunsul este flambat în text: puterea, „sistemul globalist”. Va urma... va avea urmări.

Din noianul de note de lectură, recenzii, comentarii, luăm aminte, selectiv (și prima pagină a revistei este selectivă):

Mioara Bagna/ Codruț Radi, damnat la adăpostul cuvintelor; Magda Ursachi/ Critificiuni și criticificiuni - Cătălin Ghiță, *O scurtă istorie ironică a literaturii române. În contrapunctul lui G. Călinescu*. Un comentariu competent și satiric prin care această istorie este dovedit franc a fi isterică. Articolul este secerat de seme de întrebare corectoare, cităm: Concluziv? Ce spune domnul Ghiță despre romanul lui Rebreanu, *Adam și Eva*, i se potrivește lui însuși mânășă: „Pe scurt, cartea este atât de proastă încât devine bună”(de comentat), încheiem citatul.; Cristina Ștefan/ Dan Perșa – cel tainic; Lucia Olaru Nenati/ CÂNTECUL VÂRSELOR NOASTRE, DAR ȘI ALE LUMII DIN JUR/ Gheorghe Șerban – *Himerele timpului ferice*;

Ionel Necula/ Eminescologul Ștefan Munteanu la a treia exegeză. Profesorul Necula remarcă elogios că: „În această pleiadă de eminescologi – dăruți lucrului bine gândit și bine făcut – trebuie integrat și neobositul exeget Ștefan Munteanu, care, de câțiva ani buni, se ocupă de comentarea studiilor

Revistă de cultură și atitudine

Plumb

ASOCIATA CULTURALĂ „D. VOICU BACĂU”

An XVIII, Iulie 2022, nr. 184 APARE SUB EGIDA UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA

ÎN ACEST NUMĂR:

- pagina 3 Nessus măgiorul do... Constantin Driam
- pagina 5 Critificiuni și criticificiuni Magda Ursachi
- pagina 6 CÂNTECUL VÂRSELOR NOASTRE, DAR ȘI ALE LUMII DIN JUR Gheorghe Șerban - Himerele timpului ferice Lucia Olaru Nenati
- pagina 7 Eminescologul Ștefan Munteanu la a treia exegeză Ionel Necula
- pagina 8 Visul Mariei Sale și visul scriitorului Andrei Băneșanu Ionel Tădo
- pagina 9 E clar... Fecunda poemului stă în cuvântul necris... (Note simple la voi, de versuri linge în derivă, de Daniela Oatu) Grăia Novac
- pagina 10 Uniunea Scriitorilor din România - FILIALA BACĂU - (pe scurt)
- pagina 11 Vorel Savin - runda românească nr. 7 Mihai Botez
- pagina 12 Înfăptuirea învălmășărilor în limba română în Moldova de către Gheorghe Asachi, personalitate de seamă din perioada Familiei domnitoare, Ioan Sanda Sturza și Mihail Sturza 1822 - 1849 Teodor Ghidaru
- pagina 13 CUNOAȘTERE ȘI ÎNTELEPCIUNE Livia Ciuperă
- pagina 14 Atotputernicia meliorare și a vibrației lirice în creația literară a lui Andrei Grigore Codreanu
- pagina 14 FĂRĂ POLITICĂ, DAR NICI FĂRĂ EA: Revenirea neopolică la o casă politică „CUM I AM CUNOSCUT” pe Klaus Iohannis, Dan Barla, Traian Bănescu și Ion Bănescu de George Simion. Deputați în Parlamentul României Virgil Culișaru
- pagina 17 Mușchetarii cărți Adrian Lungu
- pagina 17 Muzică, poezie și istorie... Adrian Popovici
- pagina 19 PROZĂ cu Sorin Coșeci și Iulia Cheșcă

Personalități băcăuane
IULIAN ANTONESCU

În 26 iulie 1932, Piatra Neamț - d. 24 ianuarie 1991, București) a fost profesor universitar, muzeograf, istoric și publicist, cetățean de onoare (post-mortem) al municipiilor Piatra Neamț (1999) și Bacău (2002). Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău îi poartă numele (azi Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău).

„Căci dintr-o casă care își câștigase pe Iulian Antonescu au ieșit și trecuți dincolo de mlaștie pe care inteligenta, sensibilitatea și cultura lui le făcuse să se succedă pe fete și nebăie și expresivă întru călătorii și, ardească? Mult! Interlocuții răbdosă fascinate de talentul său imitativ, de inflexiunea glasului încântătoare și de mimica pe care și-o compunea cu o ușură savantă. Patru înșiși înțelegători sensul lui; și învini ascuțit sub acest divertisment la îndemna turbur. Căci marele intelectual nu se detașase decât după e dreptul de îndelungată (și neabătută) cercetare a celui cu care intră în comunicare”
Zoe Dumitrescu Bușulenga

Răspunderea pentru opiniile exprimate revistei în exclusivitate autorilor

consacrate lui Eminescu și de filoanele unei posibile gândiri eminesciene.”; Grăia Novac/E clar. „Fericirea poemului stă în cuvântul nescris...” (Note simple la vol. *Înger în derivă*, de Daniela Oatu); Livia Ciupercă – CUNOAȘTERE ȘI ÎNȚELEPCIUNE . „Binecuvântat fi-va și îndemnul - „lasă-te trăit în cuvânt” - , pe care îl descoperim învăluit în misterioase încrustații, într-una dintre cele mai profunde scrieri contemporane, *Limbile vântului* (Cartea Românească, București, 2018) de Arian Lesenciuc; Grigore Codrescu – Atotputernicia metaforei și a vibrației lirice în creația literaturii Petruș Andrei; Corneliu Carp, cu rafinata și seducătoarea poveste despre Iași (darnicul în oferte: Iași), sufletește criptată: *PARCUL AMINTIRILOR și PIRAMIDA LEILOR*; Adrian Lungu – *Mușchetarii cărții*. Muschetari condeiului provocați la dialoguri literare de Petre Isachi, „Din penumbra Atelierului de Creație a Revistei 13 Plus”.

Proză: Sorin Coadă cu un fragment din romanul *Orașul cimitir*; Iulia Chișcă cu un poem al înstelării, *Șoapte de seară*; Firiță Carp ne primenește umorul cu două schițe temperate pe pânza întâmplării: *Prostu’ și Naiunleu*.

În *LIRICE*: Paula Bârsan și Cristea Cristinel Alexievici.

Ateneu

Nr. 635-636/ iulie-august 2022

Cele două numere îngemănate, ca flăcările pe comori, ițesc chemare la lectură. Paginile ediției poartă pecetea, din Expoziția Spirit (expoziție de

gravură japoneză), pe prima pagină profetic Hiroaki Sano cu *Prevăd – derivă*.

Deschizând revista, nu te poți foi mai departe de „*Ceața, virusul Dada și utopia comunistă*” fără să citești cronică literară a lui Adrian Jicu: „După câteva volume de proză în care aborda problema libertății și condiția umană, atipicul optzecist Matei Vișniec revine cu o carte realmente strivitoare prin luciditatea cu care analizează prefacerile lumii în care trăim. Este vorba despre *Un secol de ceață* (Iași, Ed. „Poliorom”, 2021), o distopie care fascinează și neliniștește deopotrivă.”

Cercetând cele patru punctații cardinale ale textului găsim *Rădăcini bucovinene*; ne încurcăm cu *Idioții din toate țările...*; ne tulburăm cum *Se lasă ceața și ne alarmăm* că uitare se întovărășește cu *O istorie ticăloasă*.

Eseul ne deschide alte orizonturi, la *perna cu ace*, Vasile Spiridon priveghează să savurăm *Colivă din grâu cu neghină*; cu Dan PETRUȘCĂ bifăm răspunsul la întrebare despre „fenomenul care există de când lumea”: *Bârfa – o formă de artă?*; iar Gheorghe IORGA ne fascinează cu *Artur Rimbaud. Fețele mitului*.

Comentarii: Marius MANTA – Despre lirica fiordurilor/ *Flavia Teoc – Istoria naturală*: „... una dintre cele mai reușite antologii de poezie din ultimul timp; trasând de-a lungul a aproximativ o sută de pagini culoarele unui lirism aparte, autoarea poemelor glisează de la arhitecturi simple către, la final, un edificiu susținut de o trăire plenară, în acord cu ritmurile străvechi ale firii umane.”; Ion FERCU – Prin cenușa fierbinte a infernului din noi/ Adrian Lungu – romanul *Labirintul*.

La *cartea străină*, Ionel SAVITESCU, neobositul cititor-scriptor vine cu *Scene din viața unor împărătese, regine, prințese* pentru a ne îndemna să citim cartea istoricului francez Philippe Delorme *Împărătese, regine, prințese și poveștile lor scandaloase*.

Poezia este slujită și prezentată cu har de Marcel MUREȘAN, Diana IEPURE, Nicole SERE, Liviu Franga și Pasqual Mas (prezentare și traducere din limba spaniolă Gabriela GÎRMACEA)

Scriptor Nr.7-8(91-92)

iulie-august 2022

Revista *Scriptor* ne ademenește cu URMELE, poem de Dumitru CRUDU (Chișinău): „..... mă iau pe urmele tale/ tu te iei pe urmele tale/ chiar lupii le adulecă/ dar nimeni nu ajunge la tine/ urmele tale nu duc la tine/ urmele tale duc/ în altă parte/ Isuse”. Lăsate din daruri, urmele cuvântului duc în eternitate...

În secțiunea PROZĂ: Radu A. CERNĂTESCU – OMUL ÎNTÂMPLĂTOR ȘI OMUL PERMANENT/ fragment din volumul *Kaballistul* și Dan STANCA – ȘAPTE VEACURI/ fragment din volumul *Animal fragil*.

Din *lingvistică*: Laura Carmen CUȚITARU - GEOGRAFIE ȘI NUNMAI: „/.../ vocabularul unei comunități reflectă ceea ce e important în viața socială, este experiență de viață codificată lingvistic și transmisă apoi urmașilor. Dacă comparăm lucrurile, ne dăm seama că necesitatea unei localizări cât mai precise în spațiu a fost, în părțile noastre de lume, motivată istoricește, venind din întemeierea imperiilor și, ulterior, a statelor naționale, care au depins, în controlul asupra teritoriilor, de măsurători și cartografieri exacte.”; Cristina FLORESCU - TEZAUUR VEGHETOR: „Apare evident faptul că mă strădui să pun în evidență efortul lexicografului – autor al Dicționarului Tezaur – de a străjui cu efort, grijă și pricepere granițele lexicale ale limbii române. Deveniți ingineri hotarnici și topografi lingvistici, colegii mei, lexicografi de acum și de odinioară, se zbat întru surprinderea adecvată, curată și obiectivă a cuvintelor românești.”

Profesorului universitar ieșean, Traian Diaconescu (14 iulie 1939 – 23 noiembrie 2019) i se întocmește un dosar, de paisprezece pagini evocatoare. Descind în arhivele amintirii cu nostalgie și onestitate: Mihaela PARASCHIV/ NON OMNIS MORIAR – TRAIAN DIACONESCU ȘI VOCAȚIA NEMURIRII; Liviu SUHAR/ AMINRIRI DESPRE PROFESORUL TRĂIAN DIACONESCU; Eugen MUNTEANU/ IN MEMORIAN MAGISTRI TRĂIAN DIACONESCU; I. OPRIȘAN/ PROFESORUL TRĂIAN DIACONESCU

Despre Constantin Ciopraga: „ În ceea ce ne privește, i-am admirat, nu fără secretă invidie, dincolo de solidul fundament informațional, scriitura curată, senină, stilul de o densă finețe, am zice feminină, al textelor sale de critică și istorie literară, nu în ultimul rând, deschiderea către multiple orizonturi de creație, apelând firesc, neostentativ, la beneficiile abordării interdisciplinare, menit să ne salveze din uscăciunea somnolentă a demersului analitic și interpretativ.”/ Doru SCĂRLĂTESCU – UN MODEL DE ABORDARE CRITICĂ INREDISCIPLINARĂ: CONSTANTIN CIOPRAGA

Inedit în *aqua script* Nicolae PEIU – UN DUEL REMARCABIL: ION PILLAT ȘI MIRCEA STREINUL cităm: În arhiva familiei Pillat se păstrează o carte poștală, datată 14 mai 1936 și semnată Mircea Streinul, din care reproducem „ Stimată DOMNULE Ion Pillat, vă mulțumesc pentru volum. Vom scrie despre el. La volumul D-vs. *Poeme într-un vers* am scris niște comentarii lirice. Aș vrea să tipăresc

în curând aceste comentarii sub titlu: *Comentarii lirice în terține la poeme într-un vers de Ion Pillat.*” încheiem citatul. După prezentarea admirabilă a cercetării, abil expusă, autorul ne tentează și-mi ușurează munca: „ În continuare reproducem, preluând și grafia originală, șaisprezece catrene din placheta lui Mircea Streinul rezultate din această ilustră colaborare. În fiecare catren, primul vers prezentat cu litere italice aparține lui Ion Pillat, iar celelalte trei, lui Mircea Streinul.”

Spre împărtășanie, să sărutăm cu ochii poezia (*Scriptor*, pag.53):

POEMUL ÎNTR-UN VERS

*Un singur nai, dar câte ecouri în pădure
Și câte noi sonanțe în crudul verde-al serii
din fiecare frunză, când liniștea ți-o'nduri
ca naltele coline, pe care tac oierii.*

DESCĂLICĂTORII

*Întâiul fum de sate și-n vale glas de câini.
De-abia-i arat pământul, dar oamenii-l sărută
adulmecând de-acum aroma primei pâini
și coasa'ncep cu toții în gând să și-o ascuță.*

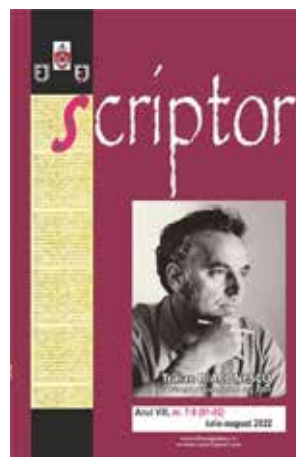
VECERNIE

*Ca stropi de ploaie toaca, și clopotul furtună.
Isus, pășind pe valuri, dă serilor de știre
și-amurgul din zăvoaie azurul și-l adună
Mariei să-i aștearnă culcuș de adormire.*

ZILE ȘI NOPTI

*Trecură ciute albe și'ntunecați ogari.
E vânătoarea asta sălbatică și crudă
și-amurgul plin de sânge-i împrôscă pe hăitari.
La urmă numai moartea prin zări o să ne-audă.*

La bună lectură!

CRONOGRAF

Adrian Racaru

Căutând în ziua de Paște (anul 2014), în cimitirul Père -Lachaise din Paris „*acolo unde se află înmormântate foarte multe personalități ale planetei, printre care și Edith Piaf, Maria Callas și Jim Morrison, compozitorul Frédéric Chopin, scriitorii Honoré de Balzac și Oscar Wilde și pictorul Eugène Delacroix*” mormântul lui George Enescu, m-am simțit închircit în mâhnire ca un cocor fără pene, căci George Enescu nu este trecut pe nici o hartă în care figurează personalitățile înhumate în cimitir; ca și cum ar fi fost un anonim, un străin necunoscut lumii!...

Har, Domnului! Întâlnesc, pe aleile nervoaselor mele căutări, două străbunici vioae ca două veverițe, cu o hartă generoasă sub braț, pe ozalid, ca un obraz de darabană medievală. Și cu ochi zburdând printre zâmbete, ele cochete și surescitate, căutând parcă aventurile galante al tinereții. Le văd când se opintesc melancolice, în vâgă-una unui oftat. Apoi povestesc zănatice cu patos, și mai rar cu îngăduire; își bîrfesc suav cunoștințele la care, veniseră în vizită. Mă citesc la prima privire: Qui cherches-tu ? Pe Enescu! Și le cer să-l caute pe hartă. Enesco, bien sur! Bien sur! Mă prinde strâmb un zâmbet, erau grizonate amândouă; ca să fiu amabil. Bien sur! Descumpănite, naufragiază, dar au un colac de salvare: Ne pare rău, nu este trecut pe hartă... Deși am dat pe ea 3 euro! Evident, doar harta, a fost făcută înainte, de moartea lui Enesco! Evident!

L-am găsit pe Enescu și l-am venerat cu lumina Învierii. Acolo pe colină, prezența lui m-a făcut să simt că privesc Parisul din cerurile muzicii universale. Și rămas așa în ogoire flotantă, înviorat de vântul de primăvară, am început să deslușesc prefigurându-se nobile, șoapte:

„George Enescu mort? Să fi încetat pentru totdeauna să bată acea inimă care a cuprins în cutele ei cele mai înalte sentimente de bine, de adevăr și de frumos pe care le-a putut cuprinde vreodată o inimă omească, - să se fi stins pentru vecie acea minte clară, luminoasă și cuceritoare, care a fost în stare să biruie, ca prin minune, toate adversitățile timpului și ale lumii, - să fi înțepenit pentru de-a pururi mâna măiastră care din instrumente de lemn și din alamă dură știa să vrăjească cele mai divine melodii și acorduri și să diriguiească mulțimi de instrumente și de mâini spre cea mai înaltă exprimare a frumosului prin sunete ce transportă

într-o lume de viață absolută, - să fi încetat creierul lui să mai plămuiască frumusețile care îl situează alături de cele mai mari genii ale muzicii universale din toate timpurile?”

(Onisifor Ghibu, **OAMENI ÎNTRE OAMENI**, Editura Eminescu, București, 1990)

„Prin intermediul unei cablograme aflu de moartea unuia din cei mai mari violoniști ai acestei epoci: George Enescu. Cine a avut norocul să-l asculte în concerte, își vor aminti de forța personalității sale interpretative, splendoarea sunetului său, vitrozitatea orbitoare.

Însă prestigiul interpretului nu trebuie să ne facă să uităm că George Enescu a fost un foarte important compozitor. Dacă numele său este legat, în mod principal, de *Rapsodiile române*, atât de admirabil obținute în cadrul intenției sale de exaltare folclorică, trebuie să reamintim că lui i se datorează o producție considerabilă de muzică de cameră, o serie de *suite* românești pentru orchestră și, în primul rând, partitura unei vaste drame lirice, ce a avut premiera la Paris în 1936: *Oedip*... Luând tragediile lui Sofocle scrise în jurul istoriei și mitului antic, George Enescu le-a contopit într-o singură acțiune în trei acte, de o impresionantă măreție. Scrisă înainte de a începe Primul Război Mondial, opera era terminată

când izbucni conflictul. Ca măsură de precauție, autoritățile românești au scos din țară tezaurele Coroanei, pentru a le pune la adăpost. Printre bijuterii, embleme, s-a inclus manuscrisul partiturii considerând-se (ca o nobilă apreciere a talentului creatorului) că ea constituie o bogăție de Stat, demnă de a fi salvată la fel ca cele mai prețioase trofee ale națiunii. În felul acesta a putut ajunge la noi această operă pe care o situez printre dramele lirice cele mai puternice ce au fost scrise în primii ani ai acestui secol. [...]

Cu moartea lui George Enescu dispăre un mare interpret, un mare maestru, un compozitor de mare clasă, ce ocupă un loc capital în istoria muzicală a țării sale. Ce păcat că această cablogramă nu ne oferă mai multe date biografice cu privire la unul din cei mai integri și temeinici artiști ai epocii prezente.

El Nacional, Caracas, 14 aprilie 1955 ”

(Alejo CARPENTIER, **ÎNTĂLNIRI CU MUZICA**, Ed. Muzicală, București, 1991)

CALEIDOSCOP
IMAGISTIC

MACRO

ARTĂ FOTOGRAFICĂ DE VALERIU PRECUPANU

